

BRENENDIKE ERD

Aaron Zeitlin

•

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

0-657-09604-0

D:\YIDDISH\TITLES\9780657096045T.PS

THE STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY PROVIDES
ON-DEMAND REPRINTS OF MODERN YIDDISH LITERATURE

ORDERS MAY BE PLACED BY PHONE AT (413) 256-4900 X155; BY FAX AT
(413) 256-4700; BY E-MAIL AT ORDERS@BIKHER.ORG; OR BY MAIL AT
NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER, 1021 WEST STREET,
AMHERST, MA 01002-3375 U.S.A.

©1999 NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Lief D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation

AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional
symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our
colophon comes from a design by the noted artist
Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

BOOK DESIGN BY PAUL BACON

PRINTED IN THE U.S.A. ON ACID-FREE PAPER

אהרן צייטלין
ברענענדיקע ערד
ראמאן

אהבת פיטסבן
פסטיבל פיקס סרטי
באמאן

פארלאג
י.ל. פרץ
ישראל

תל-אביב, תשל"ט — 1979

Aaron Zeitlin
BRENENDIKE ERD

I. L. Peretz Publishing House
31, Allenby St., Tel-Aviv, Israel

גערדוקט לויט דער אויטאגאבע פון 1937

Printed in Israel 1979

דפוס „להב“ בע"מ, תל-אביב, טל. 336564

אהרן צייטלין דער אוניווערסאלסטער יידישער שרייבער

דיכטער, דראמאטורג, דענקער, עסייִסט, פאַרשער און פאַר־טייטשער אַהרן צייטלין איז, אין זײַן פּילפאַרביקייט, אייגנאַרטיק און אַ יחיד-במינו. קיינער האָט אין דער ייִדישער אַדער העברעיִשער ליטעראַטור, אויף אַזוי פּיל געביטן, אויף אַזוי פּיל טעמעס, אַזוי פּיל געשאַפן, און אַוודאי נישט מיט אַזוי פּיל טאַלאַנט. זײַן פאַרנעם איז, ווי זײַן וויזיע, אַטעם-פאַרכאַפּנדיק.

גמרא און פּילאָסאָפּיע, בײַראָן און פּראַנק, פאַראַפּסיכאָלאָגיע און קאַרטשאַק: זײַן אויג האָט גענישטערט די טיפּסטע סודות פון דער נשמה, געזוכט געטלעכקייט אויף דער ערד און דעם תּהום אויפן הימל; און זײַן פּעדער האָט, אין ליד און אין מחשבה, זיי אויסגעזונגען און אויסגעפאַרעמט.

ס'איז ממש נישטאָ קיין געביט וווּ ער האָט נישט געפרוווט עפעס אויפטון, עפעס אַנטהילן.

אַהרן צייטלין איז אַן שום ספּק דער אוניווערסאלסטער ייִדישער שריפטשטעלער אין דער געשיכטע פון אונדזערע צוויי ליטעראַ-טורן: ער האָט זיי בייִדע באַלויכטן און דערהויבן.

נעמט, למשל, דעם ראַמאַן „ברענענדיקע ערד“ וואָס איר האַלט איצט אין האַנט.

אייגנטלעך איז ער באַזירט אויף אַ היסטאָרישער געשעעניש, אָבער ער איז מער ווי אַ ביאָגראַפּישע שילדערונג פון אַ דראַמאַ-טישער תקופה און פון די העלדן וואָס האָבן זי באַאיינפּלוסט, —

ער איז אַ מיין סך-הכל פון מחברס אינערלעכע זוכענישן און געראַנגלען.

אַהרן צייטלין איז, ווי שטענדיק, געטרײַ צו זײַן שיטה: קײנע פון זײַנע שאַפונגען זענען נישט באַגרענעצט צו אײן זשאַנער, צו אײן טעמאַטיק. ער ברענגט צוזאַמען וויסן און קונסט, אינספּיראַציע און פאַקטן, לאַגיק און קבלה.

ער באַפרייט די פאַנטאַזיע פון לײענער, אַנשטאַט זי צו צוימען.

*

איז „ברענענדיקע ערד“ שילדערט דער מחבר די באַרימטע „נילי“ גרופע וואָס האָט בשעת דער ערשטער וועלט-מלחמה זיך אַפגעגעבן מיט שפּיאַנאַזש און געהאַלפן די ענגלענדער פאַר-טרייבן די טערקישע מאַכט פון ארץ-ישראל.

די גרונדפאַקטן און טייל העלדן זענען (אונטער פאַרשי-דענע נעמען, נאַטירלעך) אויטענטיש. אָבער, ווי דער אויטאָר אַליין שטרייכט אונטער: איז זײַן בוך „ווערט דאָס פאַקטישע נישט נאָר סוביעקטיוו באַלויכטן, נאָר אויך באַוווּסטזיניק געענדערט, איבער-געפורעמט, געדיכט אַדורכגעמישט מיט פיקציע“. אַזוי אַרום ווערט די געשיכטע פון די אמתע ייִדישע שפּיאַנען „נישט מער ווי אַן אויסגאַנגפונקט, אַ קאַנווע פאַר אײגענע מאַטיוון“. די געשיכטלעכע ווירקלעכקייט איז דאָ באַרייכערט פון מחברס קינסטלערישע ווירקלעכקייט.

דער רעזולטאַט: מ'פאַרטשייט בעסער וואָס ס'האַט באַוווּיגן יונגע ייִדישע העלדן זיך מוסר-נפש צו זײַן און ווערן ענגלישע שפּיאַנען.

ציוניזם, פאַטריאַטיזם, נאַציאָנאַליזם — רופט עס ווי איר ווילט. די טרייבקראַפט איז געווען אַ פאַליטישע. אָבער בײַ אַהרן צײטלין איז אַפילו פאַליטיק פאַרבונדן מיט מיסטישע דערשייַנונגען. ס'שווימען אַרויף געשטאַלטן פון אַ מאַל, פּטוקים פון אַ מאַל:

דעם אויטאָרס כּוּח־הדמיון איז מעכטיקער ווי די געזעצן פון צייט.

*

די אַגריקולטור־סטאַנציע אין עתלית, די פאַרמערס אין חדרה און זכרון־יעקב די נוטרים, די שומרים, די טערקישע רדיפות, די ענגלישע הבטחות, די ייִדישע העלדישקייט פון אַ שרה אַראַנסאָן (וואָס איז באַגאַנגען זעלבסטמאָרד). די אַוואַנטורעס פון אַ יוסף לישאַנסקי (וועמען די טערקן האָבן געהאַנגען אין דמשק) — די געשיכטע איז איבערגעגעבן אין דאָזיקן ראַמאַן מיט אַלע איינצל־הייטן... און נאָך מער.

פאַר וואָס וויל אַ טערקישער ריכטער ראַטעווען אַ ייִדישן העלד? וויל ער איז אַ „דאַנמעה“... „שבת־צבי האָט מיינע אַבות געפירט קיין ירושלים, געוואַלט ברענגען די גאולה...“ פאַר וואָס האָט אַן אַראַביש מיידל רחמנות אויף אַ צווייטן העלד? וויל איר פאַטער, אַ מיִדבר־ייד, האָט פאַר זיין טויט איר אַנגעפאַר־טרויט אַ סוד: ער איז „דער לעצטער פון אַ קליינעם ייִדן־שטאַם, וואָס האָט דורות אויף דורות געלעבט אין מיִדבר“.

אַדער גאַר די סצענע מיט די „געשאַכטענע טויבן“, וויל די טערקן האָבן געכאַפט אַ טויב־אַגענט און אַזוי אַרום אַנטדעקט די „נילי־גרופע, האָט איינער פון די חברה, דאַרדאַנסקי, באַשלאָסן אַלע טויבן אומצוברענגען: „זיי וועלן זיך שוין נישט שמדן, די טויבן. זיי וועלן שוין קיין טערקישע נישט ווערן, אין טערקישע הענט נישט אַריינפאַלן — זיי וועלן בלייבן ייִדישע... ווי אַזוי ייִדישע? געשאַכטענערהייט...“ האָט ער פאַרזאַמלט אַלע טויבן און פאַר זיי אַ רעדע געהאַלטן. איז די רעדע אַ שאַפונג פאַר זיך אַליין. אַדער די וויזיע פון אַ קאַזאַק: ער זעט אַן אַלטן ייִד מיט אַ שנייִווייסער באַרד, אַ הרוג, וואָס זאַגט אים: „איך וועל מיך לאָזן איבער די פראַנטן. איך וועל גיין איבער די שטאַבן. וווּ איך וועל זיך ווייזן, וועט אַנפאַלן אַ שרעק אויף אייך און איר וועט אַראַפלאָזן די הענט און וואַרפן די ביקסן. איר וועט זאַגן: דער ווייסער רב גייט!“

בכלל: פאראן אויסטערלישע געשטאלטן וואָס נאָר אַן אַהרן
צייטלין קען אויסחלומען פאַר אַ פּמעט-היסטאָרישן ראַמאַן:
אַ פּאַלשער משיח מיט אַ צילינדער וואָס בעט ביי דורכגייערס געלט
פאַר שבת-ליכט... אַ נישט-דאָזיקער קרבן וואָס שמועסט מיט
דזשעמאַל-פּאַשאַ וועגן די אַרמענער וואָס דער טערקישער גענע-
ראַל האָט אומגעבראַכט...

אַלצדינג ווערט געשילדערט און געמאַלן מיט חן און שמייכל,
אַ געמיש פון ליריזם און רעאַליזם, בקיצור: מ'פילט דעם מחברס
אויסערגעוויינלעכן טאַלאַנט אין יעדער שורה, אין יעדן עפיוזאָד.

*

איז גוט וואָס דער דאָזיקער ראַמאַן דערשיינט. מ'דאַרף צייט-
לינס אַלע כתבים אַרויסגעבן אָדער ווידעראַרויסגעבן — און
כתבים האָט ער איבערגעלאָזט אַ סך.

וואָס איז מכוּח איבערזעצן זיי אויף אַנדערע שפּראַכן? פאַר
וואָס שאַפט מען נישט קיין פּאַנד וואָס זאָל אַזאַ פּראַיעקט דורכ-
פירן? ס'איז וויכטיק, פון אַלע שטאַנדפּונקטן, אַז צייטלינס שטים
זאָל דערגיין צו וואָס מער לייענערס, אין וואָס מער לענדער. וואָס
ער האָט געהאַט צו זאָגן איז נוגע מער ווי איין קרייז, מער ווי
איין דור.

אליעזר וויזעל

די פרוי ביים פענצטער

לאה טאַלעדאָנאַ, אַ יונגע, עלעגאַנטע דאַמע מיט אַ הויך פּריזירטן קאַפּ
אויף אומרויך באַוועגלעכע אַקסלען און אַן אַליוו-טונקל געזיכט, פון וועלכן
די אויגן האָבן אַפּערגעלויכטן ווי ציטערנדיקע איילפלעמלעך, איז געשטאַנען
ביים פענצטער פון איר מאַנס פּאַלאַץ אין קאָנסטאַנטינאָפּאָל און האָט צע-
טראָגן אַראָפּגעקוקט אויף די מאַרשירנדיקע זעלנערס, וואָס ענווער פּאַשאַ,
דער טערקישער קריגס-מיניסטער, האָט געשיקט אויפן מיזרח-פּראָנט.
איר האַלדז, אַ הויכער, אַ בייגיג-שלאַנקער, וואָס האָט דערמאַנט די
ליניעס פון אַ זעלטענעם פּידל, האָט זיך אויסגעצויגן דורכן פענצטער אַזוי
ווי ער וואַלט זיך געוואַלט אַרויסלאָזן אויף דער גאַס און מיטמאַרשירן.
גרינע אַטאַמאַבישע פענער, ווילדע זעלנערישע לידער, קאַזאַרמעדיקע
„האַך“ געשרייען פון די דייטשישע אַפיצירן, וואָס זענען געקומען צו הילף
דער פאַרבינדעטער טערקיי, און הויך איבער דעם גאַנצן אומגעלומפערטן
ליאַרעם — אַ פּריילעכע רויטע זון, ווי אַ רויטער באַלאַן, וואָס דער ים-
ווינט האָט אויפגעבלאַזן.

אַ יום-טובדיקייט האָט געשטראַמט פון הימל אַראָפּ, ווי אויף צו להכעיס
דעם אומרויך האַרץ און ווי אַ חזק איבער די בלוטיקע ווילדקייטן פון
דער ערד. עס איז געווען מלחמה-צייט, וועלט-מלחמה-צייט, און די זעלנערס
זענען געגאַנגען פון אַנאַטאָליע אַהין, אין יענער טייל פון טערקיי, וווּ לאה
טאַלעדאָנאַ, די פרוי פון דעם רייכן ספרדישן ייד, איז געבוירן געוואָרן ביי
איר פּאַטער געצל, דעם קאַלאַניסט פון זכרון-יעקב.

זי זעט איר היים — די קאַלאַניע אויפן באַרג, וואָס הענגט ווי אַן אַדלער-
נעסט איבער טאַלן, זעט דעם בלויען פּאַס ים, וואָס ציט זיך קעגן איבער און
פּישופּט דאָס אויג ווי אַן אייביקער אַנזאַג אויף עפעס, זעט די פעלדזן פון די
אפרים-בערג, און אויפן וועג צווישן דער קאַלאַניע און דעם ים — די שטיל-
דערפלדיקע שפּיה און דאָס קליינע פאַרוואַרלאַזטע עתלית מיט דעם בנין פון

דער לאַנדווירטשאַפטלעכער פרוו-סטאַנציע, וואָס ווערט אָנגעפירט דורך דעם ברודער אירן, דעם אַגראָנאָם... און ווייטער זעט זי שוין בלוין ים, ים און ים, און פון דעם ים אַרויס, ווי אַ שטיק געזאָנג, וואַקסט אויס שלום... דער ים און שלום דערמאָנען זיך איר תמיד גלייכצייטיק.

צי קלערט ער נאָך אַ מאָל פון איר, שלום פון חדרה, איר ברודער גבריאלס נאָענטסטער תלמיד? האָט ער נאָך אַלץ דעם שטאַלצן קאַפּ האָר און די אויגן, וואָס זעען אויס ווי פייערצונגען פון אַן אַראַבישן פאַסטעכס שייטער אויפן פעלד ביי נאַכט — פייערצונגען אויפן ווינט?

אונטן פלאַטערט אויף דער זון דער גרינער פענערוואַלד, און די זעלבערס מאַרשירן, מאַרשירן. און דאָס אַלץ גייט אַהין. אַרץ-ישראל-צו, אַהין, וווּ דער ים איז און שלום, און זי, לאה טאַלעדאַנאַ, זיצט דאָ, אין מאָנס הויז, היט אים, דעם מאָן אירן, דאָס טייער געשיר מיט די שפיגלען און טעפעכער און זעל-טענע ליולקע-טרייבלעך, די גאַנצע פאַרשטויבטע אַריענטאַלישע פראַכט, וואָס איז אַזוי שרייענדיק-פאַרביק און צו גלייך מעלאַנכאָליש, ווי די זון, ווען זי גייט אונטער אויפן באַספּאַר.

ווילד-היילנדיקע, אַרויסגעשלעפט פון ווייטע איינגעפאלענע דערפער, ווי חיות פון די נאַרעס אַרויס, גייען די זעלבערס צו טויט און מאַרד אויף דזשעמאַל-פאַשאַס באַפעל און לויט די סטראַטעגישע פלענער פון גערמאַ-נישע יונקערס, פון אַ פאַן-בעק-פאַשאַ פון אַ פאַן-קרעס. שרייענדיק און ליאַערעמענדיק, ווי זיי וואַלטן נישט אין שלאַכט געגאַנגען, נאָר אויסגערופן סחורות אויף די ענגע שטיינערנע געסלעך פון אַן אַריענטאַלישן באַזאַר, — אַזוי ציען זיי צום קריג קעגן די ענגלענדער, ווערן אַריבערגעוואָרפן אויפן עגיפטישן פראַנט און צעשפרייטן זיך דערווייל איבער דעם קליינעם פאַלעס-טינע ווי אַ וואַלד-שרפה. ווי אַ היישעריק עסן זיך איינ אַט די האַרדעס אין דעם יונגן לייב פון דעם יידישן יישוב און פאַרצערן אַלץ אויפן וועג מיט דער זשענדעקייט פון פוקסן, וואָס האָבן זיך אַריינגעכאַפט ביי נאַכט אין אַ וויינ-גאַרטן.

דזשעמאַל-פאַשאַ, דער הויפט-קאָמאַנדיר, דער ממונה אויף דער פערטער דיוויזיע, זיצט אין ירושלים און קלערט אויס גזירות, זעט אין יעדן ייד אַ פריינד פון דער קאָאָליציע און אַ שונא פון טערקיי — און יידן, פאַרלוירן

אין דעם פלוצלינגדיקן שטורעם, וואָס האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אויף דעם קליינעם לאַנד צווישן מיידער און ים, בעטן זיך בני אים, ביים יונגן טערק מיט דער אַלטערקישער אַכזריות, לויפן צו אים מיט דעלעגאַציעס, לאָזן זיך אַרעסטירן, גיבן אָפּ די לעצטע גראַשנס אויף קריגשטייערן, טוען אָן אַטאַמאַנישע פעסקעס, ווייל אַזוי וויל ער, דזשעמאַל-פּאַשאַ. נאָר אויך דאָס העלפט נישט...

הונגעריק און דערשראָקן איז דאָס ביסל אַרבעטערס אין די קאַלאָניעס. ווען נישט די ביקסן אין די הענט פון די ייִדישע שומרים — ווער ווייסט, ווי דאָס אַלץ וואָלט אויסגעזען באַלד נאָך די ערשטע טעג פון דער מאַביליזאַציע. די אינטעליגענץ, — דאָס רוב קנאַפּ וואָס ציגעווינטע צום לאַנד, מיט באַהאַלטענער בענקשאַפט נאָך רוסישן שניי און בעריאַזעס, פּאַרטן אין שפּראַך-אויפטועכצן, אין ליטעראַטור און דיסקוסיעס, — זי קרעכצט, אָט די אינטעליגענץ, מיט אַפהענטיקער הכנעה פון מענטשן, וואָס האָבן זיך יאָרן לאַנג געגרייט צו עפעס אַן אומבאַקאַנט אומגליק, און מיט אַ מאַל — דאָס אומגליק איז טאַקע דאָ... לאָזט מען זיך מוסר זאָגן פון אַ ליאַדע אַנאַלפּאַבע-טישן טערקישן קיאַמאַקאַם, קאַמענדאַנט, הייסט עס, לויפט מען פּאַרדאָגהטע אַרויסנעמען אַטאַמאַנישע בירגער-פּאַפּירן, אַדער מען לאָזט זיך אַרויסשיקן קיין דמשק, קיין מצרים... אַן אימה לויפט איבער דער בלויקייט פונעם לאַנד, ווי אַ שאַקאַל דורך דער נאַכט. און דאָס איז דאָך ערשט דער אָנהייב, ערשט דער אָנהייב...

זי דערמאַנט זיך אַן איר ברודער גבריאלס אַ בריוו, דערהאַלטן אויף אומוועגן פון דער לאַנדווירטשאַפטלעכער פּרוווי-סטאַנציע אין עתלית. דאָרט איז געשטאַנען, אַז אין חדרה האַקט מען אויס דעם וואַלד, אַז די וויינגערטנער זענען איינגעשטעלט, אַז אַראַבישע באַנדעס גרייטן זיך צו נאַכטאַנפאַלן, ווי אין די ערשטע גוטע צייטן, און אַ פּאַר ווערטער, וואָס גבריאל שרייבט צו ווי אַן „עיקר-שכחתי“ צום סוף פון בריוו, אין פּלוג — אַן שום צוזאַמענהאַנג מיט דעם בינטל אינפּאַרמאַציעס, שווימען אַרויס פּאַר איר ווי שטומע סיגנאַלן פון אַ ווייטן ליכטטורעם.

— אַחד-העם האָט שוין לאַנג געזאָגט, אַן יידן דאַרפן זיך אַריענטירן אויף ענגלאַנד.

קאָן עס האָבן אַ שײַכות מיט איר, מיט לאהן? און דער עיקר: קאָן עס האָבן אַ שײַכות מיט שלומען?

— עס קאָן, אַוודאי קאָן עס, — רופט זיך אָן פון דער זייט אַ געדאַנק, וואָס זאָגט אָפּ דאָס זײַניקע און גייט אַוועק.

לאה טוליעט דאָס פנים צום זיידענעם פעכער, ווי זי וואָלט געוואָרט אויף אַ קוש פון עמעצנס ליבע, קילע ליפן. וווּ איז ער, שלום? וואָס טוט ער איצט אין דער קלעם, ער, וואָס איז פון קינדווייז אויף געגאַנגען צו די בע-דווינער, פדי צו לערנען די סודות פונעם לאַנד, ער, וואָס האָט ליב צו חלומען פון בר-פּוכבאן, ער, וואָס האָט נישט אַרויסגעלאָזט פון האַנט די באַשרײַ-בונגען פון יאַזעפּוס פּלאַוויוס וועגן יהודהס בונט קעגן רויב, ער, וואָס אומע-טום, אין חדרה, אין עתלית, אָדער גאַר אין פאַריזער קאַפּעען, האָבן אים נישט אויפגעהערט צו פליען פאַר די אויגן יוגנט-חלומות וועגן אַ גרויס לעבן, אָדער אַ גרויסן טויט?

קלערט ער נאָך וועגן לאהן, שלום? פאַלט אים גאַרנישט איין, אָן זי פיבערט פון אומרו אַיטלעכס מאַל, ווען זי דערמאָנט זיך אָן אים, אָן דעם ים און אָן דער זון, וואָס דער אַוונטווינט פון שומרון לעשט זי אויס מיט איין בלאַז, ווי אַ גאַלדענעם לאַמפּ?

לאה ווייסט נישט, וואָס זי האָט צו טאָן; זי ווייסט נאָר, אָן עפעס דאַרף געטון ווערן אַזוינס, וואָס זאָל איר צוריקגעבן צוויי זאַכן אויף אַ מאַל: אַרץ-ישראל און שלומען. ס'דאַרף איצט געטון ווערן אַזוינס, וואָס זאָל ווייזן די דייטשן און דער טערקיי אָן אַרץ-ישראל איז נישט קיין סטראַטעגישער פונקט, נישט קיין בלויע קריגסבאַזע פאַר די דזשעמאַל-פאַשאַס, פּואַד-בעיסן און קרעס-פאַן-קרעסענשטיינס, נאָר עפעס, וואָס איז פּרײַער געווען אין תנך און איז דערנאָך, אין טויזנטער יאָרן אַרום, אויף עפעס אַ מאַדנעם אופן — ווי דורך דער לופט אַליין — אַריבערגעוואָרפן געוואָרן און אַריין אין בלוט צו איר, צו שלומען און צו גבריאַלן, איר ברודער.

די ברעמען פאַלן איר צו ווי ערב שלאָף. זי שפּרינגט אָפּ פון פענצטער, ציט זיך אויס אויפן טעפּעך, וויל זיך צוגויפּגיסן מיט די זיידענע קישעלעך. איר דאַכט זיך, אָן די האָר וואַקסן איר, אָן די גלידער גיסן זיך אָן מיט פּרישן רעגן... ווי אָן אומרוזיקע פּלעדערמויז, אַזוי גיט איר עפעס אַ פּלאַטער אין

קאפ, און ס'דערשרעקט זי מיט א מאָל אַ געדאַנק, אַז שלום האָט זי נישט אין זינען, אַז ער האָט פאַרגעסן אָן איר.

לאה ליגט אַ שמייכלענדיקע און אַ פאַרזינדיקטע. זי טראַכט, אַז דאָס איז גוט, וואָס דער מאַן אירער, דער רייכער ספרדי, איז נישטאָ אין דער היים. זיצט אין בערלין, וווּ ער פירט מלחמה-געשעפטן מיט די דייטשן. וואָס גייט זי אָן דער מאַן אירער, וואָס פירט מלחמה-געשעפטן ?

לאה באַמערקט נישט, ווי אין צימער שליכט זיך אַרײַן די אַלטע, הויכע דינסט מיט דעם טויטן, וואָקס-געלן פנים פון אַ סריס אין אַ האַרעם. זי בלייבט שטיין פאַר דער האַריגטע ווי אַ דינער, אומעטיקער שאַטן.

— וואָס איז, פאַטמאַ ?

ערשט איצט דערזעט לאה, אַז פאַטמאַ האַלט אין דער האַנט אַ בריוו. זי האַלט דעם בריוו אַזוי, ווי זי וואַלט אַ גרויס אומגליק אַרײַנגעבראַכט אין שטוב און שאַקלט פאַרדאגהט מיטן טויטן הינערישן קעפל.

לאה צעלאַכט זיך, שפּרינגט האַסטיק אויף פון די קישנס, רײסט איר אַרויס דעם בריוו פון דער האַנט און דער דינער, הויכער שאַטן מיטן הינער-קעפל גייט אַרויס פונקט אַזוי שליכנדיק און באַטריבט, ווי ער איז אַרײַן. דער בריוו איז פון שלומען.

אַ פאַר ווערטער נאָר: „קום, מען דאַרף דיך האַבן“. פעטע אותיות לענגלעכע אַזעלכע, שוואַרצע און זיסע, ווי די טרויבן אין די ווינגערטנער פון שומרון.

— קום, — שרייבט שלום, — מען דאַרף דיך! נישט קיין בקשה, נישט קיין ווונטש, נאָר אַ באַפעל.

דער באַפעל איז געפאַלן, ווי אַ בליץ זיך אַרײַנגעריסן אַהער, אין קאַנסטאַנטינאָפּאָלער פּאַלאַץ, געקומען ווי אַן ענטפער אויף דעם אַלעם, וואָס זי האָט געטראַכט — און איצט ווייסט זי, אַז דעם באַפעל וועט זי זיך נישט קאַנען אַקעגנשטעלן: איצט איז אויך זי, לאה טאַלעדאַנאַ, מאַביליזירט גע-וואָרן. זי מוז, ווי די חיילות דאַרט אונטן, זיך לאָזן אין וועג אַרײַן.

זי ווערט מענלעך אויסגעניכטערט, דער בייגיק-שלאַנקער האַלדז באַקומט אַ מאַדנע עקשנותדיקייט, אין די ווינקלען פון די פולע לינדשאַפט-לעכע ליפן שניידן זיך אַרײַן דינע פאַרביטענע קנייטשן, ווי די שלענגלעך.

אפילו די הויכע פריזור זעט איצט אויס אזוי טראַציק, אזוי ארויסרופנדיק און שטרענג.

קאָנסטאַנטינאַפּאַל איז שוין נישטאָ פאַר איר. דעם מאָנס פנים שווימט אַרויס פאַר איר קאַמיש אָנגעברוגוט, רויט פון נאַרישער אייפערזוכט — און ווערט ערגעץ פאַרלאָשן.

צו מאַרגנס שטייט לאה טאַלעדאַנאַ שעהען לאָנג פאַר די הויכע, שווער באַגילדטע וואַנטשפּיגלען. די טירן זענען פאַרריגלט, די דינסט וועט נישט קאָנען, ווי איר שטייגער, זיך אַרײַנשלייכן אומגעבעטענערהייט און שרעקן מיט דעם טויטן קעפל. אויף די אַקסלען האָט לאה פאַרוואַרפן אַ זיידענע בלאַנקע אַבאַיע, דער קאַפּ איז אַרומגעוויקלט מיט אַ ווייסן, פונק נייעם טורבאַן. זי מאַכט פאַרן שפּיגל פּוילע, מאַיעסטעטיש-פאַרחלומטע באַוועגונגן גען, ציט אַרויף אויפן פנים אַ מינע פון קאַלטער פּריינדלעכקייט, רעדט דורך דער נאַז אַראַביש מיט אַ פּראַנציזישן אַקצענט און לאַכט אויף קורץ פון צײַט צו צײַט, צופּרידן, וואָס דער גרים איז איר געראַטן.

ס'איז נישט דאָס ערשטע מאָל, וואָס זי פאַרשטעלט זיך. די אַראַבער אין דער געגנט פון זכרון-יעקב וואַלטן געוואָסט וועגן דעם עפעס צו דערציילן. אַבער דאָס מאָל פּילט אפּילו לאה אַ שטיקל טרעמע, ווי אַן אַרטיסטן פאַרן אויפּטריט אין עפעס אַ נייער, פאַר איר אומגעוויינטלעכער, באַזונדערס פאַראַנטוואַרטלעכער ראַלע. וואַרעם דאָס מאָל דאַרף זי, לאה, שפּילן אַ יונגן שייך, אַ יונגן, האַלב-פאַרשלאָפענעם, האַלב-פּריינדלעך צוגעלאָזטן, מאַט-איידעלן שייך, וואָס איז אַ ביסל אָנגעשטעקט מיט אייראַפּע, איז געווען אפּילו אין פאַרזי. קען אַ ביסל בערלין, איז פּריינדלעך צו די דײַטשן און צו טערקן און פאַרט עס איצט פון קאָנסטאַנטינאַפּאַל קיין חיפה.

אזוי האָט לאה אויסגעפּלאַנט, און איר פאַנטאַזיע האָט זי קיין מאָל נישט אַפּגענאַרט. ווען עס פּלעגט פאַלן דער רוף פון גורל, פּלעגט איר פאַנטאַזיע ווערן מאַדנע רעאַל, אָנהייבן קאַמבינירן, פּלאַנעווען און אויסרעכענען — ווי די פאַנטאַזיע פון אַ קינסטלער, וואָס בויט.

יא, ווי אַ יונגער אַראַבישער שייך וועט זי, לאה טאַלעדאַנאַ, זיך באַווייזן דורכצושטופן דורכן שווערן ספּנותדיקן וועג, וואָס איז באַלאַגערט פון דזשע-מאַל-פאַשאַס חיילות, די חיילות פון דער פּערטער דייוויזיע, וואָס גייט זיך

שלאגן מיט ענגלאנד ביים סועץ-קאנאל. ווי א יונגער אראבישער שייך וועט זי דורכמאכן דעם וועג אהיים, דעם וועג צוריק, און פון תיפה וועט זי אריינבאקומען זיך צו די איריקע. די שוף-פארבינדונג מיט ארץ-ישראל איז באשווערט צוליב די מינעס, וועט זי זיך לאזן מיט דער יבשה. אויף דער יבשה קאן זי נאר טיילווייז פארן מיט דער באן — ביז אלעפא. פון דארט וועט זי מוזן גיין צו פוס אדער מיט וואגן א מהלך פון הונדערט פופציק קילאמעטער.

זי געפינט דעם מאנס לעצטן פראנצייזישן בריוו. זי שמייכלט הארב איבער די זיס-ליינדשטעלעכע, אריענטאליש-פאריזערישע מליצות, איבער זייענע נאווע בארימערען, איבער זיין שטאלץ צוליב די פעטע עסקים מיטן דייטש און צוליב דעם, וואס ער האט פאר א פרוי אזא ווי זי, און זי צערייסט מיט א מאל דעם בריוו אויף פיצלעך. זי פילט אן דעם טייסטער מיט גוטע טערקישע גאלדלירעס, פארשטעקט הינטער די זיידענע טיכער און געווענדער א קליינעם ברוינינג, וואס דערמאנט אן עלעגאנט אויסגעפוצט הינטל, און צעלאכט זיך האפערדיק אין שפיגל אריין. א מינוט שוידערט זי אויף פון איר אייגענעם געלעכטער. א, זי קען עס גוט, דאס געלעכטער אירס! עס ליגט דערין די בייזע פרייד פון דעם גאנג צום גורל, די בלינדע עקשנותדיקע גרייטקייט צו טון דאס שווערע און דאס אומפארמיידלעכע.

די מוטער אירע לעבט שוין נישט, דער אלטער טאטע וועט זיך בייזערן: „שיקסע“ (אזוי רופט ער זי האלב בייזלעך, האלב מיט שטאלץ) — און זי, לאה, וועט אנהייבן עפעס טון, זי ווייסט נאך אליין נישט וואס, אבער עפעס מוז געטון ווערן, עפעס, וואס איז אומפארמיידלעך, עפעס, וואס איז שווער און גרויס... זי האט, פונקט ווי שלום, פונקט ווי גבריאל, תמיד געחלומט פון א גרויסקייט, וואס דריקט און גלאנצט ווי א קרוין. פון קינד-ווייז אויף האבן זיי געפילט אט די גרויסקייט אין די ווערטער-פעלדון פון תנך און אין די שטיינער-פעלדון פון דעם קליינעם לאנד. זי, לאה, האט אין דער פארשטעלונג געזען ווי דבורה הנביאה יאגט זיך נאך סיסראס בערדיקע מחנות און ווי די שטערן אין הימל — גרויסע און צייטיקע, ווי גאלדענע אפעלסינען — ווערן מיט א מאל פארוואנדלט אין ציטערדיקע

לאנגע שווערדן און קעמפן פון דער הייך דעם קאמף פון גאט. זי האט געלייענט געשיכטע־ביכער און זיך איינגעהערט אין דעם שטורעמלויף פון גרויסע געשעענישן. זשאן ד'ארק, די יונגפרוי פון אַרלעאַן, וואָס האָט אין מענערקליידער געפירט פראַנקרייכס חיילות קעגן ענגלאַנד, האָט זיך נישט איין מאָל אַרײַנגעמישט אין אירע מיידלשע חלומות און זי אַנגעקוקט אין שטומער דערהויבנקייט.

דאָס צווייטע קאָפיטל

די נסיעה פון דעם יונגן שייך

דעם זעלביקן טאָג האָט לאה פאַרלאָזט קאַנסטאַנטינאַפּאָל. אַלץ איז געווען פאַרפלייצט פון מיליטער. אין דער באַן האָבן די זעלנערס אַרויסגע־וויון דרך־ארץ פאַר דעם יונגן געפיעשטשעטן שייך, וואָס מוז געבען אַפקומען און זיך וואַלגערן מיט זיי אויפן וועג אַהיים. דער שייך האָט זיך אַרויסגעוויון פאַר אַ טערקישן פאַטריאַט, האָט אַזוי פּיין גערעדט אונטער דער נאָז און מכבד געווען מיט ביסקוויטן, מיט פאַפּיראַסן, מיט פאַמעראַנצן און מיט שלעפּעריק־פּריינדלעכע שמייכעלעך... ער האָט אַזוי רויק און געלאָסן, ווי ער וואַלט נישט גערעדט, נאָר גערייכערט די נאַרגילע, געלאָזט הערן, אַז די ענגלענדער זענען גאַרנישט קיין דזשעדאַס, קיין גיבורים הייסט עס, — זיי זענען נישט מער ווי פאַרשאַלטענע כּופּרים וואָס האָבן שרעקלעך פּיינט דעם גביא און ווילן אומברענגען דעם סולטאַן. אַבער אַלאַז וועט דערצו בשום־אופן נישט דערלאָזן, ווייל ער האָט ליב דעם סולטאַן און האָט פּיינט די ענגלענדער.

אויך ביי די אַפיצירן, די דייטשישע, ווי די טערקישע, האָט דער יונגער שייך אויסגענומען, ווייל עס האָט זיך אַרויסגעוויון, אַז ער קאַן אונטער־זינגען אונטער דער נאָז לייכטע פאַריזער לידלעך, כאַטש אויך די פּראַנ־צויון האָט ער פּיינט דערפאַר, וואָס זיי זענען גרויסע כּופּרים און דערפאַר, וואָס זיי גייען מיט די ענגלענדער קעגן דער הייליקער אַטאַמאַנישער מלוכה.

ברענענדיקע ערד

אחוץ דעם זענען זיינע איידעלע באוועגונגען געווען ייחוסדיקע און ווייך און אין זיין קול איז געווען דער מורמל פון א הארעם-פאנטאן.

שפעטער איז דער יונגער שייך געגאנגען צו פוס, און כאטש עס איז געווען א שטיקל רחמנות אויף אזא אויסגעכאליעטן איידלמאן ווי ער, פון דעסטוועגן האט זיך געלאזט באמערקן, אז דער אריסטאקראטישער חברה-מאן גיט זיך אן עצה און שטייט, חלילה, נישט אפ פון די זעלבערס. ער גייט און שמיכלט, א מאל לאכט ער אפילו — און דערביי גיט ער א שטילן שוידער אויף פון זיין אייגן געלעכטער. א מאל כאפט ער זיך ארויף אויף די שמוציקע דארפישע וועגענער, וואס זענען אָנגעפאקט מיט פריש-ווער-בירטער זעלנער-חברה, און פארט אפ א שטיק וועג. אפט גיט אים אן אראבער זיין אייזל — און ער, דער באַלעבאָס אַליין, גייט צו פוס, טרייבט דאָס אייזל מיט א שטעקן און האָט הנאה, וואָס ער פירט א יונגן שייך מיט אזא בלאַנקער זיידענער אַבאַיע און אַזעלכע פּינע, רויט-גאַלדענע שייך.

דער יונגער שייך, ווען ער בלייבט א רגע מיט די אייגענע מחשבות, דערפילט ער שלומס האַנט אויף די האַר, שלומס געשטאַלט שטראַלט אַרום אים און רייניקט די לופט. אָבער בלייבן לאַנג מיט די אייגענע מחשבות האָט ער מורא. ער ווייסט, אז מחשבות זענען פאַררעטערס און אַז ווען מען שפּילט — מוז מען גאַרנישט האַבן אין זינען, אַחוץ דער ראַלע. און ער פּילט, דער יונגער שייך, אַז די שפּיל גייט גוט, און דאָס פאַרגעפּיל זאָגט אים, אַז דער דאָזיקער אויפּטריט איז דער אָנהייב פון א סך אויפּטריטן אַנדערע, וואָס וועלן זיך נאָך אַפּשפּילן — ווער ווייסט, אויב נישט גאָר אין גיכן. די שפּיל וועט זיין א שווערע און א גרויסע, ווייל געשפּילט וועט ווערן האַרט ביים ראַנד פון אַפּגרונט, סך-הכל א פאַר טריט, און אויף אַפּלאַדיסמענטן איז נישטאָ וואָס צו וואַרטן.

אחוץ דעם שייך מיט דער נייער אַבאַיע גייט מיט מיטן מיליטער עפעס א ווינקלדיקער, אומרויקער דייטש, וואָס זיינע אויגן האַלטן אין איין אַרומ-לויפן. ווי קומט אַהער א פאַסטאָר און ווי קומען צו א פאַסטאָר רינגען אויף די הענט? און פאַר וואָס זענען די הענט אַזעלכע בלייכע, טרוקענע און פּלאַכע?

געלויבט איז אַלאַ: דער יונגער שייך האָט באַמערקט באַצייטנס, אַז

א ה ר ן צ י י ט ל י ן

דער דײַטש קוקט אים נאָך. איצט וועט ער זיך אויסהיטן פֿאַר אים. ער וואָרט נאָך, ביז דער דײַטש וועט אים פֿאַרטשעפּען.

עס געשעט. דער דײַטש ציט אַרויס פון ערגעץ אַן עלעגאַנט געבונג-דענעם שוואַרצן, קליינעם טעסטאַמענט. ער ציט אים אַרויס אַזוי פֿאַרויכטיק און אײליק צו גלייך, ווי ער וואָלט געהאַט בדעה צו פֿאַרקויפֿן אַ געגנבעטע זאָך. ער מאַכט אַ געהיימענישפּולע מינע און הייבט אָן שיסן מיט פּסוקים. ער רעדט עפּעס שנעל וועגן דעם געקרייציקטן, וועגן תּחית-המתים, וועגן דניאלן אין דעם לייבנגרוב און וועגן דעם, אַז בלוט-פֿאַרגיסונג איז אַ מיאוסע זאָך. ווייל אַלע מענטשן זענען ברידער בײַ גאָט. אַ מיסיאָנער.

בײַן, — קלערט דער שײך, — אַזאַ מיסיאָנער, ווי איך בין אַ שײך!
און די פּסוקים פון דניאלן גייען אים אָן פּונקט אַזוי, ווי מיך גייט אָן אַ פּסוק אין מאַכמעדס קאַראַן.

— דער קריג איז אַ פֿאַרברעכן קעגן דעם הימל, — מאַכט דער דײַטש דרײַ-אַגבדיק. — דער קריג נעמט זיך דערפון, וואָס מענטשן זענען ווייט פון דער אײנציק אמתער אמונה.

און פּונקט אַזוי דרײַ-אַגבדיק איז ער טשעקאַווע צו וויסן, וואָס אַ שטייגער עס טראַכט וועגן דעם אַזאַ יונגער סימפּאַטישער „אַריענטאַלע“. דער „אַריענטאַלע“ שמייכלט נאָך זיסער און נאָך פֿאַרחלומטער און עפּעס קריגט ער מיט אַ מאָל רחמנות אויף דעם דײַטש אומרויקע אויגן, וואָס קומען אים פֿאַר ווי מײַזלעך אין אַ פֿאַסטקע. וועלן זיי טאַקע אַזוי ביז צום טויט לויפֿן אַהין און צוריק, אַהין און צוריק?
ער מאַכט עס גוט — טראַכט דער „אַריענטאַלע“ — נאָר איך וועל עס מאַכן בעסער.

ער ענטפּערט נישט דעם דײַטש אויף זײַנע אײליקע רעדערײַען, פֿאַר-גלאַצט די אויגן צו אַללאַ און מיט אַ ברייטן הייב פון די הענט דערלאַנגט ער צוויי מאָל אַ זאָג:

— אַללאַ אינצאַר איל סולטאַן! אַללאַ אינצאַר איל סולטאַן! (גאָט זאָל שיצן דעם סולטאַן).

און עס טוט אים הנאה צו זען, ווי דער דײַטש פֿאַרלירט יעדן חשק צו

ווייטערדיקע טענות-מענות. עס טוט אים אויך הנאה דער געדאנק, אז ער האט זיך אויף דעם חברה-מאן, דעם שפיאן, שנעל דערקענט, און פאר-קערט: פאר דעם פלומרשטן פאסטאר איז ער, דער פלומרשטער שייך, געבליבן א סוד.

צו מארגנס איז דער דייטש ווי אין וואסער אריין — און דער שייך האט מיט דער זעלביקער נאכלעסיקער פרייקייט, וואס פריער, מכבד געווען מיט א פאפיראס, מיט א ביסקוויט, מיט א פאמעראנג, פויל, מאיעס-טעטיש, דאס יונגע פנים האלב-אויסגעטאן פון דער וועלט, פארגליווערט אין א שמייכל פון א תמעוואטן בן-יחיד.

א פאר וואכן וואנדערט אזוי דער יונגער שייך. ער הערט און זעט אלץ, כאטש עס דאכט זיך, אז ער הערט נאר פון יוצא וועגן און זעט נאר דרך-אגב. עס עיפושט פון דזשעמאל-פאשאס זעלנער, עס לויערט אויף זיינע יונגע יארן די פעסט, נאר מיט אללאס הילף איז ער גובר אלע מכשולים און קומט ענדלעך אן קיין חיפה.

אין א שפעטער סוף-חודשדיקער נאכט קלאפט אן דער יונגער שייך אין לאדן פון א קאלאניסטן-הויז אין זכרון-יעקב.

ווען געצול איז ארויס האט ער זיין „שיקסע“ נישט דערקענט. ער האט זי דערקענט ערשט דאן, ווען זי האט א זאג געטון: „טעטע“ — און איז אים, א ווארעמע און א געטרייע, ארויפגעפאלן אויפן האלדז.

דאס דריטע קאפיטל

יארן פון ווארטן

זי, געצול אבראמסאנס טאכטער, און ער, לייזויק שווארצערגערס זון, האבן זיך געקענט פון קינדווייז אויף. אויף אראבישע פערד האבן זיי דורכגעמאסטן דאס לאנד, פון דן ביז באר-שבע, פארפלוין צו די פרייע, ווילדע דרוון-שבטים, זיך געברידערט מיט קריגערישע בעדווינער, פאר-

שניטן אַ בונד מיט פרידלעכע פעלאַכן, פאַרטרויט געוואָרן מיט זון און חאַמסין, מיט ים און שאַקאַל-געוויין.

און זי, לאה, פונקט ווי ער, שלום שוואַרצבערג פון חדרה, פונקט ווי עמרם זאַלקינד פון ראשון-לציון, ווי איר צווייטער ברודער אַבנר, ווי אַלע אַנדערע פון זייער פּנופיא, — זיי אַלע זענען גרייט צו שפּרינגען אין פּייער אַרײַן צוליב גבריאָלן, דעם מלומד, דעם פּירער פון דער לאַנדווירטשאַפּט-לעכער סטאַנציע אין עתלית. געדולדיק און געטרײַ, מעשה שילערס, העלפן זיי אים אין דער אַרבעט, לאָזן זיך אַרויס מיט אים אויף ווייטע וואַנדערונג-גען אין די בערג, און ער, געצל אַבראַמסאַנס בכור איז — אין פּלוג — ווי איינער פון זיי, כאַטש אַלע ווייסן דאָך אַז דאָרט, אין אַמעריקע, האָט ער געמאַכט פּוראַר. זיי ווייסן, אַז ער איז אַ זייעריקער און ווען זיי האָבן אים צווישן זיך — אַרט זיי נישט, וואָס נישט נאָר די יידן פון די קאַ-לאַניעס און די ייִקאַ-באַאַמטע און די העברעיִשע לערערס, נאָר אויך די אַנגעקומענע אַרבעטערס און די אַרגאַניזירטע שומרים קוקן אויף זיי ווי אויף אַ מין ייִדישע בעדוִינער, לעוואַנטינישע לאַבוסעס, האַלטן זיי פאַר אַ סאַרט נייַע אַרץ-ישראלדיקע פּרא-אַדמס און חווקן איבער דעם נאַמען, וואָס זיי האָבן זיך געגעבן: גדעונים (נאָ דיר גאָר אַ מעשה! יענער אור-אַלטער גדעון, וואָס דער תנך דערציילט, אַז ער האָט אויסגעקליבן פאַר זײַן אַרמיי די סאַמע שטאַרקסטע, — אַט האָסטו דיר די אייניקלעך זײַנע — הוראַ!).

דער אַלטער העברעיִשער לערער פון דער קאַלאַניע, דער חיבת-ציונדיקער משכיל פון גאַליציע, האָט נישט איין מאָל געפרוּווט צו נישט מאַכן די וויסנשאַפטלעכע אויפטוען פון געצל אַבראַמסאַנס בכור. אויך מיר אַ מלומד! אַז גאַנצע טעג רײַט דאָס אַרום אויפן פּערד, אַ שיינע אַראַ-בישע שקאַפע איז בײַ אים אַ מציאה, אַ ביקס איז בײַ אים אַ יום-טוב און מיט אַ ליאָדע בעדוִינער לאָזט זיך דאָס אַרײַן אין אַ שמועס. אַ מלומד דאַרף זײַן אַ זיצער, און דער — הערסט אַ מעשה — איז גאָר אַ רײַטער און אַז ער, דער משכיל, האָט געפרוּווט כאַפן מיט אים אַ שמועס מפות די ווילע צוויי דגשן, וואָס אין די צוויי דלתן פון דעם ווילן און אַ ביסל אויסטער-לישן וואָרט „דרדר“, — האָט זיך גאָר יענער אַנגערופן, אַז די דגשן יאַק די

דגשן, ער, גבריאאל אבראמסאָן, הייסט עס, האָט ליבערשט געזוכט און געפונען טאַקע דעם דרדר אַליין... ער איז אויף זײַן פּערד אַוועק צו די אַראַבער, האָט געוואַגלט פּון שבת צו שבת, וווּ געטאַגט, נישט גענעכטיקט, ביז ער האָט ערגעץ אויסגעזוכט אַ קליין אַראַביש שבתל, וואָס טראַגט דעם נאַמען דרדר און וואָס די דרדר-פּלאַנץ, — יא, טאַקע דער זעלביקער דרדר פּון תּנך, — איז בײַ אים אַ מין משפּחה-הערב, אַ מין נאַטירלעכער ״חוס-בריוו. אַ מאַדנער מין מלומד, כּלעבן! וואָס האָבן זיי געזען אין אים אַזוינס דאַרט אין אַמעריקע? באַשר ער האָט עפּעס אַנטדעקט, זאַגט מען, אַ מין ווייץ... וואָס האָט מען דערפּון? יא, ווייץ, נישט ווייץ — צו עפּעס אַ רעכטן מאַמר אין „חכמת ישראל“ קומט עס דאָך נישט לכול-הדעות.

מיט נאָך מער אומצוטרוי קוקט מען אויף דעם ״נגערן, אויף אַבנרן, און שוין אין גאַנצן אויסטערליש קומט פאַר שלום פּון חדרה, פּון די פּועלים און די שומרים איז דאָך אַפּגערעדט. די גדעונים פירן מיט די שומרים אַ שווערע מלחמה. מען האַלט זיך אין איין אַרומשלאַגן. באַלעבאַטישע זינד-לעד, — שרײַען די שומרים, — קאַלאַגיסטן-קינדער, רב גדעונס אייניקלעך! אַזאַ גבריאאל אַבראַמסאָן איז כאַטש געפאַרן קיין אַמעריקע, קען זיך מיט פּראַפּעסאָרן, פירט אָן מיט דער פּרוו-סטאַנציע אין עתלית — אַבער אַבנר, למשל? אַדער זאַלקינד פּון ראשון-לציון? אַדער גאַר אַזאַ שלום? שלומקען היינט חברט זיך דאָס מיט די אַראַבער ווי מיט זײַנס גלייכן, אויף צו מאַרגנס שלאַגט זיך דאָס מיט זיי. וווּ ערגעץ אַ קאָך — דאַרט איז ער אין מיטן, גרויסט זיך, וואָס ער איז אַ הי-געבוירענער, קושט זיך מיט בעדווינישע שייכן, איז שטאַלץ, וואָס די אַראַבער האָבן אים אַ נאַמען געגעבן: שייך סאַלים, קאַקעטירט מיט גבורה, טראַגט זיך אויף זײַן פּערד איבער גאַנץ יהודה און שומרון און דווקא אין די פינצטערסטע נעכט; שרײַבט, זאַגט מען, פּראַנציזישע לידער, מען שמועסט אַז אויך העברעישע, העלפט אַבראַמסאָנען זאַמלען פּלאַנצן און וויל נישט אַנדערש, נאָר זײַן אַ גרויסער מענטש... שלומקע!

לאה האָט שוין מער מזל. אַלע געדענקען: זי האָט זיך אין איינער אַ נאַכט געהאַט פאַרשטעלט פאַר אַ בעדווינער, צוגעריטן צום ברודער קיין עתלית, אויפגעוועקט דאַרט פּון רעכטן מיטן שלאַף אַן אַרבעטער פּון דער

פרווו-סטאנציע, אים געהייסן נעמען פערד און שווערד און אוועקגעיאגט מיט דעם יונג צו די פרמל-בערג. דאָרט האָבן זיי געמאַכט אַן אַנפּאַל אויף אַ קאַראַוואַן, צוגערויבט זעקס קעמלען מיט ווייץ — און אַנטלאָפּן. זיצן די בעדוֹינער, קלאַגן אָפּ ווי די שאַקאַלן אַ גאַנצע נאַכט און האָבן מורא זיך צו רירן. עפעס איז אַנגעפּאַלן אויף זיי אַן אימה — זיי ווייסן אַליין נישט פאַר וואָס. דער בעדוֹינער, וואָס איז זיי באַפּאַלן, זעט אויס צו זיין אַ גרויסער גולן — אַ סך אַ גרעסערער גולן פאַר זיי. זעקס קעמלען באַלאַדן מיט ווייץ! אַלאַ, וועסטו דאָס צווען און שווינגן? מיטן בלייכן פאַרטאַג הייבן זיי אויף די קעפּ און זעען: דער בעדוֹינער גייט מיט זיין יונג, פירט צוריק די קעמלען, וואַרפט אַראָפּ פון זיך די בע-דוֹינער-מלבושים, ערשט ס'איז גאַר קיין גולן — ס'איז אַ פרוי. זיי פאַרלירן זיך און זענען זי דרך-ארצדיק מכבד מיט אַ „תּפּאַדאַל“.

זי קומט זיי פאַר אין ליכט פון יונגן מאַרגן-שטערן ווי איינע פון דעם נביאס ווייבער.

לאה שמייכלט זיס און זאָגן זאָגט זי אַזוי:

— סאַלאַם אַלייקום. דאָ האָט איר צוריק די קעמלען. נישט צוליב רויב האָב איר דאָס געטון, יא איוזלעם. כ'האָב אייך געוואַלט אַנלערנען. איז אייך ליב געווען צו יאַמערן? מיר וועלן זיך נישט לאָזן. בוקראַ פיל מישמיש! איך בין לאה פון זכרון-יעקב, אַבראַמסאָנס טאָכטער. וואָס איר קענט, קענען מיר אויך, יא איוזלעם. וועט איר נאָך אַנפּאַלן אויף די קאַלאַניע? וועט איר אַרײַנגרייטן מיט אייערע פערד אין דער תּבואה פון די יאַהוד?

די רייך האָבן געהאַט אַ פעולה. אַ צײַט דערנאָך האָבן די אַראַבער אויסגעמיטן זכרון-יעקב ווי אַ פּײַער און לאה איז בײַ זיי געוואָרן אַ שם-דבר, אַ זאָך פון שרעק און באַוונדערונג. אמת, דער אַלטער העברעיִשער לערער פון דער אַליאַנס-שול, דער חיבת-ציונדיקער משכיל האָט געקרימט מיט דער נאָז אויף געצלס טאָכטער, ווי ער האָט זי גערופן, און געטענהט, אַז ס'איז פאַרט מעשה שיקסע. נישט אומזיסט רופט זי טאַקע געצל אַב-ראַמסאָן גופּא: די שיקסע מײַנע.

סיי ווי סײַ — געוואַסט האָט מען פון דעמאַלט אָן, אַז לאה איז שוין גאַרנישט פון די, וואָס מען קרייגט צען פאַר אַ גראַשן. מען האָט זיך אַב-

דערציילט פון איר מעשיות, מען האָט איר ניגערדיק נאָכגעקוקט און מען האָט רק געוואָלט טרעפן, צי וועט זי טאַקע חתונה האָבן פשוט, ווי אַלע קאַלאָניע-מיידלעך, איר גלייכן.

די קאַלאָניע אויפן באַרג, געבויט פון רומענישע יידן, קרעפטיקע און גראַבלעכע, אויפגעהאָדעוועטע אויף בעסאַראַבער וויין און מאַמעליגע, האָט געדענקט דעם פאַטער אירן, געצלען, פון די ערשטע טעג נאָך, און מען האָט געוואוסט, אַז אויך דער אַלטער האָט בשעתו געוויזן גבורות, ווען מען האָט געדאַרפט לערנען דרך-אַרץ די אַראַבישע רויבער-שייכן. ער איז געווען פון די ערשטע, וואָס האָבן זיך אויסגעלערנט צו רעדן מיט די אַראַ-בער אויף זייער לשון. ער פלעגט זיך שלאָגן מיט זיי און דערנאָך שליסן שלום, זיצנדיק מיט זיי אויף דער ערד. מען פלעגט קוילענען אַ שעפס, זיך געבן די הענט, אַ שטיקל צייט איז געווען רויק — און דערנאָך האָבן זיך ווידער אָנגעהויבן די מלחמות.

לאה האָט געלערנט אין דער אַליאַנס-שול, אָבער נאָך מער האָט זי געלערנט פון זיך אַליין, פון וואַכעכט אין די ווייניגערטער, ווען מען זיצט און מען היט ביז פאַר טאַג, פון ווייטע בלאַנדזשענישן אַליין און מיט שלומען, פון פלוצלינגדיקע באַזוכן אין פאַרוואַרפענע אַראַבישע דערפלעך, וווּ די ליימשיטבילעך זעען אויס ווי קברים אין שמאַלע היילן, פון איינעם אַ גאַנג אירן דורך פינצטערע געסלעך איינע אַליין צום כותל-מערבי, וווּ זי איז אָפגעשטאַנען אַ נאַכט ביי די קאַלטע שטיינער, פון שטורמישן רייטן אויף אַראַבער-פערד און פון טויזנט שטילע זאַכן, וואָס טראָגן זיך מיט די ווינטן איבער די אויסגעטריקנטע וואַדיס און האָבן קיין געשטאַלט און קיין נאַמען נישט.

שטום האָט זי געוואַרט אויף גרויסע טעג, ענלעכע צו די, וואָס פון זיי האָט זי געלייענט אין די געשיכטע-ביכער. נאָר די גרויסע טעג זענען עפעס נישט געקומען, און ווען אין חדרה האָט זי דערזען דער רייכער ספרדישער סוחר פון קאַנסטאַנטינאָפּאָל און האָט אָנגעהויבן צוצושטיין צו איר מיט זיין ליבע — האָט זי, אומגעריכט פאַר זיך אַליין, זיך אונטער-געגעבן. זי האָט זיך געלאָזט פירן פון חיפה צו טאַטע-מאַמע קיין זכרון-יעקב, וווּ דער ספרדי האָט פּייערלעך געבעטן איר האַנט. זי האָט אים נישט

ליב געהאט — און האָט פון דעסטוועגן זיך געלאָזט פאַרקויפן. איר האָפּע-
נונג איז געווען, אַז ווען זי וועט ווערן די מאַטראַגע פון דעם שטיין רייכן
סוחר, וואָס מאַכט אַפּט געשעפט-רייזעס קיין אויסלאַנד, וועט זי אין זיין
זכות זיך אַרײַנבאַקומען אין דער ברייטער וועלט, וווּ עס וואַרטן שוין אויף
איר, מן-הסתם, יענע אויסגעהאַפּטע גרויסע טעג.

פון דער ברייטער וועלט מיט די גרויסע טעג האָט זיך אויסגעלאָזט
אַ שווערע לאַנגווייליקייט, אַ גודנע און אַ זיסלעכע. ווי די פראַנצייזישע
ראַמאַנען, וואָס דער מאַן פלעגט איר ברענגען. זי האָט אַפילו נישט געוואָלט
אין ערגעץ מיטפאַרן מיטן מאַן, — אַזוי קליין איז ער איר פאַרגעקומען,
אַז איר האָט זיך פשוט נישט געגלייבט אַז ער, דער קליינער, פאַרט עס
אין דער גרויסער וועלט אַרײַן...

אַ פוילקייט איז אַראָפּ אויף איר, אַ מידע שלעפּעריקייט. און וואָס שלע-
פּעריקער זי איז געוואָרן, וואָס מידער — אַלץ מער האָט דאָס געוועקט די
תאוּוה פונעם מאַן. ער האָט זי מיט הגאָה גערופן: מיין אַנגאַרער קאַץ. אַט
די שלעפּעריקייט און מידקייט האָט ער, איבעריקום, געפילט ווי אַ מין גאַ-
ראַנטיע אַז זי, לאַה, בלייבט שוין אַ זײַניקע אויף אייביק. די אַלטע פאַטמאַ,
די דינסט, האָט זיך דאָ, אין לאַנגווייליקן פאַלאַץ, גערוקט אויף שפיץ
פינגער און האָט מיט שטילן חשד געקוקט אויף דער האַרינטע. זי פלעגט
איר אייביק נאַכקוקן מיט די קליינע רויטלעכע אייגעלעך און פלעגט עפעס
דזשאַמדזשען צו זיך אַזוינס, וואָס האָט דערמאַנט דאָס פוילע זומערדיקע
זשומען פון אַ פליג.

לאַה געדענקט שוין נישט, ווען עס איז געקומען צו איר די אויפ-
טרייסלונג. אפשר האָט עס דערוועקט אין איר עפעס אַ זון-אונטערגאַנג
איבערן באַספאַר, אפשר — פאַטמאַס אַ געשעפּענסטיקער שאַקל מיטן קאַפּ,
און אפשר — גאַר איר אייגן געלעכטער, וואָס זי האָט שוין לאַנג נישט
געלאַכט און פון וועלכן זי האָט פלוּצלינג אויפגעשוידערט.

נאָר די בענקשאַפּט נאָך דעם יוגנט-חבר, נאָך שלומען, האָט שוין פון
דעמאָלט נישט אַפּגעלאָזט אַ רגע. ס'האָט זיך דערוועקט אין איר אַ פאַר-
שטעלונג, אַז די גרויסע טעג זענען פאַרבונדן מיט שלומען און אַז זיי
וואַרטן אויף איר נישט אין דער גרויסער וועלט, וווּ עס איז אַזאַ בן-בית

איר קליינקעפלדיקער מאן, נאָר גראַד דאָרט, אין דעם לאַנד פון וואַנען
זי איז אַוועק אַהער, קיין קאַנסטאַנטינאָפּאָל.

לאַה איז צוריקגעקומען — און מאַדנע: קיינעם אין דער קאַלאַניע
האַט איר פּלוצלינגדיקער צוריקקער נישט געוונדערט. קיינער האָט נישט
געפרעגט, וווּ זי האָט אַהינגעטאָן דעם מאַן מיט דעם פּאַלאַץ. אפשר
דערפאַר, ווייל מען האָט געהאַט וויכטיקערע דאגות, און אפשר דערפאַר,
ווייל גראַד גורל-זאַכן, וואָס זענען דאָך אין תּוֹך דאָס אומפאַרשטענדלעכסטע
אין דער וועלט, ווערן געוויינטלעך אויפגענומען ווי אַ זעלבסטפאַרשטענד-
לעכקייט.

געוונדערט האָט זיך בלויז ניקאַלאַי דער צווייטער. אַזוי האָט געהייסן
דער הויפט-כלב פון דער קאַלאַניע, דער „כלב שבכלבים“, ווי די שומרים
האַבן אים אין שפּאַס גערופן, אַ וואַלפהונט, וואָס האָט נישט איין אַראַבישן
גנב איבערגעשראַקן אין מיטן דער אַרבעט.

ניקאַלאַי דער צווייטער האָט לאהן באַגעגנט מיט אַ פאַרחידושט
בילעריני.

ער האָט מיט דער פּייכטער צונג געלעקט לאַהס האַנט און זי אויף
הינטיש לשון געפרוּווט אויספרעגן, ווי עס איז איר דערגאַנגען די פאַר יאָר.
וואָס ער האָט זי נישט געזען.

— עס גייען גרויסע צייטן, — האָט לאַה לאַכנדיק גערעדט צום
הונט — היט די פעל, ניקאַלאַי דער צווייטער!

דאָס פּערטע קאַפיטל

אַ נאַכט אין עתלית

אין אַ שטילער נאַכט זענען גבריאַל אַבראַמסאָן, לאַה זיין שוועסטער
און שלום פון חדרה אַרויס אויף אַ שפּאַציר פון עתלית צום ים.

שלום האָט אַ גליקלעכער געקוקט אויף לאַהן. אַז זי איז דאָ — אין
אַלץ דאָ. מען דאַרף גאַרנישט קיין סך, פּדי אויפצוטון גרויסקייטן, ווייזן

גבורה, אייננעמען לענדער, בויען מלוכות און לאַכן פון טויט. דערצו איז גענוג אַ שמייכל פון אַט אַזעלכע ליפן, אַ שמייכל, וואָס זאָגט: אַזוי צי אַזוי — סײַ ווי סײַ ביסטו מינער. אַ שמייכל, וואָס זעט אויס ווי אַ געהיימער פירוש אויף דינע טעג. דעם זין באַגרייפסטו נישט — ער איז אפשר אַ גרויזאָמער — און די ליפן, וואָס טראָגן דעם טײַטש פון דינן זײַן, ווייסן אויך נישט, וואָס אַזוינס זיי טראָגן. נאָר דו ווייסט: אַ זין איז פאַראַגען.

די נאכט האָט זיך געגאַסן אַרום ווי ווייכער בוימאייל. ערגעץ אויפן וועג האָט אַ גליוואָרעם אַנגעצונדן זײַן לאַמטערנדל, וואָס האָט געפינקלט ווי סײַניסטע גאַלד. פעלדזן האָבן אַנגעקוקט לאהן ווי אַלטע באַקאַנטע, האָבן דערמאַנט גערונצלטע ברוינע פנימער פון אַראַבישע פאַסטעכער און זיך געצייכנט אין דער לופט מיט האַרבער שאַרפקייט.

אַן אַראַבער איז ערגעץ פאַרבייגעריטן אויף אַן אייזל און האָט אויס-געאַרגלט אַ געזאַנג צום הימל אַרויף. אַ געזאַנג, וואָס איז ענלעך געווען צום יאַמער פון אַ הונגעריקן שאַקאַל און האָט געקבערט די לופט. אויס-געגראָבן איז איר ברונעמער.

לאה האָט געפילט איר צונויפגעאַנסקייט מיט דעם אַלעם, מיט דער נאכט, וואָס גיסט זיך ווי ווייכער בוימאייל, מיטן נאַענטן גערויש פון ים, מיט די פעלדזן און זייערע ברוינע פאַרגליווערטע געזיכטער, מיט דעם אַראַבער, זײַן גאַרגלעריי און זײַן אייזל. דאָס אַלץ איז געוואָרן איינס אין איר, אַ שטיק היימישקייט, און האָט געטראָגן אַ לעבעדיקן, בלוט-און-פליישיקן נאַמען: שלום.

שלום איז געגאַנגען בײַ איר זײַט און האָט היציק פונאַנדערגעוויקלט זײַן פלאַן פון אַ ייִדישן אויפשטאַנד.

ער איז געווען אין גאַנצן באַוועגונג. ער איז, דאָכט זיך, געגאַנגען צו פוס פונקט ווי זי, ווי גבריאַל, — און דאָך האָט עס אויסגעזען אַז נישט ער גייט, נאָר ער רײַט, רײַט משוגענערווייז פון איין ווייטקייט צו דער צווייטער.

זײַנע אויגן האָבן זיך געצונדן און געלאָשן. דאָס שמאַלע געזיכט איז געווען ווי אַ דינ-געשניצטער בעכער.

ער האָט גערעדט וועגן דער אַכזריות פון די טערקישע מאַכטהאַבערס,

דער פארלוירנדיקייט פון יידישע קעפ, דעם האַגל פון אַראַבישע מסירות. דער-
ציילט ווי דער קאַימאַקאַם פון דזשאַנין האַט געלאָזט אַרעסטירן דרייצן יונגע-
לייט פון חדרה און אים בתוכם, געפליקט זיי ביי די האַר, געשריגן, אַז זיי
פלאַגעווען אַן אויפשטאַנד קעגן דער טערקני, געזוכט געווער. ווען גישט
דער קאַמענדאַנט פון שכם וואַלט דער פראַ-אַדם חרוב געמאַכט די קאַלאַניע.
מ'האַט זיי דערנאָך געשלעפט קיין ירושלים צו פאַן-בעק-פאַשאַן, דעם
טערקישן דייטש. אויך יענער האַט געשריגן וועגן יידישן אויפשטאַנד און
יידיש געווער, און אים, שלומען, איז קלאַר געוואָרן, אַז אַזוי וואַלט טאַקע
געדאַרפט זיין, אַז עס איז אַ חרפה, וואָס דער חשד איז אַן אומזיסטער.
יידישער אויפשטאַנד! אַוודאי אַזוי. מען מוז זיך פאַרבינדן מיט די ענגלענ-
דער, באַקומען פון זיי געווער און מאַשינביקסן און טאַקע דאָ, צווישן די
חורבות פון עתלית, אויסרופן דעם בונט קעגן דער טערקני מיט אירע
דייטשישע שותפים, די פאַן-בעק-פאַשאַס, די פאַן-לעדערס, וואָגן איין מאַל
פאַר אַלע מאַל און אויפהייבן די פאַן פון אַ יידישער מלוכה.
די חורבות פון עתלית! אַ קלייניקייט! דאָ, אין דער געגנט, האַט דאָך
געפלאַנט זיין אויפשטאַנד קעגן רוים ער אַליין, בר-פּוכבא.

שלום איז ביי דעם וואָרט שטיין געבליבן.

ער איז געווען ווי אַ רייטער וואָס איז געקומען צום ציל און שפּרינגט
אַרונטער פון פּערד. אַ רגע איז ער געשטאַנען שטיל און לאַה האַט דעם
אַטעם פאַרהאַלטן, איז אַליין גוואַלדיק שטיל געוואָרן, אויף אים קוקנדיק.
בר-פּוכבא !

אַלע דריי האָבן זיך איינגעהערט. ס'האַט זיך געדאַכט, אַז דאָס ווילן
זיי וויסן, צי הערט זיך גישט צווישן די פאַרלאַשענע פעלדזן דער בריל פון
יענעם לייב, וואָס בר-פּוכבא איז אויף אים געריטן בעת זיינע שלאַכטן מיט
די רוימער. אַזוי דערציילט דאָך די אַלטע שטאַלצע לעגענדע.
אַבער נאָר דער ים האַט געברילט. אַ בריל-אויף און אַ שווינג, אַ שווינג
און אַ בריל-אויף.

שלום האַט ווייטער גערעדט. גישט גערעדט — געריטן אויף ווערטער.
אַ וואָרט איז געווען ביי אים אַ ווילד פּערדל. ער האַט שוין געהאַלטן דערביי,
ווי ענגלאַנד שיקט אַ דעסאַנט פון עגיפּטן צו די יידישע אויפשטענדלערס

אין עתלית. ביידע מלוכות, גרויס-בריטאניע פון קיניג דושארדוש און זיין, שלומס מלוכות-ישראל צווישן די פעלדון און שטיינער פון עתלית, דער-לאנגען זיך די הענט, פאריאגן דעם טערק און — —

גבריאאל האט א שמייכל געטון. שלום האט עס באמערקט.

— דו לאכסט? נאך וואס זשע האט מען אראפגעבראכט לאהן?

— מ'האט דאך געשמועסט — —

— לאה איז גוט, — האט גבריאאל איבערגעריסן, — נאך דער אויפ-

שטאנד טויג נישט.

— בלאטע! — האט זיך שלום אָנגעצונדן. — מען וועט שוין מאַכן.

— ווער?

— איך מיט לאהן.

גבריאאל האט געשאַקלט מיטן קאַפּ.

— די מעשה מיטן אויפשטאנד איז קינדעריי. ווו האסטו יידיש מילי-

טער? מיט וועמען וועסטו גיין? מען דאַרף זיך פשוט נעמען צו די ענגלעב-דער.

— נו, און איך וואס האב געזאגט?

— איך מיין שפיאנאזש.

שלום און לאה האבן זיך איבערגעקוקט.

לאה האט קורץ אַ לאַך געטון. שלום האט געזען: אירע אַקסלען האבן

אויפגעצוקט דערביי, ווי ביי אַ געוויין.

— כ'האב אויך געקלערט דערפון, — האט זי שטיל זיך אָנגערופן, —

בעת איך בין אַהערגעפאָרן ווי אַ שייך.

גבריאאל האט אויפגעלויכטן.

— פשוט שפיאנאזש, — האט ער גערעדט אַ זיכערער. — אַ יידישע

אַרמיי? פון וועמען וועסטו זי מאַכן? ס'יזן דאַרט, אין חוץ-לארץ, וועלן

זיך געפינען מאַכערס. אַבער דאָ, אין דעם טערקס ארץ-ישראל, אונטער

דזשעמאַל-פאַשאַן? וויפל האַסטו דאָ ייִדן, קינד וואָס דו ביסט? איין

אַלטער טערקישער האַרמאַט לייגט אַוועק דיין פורים-אַרמיי. העלפן די

ענגלענדער קעגן דער טערקיי — דאָס יאָ. עתלית דאַרף אונטערלייגן

אַ פייער. איר פאַרשטייט, קינדער? שפיאנאזש! איך גיב אייך אַרויס אַ

ברענענדיקע ערד

הכשר. איר מיינט, די פרוווסטאנציע איז סתם צוליב לאַנדווירטשאַפט ? ע, ניין. איך מאַך עקספערימענטן איבער דער ספעציעס י?ד. אַז איך בין גע- ווען אין וואַשינגטאָן האָב איך מיר געזאָגט: וואָס וועסטו דאָ, בײַ די יענקיס אויפטון ? האָסטו געפונען דעם אורווייץ — גיי געפין דעם אורייד. איר ווייסט דאָך, ווי איך קוק אויף היגע יידן. זיי זענען אַרײַנגעקלעפט אין דעם פייסאַזש! פלעקן! איך האָב אײַך געלערנט זיך צונויפגיסן מיטן פייסאַזש, אַרײַנגיין אין אים — עתלית וויל זײַן די הקדמה צום אורייד. אין עתלית איז דער אָנהייב פון יידנלאַנד.

ס'איז שטיל געווען, גבריאל האָט זיך שאַרף צוגעהערט צו די אייגענע מחשבות.

— שפּיאַנאַזש, — האָט ער זיך אָנגערופן, ווי ער וואַלט אַלע זײַנע געדאַנקען אויסגעהערט ביז צום סוף, — שפּיאַנאַזש איז אַ געמיינהייט. שפּיאַנען פאַרקויפן סודות. מיר וועלן אויך פאַרקויפן, נאָר נישט פאַר געלט. מיר וועלן זיך הייסן באַצאָלן מיט אויסלייזונג. דזשאַן בול וועט אפשר דאָס ערשטע מאָל האָבן אַזעלכע שפּיאַנען. מיר קענען דאָס לאַנד, ווי אַ מענטש קען זײַן לײַב, אַזאַ שפּיאַנאַזש איז די גאַראַנטיע פאַר זייער נצחון. ממילא אױך פאַר אונדזערן. איר בין אַן אַגראַנאַם. פאַר איין וועגס אַ געאַלאָג און אַ באַטאַניקער — איך בין, הייסט עס, אַן אַלטער שפּיאַן, קינדערלעך מײַנע, וואָס מײַנט איר איז אַ געלערנטער ? אַ שפּיאַן פון נאַטור-סודות. ווי שטייט בײַ מיסטער וויליאַם ? „די שפּיאַנען, וואָס איך טראָג אין מיין קאַפּ...“ שפּיאַנען זענען מיר אַלע. כ'האַב אויסגעשפּיאַנט דעם אורווייץ — דעם אַדום-הראשון פון די ווייצן. כ'האַב אים אַזוי לאַנג נאַכגעשפּיאַנירט, ביז איך האָב אים געפונען. דער וואַשינגטאָנער אַגריקולטור-אַמט האָט געהערט דער- פון, מיך פאַרבעטן אַזש קיין אַמעריקע — און וואָס, מײַנט איר, האָט דאָרט געטון מיסטער אַבראַמסאָן פון זכרון-יעקב ? געווען אַ שפּיאַן — אויס- געשפּירט די קלימאַטן, שפּיאַנירט די ערד פון אַקעאַן ביז אַקעאַן, — טשי- קאווע, אַבער צו אונדזער לענדל קומט עס נישט, זאָג איך אײַך. אָנגעקומען אַהין, האָב איך קיין צעבראַכן וואָרט ענגליש נישט גערעדט. אין אַ פאַר חדשים אַרום — מיסטער אַבראַמסאָן לײַענט לעקציעס אויף די קאַלעדזשעס. פשוט: כ'האַב אויסגעשפּיאַנט די טעריטאָריע פון אינגליש לענגוועדזש.

כ'האָב נישט אויסגעהאַלטן — אַנטלאָפּן. אויסגעשפּיאַנט אַלץ, אַנטדעקט טעאָדאָר רוזוועלטס אַמעריקע — און שוין. דאָס לאַנד איז פאַר מיר געלעגן נאַקעט. דאָס לאַנד, די מענטשן, אַלץ, — פון דעם פרעזידענט ביז דושייקאַב שיף און ביז די ייִדן פון דער איסט-סייד. פּלאַטשיק. אַט דאָס לענדל — איר הערט — אַט דאָס לענדל, ווי איר קוקט עס אָן, אַט דאָס פעלדזיקע תּנכל פון דעם רבּונוֹ-של-עולם, — אַט דאָ האָט איר סודות! אַ מענטש קאָן דאָ אַפּשפּיאַנעווען אַ גאַנץ לעבן און נישט אָנהייבן וויסן פון זײַנע הענט און פּיס. און איצט, קינדער, דאַרף מען דאָ אויסשפּיאַנען די ייִדישע מלוכה. מסכים ?

שלומס שמאַלע זינלעכע ליפּן האָבן אַ ציטער געטון פון אויפּרעגונג. ער האָט אויפּגעטאַנצט, מיטגעשלעפט לאהן מיט זיך, ווי געוואָלט אַוועק-פּליען מיט איר.

— אַוודאי, און אַ שטיין וועסטו נישט איבעררעדן ? אַז דו צערעדסט דיך, גבריאַל, איו... דער שוואַרץ-יאָר ווייסט. גיי, גלייב נישט. מסכים! מיר וועלן זײַן שפּיאַנען פון זײַן מאַיעסטעט ישׂראל. בלאַטע! אַז שפּיאַנען איז שפּיאַנען!

לאה האָט זיך אָנגעלענט אַן שלומס אַקסל. זי האָט געפּילט ווי אַלץ אין איר הייבט זיך. איר פנים האָט זיך אָנגעצונדן ווי אַ שויב, וואָס ווערט פול מיט פאַרנאַכטיקער זון.

— און איך האָב אַ נאַמען! אַ נאַמען פאַר אונדזער חברה שפּיאַ-גען, — האָט זי געצויגן דאָס וואָרט, עס געוויגן אין זיך, אַ פאַרצאַפּלטע זיך איינגעהערט דערין. — גילי!

— גילי ? — האָט שלום אונטערגעכאַפט. — גילי ? אַראַביש — נישט, טערקיש — נישט, העברעיִש אויך נישט.

— העברעיִש יאָ! אַ ראשי-תיבות, אַ פּסוק. נצח ישׂראל לא ישקר. עס נאָרט נישט די ייִדישע אייביקייט.

גבריאַל האָט געלויבט דעם איינפאַל און שלום האָט אַרומגעכאַפט לאהן. געהאַלטן איר קאַפּ צווישן זײַנע הענט און זיך גענומען שפּיגלען אין אירע אויגן, ווי אין אַ ברונעם.

לאה... איז זי נישט דעם ספרדים ווייב ?

גבריאָל האָט געוואָסט, אַז זי און שלום זענען פון קינדווייז אָן נישט גלייכגילטיק צו זיך. ער האָט געוואָסט, שלום איז נישט אומזיסט אַזוי שטאַרק באַשטאַנען, אַז איידער מען גייט עפעס טון — זאָל מען אַרויסרופן לאהן. און נישט ער, גבריאָל, האָט דער שוועסטער געשריבן — ער האָט דווקא געלאָזט שרייבן שלומען, און וואָס קירצער: קום, מע דאַרף דיך. באַפעל פון דער ליבע.

אַן אַ פּנייה ווערן זאָכן נישט געמאַכט. אַן אַ פּנייה געשעט גאַרנישט. אַן אַ פּנייה איז דער העלד קיין העלד נישט, דער הייליקער אַפילו — נישט הייליק. וואָס איז דען פּנייה? אַ גאַראַנטיע, אַז די טאַט וועט ווערן געטון. שלום — ווייסט ער — וויל גרויסקייט. לאה אויך. אַפילו דער שנעק אויך, דער קליינער אַבנר. זיי אַלע. דאָס האָט ער, גבריאָל, זיי אַנגעשטעקט מיט דעם ווילן ווי אַ האַנט, וואָס צינדט אַן ליכטלעך. זיי וועלן אים מוון דיבען. ער, גבריאָל אַבראַמסאָן, וועט מיט ענגלאַנדס גנאָד זיין הערשער פון ייִדנלאַנד. פרעזידענט, צי אַנדערש — נישט וויכטיק דער טיטל. שלומען וועט ער העלפן קלעטערן, באַר צום סאַמע שפּיץ — נישט דערלאָזן. דאָס איז שוין זיין פּנייה.

גבריאָל דערמאַנט זיך אַ וואָרט, דאַכט זיך, די כיטרע בולגאַרן האָבן עס אויסגעטראַכט: גאַט אַליין איז נישט אַן זינד — ער האָט די וועלט באַשאַפן. ער האָט זיך אומגעקוקט, אויפגעהויבן דעם קאַפּ, ווי אַנצוקוקן די וועלט וואָס גאַט האָט באַשאַפן צוליב עפעס אַ געטלעכער פּנייה זיינער, וואָס קיינער קאַן נישט וויסן, און האָט דערזען שטערן אויבן און פעלדון אונטן, אַ שוואַרצן סילוועט פון אַ פאַרביילויפּנדיקן דינפּיסיקן שאַקאַל, אַ יונגן בוים, וואָס וואַקסט אַרויס פון דער מיט פון אַ צעשפאַלטענעם אַלטן שטיין, און שלומען מיט לאהן אַרומגענומען אין שאַטן פון דעם בוים. און דערנאָך האָבן זיך אים אויסגעשטעלט פאַר די אויגן די פיר ווער-טער, וואָס לאהן האָט ערשט נישט לאַנג אַרויסגערעדט — זיך אַנגעצונדן און אויסגעשטעלט איינס אונטערן אַנדערן, ווי פיר קליינע ציטערדיקע שטערן:

נצח — ישראל — לא — ישקר.

אַ מאַדנער פּסוק! „נצח ישראל“ טייַטשט מען געוויינלעך: דער איי-

ביקער פון ישראל, דער רבוגר-של-עולם, הייסט עס. אים אָבער געפעלט לאהס טייטש בעסער: נצח ישראל — יידישע אייביקייט.
עפעס אַ באַרגפויגל גיט אים אַ געשריי איבערן אויער, ווי ער וואָלט זיך געבייזערט אויף אים. ער קוקט זיך אום — דער פויגל איז פאַרביי-געפליגן. וויזט אויס: אַ קראָ פון די אַרומיקע בערג.
אַ בייזער פויגל, אַ פאַסקודנער פויגל... אַ פויגל פון רוינען... וואָס מישט ער זיך אַרײַן אין מיטן דערינען מיט זײַן געשריי? גישט אַנדערש — ער האָט געוואָלט בײַ אים אַוועקפאַן דעם פסוק...

דאָס פינפטע קאַפיטל

דער היישעריק

דזשעמאַל-פאַשאַ, הויפט-קאַמאַנדיר פון דער פערטער דיוויזיע, באַפעל-האַבער פון פאַלעסטיניש-עגיפטישן פראַנט איז געווען אומרויך צוליב צוויי זאַכן: צוליב דעם היישעריק, וואָס איז געגאַנגען פון מידבר סיני, און צוליב דעם וואָס אין לאַנד געפינען זיך יידן. אַז ער האָט אין יפו, אין דער העברעישער גימנאַזיע, דערזען אויף דער וואַנט הערצלס בילד, האָט ער אַ זאַג געטון פאַרביסן:

— אַהאַ, דער טויטער סולטאַן איינערער!

ער האָט זיך געלאָזט אויסשרײַבן פון בערלין גרעצס געשיכטע פון די יידן, געשמעקט צום בוך מער ווי געלייענט, און געוואָרן נאָך אומ-רויקער ווי פריער. און אַז ער האָט אַנגעקוקט די מיידלעך פון ראשון-לציון, דערהערט ווי געלויפיק זיי פאַרלען עס פראַנצייזיש און ווי באַלעבאַטיש זיי שפילן פיאַנגאַ, אַז ער האָט פאַרווכט און דערזען ווי גוט עס איז דער ווייץ פון דעם יידישן וויינקעלער — האָט זיך אים אַ וואַלקן געלייגט אויפן האַרץ. די גוטע וויינען און די באַלעבאַטישע טעכטער, דער פאַרחלומטער שוואַרצ-בערדיקער הערצל און די ריינע געפלאַסטערטע גאַסן, — ניין, ס'איז עפעס גישט דאָס. די אַראַבער האָבן כאַטש די מעלה, וואָס זיי זענען גישט ווייב-

ציקער שמוציק ווי די טערקן. שמוץ איז אַ גרויסע זאך. אויף אזעלכע קאָן מען זיך שוין גיכער פאַרלאָזן, כאַטש אויך זיי, פאַרשטייט זיך, מוז מען האַלטן אין דער מורא.

פון טאָג צו טאָג האָט דזשעמאַל-פאַשאַ געביטן די מחשבות. ער האָט אַליין נישט געוווּסט, וואָס ער האָט צו קלערן וועגן דעם ביסל קאַלאַניע-יידן. ווי עס זאָל נישט זײַן, צו רו לאָזן טאָר מען זיי נישט. פון צײַט צו צײַט דאַרף מען זיי אַפילו מאַכן קאַמפּלימענטן, אָבער די גזירות טאָרן נישט אויפהערן. זאָלן זיי וויסן, די טאַטעס פון די פּיאַנאַ-שפּילנדיקע מיידלעך.

האַט מען בײַ קאַלאַניסטן צוגענומען פּערד און וואַגס, זיי געשמיסן מיט אַנגעגליטע ריטער איבער די נאַקעטע קנעכלעך און פאַר דעם מינדסטן חשד געשלעפט אין דער סעראַיאַ. מ'האַט געצאָפט אויסקויפּגעלט, נאָך אַנאַנד אויסגעקלערט קריגסשטייערן, געזולט און געדראַט מיט נקמה פאַר נישט-באַגאַנגענע חטאים. איין גליק וואָס די באַאַמטע, פון גרעסטן ביוזן קלענסטן, זענען פאַר אַ ביסל מזומן מיט אַ קאַסטן וויין אַ צוגאַב גרייט געווען אויס-צושטעלן פּלערליי פּאַפּירלעך, אַ סגולה זיך אויסצודרייען פון די געזעצלאָזע געזעצן. אָבער נישט יעדער האָט געהאַט געלט אויף באַקשיש.

הונדערטער יידן פון די שטעט און קאַלאַניעס, בירגערס פון די פּיינט-לעכע מלוכות, — רוסלאַנד, ענגלאַנד, פּראַנקרייך — האָט מען אין אַ מעת-לעת צונויפּגעטריבן אויפן ברעג ים, ווי סטאַדעס פאַר אַ שטורעם. זיי אַרײַנגעוואָרפן אין שמוציקע איטאַליענישע שיפן און פאַרטריבן, ווי זיי גייען און שטייען, אונטער קלעפּ, שמיץ און הויכע אַריענטאַלישע קללות.

אַראַבישע דערפער האָבן אויסגעקוקט די מינוט, די יאָהוד זאָלן פאַרטריבן ווערן פון די קאַלאַניעס. בעדווינער האָבן געשטשירעט ווייסע ציין אויף דער זון, ווען זיי פלעגן דורכרייטן פאַרביי יידישע פרדסים. פע-לאַכן, פויערים מיט אַברהם-אַבינודיקע פּנימער, האָבן זיך געשושקעט, געהאַט פינצטער-אַפּוואַרטנדיקע בליקן, און אַנטלאַפּענע זעלנער-מאַראַדי-רערס, וואָס האָבן מיט ביקסן אַרומגעשלענדערט איבערן לאַנד, האָבן וועלפּיש געחלומט וועגן די ליבער פון קאַלאַניסטן-מיידלעך.

דזשעמאַל-פאַשאַן איז דערווײל באַפאַלן אַזאַ מורא (אַ דײַטשישער אַפּיציר האָט אין אים עפּעס לאַנג און שטיל אַרײַנגעטענהט מפּוח יידישער

פאררעטערשקייט), אז ער האט געלאזט רופן דעם אגראנאם אבראמסאן און זיך גענומען פארטרויען פאר אים. אחוץ אנטביין, דעם ספרדישן באנקיר און שתדלן, איז ער, אבראמסאן פון זכרון-יעקב, דער איינציקער ייד, וואס ער פילט זיך היימיש מיט אים, אריענטאליש-היימיש.

— ווער דארף זיי דא? — האט ער פארלייגט א טענה. — זיי ווילן לאנד צום באזעצן זיך? נו, גוט, טערקיי האט גרויסע שטחים אין אנא-טאליען — זאלן זיי אויסוואנדערן אהין. און פאר וואס לערנען זיי נישט זייערע קינדער קיין טערקיש? אט, ווען אלע זענען זיי ווי דו! אן אונדזע-ריקער ביסטו, א טערקיש-פאלעסטינישער, אן אטאמאנישער! דאס האט זיי דער נישט-דערפארענער סולטאן זייערער, דער ווינער, דעם קאפ פארדרייט. באטירלעך, איך ווייס: ציוניזם...

ער האט אנגעשפיזט די ברעמען.

— נו, מיר זענען דאך אלע אייראפעער, נ'עס פא? געוויס: ציוויי-ליזאציע האבן זיי אריינגעבראכט, סיוויליזאציע, נ'עס פא? דער פאריווער ראטשילד איז א וונדערלעכער מאן... איבעריקנס, איך האב געקענט ציוויי-ניסטישע פירערס... זיי האבן אונטערגעהאנדלט מיט אונדז, יונג-טערקן... אייראפעער! אבער דא, אין דעם ווינקל איז אייראפעישקייט געפערלעך. דא דארף איך נישט אויספלאסטערן גאסן.

ער האט פון דער זייט א קוק געטון אויף אבראמסאנען און אים גע-מאכט א קאמפלימענט:

— פון דיין אראביש שמעקט מיט מידבר און דיין טערקיש איז טערקיש. בלויז האר האסטו רויטע, פארדעכטיקע... אט וועלן זיי זיך אנצינדן... א פנים האסטו דערפאר — שווארצער פעלדז!
ער איז געווארן סענטימענטאל.

— נו, וואס? די אמעריקאנער האבן דיר א קאטעדע אונטערגערוקט, זאלסט לערנען לאנדווירטשאפט מיט די פארמערס זייערע? דאלארן גע-וואלט געבן, כבוד, און דו — גארנישט? אהיימגעקומען. אן אטאמאנישער געבליבן? עה ביען. איך האב פאר דיר ארבעט.

אבראמסאן האט באמערקט א בליץ פון פחד אין דושעמאל-פאשאס פארטייעטע אויגן, וואס האבן אויסגעזען אזוי, ווי זיי וואלטן אויף מענטשן

און זאכן נישט געקוקט, נאָר איילנדיק צוגעגנבעט זייער אַנבליק פאַר זיך אַליין, דער וועלט נישט צוריקצוגעבן.

— ווייסט, אַבראַמסאָן? — האָט ער נאָך אַלץ גערעדט פּראַנציזיש, אויסציענדיק דעם „אַבראַמסאָן“ מיטן טראָפּ אויף דער לעצטער זילב. — דער היישעריק, וואָס גייט פון מידבר, איז אַ ביזע קאַריקאַטור אויף די אַטאַמאַנישע זעלנער-מחנות. ווי מיינסטו? דערשיינונגען זענען סימבאָלן. אַזוי האָב איך ערגעץ געלייענט ביי אַ פּראַנציזישן שרייבער.

אַבראַמסאָן האָט פאַרשטאַנען. ער האָט געוויסט אַז דער היישעריק, וואָס האָט אין פינצטער-געלע מחנות גענומען וואַלקענען איבערן לאַנד, לאָזט דזשעמאַל-פּאַשאַן נישט רוען. עפעס קריכט עס אַזוי פון גרויסן מידבר סיני — טאַקע פון זעלביקן מידבר-פּראָגט, וואָס הינטער אים, אויף יענער זייט סועץ, שטייען די ענגלענדער, — און רירן רירט זיך עס פּונקט אַזוי פּויל, פּאַטאַל און געדיכט, ווי זיינע, דזשעמאַל-פּאַשאַס אייגענע מחנות. עפעס ווי אַ פינצטערער אַנזאָג, ווי אַ באַשיימפּערלעכער חוזק איבער דער פּערטער דייוויזיע.

— פאַרשטייסטו מיך גוט, אַבראַמסאָן? — האָט ער אים פּסדר אַוועק-געגנבעט פאַר זיך. — דאָס האָבן זיך פינצטערע גייסטער פון פאַרשטאַר-בענע ענגלענדער פאַרשטעלט פאַר היישעריקן. דאָס זענען ענגלענדער, זאָג איך דיר.

— איך נעם מיך אונטער די קאַריקאַטור צו ליקווידירן, — האָט אַבראַמ-סאָן אַ רעד געטון רויק, ציילנדיק די ווערטער און נאַכלעסיק אַ וואַרף טוענדיק אַ פאַר פאַכטערמינען, וואָס האָבן שטאַרק אימפּאַנירט דעם הויפט-קאַמאַנדיר.

— אויסגעצייכנט, — האָט דזשעמאַל אויפגעלעבט. — דו, אַגראַנאַם, מאַך אַ טויט דעם היישעריק — איך, סטראַטעג, וועל אומברענגען דעם ענגלענדער. געמאַכט?

ער לאַכט און אַבראַמסאָן לאַכט מיט. ביידע שלאָגן-צו מעשה שותפים, איצט איז דזשעמאַל אויפגעלייגט. דער בעסטער באַווייז: ער הייבט זיך אָן באַרימען און מאַכט גוואַלדיקע קאַמפּלימענטן זיך אַליין. אַבראַמסאָן ווייסט, אָן פון אים האַלט ער טאַקע דערפאַר, ווייל ער גלייבט: ער, אַבראַמ-

סאָן, איז דער איינציקער מענטש, וואָס פאַר אים קאָן ער און מעג זיך באַרימען אָן שום בושע.

דערנאָך פאַרפלאַנטערט ער זיך אין אַ פאַריזער וויץ וועגן אַ באַנקיר און אַ קאַקאָטע און קאָן זיך נישט אַרויספלאַנטערן. עס באַקומט זיך נישט קיין וויץ. פון רעקאַמפּענסאַציע וועגן ציטירט ער אַ פאַר שורות פון זאָגאַס אַ ליבעליד און געפינט אײַן, אַז זיי זענען גרויסאַרטיק.

אַבראַמסאָן איז, פאַרשטייט זיך, מספּים. יאָ, הוגאָ איז גרויסאַרטיק:

Quittous Paris et ses casernes.
Plugeons-nous, car les ans sont courts,
tous les genoux dans des luzernes
et tous les âmes dans les amours.

מען טרינקט אויס, מען פאַררייכערט און מען דערציילט זיך, פון פריינדשאַפט וועגן, לאַנגווייליקע אַנעקדאָטן. שפעטער באַווייזט זיך עפעס אַ יונגע דיין-היפטיקע פאַרשוינטע מיט פעטע, ווייניקע ליפּ, וואָס זעען אויס ווי צוגעקלעפט צו דער טיפּער ברוינקייט פון דעם פנים. אַבראַמסאָן געזעגנט זיך, פּדי נישט צו שטערן דעם אייבערבאַפעלהאַבער פון דער פּער-טער דייוויזיע. דאָס מוז זײַן אַ סירישע קאַבאַרעט-טענצעריין.

אין אַ פאַר טעג אַרום הייבט זיך אָן אַ מלחמה אויפן היישעריק-פּראָנט. עס פעלן נישט אין עתלית קיין טערקישע לירעס. פּאַסירשיינען — וויפל דאָס האַרץ גלוסט. דער גענעראַל-שטאַב, וואָס פירט אָן מיט אָט דער מלחמה אין אַ מלחמה, האָט אַבראַמסאָנען ווי אַ שעף; לאה, שלום, אַבנר זענען די שטאַב-אַפיצירן. עס אַרבעטן מיט די יונגען פון דער פּרוויר-סטאַנציע, עס העלפן פּריש-צוגעקומענע פון צווישן די קאַלאָניסטן-קינדער. אַ רירעוודיקער פאַרבינד-אַפיציר איז עמרם זאַלקינד פון ראשון-לציון, שלומס קרוב, וואָס דינט בײַ די טערקן, און דאָס גלייכן דער יינגערער ברודער עמרמס, בועז, אַ יינגל — בלוט און מילך. סתם זעלנערוואַרג, וואָס גייען ווי מען הייסט זיי און טאַרן גאַרנישט וויסן, דינגט מען פון צווישן דעם יונגן אַראַבישן פעבל, די לידיקגייערס, די שאַבאַבס. און ס'גייען אַוועק שלאַכטן שטילע, געהיימע און פאַרפלאַנטערטע, וואָס נאָר די אייבערשטע שטאַבלייט ווייסן זייער אמתע סטראַטעגיע.

ווען אלע ידיעות וועגן דעם צושטאנד פון טערקישן מיליטער זענען צונויפגעזאמלט און מען קאן זיך צעפירן די הענט, קומט זיך דער שטאב צונויף אויף א קליינער סעודת-מיצווה. הינטער פארהאקטע לאַדנס, ביי דער שיין פון ליכט, וואָס זאָמלען צונויף די שאַטנס אויף די ווענט, ווי סטאַדעס שוואַרצע ציגן אַרום אַ ברונעם, ווערט געהויבן אַ פּוס לכבוד דעם היישעריק, זאָל לעבן און געזונט זיין. דזשעמאַל באַקומט דעם טיטל היישעריק-קאַמאַנדיר, לאה בליצט פאַספאַריש מיט פייכטע, גליקלעך פאַררעגנטע אויגן, און איר מאַדנע בייגיקער, מאַדנע אומרוקער האַלדז קעניגט איבער דער קליינער האַפערדיקער הברותא. צייטנווייז כאַפט שלום, אין אַן אויס-בראָך פון פריידיקייט, אַט דעם הויכן האַלדז אין זיינע הענט אַריין און פאַלט צו צו אים פאַר אַלעמען אין די אויגן. דער אַרױפגעשאַסענער אַבנר בייגט זיך אַזש פון שלאַנקער יונגלשער הויכקייט אין לייכטן פּרילינגדיקן רויש.

— אַ ווײל היישעריקל, — שרייט ער, — אַ טייער היישעריקל! קושן, קושן דאַרף מען עס!

שלום, אַ שיפורלעכער, שטעלט האַסטיקע, קרימלעכע בלייפעדער-אוחיות אויף אַ פאַפּירל. אין קאַפּ רוישט אים, ווי אַ גוטע אַראַבישע שקאַפע וואַלט אים געטראָגן פּייל-פּון-בויגן — גאַט ווייסט ווױהן.

דאַרפן דאַרף עס זיין אַ העברעיִשער שיר און גבריאַל אַבראַמסאָן נעמט אים אין האַנט אויף מבינות.

— אויף כּפרות, — פּסקנט ער שטרענג און קורץ.

שלום איז באַליידיקט. ער בלאַזט אַן די ליפּן און שווייגט.

לאה נעמט זיך אַן זיין קרױודע:

— גבריאַל, וואָס אַרט דיך? זאַג, אַז ס'איז גינגאַלד.

— גינגאַלדן גינגאַלד, גינגאַלדן גאַלדיק גינגאַלד, — כאַפט אַבנר אונטער אַ פּריילעכער.

— עס טױג פאַרט נישט, — איז גבריאַל ערנסט. — ווען איך בין גאַט — וואַלט איך אַריינגעשטעלט אין מיינע לוחות אַן עלפט געבאַט: דו זאַלסט נישט טינטלען.

— ס'איז דאָך נישט געטיגטלט, ס'איז דאָך גאָר מיט אַ בלייפּעדער, וויצלט זיך דער פריילעכער אַבנר.

שלום איז נישט אויף אַ קאַטאַוועס ביז. דער רויש איז אים אַרויס פון קאַפּ. ער זיצט אויף אַ באַנק ביי דער וואַנט, קוקט ערגעץ זייטיק און רעדט אַ וואָרט נישט.

שמייכלט ער שוין, גבריאַל.

— די פאַרעם טויג נישט, זאָג איך דיר, דיין גליק, וואָס עס טויג נישט. דיין גליק — הערסט ? שלום האַרעכט אויף.

— שיינע פרויען, — מאַכט גבריאַל, אמת שיינע פרויען שרייבן נישט קיין לידער. האַסט שוין געזען אַ ליד זאָל שרייבן לידער ? אַן אמתער מאַן שרייבט אויך קיין לידער נישט. ער וויל אַליין זיין אַ ליד.

— וואָס זשע איז ביאַליק, — צעבייזערט זיך שלום — נישט קיין מאַנצביל און נישט קיין נקבה, האַ ? אַבנר צעלאַכט זיך פייכט, יינגלט, פאַרגייט זיך אין קייכן.

— די מינוט בעט זיך איבער ! — נעמט לאה שלעפן דעם ברודער און וויל דווקא צונויפפירן זינע ליפן מיט שלומס. — בעט זיך איבער. גבריאַל גיט נישט נאָך. ער לענט אַפּ לאהס האַנט.

— מען דאַרף אַ ניי ליד, אַזוינס, וואָס די וועלט זאָל דערהערן. מיר דאַרפן זיין אַ ליד ! ווי עס ווערט געזאָגט ביי אַ רוימער — איך געדענק שוין נישט — דאַכט זיך ביי טאַציטוסן : Carmen judaeorum — דאַס ליד פון די יודער.

— קאַרמען ? — לאַכט אַבנר. — דאַכט זיך, אַזאַ אַפּערע ! נו, זאָלן מיר זיין אַן אַפּערע ?

ס'איז אים פריילעך. עתלית האַט פאַרקאַכט אַן עסק. ער בייגט זיך אַזש פון הויכקייט און ס'ווייגט זיך אים אַזש פון פרייד.

ער כאַפט אַרום די שוועסטער, לאַזט זיך מיט איר צו גבריאַלן, צו שלומען, שלעפט זיי צונויף זאַלבע דריט און פאַרגייט זיך אין זיין יונגן אַ ביסל קוויטשיקן פייכטן געלעכטער.

דאס זעקסטע קאפיטל

ערשטע קאנטשאפט

אין עתלית, אין שטילן בנין פון דער לאנדווירטשאפטלעכער סטאנציע, איז געבליבן, און איצט דארף מען זיך פארשטענדיקן מיט די ענגלענדער אין עגיפטן, באקומען פון זיי אנווייזונגען און זיך באקענען מיט די נייטיקע סיגנאלן, מיט דעם פריערדיקן שטום-לשון פון די קריגשיפן.

אויסגעפירט האט עס שלום.

ער האט זיך עס קיינעם נישט געלאזט אויסכאפן, ווי א פרומער ייד, וואס איז אייפערזיכטיק אויף א מיצווה.

— יידן, האט ער געפלעמלט מיט די אויגן — איך בין דאך עפעס שעיק סאלים!

— מאפסטו! — האט ער געשריגן — וויל ווי די וועלט! טוב מאד! טרע זשאלי! בלאטע!

ער האט געלאכט, געשטשירעט ציין ווי א בעדווינער און געקלאפט לאהן איבער דער פלייצע — אלץ הייסט געקלאפט? געטראסקעט.

— שאבאב, — האט זי זיך ארויסגעריסן פון אים. — משוגענער! וועסט דאך מיך צעברעכן!

— קוק נאר אן די צעבראכענע יידענע! בלאטע! ביסט א יאט, זאג איך דיר, א יונג!

אבנר האט אים מיטגעהאלפן לאכן, שטיפן און פרייען זיך.

דער סוף איז געווען, און מ'האט אים געמוזט מיטגעבן אבנרן אין וועג אריין. גבריאאל האט מורא געהאט, און אין צווייען וועט זיין צו פיל שימחה און ביידע וועלן אריינפאלן. אבער אבנר האט פארזיכערט, און ער וועט אפילו נישט שמייכלען. ביידע, שלום און אבנר, האבן מיט א מאל באקומען גוואלדיק ערנסטע, אונגעצויגענע, שטיל קאנצענטרירטע פנימער. לאהס געזעגן-קושן האבן שלומס פנים געמאכט נאך ערנסטער.

זיי זענען אוועק קיין יפו און אין איינער א נאכט האט זיך זייער שמאל אראביש שיפל אדורכגעגנבעט, ווי א לאנגער שטילער שאטן, ביז

צו א גרויסער פראנצייזישער קריגסשיף. פון דארט האבן זיי זיך אריינגע-
באקומען קיין מצרים.

מיט גרויס דרך-ארץ האט זיך דער יונגיטשקער אבנר צוגעהערט צום
שטראמיקן פראנצייזיש, וואס האט מיט פאריזער אייליקייט און אריינשא-
לישער היץ זיך געגאסן פון שלומס מויל, בעת ער איז, צערודערט און דאך
גלייביק-זיכער געשטאנען פאר סער דזשאן מאקסוועל מיט זיינע אפיצירן.
די קאלטע קלארע אויגן פון סער דזשאן מאקסוועל האבן זיך בעגעגנט
מיט די אויגן שלומס און זענען אפגעשפרונגען ווי אפגעברייטע, צוריק אין
די אויגלעכער, כדי פון צייט צו צייט אַנצוקוקן דעם יונגן מענטש זיטיק
און מיט נייגעריקער פארויכטיקייט, ווי דורך אַ לאַרבעטע, אַ שטייגער.

אַלע אַליאַרעם-ידיעות — האַט אויפגעוויזן סער דזשאַן — זענען שוין
דערפאַר אַליין אויסגעוויגן פון פינגער, ווייל מידבר סיני, דער שרעקלעכער
מידבר פון די בלאַנדזשענדיקע, איז דער נאַטירלעכער באַ-
שיצער פון דעם סועץ-קאַנאַל. דער פייערדיקער מידבר סיני, וווּ גאַט
פון ישראל האַט געגעבן משהן די ביבל, איז בפירוש אויפן צד פון דער
קאַאַליציע, און זיינע שרעקלעכע פעלדזן און זאַמדן, וואָס גאַר די פאַר-
צייטיקע אַסיריער און פערסן האַבן באַוויזן זיי בייצוקומען, וועלן בשום-
אופן נישט דורכלאָזן דזשעמאַל-פאַשאַס פאַרשלאַפענע אַראַבער ביז צו די
שוועלן פון עגיפטן.

נישט ווילנדיק האַט שלום אַ שמייכל געטון איבער דער בריטישער
זיכערקייט, און אַט דער שמייכל, וואָס האַט זיך אים דורכגעגליטישט איבערן
פנים, האַט אומגעריכט דערוועקט די וואַכזאַמקייט פון דעם קאַלטאויגיקן
ענגלענדער.

פון דעם שמייכל האַט ער דערזען, אַז אַט דער יונגער ייד ווייסט עפעס,
וואָס ער, סער מאַקסוועל, ווייסט נישט.

— איד אַליין, — האַט שלום אַ זאַג געטון, — נעם זיך אונטער דורכ-
צורייטן אויף אַ קעמל דעם גאַנצן מידבר סיני ביז צום סועץ-קאַנאַל. דער
מידבר און דער אַראַבער — דאַס זענען ליַיבלעכע ברידער.

די ענגלענדער האַבן אויפגעשפיצט די אויערן און סער מאַקסוועל האַט
אַרויסגענומען אויף אַ רגע די ליולקע פון ווינקל מויל.

ער האָט אים געמוזט גלייבן, אָט דעם מענטש, און ער האָט מיט אַ מאָל פאַרשטאַנען, אַז די אַלע ידיעות זענען אמת, אַז טויזנטער אַראַבער גייען טאַקע אויף עגיפטן, אַז דער מידבר סיני איז גאַרנישט קיין פאַרבינדעטער פון גרויס-בריטאַניע און אַז די ענגלישע האַרמאַטן מוזן וואָס שנעלער אַרויסשטעלן די אָפּענע מיילער לענג-אויס דעם קאַנאַל.

פון שלומס רייד איז אין גיכן קלאַר געוואָרן, אַז דער מידבר סיני האָט בפּירוש פאַרראַטן ענגלאַנד און די קאַאָליציע, אַז טויזנטער זעלנערס פון סיריע און פּאַלעסטינע שלעפּן זיך שוין איבער זיינע זאַמדן דורך די טויזיקע נעכט, גנבענען זיך דורכן מידבר צום סועץ-קאַנאַל, ווי גנבים צו אַ טיר. און דורך די טעג ליגן זיי ווי די טויטע מיטן פנים אין זאַמד אַרײַן.

דער גרויסער שרעקלעכער מידבר, טאַקע דער זעלביקער מידבר פון דער ביבל, האָט געשלאָסן יד-אחת מיט דזשעמאַל-פאַשאַן און די דײַטשע יונקערס, און ער ליגט ווי אַ געפּגרטער אין דער היץ און מאַכט זיך אומ-שולדיק-תּמעוואַטע, בעת פון ביירוט ביז ירושלים, פון דמשק ביז שכם גייט דער רוף צו די חיילות פון איסלאַם. דזשעמאַל-פאַשאַס ווילערישער טאַרבוש אויפן קאַפּ צוואַמען מיט קיזער ווילהעלם דראַטענע וואַנסעס האַבן זיך גענומען פאַר אַ שותף מאַכמעדס אַלאַא און אין זײַן נאַמען הייסן זיי דורכ-גיין דעם מידבר. און אַז אַלאַא הייסט — ווי וועט אַ מאַכמעדאַנער נישט פאַלגן ?

סער דזשאַן מאַקסוועל באַקומט אַ פינצטערן שאַרפן קנייטש ביים רעכטן מוילוויןקל — אַ קנייטש, וואָס דערמאַנט אַ מעסער.

דערנאָך פּרעגט ער דעם יונגן מענטש, ווער און וואָס ער איז און — דער עיקר — וויפל ער וויל פאַר דער אַרבעט. די אַפיצירן קוקן אויף שלומען מיט דרך-אַרץ און שמייכלען פאַרטרוילעך. פון איצט אָן, הייסט עס, איז ער אַ היימישער.

ניין, שלום וויל קיין געלט נישט. נישט ער, נישט גבראל אַבראַמסאָן, דער אַגראַנאַם, נישט מאַדאַם לאה טאַלעדאַנאַ, אַבראַמסאָנס שוועסטער, נישט דער דאָ, וואָס שטייט מיט אים, אַבראַמסאָנס יינגערער ברודער אַבנר, נישט די איבעריקע פון דער גרופּע — קיינער פון זיי וויל קיין געלט נישט.

נישט צוליב געלט טוען זיי דאָס. ניין. זיי זענען נישט קיין פראָפּעסיאָנעלע שפּיאָנען. זיי זענען — —

שלום צעהיצט זיך. גבריאל אַבראַמסאָן איז אַ גרויסער געלערנטער. קען איטלעך ווינקעלע אין אַנאַטאָליע, סיריע, פּאַלעסטינע, איז אויסגעבונדן מיט די קורדן און מיט די דרוון, איז דער פּאַרטרויונגס-מאַן פון דעם הויפט-קאַמאַנדיר דזשעמאַל-פּאַשאַ, פירט אָן מיט דער לאַנדווירטשאַפטלעכער סטאַנציע אין עתלית טאַקע, נישט ווייט פון ים... לאה, זיין שוועסטער, צוימט די ווילדסטע אַראַבישע פּערד, האָט זיך נישט איין מאָל באַטייליקט אין בעדזינישע שווערד-געפּעכטן, קאָן זיך אויסטענהן מיט אַ טערק, מיט אַן אַראַ-בער און אַפילו מיט אַן אייזל, וואָס שפּאַרט זיך פּלוצלינג איין און וויל זיך פון אַרט נישט רירן, איז אַ חברטע יעדן באַרג און איז אַ גוטע באַקאַנטע פון איטלעכער פּאַרוואַרפּענער הייל, וואָס חלומט אין דער שטיל און אין דער טיף פון נעכטיקע טעג און פון אויסגעטריקנטע, נעלם-געוואַרענע קוואַלן... ער, ווידער, קען דעם אומענדלעכן אַלף-בית פון אַרץ-ישראַל שטערן אויבן און אַרץ-ישראַל שטיינער אונטן, ליינעט דאָס לאַנד, ווי מען ליינעט אַ בוך — פּאַרשפּאַרט, אייגנטלעך, צו ליינען. קען שוין פון לאַנג אויף אויסנווייניק... און אויך דעם דאָ, אַבנרן, קאָן מען מיט דער האַנט נישט אַוועקמאַכן... און נאָך אַזעלכע זענען צווישן זיי פּאַראַן, און אַלע ווילן זיי דינען דער זאך פון ענגלאַנד, וואָס איז דאָך צו גלייך די זאך פון די יידן. קיין שום געצאָלט, בלויז איינס: בית ר זאָל געבויט ווערן פון דאָס ניין. בר-פּוכבאס שאַטן בלאַנדזשעט אַן איינוואַמער צווישן שטיינער און לבנה. ירושלים האָט זיך נאָך נישט אונטערגעגעבן.

סער דזשאָן מאַקסוועל צייכנט עפעס אויף אַ דעפעשע-בלאַנק. דאָס לאַזט ער וויסן דעם קריגס-מיניסטעריום אין לאַנדאָן, אַז דער סועץ-קאַנאַל איז באַדראַט. ער שטעלט זיך אויף און רופט אַריין שלומען אין אַ זייטיקן צימער.

ווען שלום איז דערנאָך אַרויס צו אַבנרן, האָט ער שוין געוויסט די געהיימשראַך פון די קריגשיפּן. ער האָט געוויסט, אויף וואָס פאַר אַ לשון זיי וועלן רעדן צו אים און צו זיינע חברים, ווען זיי וועלן זיך ווייזן ביי נאַכט נישט ווייט פון די ברעגעס פון עתלית, און אויף וואָס פאַר אַ שפּראַך מען

ברענענדיקע ערד

וועט דארפן זיי ענטפערן; און ער האט זיך תמימותדיק געפרייט מיט די סודות, וואס מ'האט אים פארטרויט, ווי ס'פרייט זיך אַ האַרץ מיט די סודות פון אַן ערשטער ליבע.

— ס'וועט שוין עפעס אַרויסקומען, — האַט שלום גערעדט האַלב צו זיך, האַלב צו אַבנרן. — עס וועט!...

איצט האָבן ביידע צוריקבאַקומען שקאַצישע פנימער. זיי האָבן אויפֿ-געלאַכט, ווי דאָרט, אין עתלית.

— בלאַטע, — האַט שלום האַפּערדיק געטרייסלט מיטן שויבער האַר און זיין פנים, דער שמאַלער בעכער, האַט זיך אַנגעגאַסן מיט גליק. — on les aura, ווי זיי זאָגן איצט אין פאַריז! ביידע וועלן גיין ארצה במהרה בימנו, די טערקלעך מיט די באַשעס.

— ונאמר אָמן, — האַט אויסגעוונגען אַבנר.

דאָס זיבעטע קאַפיטל

אַלאַ אַכנאַר

שלום, וואָס אַן ענגלישע קריגסשיף פון מצרים האַט אים און אַבנרן אַרונטערגעלאָזט נישט ווייט פון עתלית, פלעגט איצט נאַכט בײַ נאַכט גיין מיט לאהן צום ברעג, אויפנעמען די סיגנאַל-באַפעלן פון די ענגלענדער און לייענען אין דער פינצטער די ליכטשפראַך פון די פראַזשעקטאָרן.

לאה האַט מיט האַרץ-קלאַפּעניש געלערנט דעם אויסטערלישן אַלף-בית, זיך געפילט ווי אַ קינד, וואָס שלום פירט אין שול אַרײַן, און זיך אַנגעהאַנגען אַן זינע אַקסלען, ווי אַ שטיפּערישער זומער-וואַלקן וואָס פאַרטשעפעט זיך אַן שפיץ פון אַ וואַלד און וואַרט אויף עפעס, און שמייכלט אַ גליק-לעכער.

דער גאַנג צום ים איז געווען אַ גאַנג צום גליק. זי איז דאָך געגאַנגען מיט שלומען און אַלץ איז געווען אירס.

פאַלק — דאָס איז געווען די קייט, וואָס אַ גוואַלדיקע האַנט האַט אַזוי

לאנג געשמידט דורך לענדער און צייטן, ביז זי האָט זיך אָפגעשטעלט ביי איר און ביי שלומען: „נאַט, שמידט איר! מיַנס האָב איך אָפגעטון“. איצט האָט זי זיך געפרעגט, לאה, ווי האָט דאָס געקאָנט זיין, אַז זשאַן ד'אַרק זאָל אומקומען פאַר אַ פראַנקרײַך, וואָס איז נישט געווען פאַרקערפערט אין אַ געליבטן מענטש. גיין, זי האָט נישט געהערט, ווי יענע פון אַרלעאַן, קיין קולות פון הימל. שלומס קול איז גענוג געווען.

געשטערט האָט נאָר אַ ביסל דער יינגערער ברודער אַבנר, וואָס האָט זיך צוגעקוקט צו זייער ליבשאַפט מיט דעם אייפערזיכטיקן נייגער פון אַן אונטערוואַקסנדיקן. דעם אויפגעוואַכטן בלוט אַבנרס איז ענג געווען אין די געפעסן. זיין פרייד איז געווען אַן אַנדערע ווי שלומס, אַ נאָך נישט אומרויקע, אַ נאָך נישט געבונדענע צו קיינעם. איז געקומען אויף אים יענער דאַרשט נאָכן ווייטן דרויסן, וואָס האָט לאהן מיט יאָרן צוריק געהאַט פאַרטריבן קיין קאַנסטאַנטאַנאָפּאָל. אַלץ אין אים האָט זיך געריסן צום דרויסן אַרויס. אויב פריער האָט ער מיט יינגלשער התפעלות אַנגעקוואַלן פון דעם היישעריק, האָט ער איצט דערפון הערן נישט געוואָלט, געחזוקט און געשפעט. איר וועט דאָ אַלע פאַרוואַנדלט ווערן אין היישעריקן. ער האָט קיין האַר געדולד נישט געהאַט, און גבריאַל האָט גערעדט וועגן די געפאַרן פון פובערטעט און פסיכישער מוטאַציע. ער זאָל לענגער בלייבן אויפן אַרט — קאַן ער נאָך אַלץ איבערקערן מיטן קאַפּ אַראָפּ. איז נאָך אַ קורצער באַראַטונג אין עתלית געבליבן, ער זאָל אין די אינטערעסן פון גילי אַוועק קיין אַמעריקע. ענגלישע קריגסשיפן גייען און קומען — און דער ים־הגדול פירט דורך דעם שמאַלן האַלדז פון גיבראַלטאַר אין דעם ווייטן שימערדיקן דרויסן אַרײַן, וואָס רופט זיך די וועלט.

אַבנר האָט אויסגעקושט לאהס ליפן ביז ווייטיק, פסדר אַרומגעכאַפט שלומען און גבריאַלן, געלאַכט פייכט, דין, קלעפיק, גליקלעך־צעטראָגן. ער האָט מיטגענומען אויפן וועג די ברכה פון דעם אַלטן טאַטן, וואָס האָט זיך געמאַכט האַרץ און זיך למראית־עין נישט איבערגענומען. אַזוי איז שוין געווען זיין טבע. איך האָב פיינט — האָט ער געזאָגט. — די ווייבע־רישקייטן. פאַר, טו, לויף, שלאַג קאַפּ אַן וואַנט און האָב צו קיינעם קיין טענות נישט.

גבריאאל האָט אים מיטגעגעבן בריוו און געשריבן האָט ער זיי, די פריינד זיינע אין אמעריקע, אז דאָס מאָל גייט עס שוין נישט וועגן דעם אורווייץ. וועמען ליגט איצט ווייץ אין קאָפּ? עס גייט וועגן אַן אורלאַנד און וועגן אַן אורפּאָלק. און ווייל מ'האַט באַדאַרפט די וועלט זאָל וויסן וואָס די טערקן און זייערע עצה-געבערס, די פּאָן-בעקס און פּאָן-לודערס, טוען אָפּ אויף דעם טערקיש-פּאַלעסטינישן פּראָגנאָ, ווייל מ'האַט באַדאַרפט אמעריקעס סימפּאַטיעס פאַר ענגלאַנד, ווייל הילף איז נייטיק געווען און אָפּקלאַנג — איז אַ באַריכט פון העכער דריי הונדערט זייטן אוועק קיין אמעריקע פון דער עתליכער סטאַנציע.

ווען אַבנר איז אוועק, האָט זיך לאה דערפילט פרייער אין איר גליק — און די פּראָזשעקטאָרן פון די ענגלישע קריגסשיפּן, וואָס האָבן כּסדר גע- ביטן דעם קאָליר, האָבן איר איצט מער ווי אַלע מאָל אויסגעזען ווי מלאכים, וואָס באַלייכטן דעם וועג צו טעג פון נצחון.

אַלץ פיבערט פון גליק אַרום איר, אַלץ שפּילט אין די הענט אַריין, און סײַ איר, סײַ שלומען ברענט די אַרבעט צווישן די פינגער. דערווייל איז דער קרוב שלומס, עמרם זאַלקינד פון ראשון-לציון, דער וואָס דינט בײַ די טערקן, געוואָרן אָפיציר. איז דאָס ווייניק, איז דער יינגערער זאַל-קינד, בועז, אויך אַן אָפיציר געוואָרן. זיי ביידע דאַרף מען קיין פינגער אין מויל נישט לייגן. אַ ירושלימער דאַקטאָרס זון, וואָס די טערקן האָבן אים געמאַכט פאַר אַ מיליטערישן צענזאָר, שטעלט צו ידיעות פון הויפט-פּראָגנאָ. ער דינט ביים סאַמע סוּעץ. גייט דאָס אַלץ קיין עתלית און פון דאָרט פליט זיך עס פּונאַנדער אויף צייכנשפּראַך, טראָגט זיך דורך טעלע-גראַף-דראַטן, אויף פליגל פון שפּיאַנאָזש-טויבן, נעמט צו הילף דעם ים און די ווינטן, דעם מיידער און די שיפּן.

גבריאאל, ווידער, קומט זיך אַלץ עפּטער צונויף מיט דזשעמאַל-פּאַשאַן. יענער חלומט פון גרויסע נצחונות, וואָס וועלן זיין נאַמען אַריינטראָגן אין דער געשיכטע, ווי קנעכט טראָגן אַרויף אויף די הענט זייער פוילן האַר צום הויכן געלעגער, לייגן אים שלאָפּן אונטערן באַלדאַכין, פאַרציען די פאַרהאַנג און שטעלן זיך אויף דער וואַך אָפּצוטרייבן די פליגן. דזשעמאַל-פּאַשאַס געצערטלטע באַרד, וואָס האָט געקענט די גוט-באַצאַלטע גלעטענישן

פון נישט איין פאָריזער קאַקאַטעס האַנט, ווערט אַלץ אָפּגעלאָזענער, קוקט אויס אַלץ שטרענגער און קריגערישער, רייסט זיך אין דער געשיכטע אַרײַן. נאַכלעסיק הערט ער אַבראַמסאַנס באַריכטן פון היישעריק-פּראָנט, מאַכט האַלב צו די אויגן, דורך זײַן קאַפּ גאַלאַפּירן, ווי קריגספּערד, קורצע און הויכע באַפעלן, און דער טאַרבוש רוקט זיך אים אַ ביסל אַראָפּ אַז אַ זײַט. ווי ער, דער טאַרבוש, וואַלט אַליין דרך-אַרץ געהאַט פאַר דעם קאַפּ, וואָס באַוויליקט אים צו טראָגן.

דער הויפט-קאַמאַנדיר טוט עפעס ווידער אַ פּרעג וועגן ייִדן, אַבראַמסאַן שמייכלט זײַטיק, ענטפּערט יאָ און ענטפּערט נישט, און בײַ דזשעמאַל-פּאַשאַן קלערט זיך ערגעץ אין אַ ווינקל קאַפּ, אַז אין ראשון-לציון טאַנצן ייִדישע מיידלעך מיט שלאַנקע עסטרייכישע אָפיצירן, וואָס מאַכן זיי קאַמפּלימענטן (מ'דאַרף זיך טאַקע ווידער אַראָפּכאַפּן אַהין — אַ וויל קאַלאַניעלע נאָך אַלעמען!) און אַז זײַן פּחד פאַר דער סודותדיקער שוואַרצקייט פון הערצלס באַרד איז אייגנטלעך פּונקט אַזוי איבערגעטריבן, ווי זײַן מורא, אַז דער דײַטש פּאַן-קרעס זאָל אים נישט אויסכאַפּן דעם נצחון בײַם סועץ.

ער זעט נישט אַבראַמסאַנס שמייכל, ער ווייסט נישט, אַז אין דעם ייִדס מחשבות פּלאַנטערן זיך איצט פּסוקים פון תּנ"ך וועגן היישעריק און נבוכדנאצרן, אַז ער הערט דעם אַלטן טאַטנס הגדה-זאָגן אין אַ שטילער פּסח-נאַכט און איז גרייט נאַכצוזאָגן די ווערטער פון חד-גדיא:

און ס'איז געקומען דער אַקס און אויסגעטרונקען דאָס וואַסער...

און ס'איז געקומען דער שוחט און געשאַכטן דעם אַקס...

דינע, סקעפטישע ליפּן באַקומט ער איצט, דער אַגראַנאַם פון עתלית. ער שמייכלט קעגן איבער דזשעמאַל-פּאַשאַן דין און אומבאַמערקט. אויך דיין שוחט וועט קומען, טערקײַ! דער וואָס זיצט דיר קעגן איבער, חשובער דזשעמאַל-פּאַשאַ, האָט — פאַרגעס נישט — אַ שטיקל שײַכות צו די מפּבייער...

די מפּבייער... זענען זיי געווען שפּיאָנען? דעמאַלט האָט מען נאָך געקאַנט זיך פאַרגינען אַ באַוואָונטן אויפשטאַנד. ס'איז דאָס ייִדישע בלוט נישט געווען נאָך אַזוי אַלט, דער ייִדישער קאַפּ — נישט אַזוי קלוג. די ייִדישע פאַרצווייפלונג איז געגאַנגען גלייך, מיטן האַרטנעקיקן קאַפּ צו דער

בלינדער וואנט, די הינטיקע מוז גיין אויף הינטערוועגן. ער ווייסט, אז שלום האט נאך נישט אין גאנצן פאריאגט פון זיך דעם חלום פון א באַ-וואַפנטן אויפשטאַנד. עפעס קלערט ער נאך צייטנווייז פון א פאראייניקונג מיט די דרוזן. אבער דאָס אַלץ איז דמיון. אין דער אמתן האָט אויך ער קיין אנדער ברירה נישט, ווי שפּיאַנירן. יוחנן פון גוש-חלב האָט קנאַפּ וואָס אויפגעטון און נאָך ווייניקער וואָלט ער אויפגעטון היינט. איז עס אַ צופאַל, וואָס ביי די ענגלענדער האָט שפּיאַנאַזש אַזאַ געהויבענעם נאַמען: אינטעליגענץ-דינסט — אינטעלידזשענס סוירוויס ?

דזשעמאַל הייבט אויף דעם קאַפּ און אַבראַמסאַן מוז פאַריאַגן די מחשבות, זיי זאָלן אים נישט שטערן ווייטער צו רעדן וועגן דעם היישעריק. ער צייכנט מיט אַ בלייפּענדיגן אַ מין סטראַטעגישע מאַפע פון היישעריק-פּראָגנאָס און רעדט אויף גיך, פּדי אויך דזשעמאַל זאָל אָנהייבן רעדן גיכער. ווען יענער רעדט גיך — פאַררעדט ער זיך און מ'קאַן פון אים עפעס דערגיין. נאָך היינט וועט אַוועק אַ ראַפּאָרט קיין עגיפטן. שלום און לאה אַרבעטן, די זאַלקינדס אַרבעטן, די יונגע-לייט פון דער פּרוו-סטאַנציע שטעקן אָן מיט די וואַסיקאַס, מיט די פאַסירשיינען הייסט עס, ווי נאָר דאָס לאַנד האָט אַן עק, די שפּיאַנאַזש-טויבן פּליען, טראָגן צעטלען אין די פּיסלעך, די פּראָזשעקטאָרן פון די קריגסשיפּן באַלייכטן שוואַרצע שטיקער ים, ווייטע שטחים נאַכט און ייאוש, און איידער די זשעמאַל-פאַשאַס וועלן זיך אומקוקן — קאַנען בריטישע חיילות זיין אין לאַנד. די פּאַן פון נייעם יהודה וועט זיך הייבן אויף ירושלים. גרויס איז גאַט, — זאָגן אַראַבער. אַללאַ אַכבאַר !

— אַללאַ אַכבאַר, — כאַפט זיך ביי אים אַרויס.

דזשעמאַל-פאַשאַ קלאַפט אים גוטברודעריש אויף דער פלייצע. אוודאי ! מיט דעם דאָזיקן אויסרוף גייט דאָך אין שלאַכט קעגן דער קאַאליציע דאס חיילות פון דעם הייליקן איסלאַם.

נאָר עפעס דערמאַנט זיך אים און זיין פנים בייט זיך. גבריאל ווייסט: דזשעמאַל איז בייטעוודיק ווי אַ וואַלקן.

— די זשורנאַליסטן... — מאַכט ער — קינדער פון דער צויג ! אַרמע-נער-פּראָגע, יידן-פּראָגע — — איך מאַך געשיכטע, און זיי — פּראָגעס !

פון אלץ מאכן זיי פראגעס, די הינט. און דער דייטשישער טייוול, דער פאן-קרעס —

דער אייבערבאפעל-האָבער פון דער פערטער דיוויזיע האַקט אָפּ. ער ווערט געהיימענישפול.

— ווייסט ? — רעדט ער מיט פארטרוילעכער ניגערקייט. — אויסער דיר און מיר און נאך אזעלכע... זאלסט נישט לאַכן פון מיר... אחוץ אונדז לעבט נישט אויף אַן אמת קיינער... נו, זיי לעבן אויך, נאטירלעך, נאָר ס'איז נישט דאָס. קאָן זײַן, עס דאַכט זיך נאָר אַז זיי לעבן. לעבן איז מלחמה. וואָס איז מלחמה ? אַ שאַכשפּיל. די זעלנערס — פיגורירן. טויטע זאָכן. נו, געוויס, אַזאָ ווילהעלם לעבט. לויט אַלע וואַרשיינלעכקייטן. פאָן-קרעס אויך, די קאָנאַליע. נאָר פאָרן סולטאַן שווער איך נישט. זײַן האַרעם איז אַ שטייג מיט דערוואַרגענע הינער. ער אַליין — גאַרנישט. אַ סולטאַן, נאָר ער איז גאַרנישט. לעבט נישט.

דזשעמאַל לאַזט זיך דאָ אַרײַן אין אַ זייער שטילן, זייער פאַרטרוילעכן. שאַטנדיק-שאַרכנדיקן שמועס, אַז אַבראַמסאַנען דאַכט זיך : נישט ער איז דאָ דער שפּיאָן, נאָר דזשעמאַל. ס'איז די מינוט פון חלום בני אים. און אַבראַמסאַן זויגט אויס מיטן אויער איטלעכן שאַך פון די שאַטנדיק-שטילע רייד.

פאַר אים, — זאָגט ער, פאַר אַבראַמסאַנען, האָט ער קיין סודות נישט. זאַל שוין זײַן וואָס עס וויל — ער מוז אויסזאָגן. ער קאָן מער נישט שטיקן אין זיך.

זײַן פּלאַן איז אַוועקצונעמען סיריע און פאַלעסטינע ביים געשפּענסט פון סטאַמבול. דער סולטאַן איז דאָר, אייגנטלעך, קיין מענטש נישט, נאָר אַ מין מעלאַנכאָליש-פאַרביקע ליאַלקע. קיין ליאַלקע אויך נישט. ער, דזשעמאַל, וועט ווערן סיריש-פאַלעסטינישער סולטאַן, גרינדער פון אַ נייער דינאַסטיע. טערקײַ איז שטויב. וואָס איז טערקײַ ? יידן... ער ווייסט נישט. אייגנטלעך קאָן ער זיי דאָ איבערלאָזן, — נישט אַלע — איז אַ ביסל, אָבער נאָר ווען זיי זאָגן זיך אָפּ פון דער שוואַרצער באַרד, פון דעם הערצל. אַנישט — פאַרטיליקט ער זיי, ווי אַ מאַל מאַכמעד, ווען זיי האָבן נישט געוואַלט אָננעמען זײַן וואַרט. דו, אַבראַמסאַן, וועסט עס זיי געבן צו פאַר-

שטיין, ווען די צייט וועט קומען. דערוויייל, פארשטייט זיך, איז זי באך
נישט געקומען. דער פארראט-געדאנק — אויב מען קאן עס אנרופן פארראט
— לעבט שוין אין אים פון לאנג, זינט ער איז מיט ענווערן און טאאלאטן
געווארן איינער פון די דריי, איינער פון דעם יונג-טערקישן טרימוויראט,
וואס האט גענומען הערשן אין באמען פון דעם טויטן פארשוין, דעם גישט,
דעם סולטאן. ענווער-פאשא און טאאלאט-פאשא זענען איינגטלעך אויך
שאכפיגורן. מער גארנישט, באר דערוויייל — —
דזשעמאל קוקט זיך אום דערשראקן.

— הער, — מאכט ער צו אבראמסאנען ביז — דו פרוו עפעס אויס-
פלוישן — וואלגערט זיך דיין קאפ — ווייסט ווי? אט דא אונטערן טיש.
אבראמסאן ווערט נישט נתפעל. ער מאכט אפילו א פריילעכע מינע.
— נו, און ווייבער? — פירט ער אים ארויף אויף עפעס אנדערש. —
זיי לעבן, אדער נישט?

דזשעמאל-פאשא ווערט אויפגעמונטערט, לאכט, דערציילט עפעס א
פאריזער בארדעל-געשיכטע, און דער מוסר-השכל איז, אז ווייבער לעבן
באר דענסט מאל, ווען איינער פון די ווינציקע מאנסלייט, וואס לעבן אויף
אן אמת, — אט, למשל, אזעלכע ווי ער אליין, דזשעמאל, — איז זיך אויף
זיי מרחם און טוט וואס מען דארף. אזא איינער שטעקט זיי אן מיטן
ביסל לעבן quand il fait mimi — נעס פא?
און זיינע טונקעלע פארטייעטע אויגן צינדן זיך אן מיט ווייטע קרומע
פלעמלעך, ווי פייערן פון א ביינאכטיקן האפן.

דאס אכטע קאפיטל

דער רייטער און זיין שאטן

די מלחמה פארציט זיך און די ישועה זוימט זיך. איין טרייסט, וואס
ביים סועץ האט דזשעמאל-פאשא מיאוס פארלוירן. א מפלה, וואס איר
אמתע סיבה האט עתלית געוואסט צום בעסטן.
פארשפילט ביים סועץ, האט דזשעמאל-פאשא פארפירט א פערענ-
ענע

לעכע מלחמה מיט פאן־קרעסן. די מפלה האָט ער דורכויס געוואָלט אַרויפ־וואָלגערן אויף דעם דײַטשס פֿלייצעס. יענער האָט זיך נישט געלאָזט. איז געוואָרן היימלעך. צווישן טערקישע און דײַטשישע אָפיצירן האָבן זיך אָנגע־הויבן אַמפּערײַען. די דײַטשן האָבן חוּזק געמאַכט פֿון די טערקן, גערופן יעדן טערקישן באַאַמטן: באַקשיש־עפּענדי, און געטריבן ס׳געשפּעט פֿון די טערקישע פֿאַראַנדקעס.

צו פֿאַרשטאַרקן דעם רײס צווישן די שותפים האָט איצט קאַר געדאַרפֿט אָן אייגענעם מענטש אין קאַנסטאַנטינאָפּאָל. און ווער האָט נאָך אַזוי גוט געקענט קאַנסטאַנטינאָפּאָל, ווי לאַה ?

לאַהן האָט זיך נישט געוואָלט פֿאַרן, אָבער גבריאַל האָט געהייסן. שלום האָט געמוזט בלייבן. האָט לאַה אים פֿאַרויכערט, אַז ווען זי זאָל דאַרט אָפּילו הונדערט מאָל באַגעגענען דעם מאַן אירן, דעם ספּרדי, וועט זי סײַ ווי סײַ נישט גיין מיט אים וווינען.

אָבער נישט אין דעם איז אים געגאַנגען, שלומען. ער האָט סײַ ווי געוואוסט, אַז פֿאַר לאַהן איז דער ספּרדי געשטאַרבן, אַז עס בינדט זי גאַר־נישט צו יענעם פּרעמדן, וואָס האָט זי געהאַט געקויפט ווי אַ טעפּעך, ווי אַ צירונגשטיק, ווי אַ חפֿץ אין שטוב אַרײַן.

דאָס האַרץ האָט אים געציטערט פֿאַר עפּעס אַנדערש.

לאַה וועט זיך אויף דער אייגענער האַנט, אָן זײַן השגחה, מוזן אָפּגעבן מיט די טערקישע און דײַטשישע אָפיצירן אין דער רעזידענץ־שטאַט. לאַה איז קלוג, אָבער קיין שום חכמה העלפט נישט, ווען דעם וואָלף באַפּאַלט זײַן וועלפּישער חשק. לאַה איז קלוג אָבער מיאוס איז זי נישט, שוין גאַרנישט מיאוס, און די הויך פֿאַרקעמטע האַר אירע איבער דעם דרייַסטן שטערן, דער לאַגלדיקער האַלדן, די קאַכיקע אויגן, וואָס האָבן איינגע־זאַפט די היץ פֿון כאַמסין און די סודות פֿון אַ זומערנאַכט אין שומ־רון, — זיי האָבן שוין נישט איין מאָל געצונדן אַ טונקל פֿייער אין די אָפיצירן, וואָס צוליב דער אַרבעט האָט זי, לאַה, געמוזט מיט זיי טאַנצן און פֿאַרברענגען שעהען לאַנג.

אַ, ער האָט זי אייפּערזיכטיק פֿאַר די וועלף געהיטן, שלום, נאַכגעקוקט איר יעדן טריט, זיבן מאָל אַ מינוט אויסגעוואַקסן פֿון אונטער דער ערד.

צוליב איר האָט ער געפירט אַ טאַפּלטן שפּיאַנאַזש. ער האָט געדינט ענגלאַנד און געהיטן לאַהן. נעכט גאַנצע האָט ער געוואַכט, הינטער ווענט זיך איינ- געהערט צו לאַהס רייך און געלעכטערס, לויט די רייך און געלעכטערס אירע געפרוּווט טרעפּן די באַוועגונגען, וואָס זי מאַכט, זיך פאַרשטעלן איטלעכן זשעסט, איטלעכן ריר און בייג פון איר קערפּער. ווען פון יענער זייט וואַנט פּלעגט דער פּלירט צו לאַנג זיך פאַרציען, פּלעגט אים אַנכאַפּן אַ ווילדע אימה, — אים, וואָס האָט נאָך אַנאַנד דאָס לעבן איינגעשטעלט, וואָס האָט נישט געוואוסט פון קיין ציטערניש, וואָס פון דעם ביסל יידיש (גערעדט האָט ער, ווי די גאַנצע כּנופּיא, אַחוץ יידיש און אַראַביש — פּראַנצייזיש צי גאָר טערקיש האָבן געקענט נישט אַלע — אַן אייליקן, הויכן, לעוואַנטינישן העברעיִש) האָט ער צום מיינסטן ליב געהאַט דעם זאַג: עט, בלאַטע.

אין די ווינציקע נעכט, וואָס זענען פּרייַ געווען פון דער אַרבעט, פּלעגט ער זי האַלטן אויף זיין שוים ווי אַ קינד, צאַרט פּונאַנדערלאָזן אירע האַר, אַרויפלייגן די פינגער אויף זיי, ווי אויף קלאַווישן, און נישט אויפהערן פּונאַנדערצופּרעגן.

זי האָט אים געקושט און געלאַכט, נאָר די שרעק האָט אים נישט אַפּגעלאָזט. די שרעק איז צו אים געפּלויגן פון נאַכטהימל צוזאַמען מיט קייטן פּאַלנדיקע שטערן, זיך אַפּגעריסן פון אויבן און אונטן, און דעמאָלט פּלעגן די הענט זי אַנכאַפּן ביי די האַר און שלעפּן, שלעפּן צו זיך.

— אַללאַ פאַרים, נאַרעלע, אַללאַ פאַרים, — האָט זי אים געטרייסט. דער דרויסן האָט דעמאָלט אויסגעזען בייז און פאַרדעכטיק, געסיקעט, ווי אין דער נאַענט וואַלט זיך געפּונען אַ שלאַנג, געוואַלט באַפּאַלן לאַהן פּלוצלינגדיקערהייט, באַפּאַלן ווי אַ בעדוויגער-באַנדע און זי אַוועקשלעפּן פון שלומס הענט אַפּער. נאָר ער, שלום, האָט זיך אַוועקגעשטעלט, נישט געלאָזט. ער פּלעגט זי אַ הייב טון פון דער ערד און זי אַרויפלייגן אויף ביידע הענט. ער האָט זי געטראָגן ווי אַ זילבערנע טאַץ ביים ליכט פון די שטערן, וואָס האָבן זיך געוויגט צוקאַפּנס ווי פּולע טרויבן-הענגלעך. ער האָט דערביי אונטערגעברומט אַ דרוזישע באַרג-מעלאָדיע, איז אַריבער צו „הכניסני תחת כנפך“, דערנאָך — צו אַ פאַריזער בולוואַר-לידל, און לאַה האָט אים לאַכנדיק געפּאַטשט מיט די האַר אין פנים אַרײַן, זיך געוואַרפן

אין זיינע הענט ווי א גרויסער געפאנגענער פיש, וואס אט-אט און ער שפרינגט צוריק אין טייך אריין.

איצט, ווען לאה איז אפגעפארן, איז שלום געגאנגען א צערודערטער. גבריאאל האט דאס באמערקט און אים פארגעהאלטן. שלום האט גארנישט געענטפערט.

ס'איז געווען ביי נאכט. ער איז איינער אליין אוועק צום ים, זיך געגבעט צווישן פעלדזן, דערהערט טריט און זיך שנעל אויסגעצויגן מיטן בויך איבער דער ערד, זיך צונויפגעגאסן מיט די ארומיקע שטרויכן און פארהאלטן דעם אטעם. זעלנערס האבן זיך ערגעץ גשלעפט צו פוס, כארכ-לענדיק געזונגען צו דער ווייטעניש.

ווען די נאכט האט זיי פארשלונגען, האט ער, ווי א חיה, זיך אויפגע-הויבן, אנגעלענט אויף דער פאדערשטער האנט, אייליק א שמעק געטון די לופט, זיך אומגעקוקט און באשלאסן צו גיין ווייטער.

ווען ער איז צוגעקראכן צום ברעג איז שוין געשטאנען אין ים א קריגס-שיף פון דער קאאליציע און פון דער ווייטנס האט א פראזשעקטאר פריער-דיק א טאנץ געטון, אויפגעריסן מיט גרינער ליכטיקייט דאס הארץ פון דער נאכט, זיך א קירעווע געטון אין זיין, שלומס זייט, און געלאזט הענגען, ווי א מין ליכט-רעקלאמע, דריי סיגנאל-אותיות איבערן ים.

ער איז געווען איבערראשט. ס'ערשטע מאל פאסירט אים, ער זאל נישט וויסן דעם טייטש פון א סיגנאל. ער האט נישט געוויסט וואס צו טון. א גע-בויגענער האט ער זיך געלאזט צוריק און דאס נאכטיקע גערויש פון ים האט אים באגלייט ווי א לוויה-מארש. ער האט געוואלט צערינען אין דער פינצ-טערניש, האט זיך געכעסט אויף זיך אליין, און די שרעק פאר לאהן דארט. אין פרעמדן קאנסטאנטינאפאל האט אים ווידער גענומען נאגן, ווי אן אויפ-געוועקטער צאנווייטיק.

צווישן ליערנדיקע פעלדזן און שווארצע ביזע קוסטעס, אונטער א טריפנדיק-טונקעלער שיין פון שטערן, וואס האבן ווי נישט געוואלט אויף אים קוקן, האט שלום זיך געשארט אן אויסגעלאשענער, פון צייט צו צייט זיך אפגעשטעלט הארכן, געהיט זיך, נישט איבערצוועקן שלאפנדיקע פייגל, און מיט דעם חוש פון איינעם. וואס איז אליין א טייל פון דער ערד ארום

און פון דער נאכט, געפונען אין דער פינצטער דעם וועג צו דער פרוווי-
סטאנציע.

אבראמסאן איז נאך וואך געווען. זיין רויטזיידענער קאפ האר האט
געלויכטן איבער א בוך און די אויגן זענען מיט פרייד געלאפן איבער די
שורות.

שלום האט שטיל אָנגעקלאַפּט אין אַ שויב.

גבריאָלס קאָפּ האָט זיך האַסטיק אויסגעדרייט און די אויגן זענען
לויכטנדיקע אַקענגעלאַפּן, ווען זיי האָבן דערזען שלומען.

אַ געבויגענער איז שלום געבליבן שטיין אין דער טיר.

ער איז געווען אומגליקלעך, ער האָט פאַרלוירן דעם שליסל צו דער
שפּראַך פון די ענגלענדער. ס'איז קלאַר געווען, אַז די פּריערדיקע שיפּערן
זענען באַקאַנט געוואָרן און די סיגנאַלן האָבן געמוזט געענדערט ווערן. ער,
שלום, האָט אַבער גאַרנישט געוויסט וועגן די נייע סימנים.

אין אַ פּאַר טעג אַרום האָט גבריאָל געקאַנט פעסטשטעלן, אַז דאָס האָבן
די כּיטרע אַראַביש-סירישע יונגען, שלומס מיטהעלפּערס, אים פאַראַטן,
די „אינגליז“ אין פּאַרט-סאַד האָבן אינגעקעלט מיט זיי די נייע סימנים
און אָנגעזאָגט, זיי זאָלן עס איבערגעבן שלומען. די יונגען האָבן באַשלאָסן
צו אַרבעטן אויף דער אייגענער האַנט, זיך באַפּרייען פון דעם אַפּוטרופּ-
סות, און געמאַכט אַ שווייג. זיי האָבן זיך מער נישט געוויזן פאַר די אויגן.
און דאָ גייען און קומען די טעג. גייען און קומען די נעכט, שיפּן שטעלן זיך
אַפּ אויפן ים, רעדן עפעס, ווילן עפעס, פּרעגן און באַפעלן, און ער, שלום,
ווייסט נישט וואָס צו ענטפּערן. נאַכט ביי נאַכט שטעלט ער דאָס לעבן איין,
גנבעט זיך צום ברעג מיט דער האַפענונג, אַז עפעס וועט דאָס מאַל אַ נס
געשען און ער וועט אָנהייבן פאַרשטיין די נייע שפּראַך, און, אַ לידיקער.
אַ געבויגענער, קערט ער זיך אום צוריק, וואַרפט זיך אין אַנטון אויף דער
שלאַפּבאַנק און שרייט פון שלאַף אַרויס.

די שיפּן האָבן אין גאַנצן אויפּגעהערט צו קומען. זיי זענען ברוגז גע-
וואָרן און ווייזן זיך נישט מער. און דערצו לאַזט זיך אויס די מלחמה מיטן
היישעריק. פשוט: דער היישעריק גייט אַוועק, און אויך גבריאָל קאַן קנאַפּ
וואָס אויפטון. אויס היישעריק, אויס סיגנאַלן — גאַרנישט.

שלום קאָן מער נישט אויסהאַלטן. איין קלאַפּ נאָכן צווייטן: לאהס
 אַוועקפאַר און דער פאַרלוירענער שליסל צו דער געהיימשפּראַך פון די
 פּראָזשעקטאַרן. ער דערפילט אין זיך אַ האַרטקייט און אַן עקשנות, אַ
 ווילן צוריקצובאַקומען ביידע אבדות אויף איין מאָל. ער מוז זיך אין לעבן
 אַרײַן צונויפטרעפן מיט די ענגלענדער אין מצרים, איבעררעדן מיט זיי אויג
 אויף אויג. גבריאלן שרעקט זײַן אומגעדולד, אָבער שלום לאָזט צו זיך נישט
 רעדן. עס טרײַבט אים. קיין שיף אָבער האָט ער נישט מער און זיך לאָזן
 מיטן ים דורך יפו, ווי ס'ערשטע מאָל, קאָן ער בײַ זיך נישט פּוועלן. עפעס
 פילט ער, זינט לאה איז אַוועקגעפאַרן, אַזאָ אומרו. אים דאַכט זיך אַלץ, אַז
 דענסטמאַל, מיט אַבנרן, איז אים געראָטן דערפאַר, ווײַל די גאַנצע צײַט
 האָבן אים געהיטן, ווי די מלאכים — לאהס געזעגן-קושן. און איצט? לאָזן
 זיך מיטן ים, זיך נישט האַבנדיק געזעגנט מיט לאה? ס'וועט נישט גיין. ער
 וועט זיכער אַרײַנפאַלן.

נאָר אַט שטייט אויף פאַר אים דער מידבר. ווי אַן אַלטער שניי-ווייסער
 שייך שטייט ער אויף פאַר אים. אַזאָ לאַקנדיק-ווייסער. אַזאָ אַלטער יונגלינג.
 אַזאָ פּרישער און געזאַלבתער. עס בלאַנקט זײַן זינדענע אַבאַיע.

נו, מיטן מידבר איז ער דאָך עפעס אַן אַלטער ידיד. דער מידבר איז
 דאָך זיכער אַ זיניקער. ער וועט נישט אויסגעבן.

וועט מען נעמען אַ קעמל און זיך לאָזן צו די ענגלענדער מיטן מידבר-
 וועג.

ער וועט דורכרייסן דעם טערקישן פּראָנט און זיך אַריבערכאַפּן קיין
 מצרים און וועט ברענגען די ענגלענדער ידיעות, וואָס וועלן אויפּפּראַלן
 פאַר זיי דאָס לאַנד, אַט ווי אַ דונער, וואָס שלאָגט אַרײַן אין געשלאָסענע
 טירן. זיי וועלן נישט דאַרפן מער אָפּשלעפּן און זיך שפּילן אין בלינדער
 סטראַטעגיע. לאהן וועט מען באַצײַטנס צוריקרופּן פון דער רעזידענץ.
 ענגליש מיליטער וועט אַרײַן דורך די אָפּענע טירן — און אַלע דריי זענען
 געראַטעוועט: דאָס לאַנד, לאה און ער.

גבריאל גיט זײַן הסכמה, און שלום לאָזט זיך אין וועג אַרײַן.

ער רײַט איבערן מידבר סיני. אים איז גוט. די שטילקייט איז אַזוי

גרויס, אז ער הערט ווי ס'לויפן אים דורכן קאפ די געדאנקען, וויגן זיך ארויף און אראפ, גלייך פריילעכע מאלפעס איבער צווייגן.

אן אנדערש מאל הערט ער דעם גאנג פון די יידישע מחנות, וואָס יהושע בן-נחן פירט זיי צו די טויערן פון פנען. און אפילו דאָס פלאַטערן פון די פענער איבער די געצעלטן פון די שבטים.

אים איז גוט. זיין אויג און אויער זענען אזוי ניי און אנגעשאַרפט, אַז ער זעט און הערט דעם גאַנצן מידבר אויף אַ מאָל, ווי ער וואָלט געווען גאָט אליין און וואָלט אַלץ געזען און אַלץ געהערט פון דער הייך אַראָפּ. קיין שום ביזו קאָן אים נישט געשען.

נאָר אַט באַפאַלט אים לאַהס געשטאַלט. דאָ אין דער מידבר, וווּ אַלץ ווערט אנדערש, ניי און האַרב, פּיניקט דאָס געשטאַלט ווי אַ זכר פון אַן אַפּגעלעבט לעבן. ער איז ווי אַ טויטער, וואָס דאָס לעבן קומט אים צו חלום און רייצט אים.

— לאַה, — רופט ער אויס, — טרעט אַפּ פון מיר, לאַה. זעסט נישט, אַז איך רייט ? שטער נישט.

זי טרעט נישט אַפּ.

ער איז אויף יענער וועלט, און זי, אַ שטורעמדיקע, שווימט אים אַנטקעגן פון דער וועלט. זי טאַנצט איבער די צעשויערטע זאַמדן פון מידבר, שטעלט אַפּ זיין קעמל און רירט אַן זיין האַנט.

— לאַה !

ער פאַרלירט זיך, באַמערקט נישט ווי דאָס קעמל גייט ערגעץ אליין. גלייך אַ וואַלקן, וואָס רירט זיך אויפן ווינטס באַראָט. ער זעט נישט מער דעם וועג, פילט אַ געפאַר, וואָס לוייערט אין די זאַמדן, און האָט נישט קיין כוח זי אויסצומיידן. אַט האָט לאַה פאַרשטעלט די זון מיט אירע האַר. די האַר רינען אַראָפּ איבערן מידבר ווי אַ רעגן.

זי וויל עפעס זאָגן, נאָר זי זאָגט נישט. די ליפן באַוועגן זיך, קיין קול באַקומט זיך נישט. מיט איר איז געשען עפעס.

ער דערזעט קאַנסטאַנטינאַפּאַל, נאַכטלאַקאַלן, שיכורע אַפיצירן. ווייטע גאַסן שרייען צו אים : אויף וועמען האָסטו זי איבערגעלאָזט ? מענטש, אויף וועמען האָסטו זי איבערגעלאָזט ?

די זאמדן רירן זיך, כאפן זיך אויף פון שלאף, גלייך פארגליווערטע, פון היץ אפגעפרעגלטע עקדישן, וואס שטעקן פלוצלינג ארויס די קעפ. אט דערלאנגען זיי זיך א הייב, ווי דערשראקענע קעמלען, וואס שטעלן זיך אויף די פאדערשטע פיס פארן אנקום פון שטורעם, און אלץ שרייט, אלץ פליט, אלץ מישט זיך אויס — —

א פארבלאנדושעטע טערקישע וואך, וואס שלענדערט איבערן מידבר, שלעפט אים פון קעמל אראפ. ער ווערט ארעסטירט און אפגעפירט קיין באר-שבע: מען געפינט ביי אים רעוואלווערן, א צייס-לארנעטע, א שווערד, א שפיו, א תנך און שורות פון א העברעיִשן שיר אויף א צע-קנייטשט פאפירל.

דאס ניינטע קאפיטל

ווייטע דונערן

לאהס לעבן אין קאנסטאנטינאפאל הייבט זיך אן ביי נאכט. זי גייט אויף אפיצירן-בעלער און באטייליקט זיך אין הולאנקעס. איר דאכט זיך, אז מיט יעדער נאכט דערנענטערט זי ענגלאנדס נצחון. זי איז ווי יהודית אין געצעלט פון האלאפארנעסן. אט באלד קומט זי ארויס מיט יענעמס קאפ אין דער האנט.

דער מאן אירער, דער רייכער ספרדי, האט זי שפעט ביי נאכט געטראפן אויף דער גאס, ווען זי איז ארויס פון א באר אין דער באגלייטונג פון דיי-טשישע אפיצירן. ער האט זי אנגעקוקט מיט איבעראשט-דערשראקענע אויגן פון א באגנבעטן, וואס דערוועט מיט א מאל די גנבה אין פרעמדע הענט. ער האט מורא געהאט צוצוגיין.

ס'איז זי באפאלן דאס געלעכטער אירס, דאס קורצע, קאכיקע און גורלדיקע. זי האט געלאכט. ער האט זי אנגענומען פאר א נאכטפויגל. לאה איז א זונה געווארן — פשוט! אנטלאפן און א זונה געווארן. ער האט פאר-שנעלערט די טריט און איז אוועק, נישט אומקוקנדיק זיך.

דאָס לאַכן אירס... זי וועט ווייטער לאַכן אזוי, לאַכן אזוי לאַנג, ביז זי וועט אירס דערגרייכן. זי וועט לאַכן צו אַט די גאַרישע אַפיצירן און צו זייער קליינער תאוּוה. זי וועט גלעטן זייערע מאַרדעס ווי די מאַרדעס פון הינט. זי וועט אַ מאַל אַ קוש טון, ווען מען וועט דאַרפן; אַבער צו גאַענט וועט זי נישט צולאַזן צו זיך. זי וועט בלייבן ריין, געהייליקט צו שלומען און צו נייַע טעג אין אַ ייִדיש לאַנד. צו יענע טעג איז נישט ווייט. זיי וואַרטן שוין. זיי ווילן אַרײַן. קומען וועט אַ פּרילינג פון שיר־השירים, די רויטע פּלעמלעך פון די פּלניות (די אַראַבער רופן אַט די בלימלעך: מַפּבִּיעֶר־בּלוּט) וועלן ציטערן אויפן ווינט ווי שבת־ליכט, שקדים־ביימער וועלן זיך זילבערן אין דופּטיקן חופּה־קלייד, די נעכט וועלן שלאָפן מיט אַפּענע אויגן, די באַ־גינענס וועלן קלינגען מיט בשורות־טובות און גרויס וועט זײַן אין יהודה שלומס גאַמען, און זײַן וועלן די צײַטן אַזעלכע נײַע און אַלטע, אַזעלכע אומגעוויינטלעכע און לאַנג שוין געוועזענע, צײַטן פון שמשון און פון דבורה אונטערן טײטלבוים, צײַטן פון תּנך, צוריקגעקומענע אויף נישט אוועקצוגײן, ענלעך צו ווייטע זומערס אין דער קינדהייט.

זי איז פון די, וואָס קאַנען חלומען. אַרום איר איז שלום, זי זעט ווי ער היט זי. ער רייניקט די לופט אַרום איר, ער איז אַרום איר ווי אַ באַרג — ווי די בערג אַרום ירושלים. ווי די בערג אַרום ירושלים, אזוי איז שלום אַרום לאהן. ער היט זי, ער באַוואַכט זי, ער רינגלט זי אַרום. און אַז ער דערשפּירט אַ ספּנה, נעמט ער רײַטן אַרום איר — זיבן מאַל רינגלט ער זי אַרום רײַטנדיק, זיבן מאַל, ווי די ייִדן האָבן אַרומגערינגלט יריחו. און ער פאַריאַגט דעם פּײַנט, און ווידער שטייט ער אַרום איר ווי אַ באַרג, און בלויז די פּײַער־צונגען אין זײַנע אויגן ציטערן אומרוק.

ניין, זי האָט קיין מורא נישט פאַר קײנעם, אַפּילו נישט פאַר דעם נײַ־דעריקן אַפיציר מיטן פנים פון אַן אַלט פּערד, דעם הויפט־אָדיוטאַנט פון פּאָן־קרעסן. פון אים דאַרף זי אַרויסבאַקומען סודות און זי וועט נישט רוען, ביז זי וועט נישט האָבן דאָס איריקע דערגרייכט. זײַנע גאַסע פּערדישע ליפּן ווערן גאַך גאַסער און פּערדישער, ווען ער דערזעט זי. דאָס איז גוט, וואָס ער איז אזוי נישט גלייכגילטיק. עס איז גוט פאַר דער זאַך. וואָס קאַן ער איר טון? זי האָט קיין מורא נישט.

ער וויל זי דווקא האבן בני זיך. זי זאל צו אים ארויפקומען — זאגט ער. און זי וועט ארויפקומען. אלץ וואס מען דארף פאר דער זאך וועט געטון ווערן. דער באר ! זי איז קליגערע פאר אים בניגעקומען. ער מעג פינטלען מיט די פערדישע אויגן וויפל ער וויל. האבער וועט ער קייען בני איר, מער גאר-גישט. און זי גייט. זי ווייסט דאך, אז מיט איר איז שלום. און כאטש אויף די טרעפ ווערט זי אומרויק, זייער אומרויק — א מינוט ווילט זיך איר אראפ-לויפן פון די טונקלע שטיינערע טרעפ און זיך באהאלטן ערגעץ — גייט זי פון דעסטוועגן ווייטער. זי גייט צו אן אלט פערד, וואס איז מגולגל גע-ווארן איז א גידעריקן געפאקטן דינטש, א דינטש אין מונדיר און שטיוול, מיט א פעלד-לארנעטע בני די גרויסע, ברונעמדיקע, טונקל-לענגלעכע פערד-אויגן, מיט דיקע, נאסע, אראפהענגענדיקע ליפן, ווי ערשט פון דער קארעטע... און מיט הענט — אזעלכע פייכטע, אזעלכע גרויסע, אזעלכע קלעפיקע. ברוינע הענט. א מאל זענען עס זיכער געווען פערדישע פיס... ברר... זי גייט...

א הויך טונקל צימער מיט פארקראטעטע פענצער; א קילע שטיי-נערנע פאלאגע. א יאשטשערקע, גרין און געשמיידיק, טוט זיך א ווארף אין ווינקל און ווערט בעלם. א הויך געלעגער מיט א באלדאכין. א געלעגער מיט פארהענגלעך. מאדנע (ווי זי וואלט דאס ערשטע מאל דערזען אזוינס. לאה). זי איז צעמישט. זי פרעגט, צי איז דא זיין קאנצעלאריע. ער פינטלט מיט א לענגלעך פייכט אויג. דערנאך לאכט ער און איר דאכט זיך, אז ער הירזשעט. ביין, זעט נישט דאס פריילין, אז דא איז נישט קיין קאנצעלאריע ?

זי מאכט א פאר טריט, לייגט אפ דעם הוט. וואס האט זי מורא ? וועט זי אויך לאכן. ווי אלע מאל. באר אויך איר געלעכטער ווערט פארוואנדלט אין א הירזשעריי. אזוי קומט איר פאר. איז שולדיק אין דעם די לופט ? די לופט דא איז טונקל-גרין, ווי די יאשטשערקע, וואס האט זיך איר דורכגע-ווארפן פאר די אויגן באלד ביים אריינקום. אפשר איז עס גארנישט געווען קיין יאשטשערקע... נישט קיין לעבעדיקע זאך... ווארעם דאס צימער איז טויט. הויך און טויט. און מיט עסיקער פייכטקייט שמעקט עס, מיט מויו, מיט רואין, ווי דא וואלט מען לאנג, לאנג נישט געווינט. אט דארט שטייט אן

ערדענער קרוג. וואָס טוט דאָ, אין אַזאַ פרעמד צימער, אַזאַ היימישער
ערדענער קרוג? וואָלט כאַטש אַ פּליג פאַרבייגעזשומעט...

נאַרישקייטן. זי וועט לאַכן. שלום היט זי... שלום? וווּ איז ער דען?
דאָס פּערד לייגט אַרויף אַ לאַפע אויף איר אַקסל, גיט איר אַ לעק די באַק
מיט אַ נאַסער דיקער ליפּ, הירזשעט. מאַדנע איז נאָר, וואָס דאָס פּערד רעדט
דייַטש, טראַגט מונדיר און שטיוול און איז — זי איז דאָך צוליב דעם גע-
קומען — אַ הויכער שטאַב-אַפיציר.

זי הערט, אַז ער רעדט דייַטש, נאָר וואָס רעדט ער? זי פאַרשטייט
נישט דאָס מאָל. רעדט ער איבער הויפט? געוויס, ער רעדט, נאָר איר, לאַהן,
דאָכט זיך, אַז ער מאַכט זיך בלויז רעדנדיק. פאַר וואָס דאָכט זיך איר?
זי וואָלט איצט וועלן זען אַ לעבעדיקן מענטשן פון דרויסן און אים אַ
פּרעג טון, ערשטנס, וואָס זי טוט דאָ, און צווייטנס, ווי שפּעט איז. זי קאָן
זיך בשום-אופן נישט דערמאָנען, צי ס'איז טאָג איצט, אָדער נאַכט. ווי זי
וואָלט נישט אַט ערשט געקומען אַהער פון שטאַט. דאָס ערשטע געוועזענע
איז אַפּגעמעקט פון איר זכרון — די טונקל-גרינע לופט האָט זיך געשטעלט
צווישן איר און דער וועלט פון יענער זייַט שוועל.

נו ס'איז דאָך נאַריש. זי וועט זיך מוזן באַהערשן. זי וועט מוזן אָנהייבן
פאַרשטיין וואָס ער רעדט. זי וועט דאָך נישט אַנטלויפן. נאַריש.

דאָס לייב ווערט נאָס אויף איר. ער בייגט זיך איבער איר און אַטעמט.
דאָס פּערד אַטעמט איבער איר, שלעפט צו זיך מיט די הענט, וואָס זענען אַ
מאָל געווען פּיס, זענען שטאַרק. שרעקלעך שטאַרק זענען זיי. קיין שום
מענטש האָט נישט אַזעלכע שטאַרקע הענט. סיידן שמשון האָט אַזעלכע
הענט געהאַט — ער, וואָס האָט אויפגעהויבן און אַוועקגעטראָגן אויף די
פּלייצעס די מויערן פון אַ שטאַט. און ער טראַגט זי. זיין אַטעם ווערט זי.
וואָס טוט זיך דאָ? זי איז ערגעץ אויבן, צווישן קישנס, אויפן בעט.

זי דערלאַנגט אים אַ שטויס אויף צוריק. ער פאַלט. זי שפּרינגט אַרונטער
פון געלעגער. די טיר! וווּ איז די טיר, זי לויפט.

די טיר איז פאַרשלאָסן. די וועלט איז ווייַט. ער ראַנגלט זיך מיט איר.
הענט האָט ער אייַזערנע. סאַראַ פּיין. שלום... וווּ איז שלום?

זי האָט אַ רעוואָלווער. זאָל זי שיסן? זי טאָר נישט. שיסן אין אַ שטאַב-

אפיציר הייסט שטעלן זיך אין צענטער פון דער אַזוי גערופענער עפנט-
לעכקייט. זי, א שפּיאַנין, מוז בלייבן אין שאַטן. עס איז מאַדנע, וואָס איצט,
אין אַזא צושטאַנד, איז עס איר נאָך קלאַר. זי ווונדערט זיך איבער זיך אַליין.
די געדאַנקען יאָגן זיך, באַליכטן אַלץ אַזוי, ווי זי וואַלט געווען אַרומגע-
רינגלט פון בליצן. אין איין סעקונדע באַשליסט זי אַרוסצוציען דעם רעוואַל-
ווער, פאַר קיין פאַל נישט שיסן, אָבער דראַען מיט אים, האַלטן דעם גאַרישן
רעוואַלווער מיט אַזא מינע, ווי דאָס וואַלט געווען אַ האַרמאַט. אין תּוֹך זענען
זיי דאָך אַלע פּחדנים...

דער רעוואַלווער בליצט אויף אין איר האַנט. זי האַלט אים אויסגע-
שטרעקט קעגן זיין ברוסט. זי באַקומט אַן אימהדיק געזיכט. עס איז אַזוי
מאַדנע צו זען אַ רעוואַלווער אין אַט דער געשניצטער האַנט און ס'איז אַזוי
אומגלייבלעך, דאָס צאַרטע פנים זאָל אין איין מינוט ווערן אַזוי גרויליק
פאַרוואַנדלט. אַזוי מאַדנע און אַזוי אומגלייבלעך, אַז אַ שנירל שפּיעכץ
בלייבט אים פון איבערראַשונג הענגען ביים מויל און די ברוינע זיכערע
הענט זיינע רוקן זיך אויף צוריק, ווי אויף אַ באַפעל. זי שטעלט אים צו דעם
רעוואַלווער צו דעם שלייף און שרייט:

— לאַז אַרויס!

אין איר געשריי איז דאָ עפעס אַזוינס, וואָס ער וואַלט זיך אויף דעם
נאָך ווייניקער געריכט, ווי אויפן רעוואַלווער אין איר קליינער האַנט. דאָס
פערדישע פנים ווערט בלייך און אין די לענגלעכע אויגן ווייזט זיך עפעס ווי
אַפהענטיקייט. ער פרוּווט זיך אַפילו אַנטשולדיקן. ער האָט נישט געוויסט, אַז
דאָס פּריילין וועט עס נעמען — זאָגט ער — אַזוי טראַגיש.

ער בעט, עס זאָל בלייבן צווישן אים מיטן פּריילין. אייגנטלעך איז עס
דאָך אַ גאַנץ אומשולדיקע מיספאַרשטענדעניש, אויב ער האָט זי אַנגענומען
פאַר אַזא, ווי ער האָט זי אַנגענומען.
איצט שמייכלט זי פּריינדלעך.

— נו, יא, — זאָגט זי, — מענערישע זאַכן! מענער האָבן אַ מאַל אַ

טעות.

ווען זי איז אַרויס האָט זי אַ צייט לאַנג געבלאָנדזשעט איבער די גאַסן.

זי האָט געקלערט וועגן דעם, אַז די אַרבעט אין קאָנסטאַנטינאָפּאָל וועט איצט מוזן ליידן. איר סוד איז אַנטדעקט געוואָרן — נישט אַז זי איז אַ שפּיר־אַנין, פאַרשטייט זיך, נאָר עפעס אַנדערש. זי איז נישט פון יענע, זי איז פון די וואָס מענער האָבן אין זיי אַ טענות... צווישן די אַפּיצירן וועט איצט שווער זיין עפעס אויפצוטון מיט אַזאַ שם פון אַ צדיקת. זי מוז דאָך גרייט זיין אויף אַלץ, מוז גרייט זיין אַפילו מיטן קערפער צו צאָלן. נישט אַזוי? ווען מען וויל דאָס גרויסע, דאָס שטראַלנדיקע, ווען מען וויל צום אייגענעם חלום דערקלעטערן — מוז מען דאָך קאַנען גובר זיין נישט נאָר דעם טויט, נאָר אויך דעם עקל. דעם עקל און די ליבע... די ליבע צו שלומען. ווייל לאַמיר זיך פאַרשטעלן: זי האָט עס געטון. ווען שלום ווייסט, אַז זי האָט אויך אַט דעם קרבן געבראַכט — ער וואָלט פון זינען אַראַפּ... ער וואָלט זי דערשאַסן! דער יונג האָט זי צו פיל ליב... יא, צו פיל האָט ער זי ליב... און אויך זי, לאה, האָט צו פיל ליב שלומען... מען מוז קאַנען אַלץ גובר זיין, אַפילו די ליבע. ניין. די ליבע פריער פאַר אַלץ.

פאַר זיך אַליין וואָלט איר שוין נישט געאַרט. זי וואָלט דעם עקל בניגע־קומען. אַבער ווי קומט זי ביי שלומען?

זי זעט אים. ווידער זעט זי אים. זי לאַזט זיך גיין צו אים. די גאַסן זענען נישטאָ — עס שימערט מיט מידבר. אַט וואַקסט זי אויס איבער אים, ווי אַ בוים. אַ בוים אין מיטן מידבר. זי שאַטנט איבער אים. ער רייט ערגעץ. וווּ־היין? ער רעדט נישט. ער איז צעמישט. — האַסט אַלץ פאַרשטעלט, — רופט ער זיך אָן נאָך אַ מינוט, — האַסט אַלץ פאַרשטעלט! דו, רוק זיך אויף אַ רגע אָפּ! כוועל נאָך אַרײַנפאַלן, לאה, אַט וועסטו זען! לאַז רייטן!

זי קאָן פון אים נישט אַפטרעטן. ער רייט אָפּ אַ ביסל ווייטער — זי איז ווידער דאָ. יא, זי פילט אַז זי פּיניקט אים, אַבער דאָס איז דאָך די ליבע — אַ קעגנזיטיקע פּיין, וואָס עס ווילט זיך אונטערגיין אין איר. אונטערגיין? פון וואַנען איז עס געקומען דאָס וואָרט?

זי קוקט זיך אום צו זען, פון וואַנען דאָס וואָרט איז געקומען. גאָר־נישט. אויס מידבר. קאָנסטאַנטינאָפּאָל.

ער וועט גרויס זיין אין יהודה, און זי — זי וועט ליכטן ביי זיין זייט. עס

קומען צייטן, עס גייען צייטן. די געשיכטע וועט באלוינען — עס ווארט א לוי. פעלקער שטייען אויף. ענגלאַנד, — זאָגט גבריאַל, — וועט נישט נאָרן. פער פלעי... מען דאַרף נאָר נישט שטיין בלייבן אין מיטן. נאָך אַ ביסל, נאָך אַ ביסל — און די זאָך איז געמאַכט.

אזוי זאָגט גבריאַל און זי גלייבט. נאָר ווידער דאָס זעלביקע — איין זאָך מאַכט אומרויק: זיי האָבן זיך צו פיל ליב, שלום און זי. איינער פאַרשטעלט דעם צווייטן זיין וועג — דעם זעלביקן וועגן צו דעם זעלביקן חלום. פאַר וואָס לאָזט שלום נישט הערן פון זיך. מיט אים האָט עפעס גע- מוזט געשען. זי קוקט ווילד אויף די פאַרבייגייערס. זי שפּאַנט אַלץ האַסטי- קער.

אויף אַ ראַג גאַס טרעפט זי זיך אָן פנים קעגן פנים מיט איר מאַן (שלום רופט אים אין שפּאַס די עגונה) און יענער מאַכט זיך תחילת נישט-זענדיק, כאַטש דאָס גאַנצע פנים ווערט אים אַפּגעגאַסן מיט רויטקייט. זי האָט אים אומגעזען פאַרטשעפעט. זי אַנטשולדיקט זיך מיט נאַכלעסיקער עלעגאַנץ און איילט פאַריבער.

ער בלייבט שטיין. די פעסקע זינען בייגט זיך אויס אין איר זינט, וויל, דאַכט זיך, נאַכלויפן. זי פילט אין איר האַסטיקן גאַנג, אַז ער האָט געשיקט נאָך איר זיין אומבאַהאַלפנקייט און זיין צער. איר גאַנג פאַרהאַלט זיך. אומ- געריכט פאַר זיך קערט זי אום דעם קאַפּ און לאָזט זיך גיין צו אים. ער שטייט אַ האַלב-דערשראַקענער, וואַרט ביז זי וועט צוקומען נאָענט. איצט גייט זי אַליין, אָן אַפיצירן — וואָס האָט ער מורא? אפשר רופן פאַליציי, לאָזן זי אַרעסטירן פאַר גנבה? וואָס — ווייניק לירעס האָט זי מיטגענומען פאַרן אַנטלויפן? און אפשר זאָל ער זי צו זיך אין פאַלאַץ אַוועקפאַן און דאָס מאַל שטעלן אַ פאַר ריזיקע טשערקעסן אויף שמירה, אַנשטאַט דער צעדרייטער עובר-בטלניצע, דער פאַטמאַ?

זי טוט האַסטיק, ווי איר שטייגער איז, אַ רעד. ער ציטערט אויף פון דעם בלויזן קול אירן. שוין לאַנג דאָס קול נישט געהערט! איר שפּאַניאַליש איז ווי דאָס חנעוודיקע פלוישן פון אַ קינד. זי וויל ער זאָל איר מוחל זיין. זי האָט אַנדערש נישט געקאַנט. ער זאָל נישט זיין בייז, ער זאָל פאַרגעסן. אייגנטלעך קומט אים אַ גט. זי קאָן אים געבן.

— ניין, — שטאַמלט ער, — זאַל שוין זײַן אַזוי...

ער איז אין גאַנצן צעמישט. פאַר וואָס נישט קיין גט? ער ווייסט נישט. ער ווייסט נאָר, אַז אַ צווייט מאָל וועט ער סײַ ווי נישט חתונה האָבן — ער וועט זיך נאָך לאהן קיין ווייב נישט נעמען. וויל ער כאַטש איינס: זי זאַל ווייטער טראָגן זײַן נאַמען. זי זאַל כאַטש זײַן אַ טאַלעדאַנאַ. כאַטש דער איינער שאַטן פון שײכות.

זי שמייכלט. יאָ, דאָס קאָן זי אים צוזאָגן. ער פילט איר אַטעם אַרום זײַנע גרוילעכע שלייפן. זי דריקט אים די האַנט, לײכט אויף אים ווי אַ יונגע לבנה. פאַרגעסן הייסט זי, אין גאַנצן פאַרגעסן.

ער גיט אַ שאַקל מיטן קאַפּ, ווי איינער זאָגט: מספּים. ער, דער גרויסער סוחר, איז צעטומלט. דאָס געשעפט איז אַן אויסטערלישעס. קיין מאָל מיט אַזעלכע זאַכן נישט געהאַנדלט.

ווען זי נעמט זיך דערווייטערן, ווישט ער זיך דעם שווייס פון פנים, קוקט טעמפּ אויפן אָרט, וווּ זי איז אַקערשט געשטאַנען, פאַרשטייט נישט מער וואָס דאָ איז פאַרגעקומען און שאַרט זיך אַוועק אַן אויסגעליידיקטער און אַ פאַר-שעמטער, אַליין נישט וויסנדיק וואָס פאַר אַ געשעפט ער האָט דאָ געמאַכט.

נאָך דער באַגעגעניש מיטן געוועזענעם מאַן איז לאה אויפגעשרויפט-פּייערלעך, ווי אַלע מאָל ווען עס באַוועלטיקט זי דאָס געפיל פון אומפאַר-מינדלעכקייט. איצט איז זי שוין פטור אפילו פון דעם באַהאַלטענעם ביסל רחמנות אויף אים. זי האָט איר אַנטלויפן, אַזוי צו זאָגן, לעגאַליזירט. קיין נזיר וועט ער אויך צוליב איר נישט ווערן. ער האָט תמיד ליב געהאַט אַ הוליע צו טון פון דער זײַט. זי קען אים.

און פאַרט פילט זי זיך נישט פּרײַ. פאַרקערט: ערשט איצט, ווען יענער איז שוין אויסגעמעקט פון איר לעבן אין גאַנצן, דערפילט זי מער ווי אַלע מאָל איר געבונדנקייט צום גורל. זי איז ווי אַ באַלאַגערטע שטאַט. שלום! ער האָט זי אַרומגעשלאָסן פון אַלע זײַטן — אויף אייביק. גאָט אַליין קאָן דאָ גאַרנישט ענדערן.

זי קלערט נישט מער און פאַרלאָזט די רעזידענץ.

אין זכרון דערגייט זי, און שלום איז אין תפיסה.

מ'איז אים חושד אין שפיאנאזש און מע האלט אים אין איין פאר-
הערן. אנטלויפן, דאס וואלט ער געקאנט, אבער ער וועט עס, פארשטייט
זיך, נישט טון. דאס וואלט דאך געהייסן, און ער איז טאקע א שפיאן און און
אין לאנד געפינען זיך יידישע שפיאנען. לייקנט ער שטיין און ביין. ער מאכט
זיך משוגעוואטע. די טערקן גלייבן אים, די דייטשן — נישט. א דייטשישער
מארא האט געזאגט, און דער יונג איז צו קלוג. עס דראט אים דאס שטריקל.
ס'איז אבער גארנישט. ער וועט זיי איבערקליגן. און מען דארף קאן ער, דער
היצקאפ, ווערן קאלט ווי אייז. ווי נישט אים מיינט מען. גארנישט.
גבריאל דערציילט עס איר מיט קענטיקער הנאה. ער איז שטאלץ אויף
דעם תלמיד זינעם, אויף שלומען. צי האט ער זיך געזען מיט אים? ניין.
ער — נישט. דאס וואלט דאך דערוועקט א חשד. מען טוט הינטנארום. מרים
זאלקינד ארבעט אין דעם. און דער קליינער אויך, דער בועז. א פלינק יונגל.
די מעלה איז וואס ביידע זענען אפיצירן פון דער אטאמאנישער ארמיי. אגב,
זיי צו הילף האט זיך אפגעזוכט א ניי ער — אפרים דארדאנסקי. א שוין
איין מאל א דארדאנסקי!

— דארדאנסקי? דער שומר?

— יא, יא, — איז גבריאל צופרידן, — דער שומר.

— דער מיט די לאקן? דער בלאנדער? כ'האב אים געזען א מאל. גייט

בארוועס, ווי אן אראבער — —

— דער בעסטער שיסער אין לאנד, — מאכט גבריאל. — טערקן און

אראבער ציטערן פאר אים אימת-מוות. ער איז ארויס פון די שומרים און

איז געווארן אן אונדזעריקער. ס'הייסט: איזן איז ער נאך איצט אויך א

שומר. ווייסט ווו ער היט איצט? אין רוח מה!

— אהא, ביי דער גרענעץ!

— ביי באר-שבע. פירט איבער ברוועלעך פון זאלקינדן צו שלומען און

צוריק. א חברה-מאן!

גבריאל האט זיך פארטראכט א וויילע און צוגעגעבן.

— א גרויסער בעל-בטחון.

דאָס צענטע קאָפּיטל

דער זוכער פון זיין שבת

פעסט האָבן די שומרים, די געטרייע היטערס פון פאַרלאָזטן האָב־און־גוטס, געהאַלטן די ביקסן ביי די באַרוועסע פּיס.

אַן לויַן און אַן האַפּענונג אויף לויַן האָבן זיי געשיצט די פרדסים קעגן די אַנטלאָפּענע מאַראַדירערס, די פּאַראַר, און קעגן מחנות סתם־רויבערס, וואָס האָבן זיך געמערט אין אַלע ווינקלען פון דעם פאַרוואַרלאָזטן לאַנד.

זיי זענען געוואָרן די אומבאַצאַלטע היטערס פון טויטע זאַכן, וואָס האָבן אין זייערע אויגן אויסגעזען ווי לעבעדיקע נפשות. דאָס אויף הפקר געלאָזטע פאַרמעגן — אין זייערע אויגן איז עס געווען נישט פּרוּוואַט־באַזיץ, נאָר אַ משפּן, וואָס אַ פּאַלק האָט איבערגעלאָזט אין זייער האַנט.

געווען קאַלאָניעס וואָס אַלע זענען אַנטלאָפּן פון דאָרט, אַחוץ די שומרים. אין פינצטערע נעכט האָבן זיי באַרוועס און נאַקעט אַרומגעשלענדערט צווישן די פרדסים מיט דער ביקס אין דער האַנט און דעם ליד אין מויל. אין אַזעלכע נעכט פלעגן די פאַראַר און דאָס גאַנצע רויבערוואַרג אַרויס אויף דער אַר־בעט. די אַנטלאָפּענע זעלנערס האָבן געהאַט ביקסן און די רויבערס פון די בערג — מעסער און שפּיץ. נעכט פאַרטאַיעטע, פול אַנגעגאַסן מיט קלעפּיקער פינצטערניש האָבן אויפגעפלאַקערט מיט יונגן באַגינען פון דעם קוילן־פּייער וואָס האָט זיך געטראָגן איבערן קאַפּ פון אויסגעליידיקטע קאַלאָניעס. ביז זונאוּפגאַנג פלעגן דויערן די שלאַכטן צווישן די היטערס און די אַנ־פאַלערס.

אפרים דאָרדאַנסקי, איינער פון די ערשטע וואָס האָבן די שומרים אַר־גאַנזירט, האָט שוין דעמאָלט צו דער אַפיציעלער שומרים־חברה נישט אַנ־געהערט. צו דרייַסט איז ער געווען אַפילו פאַר די דרייַסטע יונגען, די שומרים. איז ער אַוועק, אויסגעקליבן אַ פאַר „חברה“, פאַרלייגט אַ נייעם פאַראַיין און אים אַ נאַמען געגעבן: „הנוטר“. „הנוטר“ קאָן הייסן, אַז מען וויל, דאָס זעל־ביקע וואָס „השומר“, נאָר אַז מען וויל — האָט עס נאָך אַ באַדייַטונג. מען

קאן עס טייטשן: דער וועכטער, ס'קאן אָבער אויך הייסן: דער נקמה-
בעמער.

נקמה? ווער ס'האָט אים אָנגעקוקט האָט געזען פאַר זיך אַ בלאַנד-
געלאַקטן יונג אין אַן אַראַביש העמד, אַ בלויאויגיקן גוטמוטיקן חברה-
מאַן מיט אַלע גענג פון אַן אַראַבישן שאַבאַב און אַ רוסישן באַסיאַק אַ צולאַג.
ער איז טאַקע בוכשטעבלעך געווען אַ באַסיאַק, אַ באַרוועסער, הייסט עס,
מחמת פון טראַגן שיד האָט ער קנאַפּ וואָס געהאַלטן. און אַ שטאַרקער שמו-
עסער געווען, געקאַנט שעהען לאַנג פלוידערן מיט אַראַבער-יונגען וועגן
פערד און, להבדיל, וועגן ווייבער. קיין גאַר גרויסער למדן איז ער נישט
געווען, כאַטש גשמועסט האָט מען, אַז אַ מאַל האָט ער יאַקבי געלערנט
אין ירושלימער העברעיִשן סעמינאַר. און פון וואַגען האָט ער געקאַנט זיין
אַ למדן, אַז נאָך יינגלווייז האָט ער זיך אַרומגעשלאָגן מיט דעם ווילדן
אַראַבישן שבט, די קורדן, וואָס האָבן זיך געקריגט מיט די קאַלאַניסטן פון
מטולה צוליב ערד?

ער האָט געשמייכלט, ווען מ'איז אים געקומען אָנוואַגן אין זײַן באַהעל-
טעניש (ס'איז געווען נאָך פאַר דער מלחמה). אַז די טערקן האָבן אים הינטער
די, אויגן פאַרמישפט אויף דריי יאָר תפיסה פאַר אַ נאַכטשלאַכט מיט אַ באַנדע
אַראַבער. ער האָט געשמייכלט, ווען ער האָט זיך גענומען אַ ווייב, און האָט
געשמייכלט, ווען ער האָט זי אויפגעהערט ליב צו האָבן. ער האָט גע-
שמייכלט, ווען ער האָט געשאַסן צו פייגל און חיות, און האָט געשמייכלט,
ווען ער האָט געזען די זון אויפגיין איבערן ים.

ער האָט געשמייכלט, ווען ער האָט גערייכערט אַ נאַרגילע, און האָט
געשמייכלט, ווען אַ פערד האָט אים געטראַגן אין אַ רעגנדיקער נאַכט
איבער טייטע בערג, וואָס אין זייערע היילן לוייערן רויבערס. אין זײַן
שמייכל איז געווען פאַרווונדערונג. ער האָט זיך נישט אויפגעהערט צו
ווונדערן און דערפאַר האָט ער נישט אויפגעהערט צו שמייכלען. ער האָט
זיך געווונדערט, ווי אַזוי ער, אַזאַ גוטמוטיקער און בלויאויגיקער, קאָן
הרגענען אומשולדיקע פייגל, כדי צו באַפּוצן די ווענט פון זײַן וועכטער-
שטיבל מיט זייערע פעדערן. ער האָט זיך געחידושט, פאַר וואָס ער שיסט
מיט אַזאַ ליכטקייט אין אַראַבישע גנבים, וואָס קריכן בײַ נאַכט צו יידישע

פרדסים. אלע שומרים שיסן דאך, נאָר אים — אים שיסט זיך אַזוי מאַדנע לייכט, אַזוי פריילעך, כמעט יום־טובדיק. נאָר דער עיקר איז אים געווען אַ חידוש, פאַר וואָס מענטשן האָבן אַזוי מורא פאַרן טויט. ער האָט נישט געקאַנט פאַרשטיין, פאַר וואָס מענטשן באַוויינען טויטע. טויט איז פאַר אים געווען נישט מער ווי אַ דעקאָראַציע. עמעצער אין אים האָט איבער הויפט נישט געגלייבט אין דער מעגלעכקייט פון שטאַרבן. אים פלעגט זיך אלע מאָל דאַכטן, אַז אַ געשטאַרבענער, אַפילו אַ געהרגעטער, מאַכט נאָר אַן אַנשטעל אַזאַ. עס זענען נישטאָ קיין געהרגעטע פייגל אָדער געהרגעטע מענטשן. חיה, פויגל און מענטש מאַכן נאָר אַן אַנשטעל אַזאַ. לעבט נישט אַלץ סיי ווי סיי? לעבט נישט אַ שטיין אויפן וועג? קין, וואָס האָט, אַליין נישט וויסנדיק פאַר וואָס, געהרגעט זיין ברודער הבל, איז מסתמא אויך געווען אַזאַ קינד. אַ ווילד קינד מיט אַ פאַרווונדערטן שמייכל. קין האָט נישט געוואוסט, וואָס טויט איז. דאָרדאַנסקי איז געווען אַזאַ קינד. אַ געפערלעך קינד מיט אַ פאַרווונדערטן גוטמוטיקן שמייכל.

אַ גרויסע גבורה האָט ער געפילט אין זיך, און די גבורה האָט זיך גענומען דערפון, וואָס ער האָט נישט געוואוסט, וואָס טויט איז. מיט אַט דער בלינדער גבורה אין האַרץ איז ער מלחמה־צייט געוואָרן אַ שומר נישט ווייט פון פראַנט, וואַרטנדיק אויף סכנות, ווי אַ פרומער ייד אויף משיחן.

ווען מ'האַט געדאַרפט ראַטעווען שלומען, האָט עמרם זאַלקינד געוואָרפן אַן אויג אויף דעם שומר פון רוחמה.

רוחמה איז ביי באַר־שבע, דאָס ערשטנס. צווייטנס האָט עמרם געפילט, אַז אַט דער שמייכלענדיקער יונג קאַן נאָך שמייכלענדיק באַגראָבן טערקיי מיט איר דושעמאַל־פאַשאַ אין איינעם.

צו ערשט האָט ער געפירט בריוועלעך פון עמרמען צו שלומען און צוריק. ער פלעגט איבערקויפן די וועכטערס און זיי האָבן שוין פאַרמיטלט צווישן אים און דעם אַרעסטאַנט. געקענט האָט אים נישט שלום.

מיט אַ מאָל האָט ער זיך געוויזן אין באַר־שבע אַ שטאַרק צעוונגענער, אַ ווילעריש צעהוליעטער; געוואָרפן מיט לירעס, אַ האַלבן טאַג געשיכורט מיטן הויפטוועכטער. ביסלעכווייז האָט ער אַנגעשיכורט די גאַנצע וואַך און

ס'איז שוין געווען פאָרנאָכטלעך, ווען ער איז אַרײַנגעפאַלן צו שלומען אין קאַמער.

— ברוכים היושבים! — האָט ער אויסגערופֿן.

שלום האָט נישט געוואָסט, וואָס דאָ קומט פֿאַר.

— נצח ישראל לא ישקר — האָט דאָרדאָנסקי געלאָזט וויסן, אָז ער איז איינער פֿון דער חברה. — עמרמקע זאָלקינד האָט דיך געלאָזט גריסן. קענסט אים?

שלום איז געווען איבערראַשט. ער האָט נישט געפרעגט פֿון וואָנען דער אומגעריכטער גאַסט נעמט זיך אָהער, אַ מינוט געשוויגן און ערשט דערנאָך צוריקגעענטפערט:

— נצח ישראל לא ישקר. וואָס ווילסטו?

אפשר וואָלט געווען אַ יושר, דו זאָלסט מאַכן פֿיס? זיי ליגן בײַ מיר אַלע שיפור-לוט, ווי דו זעסט מיך אַ יהודי. שלום האָט באַוונדערט די דרײַסטקייט פֿון דעם נײַעם חבר, אָבער פֿון אַנטלויפֿן האָט ער הערן נישט געוואָלט.

— וועמענס המצאה איז עס?

— מיין אייגענע.

— בלאַטע, — האָט שלום אַ מאַך געטון מיט דער האַנט. — מען דער-קענט טאַקע, אָז דו ביסט אַ נײַער. ס'איז קיין פֿלאַן נישט. ס'וועט נאָר פֿאַר-שטאַרקן דעם חשד.

— טאָ זײַ כאַטש מקבל לירעס, — האָט דאָרדאָנסקי גענומען אויס-ליידיקן די קעשענעס. — חברה האָט צוגעשיקט. אָן לירעס האָט מען דאָך בײַם טערקל אַ ברירה אויסצוצײַען די קאַפֿיטעס און פֿגרן נאָך איידער מען שלעפט צום בית-דין-צדק! עסן, ברודער! וועסט שיקן די זעלנערס נאָך עסן! נאָר אָן תעניתים!

שלום האָט שווייגנדיק צוגענומען די לירעס.

— עמרם סטאַרעט זיך, מע זאָל דיך אַריבערפעקלען קיין ירושלים צום לכה-דודי אליין, צו דזשעמאַלקען. ער האָט איינגערעדט אַ פֿאַר אַפֿיצירן, אָז דו מאַכסט זיך נישט, ביסט אַן אמתער חסר-דעה, און געקראַכן ביסטו אין מידבר ווייל, פֿאַרשטייטו מיך, פֿון צײַט צו צײַט פֿאַקט דיך

דאס גוטע משוגעת. ס'קומט דיר פאר, אז דו ביסט א געבוירענער ישמעאל, לאזסטו דייך ארויס זוכן דיין שבט. שלום האט זיך צעלאכט.

— איז דאך גוט, אז די אפיצירן וועלן האלטן ווארט און זיך טאקע משתדל זיין פארן ים-קאטער. וואלט דייך דער ים-קאטער הגדול געלאזט ברענגען קיין ירושלים, עיר-הקודש, באקענען דיין שכל, און גבריאאל וואלט געהאלפן אין דער בדיקה. נאר טאמער נישט? איז דאך אפשר פארט גוט א ויברח?

שלום האט זיך נישט געלאזט איבעררעדן און אפרים איז פון קאמער ארויסגעפאלן אזוי פלוצלינג, ווי פלוצלינג ער איז אריינגעפאלן.

דערווייל זענען די טעג געלאפן, מיט דזשעמאלן האט גבריאאל מורא געהאט צו רעדן א ווארט, שלום האט פון גרויס לאנגווייליקייט נאך אנאנד געשריבן שירים — און צעריסן, ביז מען האט אים, אן ארומגעקייטלטן פון קאפ ביז די פיס, אראפגעברענגט קיין ירושלים, אין דעם געפענגעניש, וואס אויפן רוסן-פלאץ.

דארט, אויפן הויף פון דער תפיסה, פלעגט זיך אפט ווייזן בועז, דאס אויסגעפראנטעוועטע אפיצירל. דאס פריילעכע אפיצירל פלעגט דיר-נישט מיר-נישט ארויסנעמען דעם טייטער און, כלומרשט נישט ווילנדיק, פאר-לירן קליינע ליכטנדיקע מטבעלעך, וואס פלעגן זיך פונקט אזוי שטיפעריש און ווילעריש, ווי דאס אפיצירל אליין איז געווען, צעשיטן איבער דעם שטיינערנעם הויף. די וואכזעלבערס פלעגן זיך איינבייגן, העלפן דעם אפיציר אויפקלויבן די מטבעות, נאר ווי אויף להכעיס פלעגן די מטבעלעך זיך קייקלען ווי די נישט-גוטע, און מען האט זיי, די קונדסים, געמוזט נאכיאגן. אט דעמאלט פלעגט שלום, הערנדיק דאס קלינגעניש און יאגעניש אויפן הויף, ארויסרוקן דעם קאפ פון הינטער די קראטעס און אומבאמערקט ארונטערווארפן קוויטלעך צום אפיצירל. מיט דער זעלביקער געשיקטקייט, מיט וועלכער שלום פלעגט זיי ארונטערווארפן, פלעגט זיי בועז זאלקינד אויפהייבן, און די זעלבערס האבן דערווייל זיך געפארעט מיט די פאר-קייקלטע ממזרישע מטבעלעך, וואס האבן געשפילט אין באהעלטערלעך מיט

זיי. דער סוף איז אַלע מאָל געווען דער זעלביקער: אין די זעלנערישע קעשענעס פלעגן בלייבן די מטבעות, ביי בועזן — שלומס קוויטלעך. איין מאָל, בעת די זעלנערס זענען געווען אויפן געיעג נאָך די גלאַנ-ציקע מטבעלעך, האָט בועז מיט צייכנס געגעבן צו וויסן שלומען, אַז לאה איז צוריקגעקומען פון סטאַמבול.

שלום האָט אויפגעשטראַלט. ער האָט זיך געפרעגט אויף שטום-לשון:

— פאַר וואָס ?

— די קרוג גייט צום קוואַל, — האָט דאָס אָפיצירל געענטפערט, אויסגעמשלט עס מיט די פינגער און אַוועק.

אַזוי האָט שלום געוואָרט אין דער ירושלימער תפיסה — און לסוף

זיך דערוואָרט.

ווען די טשאַוואַשן האָבן אים אַרײַנגעפירט צו דזשעמאַל-פאַשאַן, איז שוין דאָרט, צופעליק מכלומרשט, געווען גבריאַל. ער האָט געמאַכט אַ מינע, ווי ער וואַלט צום ערשטן מאָל געזען דעם יונג אין די קייטן. ער האָט שוין פריער געהאַט צעשטרייט דעם הויפט-קאַמאַנדיר פון דער פערטער דיוויזיע מיט וויצן און מעשיות. איצט האָט ער געטייטלט אויף דעם יונג און זיך קליגעריש-פאַמיליאַר אַנגערופן צו דזשעמאַלן, נאַכמאַנדיק זײַן, דזשע-מאַלס, קול:

— ווער איז עס ? ער לעבט ?

דזשעמאַל-פאַשאַן האָט זיך פונאַנדערגעלאַכט.

— דו לעבסט ? — האָט ער אַ פרעג געטון דעם יונג, וואָס מען האָט

אים אַנדערציילט, אַז ער איז עפעס אַן אויסטערלישער משוגענער, אַ מיַדבר-קריכער.

— איך לעב, — האָט שלום גערעדט אַראַביש. — נאָר איך שטאַרב

יעדן מאָנטיק פאַר נאַכט. מאָנטיק זעקס און צוואַנציק אַ זייגער פאַר נאַכט, ווען די זון גייט אויף און דער מלך לייגט זיך שלאָפן מיט דער מלכה.

— וווּ לייגן זיי זיך שלאָפן ? האָט דזשעמאַל-פאַשאַן געפרעגט נישט

אַן נייגעריקייט.

— דו ווייסט נישט ? אין מויזנלאַך אויף די גאַלדענע קישעלעך. אַקעגן

איבער.

- אין מויזנלאך ? איז עס נישט אַ מאָל דער מלך פון די מיין ? —
האַט זיך דזשעמאַל-פּאַשאַ געחכמעט.
— געטראָפּן, — האָט שלום אַנגעקוואַלן.
זיין אַנבליק איז געווען ווי פון אַ צעדרייטן פּאַלאַך.
ס'איז געווען קענטיק, אַז דזשעמאַל-פּאַשאַ וויילט זיך.
גבריאַל האָט צוגעטראָגן אַ פינגער צום שטערן. דערנאָך האָט ער
אַ פּרעג געטון ביי דזשעמאַלן:
— אַ ייד ? אַ בעדווינער ?
— די אַפּיצירן האָבן דערציילט, אַז עפעס יאָ אַ ייד און נישט קיין
ייד. דו, — האָט ער ברייט געלאַכט צום יונג, — נאָך וואָס ביסטו געקראַכן
אין מידבר ?
— זכרתי לך חסד בעוריד, אהבת פלולותיך, לכתך אחרי במידבר,
בארץ לא זרועה, — האָט שלום אין איילעניש דעקלאַמירט און האָט פּאַר-
ריסן דאָס פנים אַרויף צו. פאַרקוקט אין עפעס אַ פינטל.
— אַבראַמסאָן, ס'איז דאָכט זיך העברעיִש, — האָט זיך דזשעמאַל
דערפילט הילפלאַז.
ער איז געוואָרן שטרענג.
— דו ביסט אַ שפּיאַן. וואָס איז עס פאַר אַ לאַרנעטע, וואָס מען האָט
ביי דיר געפונען ?
— איך בין געגאַנגען זוכן מיין שבט, — האָט שלום גערעדט פון דער
הייד, פון דעם ווייטן פינטל אַראָפּ, נישט קוקנדיק אויף דזשעמאַלן. —
אַז אַלעמאַן האָט מיר פאַרקויפט די קוקפענצטערלעך. ער האָט געזאָגט, אַז
איך וועל קוקן דורך די פענצטערלעך — וועל איך גיכער דערזען מיין שבט.
— ביסט דאָך אַ ייד, ניין ? — האָט דזשעמאַל געפאַרשט.
— אַ מאָל אַ ייד, אַ מאָל נישט. מיין שבט וויינט אונטערן זאַמד. איך
בין געגאַנגען זוכן מיין שבט, — האָט שוין שלום אַרונטערגעלאָזט דאָס
פנים פון דער הייד. ס'האַט איצט אויפן פנים געשפּילט און געשפּיגלט דער
לייטזעליקסטער שמייכל פון אַ קרעטין.
מיט אַ מאָל האָט ער זיך אַנגערופן צו גבריאַלן:

— זאָג דעם דאָ (ער האָט אָנגעוויזן אויף דזשעמאַלן), אַז איך גיי
 מיר נעמען אַ הוריסע פֿון גן־עדן. כּוועל מיט איר חתונה האָבן.
 דזשעמאַל האָט, אַן אויפגעהייטערטער, גענומען אויפקנעפלען די אוני-
 פֿאַרעם און געמאַכט אַ באַוועגונג, אַ שטייגער, ווי ער וואָלט די אימאַגינירטע
 הוריסע געוואָלט פֿאַרבעטן צו זיך אויף די קני.
 דער יונג האָט אים ווידער געוויילט.
 — ווי וועסטו זי אַרויסבאַקומען? — האָט ער געפרעגט. — דער
 גן־עדן איז דאָך פֿאַרשלאָסן.
 אַן אַלט קעמל האָט מיר געשאַנקען דעם שליסל.
 גבריאַל האָט אַרויסגעפֿלאַצט אין אַ געלעכטער.
 דזשעמאַל האָט באַפוילן אַ טשאַוואַש אַראַפּצונעמען פֿון דעם יונג די
 קייטן.
 — איך באַפֿריי דיך, — האָט ער געזאָגט, — נאָר דו זאָלסט מיר רופן
 אויף דער חתונה.
 — געמאַכט, — האָט שלום מסכים געווען. — כּוועל בלאָזן אין האַרן
 און דיך רופן. זיסע הוריסע, איך גיי צו דיר!
 גבריאַל האָט פֿאַרשטאַנען. שלום איז געגאַנגען צו לאַהן.

דאָס עלפטע קאַפיטל

דער בריוו

נאָך דער באַפֿרייונג האָט שלום אַוועקגעכאַפט זיין לאַהן און איז מיט
 איר אַוועק צום טערק אין דער הויפטשטאָט. בלאַטע, — האָט ער געטענהט.
 וואָס וועט ער אויסזיצן דאָ אין עתלית, ווי באלד די סירישע אַרויסהעלפֿערס,
 אַ בראַנד אין מאַכמעדס באַרד אַרײַן, האָבן פֿאַרראַטן — און נישט מ'הערט.
 נישט מ'זעט. אַז די היישעריק־וואַלקנס האָבן שוין אויך לאַנג אַפּגעוואַלקנט.
 מ'דאַרף גיין זוכן די ענגלענדער — דורך איסטאַמבול, אַ רעזידענץ איז פֿאַרט
 אַ רעזידענץ.

זיצן ביידע אין קאנסטאנטאָנאָפּאל און שוין אַ צײַט ווי זיי לאָזן פון זיך
נישט הערן. מען שטויסט זיך נאָר אָן אין עתלית, אַז זיי זיצן דאָרט נישט
מיט פאַרלייגטע הענט. אָבער עתלית אַליין האָט די הענט פאַרלייגט — גע-
צוונגענערהייט. אַבראַמסאָן וואָרט אומזיסט אויף אַנווייזונגען פון דרויסן.
די אַנווייזונגען קומען נישט, די טעג גייען, די ענגלענדער וואָרטן. אויף
וואָס וואָרטן זיי ?

די טוערס פונעם יישוב האַלטן אַלץ אָפּ זיצונגען, לויפן דערנאָך צו
דזשעמאַל-פּאַשאַן זיך משתדל זײַן און ווערן נישט אויפגענומען. אויף איי-
נער פון די באַראַטונגען, נאָך אין ערשטן מלחמה-יאָר, איז אַבראַמסאָן אויך
געווען. ער האָט זיי אַנגעקוקט מיט אַ שמייכל און געזאָגט :

— איר זענט ימות-הגשמים-יידעלעך.

און ער האָט אויפן אָרט אויסגעטייטשט :

— אַ ימות-הגשמים-יידעלע נעמט אין הענטעלע אַ שירעמל, טוט אָן
הויכע שטיוועלעך אויף די פיסעלעך און מיינט, אַז דער רעגן וועט דרך-
ארץ האָבן. ווער שמועסט די בלאַטע, אַז זי וועט דערזען אַזאַ יידעלע — וועט
זי אים אויף די פיסעלעך נישט שפּײַען. איר האָט ליב צו טראָגן שתדלנישע
שירעמלעך, קריכן אין בלאַטע, אַרײַנפאַלן און קרעכצן. איר ווייסט וואָס איך
וועל אײַך זאָגן ? קרעכצט געזונטערהייט !

די טוערס האָבן זיך אַנגעכמורעט, באַשלאָסן, אַז דער אַבראַמסאָן איז
אַ ביטערער בעל-גאווה און אַ טונקעלער פאַרשוין, אים געגעבן אַנצוגעהערן,
אַז זיי זענען מענטשן יוסטע און נישט-פאַרקויפלעכע, גערעדט מכוּח דעם,
אַז די תּחיה, די אויפלעבונג הייסט עס, איז אין סכּנה, און אים בײַז געשניטן
מיט די אויגן. זײַן נאָענטקײט צו דזשעמאַל-פּאַשאַן האָבן זיי אויסגעטייטשט
ווי אַ באַווייז, אַז ער, אַבראַמסאָן, איז אַ טערקישער שפּיאָן. האָבן זיי אים,
דעם קרוב למלכות, פאַרבעטן אויף דער אַסיפה, אים אַפּגעגעבן כּבוד און דאָ
— נאָ דיר אַ לשון !

ער איז געזעסן צווישן זיי ווי אַ וואָלף, נישט געקאַנט פאַרשטיין, ווי
אַזוי זיי קאַנען נאָך אַלץ אין זײַנען האָבן זיצונגען און גבאות, און בעת זיי
האָבן גערעדט — האָט ער געזען, ווי דאָרפישע הינער פּלײַען אַרויף אויף אַ

פלוט, גיבן א פאטש מיט די פארשמאדערטע פליגל און פאלן צוריק אויפן מיסט ארויף.

זיי זענען אים פרעמד. אים ליגן אין קאפ ביבל, אורייד, עתלית, יאזעפוס פלאוויוס, און דאָ — שדים ווייסן וואָס! זייערע ווייבער הערן דאָך נישט אויף צו בענקען נאָך „יעווראָפע“, און מ'קאָן זיך שוין פאַרשטעלן, וואָס פאַר אַ „יעווראָפע“ דאָס איז. און זיי אַליין — קליינע באַלעבאַטישע משכּי-לישע גשמות, וואָס זייער שורש שטעקט נישט אין זינד אָדער מיצווה, נאָר אין הייסע שבתדיקע גלעזלעך טיי. נישט אומזיסט, אַ פנים, האָט דער „השלח“ געהאַט אַ שייכות מיט דער טיי-בראַנזשע. ט ש א י !

איינער פון זיי — אַ לערערל מיט לאַקירטע בעקעלעך — האָט אַ מאָל שטופנדיק דעם קינדס וועגעלע (ער האָט אַרויסגעהאַלפן דעם ווייב), אים כיציקענדיק פאַרטרויט אַ סוד: ער האָט געלייענט אַ רוסיש ביכל, איז די פאַרנאַגראַפיע דערפון מחיה-גפשות. אַ סטודענט אַ רוסישער איז מאנס אַ סטודענטקע און דער פראַפעסאָר — איר פאַרשטייט? — קאָן זיך אויך נישט איינהאַלטן. דאָס קומט פאַר אין אַ גרוב. כּי-כּי. אין אַ גרוב... אים פלעגט אַלע מאָל קומען אויפן רעיון דער אופן, ווי יענער האָט אַרויסגערעדט דאָס וואָרט „פאַרנאַגראַפיע“, ווען ער פלעגט הערן די דאָזיקע יידן אָדער זייערע ווייבער דערמאָנען „יעווראָפע“.

און די נישט באַלעבאַטים — זיי זענען אַרנינגעטון אין רעזאָלוציעס. די הפועל-הצעירניקס פון איין זייט, די שומרים פון דער צווייטער — אַזאַ פאַרביסענער אויסדויער, אַזאַ פעלדזון-פינצטערע עקשנות, אַזאַ פאַרביטערטע גבורה. יא, אָבער אַ דעטאַל-גבורה. און דערצו — לאַיאַל. זיי האָבן זיך אַזוי פאַרשטלט, די הפועל-הצעיר-מענטשן, אַז זיי האָבן אַזש אַנגענומען אַ רעזאָלוציע וועגן לאַיאַליטעט. דזשעמאַל-פאַשאַ וועט נתפעל ווערן. טייל מאָל דאַכט זיך אים, אַז זיי האָבן זייער לעבן צונויפגעשטעלט פון פראַזעס און געמאַכט דערפון אַ לייט-אַרטיקל.

מאַטוריסטן פון דער יפוער גימנאַזיע ווערן אַטאַמאַנישע אַפיצירן, פראַנטעווען אין די מיליטערישע מוגדירן פאַר קאַלאָניע-מיידלעך, שטעקן זיך אָן מיט פלעקטיפוס און שטאַרבן צום כבוד און רום פון דער צעפאַלג-דיקער און פוילנדיקער אימפעריע.

און דערווייל גרייט דזשעמאל-פאשא א פרישן גירוש פון די קאלאניעס. דער היישעריק איז אַוועק און דער הונגער איז געקומען. אויסגעדארטע יידישע טעכטער אין ירושלים פארקויפן שוועבעלעך און זייער מאַגער לייב אַ צוגאַב. טשערקעסן און בעדווינגער קויפן הונגעריק לייב אין פינצטערע מאה-שערים-געסלעך. אין די שטובן פון די יידישע פני מאַכט מען אויפ-נאַמעס פאַר יעקישע און קירישע אַפיצירן (צווישן די עסטרייכער פעלן נישט קיין אחינו-בני-ישראלדיקע גאַליציאַנער) און מ'איז גליקלעך: „איי-ראַפּעישע“ אַפיצירן באַוויליקן צו טאַנצן מיט די ווייבער.

הונגער און טענץ, פלעקטיפוס און זיצונגען, עקשנות און רעזאלוציעס, און צו דעם אַלעם — אַ שטום, האַפענונגסלאָז וואַרטן אויף ענגלאַנד. יא, ער ווייסט: אויף ענגלאַנד. נישט אַלע (פאַראַן אַזעלכע, וואָס גלייבן אין די צענטראַל-מלוכות), אַבער אַ סך. די מערהייט. מ'איז טאַקע לאַיאַל, נאָר מ'וואַלט פון דעסטוועגן געווען בעלגים, דער בריטישער משיח זאָל מיט אַ מאַל, דיר-נישט, מיר-נישט, קומען צו רייטן אויף אַ האַרמאַט. אַ קלייניקייט ענגלאַנד! גיריק כאַפט מען אויף די ידיעות פון דאָרט, פון ווייטן דרויסן, וווּ ס'קראַכן וועלטן. עס ווערן פאַרוואַלגערט נומערן פון אַלטע בלעטער, דערגרייט מען פון דאָרט זאַכן, וואָס זעען אויס משיחדיק.

זקנים אין ירושלים רעכענען אויס דעם קץ. מקובלים, דורכזיכטיקע און אויסגעצערטע, די אויגן אַרײַנגעקערט אין זיך, טוען תפילה פאַרן כותל-מערבי. משכילים שמועסן הויכפאָליטיק. מענטשן הונגעריקע, מיט ערד-שוואַרצע פנימער און געשוואַלענע בייכער, וואַלגערן זיך אויף די גאַסן. גרייט צו עסן אַלטע פאַדעשוועס. ענגלאַנד רוקט זיך אַ טריט פאַרויס, מאַכט צוויי טריט אויף צוריק — און גאַרנישט. ס'ווייזט זיך צו מאַל אַן ענגלי-שער קריגס-עראַפלאַן, הייבן זיך אויגן צו אים, ווי צו אַ לעגענדאַרישן פויגל. דער פויגל פאַרפליט, די אויגן פאַלן צו. און ווידער הונגער און טענץ, פלעקטיפוס און זיצונגען, עקשנות און רעזאלוציעס.

יא, מען רעדט פון זשאַבאַטינסקיס לעגיאַן-פלענער. פון צווישן די פאַרטריבענע און אַנטלאַפּענע קיין מצרים ווילן, זאַגט מען, אַ סך אַרײַן אין אַזאַ לעגיאַן. דער יידישער לעגיאַן דאַרף העלפן דעם ענגלענדער זיך שלאָגן,

און מיטן גלאַט־ראַזירטן בריטישן משיח אויפן האַרמאַט קאַן זיך נאָך אַרײַנ־
גנבענען אין לאַנד דער אמתער משיח אויך, דער ייִדישער.

גבריאל גלייבט, אַז די ענגלענדער וועלן טון אַלץ, נישט צו דערלאָזן,
אַזאַ לעגיאָן זאָל שמעקן פּולווער ווי ס'געהער צו זײַן. אין זייערע אויגן
שטייט אינטעליגענץ־דינסט העכער פאַר אַלץ — און צען ייִדישע לעגיאָנען
וועלן זיי אַוועקגעבן פאַר איין ייִדישן אַגענט. אויף אַראַבישע שפּיאָנען
קוקן זיי מיט פאַרדאַכט, כאַטש זיי ווייסן, אַז אויך די אַראַבער האָבן געוואָרפן
אַן אומחן אויף די טערקיש־גערמאַנישע שותפים, זינט דער מאַכמעדאַנישער
שעריף אין מעקאַ איז אָפן אַריבער אויפן צד פון די „אינגליז“ און גבריאלן
פאַלט איין, אַז דאָס וואָס זיי ציען אַזוי אָפּ, די ענגלענדער, וואָס זיי הייבן
אַלץ נישט אָן די גרויסע אָפענסיווע, נעמט זיך פשוט דערפון וואָס דער
גענעראַל־שטאַב אין עגיפטן האָט פאַרלוירן די פאַרבינדונג מיט עתלית,
געוויס זוכן זיי אַ וועג צו אים און די זיניקע. אָבער שווער איז דערווייל
צו וואַרטן. וואָלט כאַטש אָנגעקומען אַ ידיעה פון קאַנסטאַנטינאָפּאָל!

ווען גבריאל דאַרף נישט זײַן אין ירושלים, זיצט ער אין עתלית איבער
זײַן יאָזעפּוס פּלאַוויוס. ער קען עס דאָך שוין פּמעט אויף אויסנווייניק,
אַט דאָס בוך פון ייִדישע מלחמות מיט די רוימער, פון אייביק אָן געקנעלט
דאָס בוך מיט שלומען, נאָר ער קאַן זיך אַלץ נישט אַנגלייענען. דאָס ווערק
פון יוסף כהן־גדול איז אַ שטיק פאַרשאַטן אַרץ־ישׂראל, וואָס ער האַלט עס
אין איין אויפגראַבן. ער גראַבט אין בוך אַרײַן אַלץ טיפּער, וואַרפט אַרויס
שטיקער זאַמד, זוכט שפורן פון פאַרשוונדענע קוואַלן, קוקט זיך צו מיטן
אויג פון אַ געאַלאָג צו פאַרשטיינערטע שיכטן ערד, וויל פון איטלעכן זאַץ
אויף גוואַלד אַרויסרייסן אָן אַלטן סוד, ווי מען רײסט אַרויס אַ פאַרפּוילטן
צאָן, אַרויסרייסן און אָנקוקן פאַר דער ליכט פון דער זון.

ער געפינט. קיינער ווייסט נישט וואָס. קיינער פרעגט נישט אין עתלית,
וואָס אַזוינס ער האָט שוין ווידער געפונען אין זײַן פּלאַוויוס. דאָס שוואַרצע
פנים — זעט מען — בייגט זיך גאַנצע טעג איבער די בלעטער, ווי איבער
אַ תהום. דער מענטש, זעט מען, אַרבעט איבערן בוך עפעס אַ שווערע
פיזישע אַרבעט. נישט נאָר ער מאַכט נאָטיצן, חשבונט, קנייטשט דעם
שטערן — ער באַוועגט מיט די הענט, ווי ער וואָלט געגראַבן מיט אַ רידל.

אָטעמט שווער, ווי ער וואָלט געקלעטערט. און אָט לאָזט ער זיך אַרונטער, פאַרשט די טיף פון אינעווייניק אַרויס. די ברייטע פלייצעס ווערן דענסטמאַל איינגעשמאַלט, די אויערן אָנגעשפיזט ווי בני אַ האָז, וואָס האַרכט זיך איין, צי קומט נישט פון ערגעץ קיין יעגער.

זענען אים אַלע מקנא, וואָס איצט אַפילו הערט ער, גבריאל, נישט אויף צו אַרבעטן. זיי ווייסן: דאָס גראַבט ער זיך דורך דעם פאַרציניטישן יאָזעפּוס פּלאַוויוס צו טעג פון דער צוקונפט.

אַ מאָל רופט ער זיי צונויף און לייענט פאַר זיי אַ בלאַט אַדער צוויי. ער זאָגט נישט, וואָס ער האָט דאָרט געפונען, לייענט פאַר גלאַט אַזוי, קוקט זיך איין אין די פנימער און גייט ווידער אַוועק לייענען. פון בוך פלעגט ער זיך אַפרייסן נאָר דאָן, ווען עס פלעגט אַראַפקומען דאַרדאַנסקי.

עתליתער חברה האָט זיך מעלאַנכאָליש געפאַרעט בני די מאַשינען, אויסגעסדרט די קאַלעקציעס, דורכגעפירט פרווון, וואָס זענען קיינעם נישט געלעגן אין זינען, און מקנא געווען דאַרדאַנסקי, וועלכער האָט סודות מיט אַבראַמסאַנען אַפילו איצט, אין שווערע צייטן פון שטילשטאַנד. פון דער צווייטער זייט האָט זיי דער אַנבליק זיינער געטרייסט, און ווען זיי האָבן אים איין מאָל דערזען אין עתלית אָן אויסגעפראַנטעוועטן, אַ פאַרפומירטן, מיט האַנטשן און שטאַק, אין ממזריש-עלעגאַנטע לאַקשיך און אַ הויכ-שטאַפלערישן קראַוואַט מיט אַ בריליאַנטענער שפילקע אין מיטן (דער יונג איז געווען אַראַפּגעקומען פון ירושלים, פון דייטשישן האַטעל, ווו ער האָט זיך אַרומגעדרייט צווישן די יעקישע אַפיצירן), האָט עס זיי אַ בלענד געטון פאַר די אויגן, און אַבראַמסאַן האָט ברייט אַקעגנגעשמייכלט: ווי דער באַרוועסער קען עס די מלאכה פון פאַרשטעלן זיך!

מיט דאַרדאַנסקי האָט ער שטענדיק געהאַט וואָס צו רעדן. און ווען יענער פלעגט, אַ שמייכלענדיקער, פאַרשווינדן, פלעגט ווידער קומען די ריי אויף יאָזעפּוסן.

אויף דעם מחבר אַליין איז ער פון אייביק אָן געווען אש-להבה, נאָר פון זיין סטיל האָט ער אָנגעקוואַלן. אויפגעבראַכט איז ער געווען אויפן כהן-גדול דערפאַר, וואָס אַ שמעון בר-גאָר און אַ יוחנן פון גוש חלב זענען

א ה ר ן צ י י ט ל י ן

בײַ אים אויסגעקומען פשוטע באַנדיטן. ער האָט זיך אָבער נוקם געווען אין יאָזעפּוסן דערמיט, וואָס גראַד פון אים און זײַנע רייד האָט ער אַרויס־גענומען דאָס, וואָס ער דאַרף.

אין גיכן האָבן אויך די ענגלענדער זיך באַקענט מיטן פאַרצײטישן יאָזעפּוס.

ס'האָט זיך אָנגעהויבן דערמיט, וואָס די ענגלענדער האָבן ווידער גע־לאָזט פון זיך הערן.

דער גענעראַל־שטאַב אין קאַיר האָט געזוכט דעם פאַרלוירענעם וועג צו אַבראַמסאַנס גרופּע. האָט ער אויסגעזוכט איינעם, וואָס איז יאָרן לאַנג געווען אַ פּורמאַן אין אַ ייִדישער קאַלאָניע און איז פאַרטריבן געוואָרן קיין מצרים אין דער צײַט פון דזשעמאַל־פּאַשאַס ערשטע גירושים. אַ בחור וואָס האָט געקאַנט אַלע ווינקלען פון לאַנד. מ'האָט אים מיטגעגעבן אַ בריוו קיין עתלית און אַרײַנגעזעצט אין אַ קריגס־שיף. ס'איז געווען אַ שטאַק פינצטערע נאַכט, ווען דער בחור האָט זיך פון דער שיף אַרונטערגעלאָזט אין אַ שיפל און זיך אַוועקגעטראָגן איבער שוואַרצע כוואַליעס צום חיפהר ברעג. אין דרייַ טעג אַרום, בײַ נאַכט, האָט די זעלביקע שיף, וואָס האָט אים געבראַכט, געדאַרפט שטיין בלײַבן אין ים און אים צוריקנעמען קיין מצרים. אַנקומענדיק צום ברעג האָט דער בחור זיך גענומען רוקן אויפן בויד צווישן שטיינער און קוסטעס, איבערן וועג צווישן חיפה און זכרון, צו עתלית צו. שטיל, אומגעהײער שטיל איז געווען די נאַכט. אין אַזאַ נאַכט האָט גאָט אַרויסגערופן פון געצעלט אַברהם אַבינו און אים געהייסן ציילן די שטערן — ער איז געקראַכן אויפן בויד און האָט געציילט די שטיינער. ער האָט אײַנגעהאַלטן דעם אַטעם, געציטערט נישט צו פאַרלירן דעם בריוו און, אַליין נישט וויסנדיק, געחזרט אין קאַפּ אומצייליקע מאָל:

— לישועתך קויתי... קויתי לישועתך... לישועתך קויתי... קויתי..

מיט אַ מאָל האָט ער אויפגעהערט קריכן, אַנגעשטעלט די אויערן און דערהערט אַ שווער גערויש.

דאָס איז נישט געווען דער ים — דאָס איז פון חיפהר וועג געגאַנגען טערקיש מיליטער.

זיי זענען געגאַנגען מיטן שאַסיי און זייער אַנקום האָט זיך צו אים

דערטראגן פון דער ווייט, ווי דאס הודושען פון א וואסערפאל. האט ער גענומען קריכן אויף צוריק, אפוארטן צווישן די קוסטעס ביים ברעג, ביז דאס מיליטער וועט אפרייניקן דעם שאסיי, וואס ער מוז דורכגיין.

ער איז געלעגן מיטן פנים אראפ, אינגעזאפט אין זיך די פינטקייט פון דער ערד, געפילט ווי עס רינט אויף אים טוי, ווי עס רירן אים אן די האר און די הענט אומבאקאנטע שרצים און רמשים, פלערליי פליטערלעך און פליגעלעך, וואס די נאכט האט אויף אים ארויפגעבלאזן מיטן ווינט, און ער איז אין גאנצן פארוואנדלט געווארן אין געהער. ער האט נישט באוועגט נישט מיט קיין האנט, נישט מיט קיין פוס, זיך צונויפגעגאסן מיט די קוסטעס, אליין געווארן א מין שווארצער אומבאוועגלעכער מענטשנקוסט. די שווערע מחנות מיליטער האבן אזוי אפגערוישט א גאנצע נאכט, און ווען ער האט ענדלעך באשלאסן אויפצוהייבן דעם קאפ, האט ער דערזען ווי די זון טאנצט ארויס איבערן ים און באלייכט פון וואסער ארויס דאס גאנצע לאנד. מיט בענקשאפט האט ער געקוקט אויף די באקאנטע וועג, וואס וויקלען זיך ארויס פון דער ציטערדיקער פארטאגיקער דעמערונג און גיסן זיך אן, ווי בעכערס, מיט יונג שוימיק ליכט.

גיין איבער די דאזיקע וועגן האט ער נישט געטארט. האט ער זיך פארגנבעט צוריק צווישן די קוסטעס, איז פארקראכן ווי א שלאנג אין עפעס א הויכן טונקעלן שטרויך און איז דארט ליגן געבליבן א גאנצן טאג — אפשר וועט די צווייטע נאכט זיין בעסער פאר דער ערשטער.

ער האט געהאט מיט זיך א פאר ביסקוויטן און א קליין פלעשל וואסער, אים האט זיך אבער געדאכט, אז ער איז א טויטער, אז ער איז אליין געווארן א הויפן ערד, און ס'האט זיך אים נישט געוואלט נישט עסן און נישט טרייבן קען.

ערשט פאר נאכט צו האט ער דערפילט א הונגער און א דארשט, האט ער א טרונק געטון פון פלעשל און פארביסן מיט א ביסקוויט און גענומען ווארטן, אז די זון זאל פארלאשן ווערן. ווי אויף להכעיס האט זיך די זון נישט געאייילט אונטערצוגיין, זיך געבעטן ביי די וואלקנס, מיזאל איר שענקען דאס לעבן. און דעם באהאלטענעם, וואס האט מיט א מאל דער-שפירט, אז ער לעבט נאך און אז ער דארף זיך איצט, מיט דער נאכט,

גרייטן אין וועג אריין, האָט זיך געוואָלט אַנכאַפן די זון ביים קאַפּ און זי אַרײַנוואַרפן אין ים אַרײַן.

די זון, וואָס האָט אַלץ נישט געוואָלט אָפּטרעטן, איז אָבער פאַרשוונדן געוואָרן איידער ער האָט זיך אומגעקוקט.

אַ זון אין ארץ-ישראל פאַרגייט נישט — אַ זון אין ארץ-ישראל פאַר-שווינדט. און מיט איר פאַרשווינדן האָט זיך ווידער אויפגעהויבן אין דעם בחור אַ געמיש פון שרעק, געבעט און מסירת-נפש. ווידער האָט ער זיך גערוקט אויפן בויד, ווי אַ קאַליקע אָן פיס, ווידער האָט ער, אָן אײַנגע-טוליעטער אין ערד, נאַכט און שטילקייט, אײַנגעהאַלטן דעם אָטעם, גע-ציטערט נישט צו פאַרלירן דעם בריוו און געזחרט אין קאַפּ אומצײליקע מאָל, אויסגעקלאַפט אין די אײַגענע געהירן אַ מיין אומענדלעך לאַנגע טעלעגראַמע צו גאָט:

— לישועתך... לישועתך קוית... קויתי לישועתך...

ווען ער האָט שוין געהאַלטן נישט ווייט פון דעם חיפהר שאַסיי, האָט ער דערהערט דאָס זעלביקע שווערע גערויש ווי אין דער פאַריקער נאַכט. טערקיש מיליטער האָט זיך געצויגן אין אַ לאַנגן נאַכטיקן מאַרש — און דער מענטש וואָס קריכט, האָט זיך גענומען צוריקרוקן. ער האָט געגלייבט, אַז ער איז אַ גילגול, אַז ער איז פאַרוואַנדלט געוואָרן פון אַ מענטש אין אַ שלאַנג און אין קאַפּ האָט זיך אים געבאַמבלט אַ רעשטל פון אַ פּסוק: כשפּיפּון עלי אורח — ווי אַ שלאַנג איבערן וואַנדערוועג. אַ מאַדנע שלאַנג איז עס געווען, אַ שלאַנג וואָס געדענקט אַ רעשטל פון אַ פּסוק.

אַ גאַנצע נאַכט האָט דאָס מיליטער נישט אויפגעהערט צו מאַרשירן — אַ גאַנצע נאַכט ביז באַגינען. און ווידער איז דער מענטש אַ גאַנצן טאַג געלעגן ערגעץ אין דער טונקלעניש פון אַ שטרויך ביים ברעג און אָפּגע-וואַרט די נאַכט, געלעגן און נישט געפילט נישט קיין האַנט, נישט קיין פּוס. און אַז די דריטע נאַכט איז אָנגעקומען, האָט זי זיך אָנגעהויבן פּונקט ווי די ערשטע צוויי נעכט. דער מענטש, וואָס קריכט, איז שיער נישט פון זינען אַראָפּ. אים האָט זיך געוואָלט בײַסן די ערד, זיך גוקן זײַן אין איר, הלמאי זי האַלט אים אין איין פאַרראַטן. ער האָט מער קיין כוח נישט געהאַט

זיך צו רוקן אויף צוריק, איז ער א מאַכטלאָזער געבליבן ליגן אין דער פינצטער, הינטער אַ פעלדז נישט ווייט פון שאַסיי. צייטנווייז האָט זיך אים געדאַכט, אַז ער ליגט אויפן דנאָ פון ים, אַ דערטרונקענער, און די כוואַליעס גייען איבער זיין קאַפּ. וואָרעם כוואַ-ליעסווייז האָט געשטראַמט און זיך איבערגעגאַסן דאָס מיליטער. אַזוי איז ער אַפגעלעגן אַ צייט, ביז ער האָט צו זיין פאַרווונדערונג זיך געכאַפּט, אַז ווייט אַרום אים ליגט אַן אומגעהייערע טוייקע שטילקייט. דאָס מיליטער איז ווי אַפגעשוומען ערגעץ, און די שטילקייט איז געווען ווי נחם טויב, וואָס ברענגט אַ בשורה, אַז די וואַסערן פון מבול זענען אַפגעפאַלן. ס'איז שוין שפעט געווען, זייער שפעט אין דער נאַכט, האָט ער גענומען זיך רוקן איבער דעם ליידיק געוואָרענעם שאַסיי, ביז ער האָט — אַ שאַטן צווישן שאַטנס, — זיך צוגעשאַרט צו אַ פינצטערן הויף מיט שוואַרצע שלאַפנדיקע שטאַלן. ס'איז געווען די פרוו-סטאַנציע אין עתלית.

ער האָט מורא געהאַט אַנצוקלאַפן אין אַ טיר אָדער אַ לאָדו, וואָרעם ווער ווייסט, צי הינטער די פעסט פאַרשלאָסענע לאַדנס געפינען זיך נישט אַ מאַל אַפיצירן, דייטשישע אָדער טערקישע... מ'האַט אים געהאַט אַנגעזאַגט אין ענגליש-עגיפטישן גענעראַל-שטאַב, ער זאָל זיין פאַרויכטיק, אים דער-ציילט, אַז שפעט ביי נאַכט אַרדנט מען צייטנווייז אין עתלית קאַרטנ-שפיל-סעאַנסן פאַר הויכגעשטעלטע מיליטער-לייט... זיי באַקומען קאַרטן און ווייזן און פלוידערן אויס שיכרעהייט זאַכן, וואָס קומען צו נוצן...

האַט ער נישט געוואוסט וואָס צו טון, דער בחור, און דאָ איז שוין די דריטע נאַכט און באַלד קומט די קריגסשיף און ער דאַרף זיין ביים ברעג. ער האָט אַרויסגענומען דעם בריוו און זיך אומגעקוקט. ערגעץ אין הינטערגרונט, אין דער טונקלקייט פון הויף, האָט זיך בלייך געצייכנט, ווי אַ שלאַפנדיקע חיה, אַ לאַנדווירטשאַפּטלעכע מאַשין. ער האָט דעם בריוו צוגעטשעפּעט זייטיק צו דער מאַשין, זיך אויסגעדרייט און זיך פאַרנומען אויף צוריק. דער וועג איז אים שוין פאַרגעקומען לייכט — ער איז געוואָרן צוגעוויינט און ער האָט זיך גערוקט און געקראַכן, געקראַכן און גערוקט מיט אַ מין אייליקייט און געשמיידיקייט פון אַ יאַטשערקע. די שיף איז שוין געשטאַנען אויפן מיטן ים און ביים ברעג האָט זיך געשוואַרצט אַ שיפל,

גרייט אים אויפצונעמען. ווען ער האט זיך אריינגעווארפן אין שיפל, האט ער אָנגעטאַפט זײַנע פּיס און הענט און האט מיט שטויבונג איינגעזען, אַז ער איז נאָך אַלץ אַ מענטש.

אַ מאַדנע זאָך: ער איז נאָך אַ מענטש.

פאַר טאַג, ווען אַבראַמסאַן איז אויפגעשטאַנען און איז אַרויס אויפן הויף, האט ער אַנטדעקט דעם בריוו פון ענגלישן גענעראַל-שטאַב. דער בריוו האט באַשטעטיקט זײַנע השערות. אָבער קיין שום פּרטים האט ער דאָרט נישט געפונען. ווען קומט די נאַענטסטע שיף, וואָס זענען די נײַע סיגנאַלן — וועגן דעם איז קיין וואָרט נישט געווען. ווייזט אויס, קאָר איז נישט גע- ווען זיכער, צי דער בריוו וועט דערגיין צו אים.

יאָזעפּוס האט אים אָנגעקוקט פון טיש אַראָפּ מיט אַ געלן פאַררעטע- רישן שמייכל: אַהאַ, און די רוימער וואָס האָבן געזאָגט Hierosolima? perdita est. מען ווייזט עפעס פון אַ שפּאַלט אַרויס — און ווידער פינצטער. אָבער דער בריוו האט גערעדט דאָס זײַניקע, זיך אַקעגנגעשטעלט דעם קלוגן פאַררעטער, דעם פּהן-גדול פון ירושלים, וואָס איז פון דער חרובער שטאָט אַוועק צו די צעשטערערס אירע.

ער האט דעם בריוו אַוועקגעלייגט בשכנות מיט יאַזעפּוסן און זיך צוגע- הערט צו עפעס אַ שטילן וויכוח.

אַ בריוו — דאָכט זיך גאַרנישט, אָבער אַ סיגנאַל. נישט פון די ענגלענ- דער — וואָס זענען ענגלענדער? פון דער השגחה. פון דער פאַרבאַרגענער האַנט, וואָס שרייבט בריוו צו אונדז. מען דאַרף זיי נאָר קאַנען לייענען. דער וועג צו גרויסקייט ליגט אָפּן. ער, גבריאַל, ווערט גערופּן. דאַרף מען גיין.

אַט איז דער פּלאַן: דאָס פּאַרל מוז צוריקקומען פון קאַנסטאַנטי- נאַפּאַל, ער גיט זיי איבער עתלית און אליין לאַזט ער זיך אַרויס אַנטקעגן דער באַשטימונג.

און פאַרן וויל ער דווקא לעגאַל. אויף להכעיס לעגאַל. באַלד ביים אַנהייב אויסרייסן ביים חזיר אַ האָר. דזשעמאַל לאַזט קיינעם נישט אַרויס? אים, גבריאַלן, וועט ער שוין אַרויסלאַזן, נישקשה. ווהיזן ער פאַרט? קיין דײַטש- לאַנד. דײַטשלאַנד איז דאָך עפעס אַ שותפּטע. צוליב וואָס? צוליב קאַנטראַל.

ער וויל זען אויפן אָרט, טאַקע אין בערלין, צי שמעקט נישט אַ מאָל מיט אַ פאַרשווערונג קעגן דזשעמאַל-פאַשאַן, זיין בעסטן ידיד. פּיין? און וועט ער שוין זיין אין דייטשלאַנד — וועט ער אָנשטעקן אַ ביסל ווייטער אויך. אָט איז דער פּלאַן: ער וועט קומען קיין קאַר פון לאַנדאָן — ווי אַ הערשער וועט ער קומען. עס וועט הייסן, אַז לאַנדאָן האָט אים אַרונטערגעשיקט קיין קאַר — דער גענעראַל-שטאַב אין עגיפטן וועט אויפהאַרן.

דער סוף איז קלאַר: נאָך איידער די טערקישע בעיס און בעקס און די דייטשע-סטרייכישע פּאַנס און צום וועלן זיך כאַפּן אַז עתלית האָט געגראָבן זייער קבר, וועט דאָס לאַנד זיי האָבן אַראָפּגעטרייסלט פון זיך, ווי אַ קופּע מיסט. די אַפּציערישע ענגלענדער וועלן מוזן אַרײַנשטעלן דעם לאַנגן פּוס אין קאַכעדיקן וואַסער אַרײַן. וואַרעם ווי פאַר אַ באַד מיט הייס ברײַענדיק וואַסער — אַזוי ציטערן זיי פאַר דער אַלטער ארץ-ישראל-ערד.

ער זעט זיך שוין ווי אַ הערשער אויפן איילבערט-באַרג אין ירושלים. ענגלאַנד וועט אים מוזן אַנפאַרטרויען דאָס לאַנד. און דאָס גאַנצע לאַנד וועט ווערן אַ מין עתלית — עקספּערימענטאַל-סטאַנציע פאַר דער מאַדנער ערד-און הימל-פּלאַנץ — י?ד. ער וויל אַ ביבל-ראַסע, עפעס פון די שומרונים אין שכם מיט אייראַפּע-אַמעריקע אַ צוגאַב. נישט „יעווראַפּע“ פון די טיי-טרינקערס און נישט אַמעריטשקע פון די אַלרײַטיניקעס. מען דאַרף די פּלאַנץ אויסבעסערן און קולטיווירן אויף גאַר אַ נײַעם שטייגער. בײַ אים וועלן די טיי-טרינקערס פאַריאַגט ווערן אַהין, פון וואַנען דער גאַט פון די דאַטשניקעס האָט זיי אַהערגעבראַכט.

נישט אַן אייפּערזוכט טראַכט ער פון שלומען, זיין תלמיד. ער האָט אים ליב, איז שטאַלץ מיט אים און האָט פאַר אים מורא. מיט לאַהן צוזאַמען איז שלום נאָך שטאַרקער, וואַקסט נאָך העכער, אַבער — — דאָס זענען זאַכן שפּעטערדיקע. דערווייל מוז מען אויסשפּילן אַ לאַנד — אַ גרויסע עקספּערי-מענטאַל-סטאַנציע פון זיין ליבן נאַמען. דער יידישער גאַט וועט העלפּן, און ער אויך, יאַזעפּוס פּלאַוויוס, זיין פּהן. דער דעזערטיר האָט נישט געוואוסט, אַז אין דורות אַרום וועט אַ מענטש מיטן נאַמען גבריאַל אַרויסבאַקומען אַ נײַ ירושלים פון אונטער זײַנע עלעגיש-עלעגאַנטע שורות.

דזשעמאַל-פאַשאַ האָט זיך געקווענקלט, נאָר די דערלויבעניש האָט ער

געגעבן בתנאי אז אבראמסאן זאל אים טאקע גענוי צו וויסן טון וועגן די דייטשע פוונות. עפעס האט ער טאקע געהערט, אז בערלין גייט אים אפטון א מיאוסע זאך. דערנאך האט ער זיך געקלאגט אויף די אויסלענדישע יידן און אויסלענדישע צייטונגס-שריבערס, אז זיי אלע האבן געמאכט יד-אחת אים צו באגראבן. זיי שטעלן אים פאר ווי עפעס א פינצטערן דעספאט, פויקן פונאנדער מעשיות, און עס קומט אויס, ווי ער וואלט יעדן טאג נאכן אויפ-שטיין געקוילעט מיט די אייגענע הענט א דרעקיקן ארמענער.

אים וואלט עס נישט אזוי שטארק געארט — א גער קאם אלע גער — מער מיט אן ארמענער, ווייניקער מיט אן ארמענער, נאר פאר וואס זאל מען פעלשן זיין נאמען פאר דער געשיכטע?

די אראבער בונטעווען זיך שוין אויך. אילאן אל-אסקאריע, — זאגן זיי, — די פארשאלטענע זעלנעריי! עס בונטעוועט זיי דער הונט, דער לאורענס, שוין איין מאל א רשע פון א שפיאן. און די דייטשן? אומדאנקבארקייט. צוליב דעם שלעכטן שם, וואס מ'האט אים געמאכט, האט בערלין אפגעלייגט דעם קבלת-פנים פאר אים. ווילהעלמען פאסט נישט! מזאגט אפילו, — ווערט זיין קול שארכענדיק-שטיל — מזאגט, אז בערלין וויל באשטימען ווי הויפט-קאמאנדיר א דייטש... אלץ צוליב דעם נארישן סועץ-קאנאל. ווער האט דען פארשפילט ביים סועץ? נישט דער וואס האט אויסגעארבעט דעם פלאן, נישט דער דייטש, ווי רופט מען אים, דער פאן-קרעס? ער מוז זיין א שפיאן, דער גאנצער פאן-קרעס. וואס דען?

פוינע. שטילשווייגן. ער טוט א שליידער אויף דר'ערד די לאנדקארטע, וואס ליגט פאר אים. זי האט אויף אים מאדנע א קוק געטון. א לאנדקארטע קאן אויך א מאל א קוק טון פון דער זייט — אט אזוי-א, פון דער זייט. ער האט עס באמערקט. אים נארט מען נישט.

אין דער מינוט דאכט זיך אים, — פארקערט ווי תמיד, — אז אדרבא, אלץ לעבט, און נאר ער...

— ווי מיינסטו? — גיט ער א ווארף מיט אן אויג, וואס בליצט האלב-כיטרע, האלב-דערשראקן, — כוועל אריינפאלן אין דער געשיכטע? אריינג-פאלן?

אבראמסאן שווערט זיך, אז יא.

דאָס צוועלפטע קאָפיטל

יאָזעפּוס פּלאַוויוס אין לאַנדאָן

לאה און שלום זענען צוריק אין עתלית און גאָר אָפט זעט מען זיי פאָרן קיין ירושלים צוזאמען מיט דאָרדאָנסקין, דעם געוועזענעם שומר. אפריים דאָרדאָנסקי גיט אַ קוק אויף לאהן — הערט ער אויף צו שמייכל־ לען, ווי ער וואָלט געזען פאָר זיך נישט קיין פרוי, נאָר דעם גורל, זיין גורל. ער פאָרשטייט נישט, ווי איז דאָס מעגלעך געווען, ער זאָל האָבן געלעבט אזוי פיל טעג און יאָרן, נישט וויסנדיק, אַז אונטער דער זעלביקער זון וואָס ער, גייט אום אַ לאה אַבראַמסאָן.

און לאה רוט נישט. פון חיפה פליט זי קיין ירושלים, פון ירושלים קיין באַר־שבע, פון באַר־שבע קיין רמלה. שלום אַליין קאָן אָפט נישט וויסן, וווּ זי ווערט פאַרפאַלן. ווען לאה זוימט זיך ערגעץ, ווערט ער אומרוק און אפריים שמייכלט פאַרלוירן. שלום קוקט אויף אפריים אומרו מיט פאַרדאַכט, ווי איינער זאָגט: דו ביסט אַויך אומרוק? און אפריים קוקט אויף שלומס אומרו מיט אייפערזוכט. קוק אים נאָר אָן, דעם איינגערעדטן בעל־גאוה! נאָר ער אַליין מעג אומרוק זיין צוליב לאהן. ער מיינט, ער האָט זי שוין אויף אייביק.

דאָס שטערט זיי נישט פון דעסטוועגן צו זיין די בעסטע גוטע ברידער. זיי טרעטן כמעט נישט אָפּ איינער פון צווייטן, אויסער, ווען עס צעשיידט זיי די אַרבעט.

עמרם זאָלקינד ווידער, וואָס נאָך זיין פרוי און קינד — די פרוי רופט ער צערטלעך קלאַרעטשקע — האָט ער צום שטאַרקסטן ליב אויף דער וועלט שלומען, זיין קרוב (צוליב אים איז ער צוגעשטאַנען צום שפּיאַנאַזש), קוקט קרום און מיט אייפערזוכט סײַ אויף די באַצײונגען צווישן שלומען און לאהן, סײַ אויף דער פּרײַנדשאַפט צווישן שלומען און דאָרדאָנסקין. ווען ער ווייזט זיך פון צײַט צו צײַט אין עתלית, אַ ווינקלדיקער און אַ שטרענגער, גאַרנישט ווי בועז זיין ברודער, טראָגט ער דעם אַפיצירישן מונדיר מיט אַ פאַרדאָגהטער נאַכלעסיקייט, שפּיאַנירט פון דער זײַט אפרימען און לאָזט נישט אַראָפּ קיין

אויג פון שלומען. ער האָט אַפילו אויף אַן איידעלן שטייגער געלאָזט פאַלן אַ וואָרט פאַר שלומען, אַז עס וואָלט נישט געשאַדט, ער זאָל זיך היטן פאַר דאַרדאַנסקין, נאָר שלום האָט אים אָנגעקוקט שיער נישט מיט בייזקייט.

— בלאָטע! וועלן מיר נעמען איינער דעם צווייטן קוקן אויף די פינגער, זענען מיר, עמרם, פאַרפאַלן. אַלץ וועט גיין אין דר'ערד אַרײַן. זאָל דיר, ברודער, דער קאַפּ נישט דאַרן. טו דײַנס. בלאָטע.

עמרם האָט זיך פאַרשעמט און שטאַמלענדיק געפרוּווט זיך פאַרענטפערן. ער האָט זיך מיט שלומען, זײַן קרוב, אויפגעהאָדעוועט צוזאַמען, ער האָט אים געקענט ווי זיך אַליין און אַפט האָט ער געהאַט דאָס געפיל, אַז ער לעבט אויף דער וועלט נאָר דערפאַר, ער זאָל קאַנען זײַן אַן עדות פון שלומס לעבן. קיין שום זאך, וואָס האָט געהאַט אַ שײכות, אַפילו די מינדסטע, מיט שלומען, האָט אים נישט געלאָזט גלייכגילטיק. ער איז געווען שלומס שאַטן. ס'איז נאָר געווען אַ ווונדער, ווי אַזוי ער האָט געקאַנט ליב באַקומען אַ פרוי און זי מאַכן פאַר זײַן ווייב.

לאה האָט דאָס געוואוסט און זי האָט אים ליב געהאַט פאַר זײַן ליבע צו שלומען. אין דאַרדאַנסקין האָט די דאָזיקע ליבע זײַנע אַרויסגערוּפן געלעכט-טער. ער האָט אים גערופן: 'דענע, פלעגט זיך מיט אים צערעמאַניאַל באַגריסן און נאַכלעסיק שמייכלען צו אים, ווי צו אַ קינד, וואָס האָט זיך פאַרשטעלט פאַר אַ גרויסן.

אַלע האָבן איצט געוואָרט אויף אַ ידיעה פון דעם אַוועקגעפאַרענעם, פון גבריאַלן. אַלע — און מיט זיי דער אַלטער געצל, דער טאַטע פון די אַבראַמ-סאַנס. ער האָט זיך תחילת שטאַרק געבייזערט אויף דער קאַשע, וואָס די שקצים האָבן דאָ פאַרקאַכט, געשאַקלט מיטן קאַפּ און פון גרויס פעס אַזש אויפגעהערט רעדן, געוואָרטשעט צו זיך, און נישט לאהן, נישט גבריאַלן, נישט אַבנרן אויף דער שוועל פון שטוב נישט אַרויפגעלאָזט. נאָר איצט, אַז גבריאַל איז אַוועקגעפאַרן, האָט ער ווידער גענומען מעסטן מיט די אַלטע קרעפטיקע פיס דעם וועג פון זכרון קיין עתלית און זיך אָנגעהויבן נאַכ-פרעגן. ער האָט שוין געפרוּווט רעדן מיט לאהן און אַ סברא, אַז ער איז שוין גרייט געווען צו פאַלגן אַ גאַנג אויך. פון גבריאַלן האָט ער שטאַרק געהאַלטן, דער ייד. נאָך אַלעמען מוז דאָך פאַרט עפעס שטעקן אין דעם. ווער ווייסט?

ובא לציון גואל. קיין געוויינלעכע צייטן זענען עס נישט. מע זעט דאך ווי דער רבנו-של-עולם ארבעט מעשים.

לאנג איז די אלע אויסגעקומען צו ווארטן.

גבריאל איז פון בערלין אפגעפארן קיין קאפענהאגען. פון דארט האט ער מיט א סקאנדינאווישער שיף געוואלט אוועק קיין אמעריקע. עפעס האט ער מורא געהאט, אז אבנר מאכט אים דארט קאליע אמעריקע. מען דארף דארט מאכן א טאלק און זען, די פאראייניקטע שטאטן זאלן אריין אין דער מלחמה — פארשטייט זיך, אויף ענגלאנדס, אויף דער קאאליציעס זייט. ווען ער העלפט עס דורכפירן — ער האט דאך דארט אלטע פריינד און אלטע באציונגען — איז ער איינער, וואס האט מאכט. קומט ער אראפ אין אזא לאנדאן שוין נישט נאר ווי איינער פון דער אינטעליגענץ-דינסט, נאר ווי א דיפלאמאט אויך. ער וואלט צו ערשט געוויזן אין דער מעטראפאליע ווער ער איז, און דערנאך וואלט ער אריינגעקומען קאיר אין די הענט. און וואלט ער געהאט קאיר — וואלט ער שוין ממילא געהאט ירושלים.

דאס איז געווען א פלאן א פארוויקלטער, א פסיכאלאגיש אויסגע- האלטענער, א שטיק סטראטעגיע, נאר דאס לעבן — פונקט ווי קינדער, חלומות און מעלאדראמעס-שרייבערס — האט ליב קפיצת-הדרך.

די סקאנדינאווישע שיף האט זיך נאך געפונען אויפן רעכטן מיטן באל-טיק, ווי די ענגלענדער האבן זי גענומען אין געפאנגענשאפט. און היות עס האט זיך ארויסגעוויזן, אז אבראמסאן איז אן אטאמאנישער בירגער, האט מען אים אן חכמות פארהאלטן און אפגעשיקט קיין לאנדאן. מלחמה!

איצט האט אבראמסאן געזען גאטס פינגער אין דעם, וואס געפאנגען האבן אים גראד די ענגלענדער, און ווי נאר ער איז אָנגעקומען קיין לאנדאן, האט ער זיך געבעטן פירן צו סער באזיל טאמפסאן, דעם לייטער פון דעם מיליטערישן געהיימדינסט.

ס'איז געווען א טונקל-געלער פרימארגן, געוויקלט אין פאגע. אויף דעם גוואלדיקן עקראן פון נעפל האט זיך באוועגט א געשפענסטיקער פילם. און אפשר איז עס געווען א דנא פון אן אקעאן, ווו עס ווימלען וועלטן אין האלבן חושך, צווישן ווונדערלעכע פיש-לאמטערנעס, אין אן אומאויפהער- לעכער באוועגלעכקייט, וואס גראד דערפאר, וואס זי הערט נישט אויף,

א ה ר ז צ י י ט ל י ן

קומט זי פאר ווי פארגליווערטקייט? די טעמוע, ווי א נישט-אויסגעשלאָ-
פענע גאסנפרוי, האָט נאָס אַרײַנגעגענעצט אין שטאַט אַרײַן.

אויפן וועג האָט אַבראַמסאָן געקלערט, אַז אפשר דערפאַר האָלטן די
ענגלענדער אַזוי שטאַרק פון דער ביבל, ווייל זי האָט נישט קיין בעפלען
און איז אין גאַנצן זון.

האַט ער גייענדיק צו טאַמפּסאַנען זיך געפילט ווי אַ מיין שליח פון דער
פאַלעסטינער זון צו די לאַנדאַנער פּאָגעס. די פּאָגעס גופא האָבן אין זײַן
רעיון זיך געבונדן מיט די דאַמפּן, וואָס זעצן פונעם מכשפות-קעסל אין
„מאַקבעט“.

ווען מען האָט געמאַלדן טאַמפּסאַנען, אַז אַ קריגס-געפאַנגענער וויל
אים זען צוליב עפעס אַ וויכטיקן ענין, ווי ער זאָגט, האָט דער פירער פון
דעם ענגלישן געהיימדינסט געוואָרפן אַ ברוגולעכען קוק פון הינטער די
ברעמען,

ער קען זיי שוין, די אומבאַקאַנטע מיט די וויכטיקע ענינים.

— פּרעגט אים וואָס ער וויל.

— ער רעדט נישט. ער האָט געזאָגט, אויב ער ווערט נישט אויפגענו-

מען באַלד, גייט ער אַוועק.

— אַ באַטיאַק! — האָט טאַמפּסאַן אַ מאַך געטאַן מיט דער האַנט. —

זאַל ער גיין. אין געפאַנגען-לאַגער, אין גיהנום — אַלץ איינס.

— ער האָט באַמערקט, אַז פון זײַן אַוועקגיין וועט לײַדן ענגלאַנד.

סער באַזיל טאַמפּסאַן האָט זיך שיער נישט אַ ריס געטון אויף ביידע פיס.

אַזאַ חוצפה! ענגלאַנד וועט לײַדן דערפון! ענגלאַנד! ער האָט זיך אַבער

באַלד באַרויקט און זיך נײַגעריק גענומען פונאַנדערפרעגן:

— ווי זעט ער אויס?

— נישט קיין הויכער, אַ באַלייבטער, אַ שוואַרץ אַפּגעברענט פנים,

רויטע האַר.

— רויטע? הם... נאַציאָנאַליטעט?

— ווייזט אויס אַ ייד.

— האָט ער געווער.

— ער איז רעווידירט געוואָרן, סער.

— פאליצייִשע באגלייטונג ?

— נאטירלעך.

— ווי אנגעטון ?

— ליטיש.

טאמפסאן האט זיך פארטראכט.

— אריינברענגען !

ווען אבראמסאן איז אריין האט אים טאמפסאן שטום, מיט א פינגער אָנ־געוויזן אויף אַ לעדערנעם פּאָטעל קעגן איבער. די נישט־גרויסע, דיקע און צו גלייך עלאסטישע פיגור האט טאמפסאנען דערמאָנט פּאָטאָגראַפֿיעס פון נאָפּאלעאָנען.

אבראמסאן האט געוואוסט, אז אין אזעלכע פאלן דארף מען קודם־כל אנהייבן פון דער אייגענער ביאָגראַפֿיע. אזוי פירט זיך אין זאכן פון „אינטע־ליגענץ־דינסט“, נישט אזוי דער אינהאַלט — דער אופן ווי עס ווערט דער־ציילט שאַפט די באַציונג צו דער פּערזאָן פונעם דערציילער און גיט אַ פאַרשטעלונג וועגן דער מאַס פון זיינע פעיקייטן.

האַט ער דערציילט זיין ביאָגראַפֿיע איינפאַך און נישט געאייילט, ווי ער וואָלט געהאַלטן אַ וויסנשאַפֿטלעכע לעקציע און זיך באַמיט נישט אַרייַנצו־פאַלן אין קיין באַרימערִישן טאַן.

ווי ס'טרעפט געוויינטלעך מיט מענטשן פון גייסט, וואָס זענען אויסער־לעך נישט צוציגענדיק, אַז ערשט ביים רעדן באַקומט זייער פנים קראַפט און אויסדרוק, — אזוי האַט אויך דאָס מאַל אבראמסאָנס פנים באַקומען קראַפט פון איבערווייניק און האַט זיך צעלויכטן וואָס מער ער האַט גערעדט.

די שטראַלן פון דער אַרץ־ישׂראַל־זון, וואָס האָבן דאָס פנים זיינס גע־מאַכט אזוי צייטיק און שוואַרץ, האָבן אין אַט דעם טונקעלן שטילן קאַבי־נעט ווי גענומען אַרויסגיין צוריק פון דעם פנים, אַרויסגיין שטיל און בגנבה, קוים־קוים באַרירנדיק די טונקעלע מרה־שחורהדיקע לופט.

סער באַזיל טאָמפּסאָן האַט — גיכער פון געווינהייט, ווי צוליב באַ־דאַרף — סטענאָגראַפֿיש פאַרצייכנט אַ פאַר פרטים פון דעם דערציילטן אויף אַ קליינעם בלאַק, וואָס איז פאַר אים געלעגן אויפן טיש, און מער געהערט מיטן אויג ווי מיטן אויער.

ער האָט זיך זעלטן ווען אָנגערופן מיט אַ וואָרט.

כאַטש גערעדט האָט אַבראַמסאַן מיט זיכערער געלאַסנקייט, איז אים טאַמפּסאַנען, פון דעסטוועגן געווען דערווידער די אָנגעלאַדנקייט פון אַב-ראַמסאַנס פולן, גלאַט געגאַלטן פנים און פון זיינע צו לעבעדיקע אויגן.

— אין דעם מענטש איז צו פיל פאַראַן, — האָט זיך אים געטראַכט.

אַבראַמסאַן האָט גערעדט וועגן דער „נילי“־גרופע, איר ביזאיצטיקער אַרבעט לטובת דעם שטאַב אין קאַזיר און אירע האַפּענונגען אויף שפּעטער, וועגן דעם, אַז ער האַלט ענגלאַנדס ענדגילטיקן נצחון אויפן פּאַלעסטינער פּראָנט פאַר געזיכערט, און אַז פּונקט אַזוי איז ער זיכער, אַז ענגלאַנד וועט צוריקגעבן דעם אַלטן ייִדישן פּאַלק דאָס אַלטע ייִדישע לאַנד. ער האָט גע-זאָגט אַ פאַר ווערטער וועגן דער ביבל און איז אַריבער צו רעדן וועגן דעם נייעם ייִדישן ייִשוב.

ער האָט פּלוצלינג אַפּגעהאַקט און גענומען קוקן אויף טאַמפּסאַנען. יענער האָט נישט אַ ריר געטון מיט קיין מוסקול. ס'איז גאַר קיין פנים נישט געווען — ס'איז געווען בראַנדו.

אַבראַמסאַן האָט ווייטער גערעדט.

— וואָסער פאַרן מיליטער אויפן פּאַלעסטינער פּראָנט מוזט איר ברענ-גען מיט דער באַן פון קאַזיר. דאָס איז איינע פון די הויפט־סיבות, וואָס פאַר-שלעפּן די קריגס־אַפּעראַציעס. איך בין דער איינציקער, וואָס קאַן אַט די סיבה באַזייטיקן.

— ווי אַזוי ? — איז טאַמפּסאַן געוואָרן נאָך אויפּמערקזאַמער ווי פריער.

— איך וועל אַרויסבאַקומען וואָסער פון אונטער דער ערד, אויף וועל-כער עס טרעט אייער מיליטער.

— וואָסער ! פּאַלעסטינע איז אַ מידבר, — האָט טאַמפּסאַן אַ זאָג געטון טרוקן און נישט אַן בייזקייט.

אַבראַמסאַן האָט געענטפּערט רוּק :

— די ייִדישע קאַלאָניאַציע האָט באַוווּן אַז נישט.

— אונטער דער ערד, וואָס דאָס מיליטער טרעט אויף איר, געפינט זיך

וואָסער ? איר קאַנט שווערן ? האָט איר דאָס וואָסער געזען ?

— געזען נישט, נאָר שווערן קאַן איר.

— נישט געזען, נאָר שווערן קאַנט איר! —
טאַמפּסאַן האָט אַ הייב געטון מיט די אַקסלען און אַראָפּגעלאָזט דעם
קאַפּ צו די פּאַפּירן. — אַבסורד. נישטאָ וואָס צו הערן.
— איך ווייס עס פון יאַזעפּוס פּלאָוויוס, — האָט אַבראַמסאַן אַ זאַג
געטון פעסט.

טאַמפּסאַן האָט אויפּגעהויבן דעם קאַפּ.

— פון וועמען ?

— פון יאַזעפּוס פּלאָוויוס.

טאַמפּסאַן האָט, ווי אַ געבילדעטער מענטש, געוואָסט אַן יאַזעפּוס פּלאָ-
וויוס, אַ פּאַרצייטיקער היסטאָריקער, וואָס האָט געלעבט אין דער תקופה
ווען רוים האָט איינגענומען יודעאַ, האָט אויף פּאַרצייטישן גריכיש אָנגע-
שריבן אַ פּאַרצייטיש בוך וועגן די פּאַרצייטישע מלחמות צווישן רוימער און
יידן. נאָר וואָס פאַר אַ שניכות האָט יאַזעפּוס פּלאָוויוס מיטן בריטישן מי-
ליטער ?

ווי אַ בייז ווונדער איז דער נאָמען פון יאַזעפּוס פּלאָוויוס געפאַלן
צווישן די ווענט פון דעם טונקעלן קאַבינעט, און נישט בלויז סער טאַמפּ-
סאַן — אויך דאָס קאַרגע מעבל אַרום, די לופט אַליין האָט זיך געחידושט.

— מיר לייענען, — האָט אַבראַמסאַן גערעדט, — מיר לייענען ביי
פּלאָוויוסן, אַז פון דער פעסטונג אין קיסריה האָט מען געקאַנט גיין אַ גאַנצן
טאַג, — זאָגן מיר, אַכט שעה גאַנג — דורך סאַמע בליענדיקע גערטנער.
איצט איז דאָרט מיטבר-זאַמד, נו, יא, ווי זאָגט איר ? פּאַלעסטינע איז אַ
מידבר. נאָר אַ מאָל איז עס געווען אַ געגנט פון סאַמע גערטנער. אַכט שעה
האָט מען געקאַנט גיין און צו די גערטנער האָט אַלץ נישט גענומען קיין
עק. גאַנצע אַכט שעה !

אַבראַמסאַנס אויגן האָבן געזען די גערטנער פאַר זיך. סער טאַמפּסאַן
האָט אַלץ נישט פאַרשטאַנען.

יאַזעפּוס פּלאָוויוס... גערטנער... און וווּ רעדט מען דערפון ? דאָ, ביי
אים אין קאַבינעט. אין קאַבינעט ביים לייטער פון דעם ענגלישן געהיימ-
דינסט. מערקווערדיק.

ער האָט מעלאַנאָכליש אַרויסגעקוקט צום לאַנדאַנער בעפל.

— אוממעגלעך, — האָט אַבראַמסאַן מאַדנע באַוועגט מיט די נאַזלעכער, ווי ער וואָלט דערשפּירט אַ שאַרפּן, עפּל-פּרישן טײַך-ריח אין סער טאַמפּ-סאַנס קאַבינעט — אוממעגלעך, אַז גערטנער זאָלן זיך האָבן געפונען דאָרט, וווּ ס'איז קיין וואַסער נישטאַ. סער, ס'איז דאָרט — און אומעטום אין פּאַלעס-טינע — פּאַראַן וואַסער. פּאַראַן ביז איצט. מ'דאַרף נאָר אויסגראַבן. אַט האָב איך טאַקע געפּאַרשט דעם באַדן אַרום קיסריה. לויט די שיכטן פון די פעלדזון האָב איך איינגעפונען, אַז דאָס וואַסער דאַרף זיך דאָרט געפינען אויף אַ טיף פון דרייַ הונדערט פוס.

סער טאַמפּסאַן האָט דערפּילט אַ דאַרשטיקייט. ס'האָט זיך אים פּאַר-וואָלט טרינקען פּריש קוואַליק וואַסער.

— פּאַלעסטינע איז אַ מידבר ? סער, אין אַלע טאַלן און אויף אַלע בערג לאַזן איך דאָרט וואַקסן ווייץ, ווען מען גיט מיר מיטלען אויף באַוואַסערונג פעלדער פון ווייץ האָבן אַ מאַל באַדעקט דאָס לאַנד. אורווייץ, איר פּאַר-שטייט ? דער ערשטער ווייץ אויף דער וועלט... אַט דעם זעלביקן ווייץ וואַס איך האָב אַנטדעקט... אפילו דעם מידבר סיני קאָן מען פּאַרוואַנדלען אין אַ גרויס בליענדיק ווייצנפעלד... אפילו דער מידבר קאָן געבן ברויט ! אומע-טום ציען זיך וואַסער-אָדערן. פּאַראַן וואַסער !

אַ שטילע פּרייד האָט געשלאָגן פון אַבראַמסאַנס ווערטער. דאָס זון-פּאַר-ברענטע פנים האָט זיך אַזש גענומען זילבערן ערטערווייז, ווי דער אַפּגלאַנץ פון וואַסערן, ערשט אַנטדעקטע אין לייב פון דער ערד, וואָלט אויף אים פון ערגעץ וווּ געפּאַלן.

אַבער טאַמפּסאַן איז אַלץ געווען אומעטיק, ווי אין דרויסן דער נעפל.
— מאַניאַק, — האָט ער אים אַנגעזידלט אין געדאַנק. — הייבט אָן ווי אַ געלערנטער און ווערט מיט אַ מאַל אַ פּאַעט. מאַניאַק !

— ווען איך זאָל שטענדיק זיין מיטן בריטישן מיליטער, — האָט אַב-ראַמסאַן ווידער אַנגעהויבן, — וואָלט איך פּסדר געקאַנט ווייזן וווּ מען דאַרף גראַבן. וואַסער נעם איך זיך אונטער צוצושטעלן דעם בריטישן מיליטער אויפן גאַנצן וועג, אַזוי אַז מען זאָל אין גאַנצן נישט דאַרפן אַנקומען צו קאַיר. ס'איז איבעריק צו זאָגן ווי שטאַרק דאָס וועט פּאַרשנעלערן די קריגס-אַפּעראַציעס אויפן פּאַלעסטינער פּראַנט. נו, אַבער יאָזעפּוס פּלאַוויוס וועט

באהילפיק זיין נישט נאָר ביים אַרויסבאַקומען וואָסער. דורך מיין פאַר-
מיטלונג קאָן יאָזעפּוס פּלאַוויוס אויפטון נאָך גרעסערע זאַכן.
אַ מינוט איז געווען שטיל.

— אַזוי ווי גלייכצייטיק אַרבעטן מיינע לייט אין פּאַלעסטינע אויף דעם
פּלייסיקסטן אופן לטובת דעם ענגלישן נצחון, — האָט אַבראַמסאָן גע-
קוקט טאַמפּסאַנען גלייך אין פנים אַרײַן, — קאָן מען זיכער זיין, אַז בריטיש
מיליטער וועט פאַרנעמען ירושלים. איבעריקנס, דער גענעראַל-שטאַב אין
קאַר קען שוין מיינע פאַרדינסטן און ווייסט ווי אַפּצושאַצן זיי. איך האָב אַ
גרונט צו גלייבן, אַז זיי וואַרטן דאָרט אויף מיין קומען, סער, פּונקט ווי
ירושלים וואַרט אויף בריטישע באַטאָליאַנען און אויף דער פּאַן פּון אַ יידי-
שער מלוכה.

סער טאַמפּסאָן האָט נישט געוויסט וואָס צו קלערן. דער מענטש, וואָס
איז געווען אים קעגן איבער אין לעדערנעם פּאַטעל איז אים פאַרגעקומען
מאַדנע, נאָר עפעס איז געווען אין אים אַזוינס, וואָס האָט דאָך געצווונגען
צו גלייבן אין זײַנע רייד. ניין, ס'איז נישט קיין מאַניאַק.

ער האָט געקוקט אויף זײַנע האָר. זיי האָבן נישט געהאַט יענע קאַמישע
רויטקייט, וואָס גיט צו דעם מענטשלעכן קאַפּ אַ גראַטעסקן, שײַער נישט
חיהשן אויסדרוק. ס'איז געווען אין אַט דער וואַרעמער רויטקייט אַזוינס, וואָס
האָט דערמאַנט זונאוּפּגאַנג. אומגעריכט ביז פּאַנטאַסטישקייט איז געווען
דער קאַנטראַסט צווישן דעם קאַליר פּון די האָר און דעם קאַליר פּון פנים.

— איר באַקומט אַ בריוו צום קריגס-מיניסטעריום, — האָט ער זיך אַנ-
גערופן מיט אַ האַרטן שמייכל. — מעגלעך, אַז אייער יאָזעפּוס פּלאַוויוס האָט
ווירקלעך געלעבט נאָר דערפאַר, פּדי צו פאַרויכערן ענגלאַנדס נצחון אויפן
פּאַלעסטינער פּראָנט.

— און אויך אונדזער נצחון, — האָט אַבראַמסאָן זיך געאַיילט צוצוגעבן.
ווען ער איז, נאָכן באַקומען דעם בריוו, אַרויס פּון קאַבינעט, האָט
טאַמפּסאָן, אַ מידער און אַ דאַרשטיקער, אַנגעקלונגען. ער האָט זיך געהייסן
דערלאַנגען וואָסער, קאַלט וואָסער. ער האָט אייליק געטרונקען, און פּון דעם
נעפּלדיקן דרויסן האָבן געוונקען צו אים ווייטע, באַהאַלטענע שוורן וואָסער,
וואָס שניידן דורך ווי די בליצן שוואַרצע, שטיינערדיקע שטיקער ערד.

דאָס דרײַצנטע קאָפיטל

פּיראַמידן

מיט אַ בריוו פון לאַנדאַנער קריגס-מיניסטעריום איז גבריאַל געפאָרן קיין עגיפטן.

אמת, אויך אין קריגס-מיניסטעריום האָט מען געצווייפלט, צי וועט יאָזעפוס פלאַוויוס קאָנען צושטעלן וואָסער דעם בריטישן מיליטער. נאָר אויב מען האָט נישט געגלייבט אין דעם פאַרצײטישן יאָזעפוס פלאַוויוס, האָט מען נישט ווילנדיק געמוזט גלייבן דעם לעבעדיקן מיסטער אַבראַמסאָן, דעם אַגראַנאַם פון עתלית — און מ'האָט אים אַרויסגעשיקט קיין קאַיר מיט געהיימע אַנווייזונגען און פּולמאַכטן צום גענעראַל-שטאַב.

אין שטאַב האָט מען שוין געוואַרט אויף אים. סער מאַקסוועל האָט אים געדריקט די האַנט און האָט זיך פאַרשלאָסן מיט אים אויף לאַנגע שעהען ביז זיך אין קאַבינעט.

אין גיכן האָט עתלית באַקומען פון גבריאַל אַ שיפּרירטן בריוו, אַז די ענגלענדער האָבן געגראָבן אין דער ערד לויט זײַנע אַנווייזונגען, אַז מ'האָט געפונען וואָסער אויף אַ טיף פון דרײַ הונדערט פוס, ווי ער האָט פאַרויסגע-זאָגט, אַז איצט האַלטן שוין די ענגלענדער עולם-ומלואו סײַ פון יאָזעפוס פלאַוויוס, סײַ פון אים, אַז מ'האָט אים געגעבן גוטע הבטחות וועגן ייִדן, אַז איצט איז שוין באמת נישט ווייט צו דער ישועה, אַז וועדליק ער פאַר-שטייט, וועט ענגלאַנד איבערגיין צו אַ דרײַסטער אַטאַקע אויפן פאַלעסטי-נער פראַנט און אַז זיי דאָרט, אין אַרץ-ישׂראל, מעגן זיך גרייטן. ס'וועט גע-שען! גיכער ווי מען מיינט.

עתלית אַרבעט אין אַזאַ צײַט מיט עפעס אַ האַפּערדיקער אײַנגע-שפאַרטקײט. פון לאהן שמעקט מיט די פאַרפומען פון דײַטש-עסטרייכישע אַפיצירן אין ירושלים, שלום לאַזט זי נישט אָפּ, פאַרט איר נאָך פאַרשטעלטער-הייט, ווען ער קאָן נישט מיטפאַרן אָפּן, און אַז אַלץ גײט פשוטה און זיי קומען דערנאָך זאַלבע צווייט אַראָפּ קיין עתלית — צעגיסט זיך יום-טוב איבער

דעם שווייגנדיקן בנין, איבער דעם שטילן הויף. מען מאכט א פוסע, מען נעמט אריין לאהן אין דער מיט און מען כאפט א טאנץ לכבוד דעם פארל. אבער נאך מער שווייגט מען, גליקלעך פארהארכט אין טריט פון דער צוקונפט. אין דער שטילקייט טראגט זיך אן פון ווייטן פעלאכישן דערפל א געזאנג פון מיידלעך, וואס נידערן איצט, מן-הסתם, מיט די קרוגן אויף די קעפ צום ברונעם. די שטילקייט רופט, די פיס הייבן זיך צום גאנג פון זיך אליין, טראגן אוועק איבער זאמד-שטיין-היגלען, שטילע שטיינערדיקע חור-בות, וואס ליגן דא ארום זינט דורות. וואס איז דא אלץ גישט צעשאטן איבער דעם פנים פון דער אוראלטער ערד, וואס האט געזען פארבייגיין אזוי פיל צייטן און פעלקער? אלע האבן זיי דא געלאזט זייערע שפורן, זייערע שטיי-נער און מצבות. פון די אורצייטישע פנענים ביז די ריטערס פון טעמפל-ארדן. מיזבחות צו פארצייטישע געטער וועסטו דא אנטדעקן, קאנאלן, צייט-טערבעס און ברונעמער פון יידישע, רוימישע און פראנקישע צייטן, און צווישן די פארגליווערטע, אייביק איינגעהארכטע היגליקייטן שניידן זיך דא דורך ווי שלאנגען אוראלטע שמאלע דורכגענג, רעשטלעך פון וועגן, וואס זענען דא א מאל געווען, פון גאסן, וואס האבן ערגעץ ווו געפירט. ביים ים שוין, מערב צו פון עתלית, קוקן מיט קליינע אימהדיקע פענצטערלעכער די חורבות פון א פעסטונג, וואס טומלדיקע קרייצפארערס האבן דא געבויט אין דרייצנטן יארהונדערט, פלאכדעכערדיקע, האלב-צעשאטענע, צעשטערטע קוואדראטן מיט רעשטלעך פון וועלבונגען אינעווייניק, גאטישע בויגנס, אפילו א ריטערזאל. ארום הייבן זיך פעלדון ווי צעקאליעטשעטע גופים, פינצטערע, צעקלאפטע, און ס'וואלגערן זיך שטיינער, ווי אפגעהאקטע קעפ פון ריטערס, און אהער האבן ליב צו פארבלאדזשען — אין מינוטן, ווען די ליבע נעמט צו הילף די שטילקייט — לאה און שלום, דא בלייבן זיי זיצן איינגעשפונענע אין זיך אליין, דא ווערט צו מאל איין קערפער אין דעם צווייטן פארלוירן, ביז לאה לאכט קורץ אויף, אזוי קורץ און שארף, אוש א שרעק פאלט אן: גענוג!

דורך אט די מקומות וואנדלען אין די נעכט אהין, צו דרום-מערב צו, צו דער לאנדווירטשאפטלעכער פרוו-סטאנציע, שטילע יונגען, אנגעקומענע מיט ענגלישע שיפן, קלאפן אן מיט א פאר פינגער אין די לאדנס, זאגן דאס

פאראלווארט „גילי“, גייען אריין אויף א מינוט און ווערן ווידער נעלם אויפן וועגן צום ים.

א פאסט — שוין איין מאל! א שעה צוויי נאכן תל-אביבער גירוש ווייסט דערפון אבראמסאן אין עגיפטן און ער לאזט די ידיעה פליען ווייטער. באלד לייענט דערפון דזשעמאל-פאשא אין ענגלישע און פראנצויזישע בלעטער, לאזט ער רופן צו זיך יידן, פאדערט, זיי זאלן עס אפלייקענען, איז גרייט אפילו צו געבן מלוכה-הילף די פארטריבענע, אבי מען זאל אים פארריכטן די דאליע, נישט קאליע מאכן דאס ארט אין דער געשיכטע, גייט איבער פון צארן צו קאמפלימענטן, פון קאמפלימענטן — צוריק צו צארן און געבייזער, פלוכט די צייטונגסהינט, הייסט די יידן גיין, רופט זיי צוריק און הייסט זיי ווידער גיין. ער בלייבט אליין און קלערט פון די טיגלעס, וואס ווערן פאר קיינעם און פאר קיין שום זאך נישט נתפעל. ווארט, ווארט, ער וועט נאך אויך א שרייב טון! ער האט אוועקגעלייגט די פעדער פון א מעמואריסט צוליב דער שווערד פון אן ארמיי-פירער. וועט ער נאך דורכפירן דאס זיניקע, אפרייסן זיינע לענדלעך פון דער טערקני און פארלייגן א דינאסטיע (הערשן וועט ער, פון היסטארישקייט וועגן, אויפן איילבערט-בארג) — וועט ער זיך א נעם טון און באשרייבן דאס אלץ אויף דעם ריינסטן פראנצויזיש. דאס מוז ער טון דערפאר אליין, ווייל ער קאן זיך דאך נישט פארלאזן אויף די היסטאריקערס. פאר איין וועגס וועט ער שוין מאכן א תל פון אזא פאן-קרעסן און וועגן דער מפלה ביים סועץ וועט ער אויפשטעלן זיין אייגענע סטראטעגישע טעאריע. איבעריקנס, מע וועט זיך נאך א שלאג טון ביים סועץ אזוי, אז די ענגלענדער וועלן זיך נאך מוזן אפטרעגן פון עגיפטן, און דאן... נו, דאס קאן מען נאך נישט וויסן. דאס קאן מען נישט וויסן, פונקט ווי מען קאן נישט באגרייפן, וואס דאס איז געווען פאר א מעשה מיטן היי-שעריק. דער היישעריק איז דאך אויך געווען א מיליטער. האט אויך דער היישעריק געהאט א דזשעמאל-פאשא?

די מחשבות גייען אויף אייגענעם ווילדן באראט, פרעגן נישט ביי אים מאלן אים אויס א טונקל-געלן דזשעמאל-פאשא פון די היישעריקן, און דער-לאנגען א פרעג: אויב אזוי — האט, הייסט עס, דער ייד, דער אבראמסאן, באזיגט דעם דזשעמאל-פאשא פון די היישעריקן? ווו זשע איז ער ערגעץ.

דער אבראמסאָן? שוין אזוי לאַנג נישט דערהאַלטן קיין ידיעה פון אים. געלאַזט וויסן מיט אַ צניט צוריק, אַז ער קלויבט זיך קיין אַמעריקע, אַגיטירן פאַר דער טערקיי און די צענטראַל-מלוכות — און גאַרנישט, נאָך אַלץ אין אַמעריקע? עפעס זעט מען נישט די רעזולטאַטן. אַלץ די וויסנשאַפט, אַ פנים. ווייזט אויס, זיך ווידער פאַרדרייט דעם קאַפּ מיט לאַנדווירטשאַפט. גראַד איצט — לאַנדווירטשאַפט. אויף אים איז צו גלייבן. און אפשר איז אויך ער אַן אַפּדאַכטעניש? וואָס פאַר אַ שייכות האָט ער איבער הויפט צום אַרמיי-פירער דזשעמאַל-פאַשאַ און וואָס האָט ער זיך דאָ. נאָך אַלעמען, געפלאַג-טערט? וואָס פאַר אַ שייכות קאָן ער האָבן צום לעבן פון אַ דזשעמאַל-פאַשאַ? ס'איז, נאָך אַלעמען, אומבאַגרייפֿלעך, נאָר אזוי איז עס. אַט דער ייִד, דער אַגראַנאַם, איז זיין נאַענטער פריינד, ער האָט אַפּגעמעקט די קאַריקאַטור אויף דער פרעמדער דיוויזיע, די אַרמיי פון די היישעריקן, און טאַמער האָט ער, דזשעמאַל-פאַשאַ, געוואַלט וויסן צי ער וועט אַרײַן אין דער געשיכטע, האָט ער עס בײַ קינעם נישט געקאָנט פרעגן, ווי גראַד בײַ אַט דעם מענטש מיטן שוואַרצן פנים און אַנגעצונדענע האַר.

דזשעמאַל-פאַשאַ ווייסט נאָך נישט, אַז אבראמסאָן געפינט זיך אין נאַענטער שכנות, אַז ער זיצט אין מצרים. אים פאַלט נישט אײַן — און נאָך לאַנג, לאַנג וועט זיך אים אויפן רעיון נישט לייגן — אַז אבראמסאָן, זיין ידיד און בעל-יועץ, האָט אים פאַרראַטן.

אַבראַמסאַנס טעג אין עגיפטן זענען רוישיק, ווי די עראַפלאַנען, אין וועלכע ער פליט אַרום. ער פילט זיך ווי אַ הויפט-קאַמאַנדיר, גיט אַרויס באַפעלן קיין עתלית, באַקומט באַפעלן פון לאַנדאָן, זוכט וואָסער פאַר די בריטישע זעלנערס און זעט שוין זיין שנעלן לויף באַרג-אַרויף, צום הר-היותים צו, דאָרט וווּ ער וועט זיצן אין גלאַריע פון הערשאַפט. גײסט מוז הערשער ווערן, גײסט מוז אַרויס פון ביכער און לאַבאַראַטאָריעס און עקס-פּערימענטאַל-סטאַנציעס, אַרויף אויף אַ באַרג, אַנפירן מיט מענטשן און פּורעמען אַ פּאַלק.

אַבנר איז אויך דאָ. ער איז אַהער אַראַפּגעפאַלן פון אַמעריקע אַ גאַנצער יענקי, רעדט אַמעריקאַנער ענגליש, אַ מאַן געוואָרן, לאַכט שוין נישט אזוי פייכט, רייכערט די בעסטע ציגאַרן, איז דאָ חבֿר-לאַווער מיט סערן, אַפיצירן,

זעלנערס, אגענטן, קאקאטעס, איז אומעטום פול, פילט זיך היימיש אין גענע-
 ראל-שטאב, ווי אין די פארוואַרפנסטע קאַזער געסלעך, קוועלט אָן פון אַלץ
 וואָס ער זעט, פון אַלץ וואָס ער הערט, פון אַלץ וואָס ער טוט. זיי קלאַפן אים
 איבער די פלייצעס, כאַפן אַרײַן מיט אים אַ באַקס, און עפעס קלעפט זיך
 נישט צו אים דער גאַנצער פסוק וועגן נצח-ישראל — אַ האָר אויך נישט,
 גבריאַל פילט אַ באַדערפעניש אים עפעס צו זאָגן, אַרײַנזאָגן, אויסמוסרן,
 אפשר אַפילו אויסזידלען, צי גאַר אויספאַטשן, נאָר ער יאָגט אָפּ פון זיך
 אַט דאָס געפיל ווי אַ בייזע פליג, טוט מיט נאָך מער ברען דאָס זײַניקע און
 מוסרט, אַנשטאַט אַבנרן, זיך אַליין: וואָס ווילסטו פון אים?

אַפט פאַרשטעלט ער זיך, גבריאַל, פאַרוואַרפט אַ טורבאַן איבערן קאַפּ
 און לאָזט זיך צום סועץ, שלענדערט איבערן מידבר, נישט ווייט פון דער
 פראַנט-ליניע. אַן אנדערש מאַל איז ער אַ טערקיש-אַראַביש-סירישער
 דענדי אין אַ פאַרזערישן פראַק מיט אַן עלעגאַנטער בלוט-רויטער פעסקע
 אויפן גלאַט צוגעקעמטן שאַרבן. שעהען לאַנג זיצט ער אָפּ אין קאַזער
 שענקלעך, דרייט זיך אַרום אין אַלעקסאַנדריע ביים האַפן, הערט זיך צו
 צו די שמועסן פון המון, צו די רייד פון אייזל-טרייבערס, גאַסן-פאַר-
 קויפערס, קליינע קינדער און אַלטע בעטלערס. אומעטום מאַכט ער בגנבה
 נאַטיצן.

ווען די ענגלענדער פאַרנעמען צײַטווייליק עזה און סינעמט זיך אים
 דאַכטן, אַז די ישועה איז מיט דער האַנט צו דערלאַנגען, לייגט ער פאַר דעם
 שטאַב אַזאַ מין פלאַן. מע דאַרף מאַכן אַזוי, דאָס ביסל יידן אונטער דזשע-
 מאַלס ממשלה זאָל זיך מער נישט פונאַנדערשפרייטן איבערן לאַנד, ווי צע-
 טריבענע פייגל, ווער קיין דרום, ווער קיין צפון און ווער גלאַט אין מיטן,
 נישט אַהין, נישט אַהער, נאָר צונויפקומען זיך אויף איין אָרט. אין גרעסטער
 אַייליקייט און אין גרעסטן געהיימעניש, איידער די געפּרעטע טערקן וועלן
 זיך כאַפן, זאָלן זיי שאַפן אַ מין יידן-לאַגער ביים ים, ענגלאַנד וועט אַרויס-
 זעצן ביים ברעג אַ דעסאַנט, פאַרטיעסווייז אַרויפנעמען אַלע יידן און אַוועק-
 פירן זיי קיין מצרים. זאָלן די טערקן מיט אַ מאַל אַנטדעקן, אַז נישטאַ מער
 וועמען צו פּיניקן.

פון אַט דעם פלאַן זינעם איז אַבראַמסאָן אַזוי באַגייסטערט, אַז ער

האַלט אין איין שיקן שיפערבריוו קיין עתלית און אין איין אַרײַנטענהן וועגן דעם מיט די ענגלענדער. די וועלט, — זאָגט ער, — וועט וויסן ווי אַפּצושאַצן די געוואַגטקייט און גרויסמוטיקייט פון אַזאַ געשיכטלעכן אַקט. מע וועט די יידן אַרויסגנבענען קיין מצרים און דערנאָך — אַ נײַ יציאת-מצרים און אַ טריאומף-צוריקקער אין לאַנד מיט אים, גבריאַלן, בראש. ביבליש.

אין שטאַב ווייזט מען אים אויף, אַ צוליב טעמים סטראַטעגישע און פּאַליטישע איז פּריציפּיק דערפון צו רעדן. הם, פּריציפּיק. אין מויל פון אַן ענגלענדער איז עס אַ טויטאורטייל. ער איז חושד אַפּילו, אַז אין וועג שטעלט זיך אים לאַרענס, דער וואָס בונטעוועט אויף די אַראַבער. אַ פּאַר מאַל האָט ער אים באַגעגנט אין גענעראַל-שטאַב, מורא באַקומען פּאַר דעם נישט הויכן, יינגלש-דאַרן ענגלענדער, וואָס גייט נישט, נאָר גליטשט זיך פּאַרביי, און געוואַלט פּאַרפירן מיט אים אַ שמועס. אַט דער מענטש, וואָס חברט זיך מיט שייכן און ווערט אַליין יעדן מאַנטיק און דאַנערשטיק אַ שייך פון עפעס אַ שבט, האָט אַ מאַדנעם פנים, וואָס ער באַדיגט זיך דערמיט ווי ער וויל: וויל ער — צינדט ער עס אָן ווי אַ ברוינע ווייטע מיטבר-וון, וויל ער — לעשט ער עס אויס. אַ שטייגער, ווי ס'וואַלט געווען אַן עלעקטרישער קאַנטאַקט. דער מענטש קאָן אים נאָך, דיר נישט, מיר נישט, איבערקערן אַלץ מיט אַן אַנדער.

אַ פּאַר מאַל האָט ער זיך אים פון אונטער די הענט אַרויסגעגליטשט, אויף אַלץ געענטפערט מיט יעס, נאָ און ווער י נײַס, זיך אַ דריי געטון און געלם געוואָרן. אַנומלט האָט אים אַבנר פּאַרהאַלטן מיט עפעס אַ מעשה און אַרויסבאַקומען פון אים עפעס ענלעכס אויף אַ שמייכל. דאָס איז געווען גאַרנישט אַזוי ליכט. אַט דעמאָלט האָט זיך צוגעשאַרט צו אים גבריאַל, אַרײַנגעוואָרפן אַ פּאַר ווערטער און פלינק אַ גלאַנץ געטון מיט אַ ציטאַט פון אַ צווייטראַנגיקן אַנטיקן שרײַבער. ער האָט געוואוסט, אַז לאַרענס, דער אַקספּאַרד-געלערנטער, וועט ווערן אויפּמערקזאַם. אַבנר האָט זיך אַפּגערוקט, פּאַרשוונדן געוואָרן, און דער שמועס איז אַוועק פון זיך אַליין. ווייזט זיך אַרויס, אַז אין לאַרענסעס פּאַנטאַזיעס איז פּאַלעסטינע פּאַררוקט אַז אַ זייט ערגעץ. עפעס ווילט זיך דעם מענטש נישט צו פיל אָנהייבן מיטן האַלי לענד. פּאַראַן, זאָגט ער, אין אַט דעם לאַנד אַזוינס, וואָס איז

דראַענדיק און קורץ ווי אַ באַפעל, עפעס פון משהס לוחות מיט זייער „זאַלסט נישט“. ער וויל בעסער האָבן צו טון מיט די אַרומיקע מדינות. דאָרט איז נירוואַנאַ. דער מיזרח איז נירוואַנאַ. נישט נאָר אינדיע, סער — דער גאַנצער מיזרח. פאַלעסטינ — נאָ, דאָס איז נישט מיזרח. געאַגראַפיש — יאָ, נישט היסטאָריש. האַלי לענד איז צו וואַך פאַר אים. ירושלים, אויב מען קאָן אַזוי זאָגן, איז אַ וואַכער חלום. מיט אַ דערשראָקן אויער האַרכט ירושלים צו גאַט. לאַנדאָן איז אויך אַ חלום — וואָס דען זענען אירע פאַגעס, אויב נישט חלום-מות? ס'איז אַבער נישט דער חלום פון דעם יאָגי, וואָס איז דער האַר פונעם לייב. אויך נישט דער חלום פון דעם פשוטן אינדיער, וואָס פליעסקעט מיט די הענט און שאַקלט מיטן קאָפּ אַזוי לאַנג, ביז ער בלייבט אַ נאַקעטער ליגן אין גאַלדענעם זאַמד פון דער נירוואַנאַ. אויך נישט דעם אַראַבערס נאַרגילע-חלום וועגן שיינע גן-עדן-יינגלעך, וואָס לייגן אונטער גרין-זינדענע קישע-לעך אונטער דעם פוילן קאָפּ פון דעם מושלים. לאַנדאָן איז אַ שרעק-חלום אַ לאַ שעקספירס געניאַלע מעלאַדראַמעס. ס'איז דער חלום פון קעניג ליר. ס'איז פאַרשאַלטענע קאַרמאַ. טאַקע דערפאַר האָט אים געטריבן פון דאָרט. ירושלים איז לאַנדאָן אויף דער פאַרקערטער זייט: דער גאַט-קאַשמאַר. עס איז נישט אַ חלום, וואָס וויגט איין אין גרויסן פאַרגעסן, ס'איז אַ חלום, וואָס שרייט מיט קולות פון אַ נביא.

— איר זענט אַ טויט מידער מענטש, — האָט גבריאַל אַ זאָג געטון. — נאָר פון וואַנען נעמט זיך צו אייך אַזאַ רירעוודיקייט? איר ווילט, זאָגט איר, נירוואַנאַ און איר טראַכט אויס יעדן טאַג נייע אַוואַנטורעס. לאַרענס האָט זיך נישט באַליידיקט.

— איר פרעגט זייער ריכטיק, — האָט ער געזאָגט. — נאָר פדאי צו פאַרשטיין, אַז דאָס איז נישט קיין קעגנזאַץ, דאַרף מען קענען די בהאַגאַוואַד-גיטאַ. איר וויסט, וואָס די בהאַגאַוואַד-גיטאַ איז? אַ טייל פון דער מאַהאַ-האַראַטאַ.

ער האָט אַ זאָג געטון אויף סאַנסקריט אַ פערז פון דער בהאַגאַוואַד-גיטאַ און עס איבערגעזעצט אויף ענגליש. פאַרשטייט איר, — האָט ער געזאָגט — וואָס דאָס הייסט? „ווער אין דער טאַט דאָס נישט-טון זעט, און אין דעם נישט-טון גראַד — די טאַט“... איך הרגע די טאַט, מיין פריינד!

ער האָט זיך אומגעקוקט, זיך אַנטשולדיקט, לייכט זיך פאַרנייגט און נישט געוואָרן.

גבריאַל איז צופרידן. נו, דער לאַרענס וועט אים אין וועג נישט שטיין. אים גייט ירושלים נישט אָן. ער שטעקט ווער ווייסט וווּ. פאַרגעסנקייט... ער, גבריאַל, קאָן זיך אַזאַ לוקסוס נישט פאַרגינען. ער דאַרף נישט די פּסוקים פון דער בהאַגאַוואַד-גיטאַ. ער קען אַן אַנדערן פּסוק: אַם אשפּחך, ירושלים. אַ פאַרטראַכטער רייט ער אַוועק צו די פּיראַמידן ביי גיזאַ. פון קעמל אַראַפּ קוקט ער שטיל און לאַנג אויף דעם ספינקס מיט דער צעקלאַפּטער נאַז, וואָס הייבט זיך איבערן פאַרווייעטן מידבר ווי אַ געל געשפּענסט. זעט זי אים פון צוואַנציק-מעטערדיקער הויכקייט? עס גייט אויף דאָס פאַרציי-טישע מצרים, ייִדישע קנעכט, געבויגענע, מיט צעשוּיבערטע בערד, בויען אַ פּיראַמיד פאַר פּרעהן, שלאַנגיקע בייטשן טאַנצן זיי איבער די רוקנס, אַ באַרוועסער פּאַסטעך פון שבט לוי קומט צו גיין, שטאַמלט אויס אַ מעשה וועגן אַ לאַנד אויף יענער זייט-ים-סוף, די קנעכט הערן אים נישט, די בייטשן טאַנצן אַרויף און אַראַפּ, די זון שטייט און קוקט זיך צו. דאָ, אין מצרים-לאַנד, איז זי גאַט. זי שטייט נאָך דאָ, די זעלבע זון, ס'איז אַבער נישט מער ווי אַ גלאַנציקע מומיע פון אַ גאַט, אַ געשטאַרבענעם מיט דריי טויזנט יאָר צוריק, און דער הימל איבער די זאַמדן איז איר קבר. אַט איז דער נאָכן-טויט אין זיין געפרוירענער פאַראַנענקייט, די יענעוועלט אין איר שטייענדיקן דויער. ער צעלאַכט זיך פּלוצלינג. דאָס געלעכטער דערוועקט אין אים טאַקע דעם זעלביקן ספינקס מיט דער צעפלאַטשטער נאַז, וואָס הייבט זיך פון זאַמד אַרויס ווי אַ בעל-גאוּהניצע, שטרעקט די לאַפּעס און גלאַצט מיט פאַרגלי-ווערטע קוקערס אין הייסן שטויביקן גאַרנישט. גיב אַ קוק: ס'איז איר קאַליע געוואָרן די נאַז. זי איז ביי איר צעפלאַטשט און צעקלאַפּט, ווי ביי אַ פּראַס-טיטוטקע, וואָס די נאַז צעפאַלט איר שטיקערווייז פון אַ מיאוסער קרענק.

נאַרישע פּרעהס, נאַרישער ספינקס, אַרעמע נאַז. שפּעט ביי נאַכט זיצט ער אין אַ קאַירער נאַכטפלאַץ. אַפיצירן, שפּיאַנען, קאַקאַטעס, הענדלערס, מיליטער-ליפּעראַנטן, אַראַבישע לעביונגען, אַרמענער, גריכן, שטאַק שוואַרצע קאַפּטן — דער אמתער חושך-מצרים — אין לאַנגע

ווייסע העמדער און א ציגארעטל צווישן די ציין — א געשאנק פון די אויס-
טראלישע זעלנערס... ער הערט זיך צו פון דער זייט, קוקט נאך, מאכט נאך-
טיצן און באמיט זיך נישט ארויסצופלאצן אין א געלעכטער, ווייל אין די
אויגן הייבט זיך אים פסדר דער שאטן פון דעם ספינקס, דעם נארישן בעל-
גאוה מיט דער אפגעביסענער נאג.

א ווילדע גרויס-געוואקסענע מויד מיט א מולאטיש פנים, מיט אן
אפענעם ברייטן בוזעם, הייס ווי אן אויוון, מיט א גנביש בראסלעטל אויף דער
שאקאלאדענער האנט און א פול פליישיק מויל מיט ציין — קריכט אים
ארויף אויף די קני ווי א קאץ, נישט געפרעגטערהייט, און רייכערט אים אן
א פול פנים. זי טוליעט זיך צו אים, ווי זי וואלט געהאט דאס קדחת, און ער
האט שטארק חשק זי אראפצויאגן. ער געדענקט אבער גוט, אז פון אט דעם
נילוס-פערד, ווי ער רופט זי, דארף ער ארויסבאקומען ידיעות וועגן דער
ארבעט פון דעם דייטש-עסטרייכישן קאנטערשפיאנאזש אין עגיפטן.

דאָס פּערצנטע קאַפּיטל

דריי בעדוינער

גבריאלס ערשטער בריוו פון קאר וועגן דעם, אז די ישועה איז שוין
נאענט און אז זי וועט זיך ווייזן נאך איידער מען וועט זיך אומקוקן, איז
געקומען פון הימל. ס'האט דעם בריוו געברענגט א שפיאנאזש-טויב.
ווען דער בריוו איז אנגעקומען האט חברה אין עתלית געמאכט א שימחה.
אפרים דארדאנסקי האט דעמאנסטרירט א שווערדנטאג, א פאנטאזיע, ווי
די אראבער רופן עס, דערנאך האט ער נאכגעמאכט די באוועגונגען און
דאס הייזעריקע קול פון א נאכט-קאבארעט-זינגערין אין דמשק, דאן האט
ער זיך פארשטעלט פאר א בלינדן דערוויש און האט מיט א טעלער אין
דער האנט געבעטלט נדבות, און לסוף האט ער איינער אליין פארגעשטעלט
מיט זיך א גאנצן קאראוואן, לאנג און מאנאטאן געלעקלט. גארגלדיק און
מעלאנכאליש געדאוונט צו אללא, און מ'האט געזען באשיימפערלעך, ווי

ער שלעפט זיך איבערן מידבר, ארום איז נאכט און ער קאן זיך אלץ נישט דערווארטן אויף טאג.

לאה האט געזונגען, שלום האט גארנישט גערעדט, האט מיט טרערן אין די אויגן געבלעטערט דאס קליינע לעטעריס-תנכל, עפעס געזוכט, עמרם זאלקינד איז צו צו אפרימען און האט אים ביז ווייטיק געדריקט די האנט, דער פריילעכער בועז האט זיך איבערגעקייקלט איבערן דיל היז און צוריק ווי א באלעם. דערנאך זענען אלע שטיל געווארן ווי שלום, אלעמענס בליקן האבן זיך צונויפגעטראפן, די פיס האבן זיך א הייב געטון און מ'איז אוועק אין א טאג.

פון זכרון איז געקומען דער אלטער געצל, מיטגעבראכט וויין. מ'האט דעם אלטן אריינגעשלעפט אין ראד, דערנאך האט מען געטרונקען, זיך געוונטשן לחיים, און מיט די אונטיקע ווינטן זיך ארויסגעלאזט אין די בערג אויף א שפאציר ביז טאג.

לאה און שלום זענען פארשווינדן געווארן אין א טאל.

א צייט זענען זיי געגאנגען, נישט אויסרעדנדיק קיין ווארט, דערנאך האבן זיך ביידע צוגעזעצט אויף א שטיין.

דער שטיין, אלט, שווארץ און פירעקיק, האט אויסגעזען ווי א פאר- צייטישער מיזבת. ווער ווייסט ווי לאנג ער ליגט שוין דא, וויפל דורות עס האבן גלאט געמאכט זיין אלט, שווארץ פנים, וויפל דורות ער וועט נאך אזוי ליגן.

אויבן איז צווישן וואלקנס געפלויען א לבנה, א גאלדענער פויגל, נאך דא, אין טאל, איז געווען פינצטער.

שאטנס האבן זיך געפלאכטן, פארפלאכטן איינער אינעם צווייטן, זיך געשאקלט ווי בערד פון אלטע פעלאכן.

פעלדזווענט האבן זיך שטום געהויבן צו דער לבנה, געוואלט זי כאפן. די לבנה האט זיך נישט אומגעקוקט און איז, א גאלדענע און אן אומרויקע, געפלויען ווייטער.

לאהס קאפ איז געלעגן אויף שלומס אקסל.

זי האט געהאלטן זיין האנט, זי פונאנדערגענומען פינגער נאך פינגער, צוגעטראגן די פינגער צו די ליפן און געקושט זיי איינציקווייז.

זי האָט געוואָלט עפעס זאָגן, נאָר שלום האָט זי נישט געלאָזט רעדן.
זיי האָבן זאָלבע דרייט געשוויגן: שלום, לאה און דער שטיין.
וואָס לענגער זיי האָבן געשוויגן — אַלץ אומרויַקער איז געפּלויגן
צווישן צעריסענע וואַלקנס די לבנה, אָבער נישט זיי ביידע, נישט דעם
שטיין, נישט דעם גאַנצן טאָל אַרום איז די לבנה, די אומרויַקע, די מאַדנע,
נישט אָנגעגאַנגען. דאָ אונטן איז די וועלט געווען אין גאַנצן אַן אַנדערע,
אַן שום שייכות צו דעם וואָס אויבן, צו דעם וואָס אויפן הימל אַדער אויף
די בערג קומט פאַר.

האָבן זיך ביידע געלייגט אויף דער ערד פאַרן שטיין און, אַרומגע-
נומענע, גאַרנישט מער געזען און גאַרנישט געפּילט.
ס'האָט זיך געדאַכט, אַז דער טאָל וויל אַלץ טיפּער אַוועקגיין אין זיך
אַריין, אַלץ טיפּער און ווייטער פאַרקריכן אין שווייגן.
ס'איז אים נישט געראָטן, דעם טאָל. מיט אַ מאָל האָט זיך עפעס
אַ באַוועג געטון, זיך אָפּגעריסן פון דער הייך, פון די בערג, און זיך פאַר-
נומען אויף אים.

לאה האָט אַ ציטער געטון, זיך איינגעהערט, שלום האָט זיך אַ ריט
געטון אויף די פּיס. באַרג-אַראָפּ איז געגאַנגען אַ טונקעלע פיגור. שטיינד-
לעך האָבן זיך אָפּגעריסן, מיט הילך געפאַלן אין טאָל אַריין.
די פיגור האָט זיך דערנענטערט.
ס'איז געווען דאַרדאַנסקי.

ווי אַ געשפענסט איז ער אַ מינוט געשטאַנען איבערן טאָל. איז ער זיי
נאָכגעגאַנגען? וואָס דאַרף ער דאָ? וואָס וויל ער?
אפרים האָט געמאַכט דעם אָנשטעל, אַז ער האָט צופעליק פאַרבלאָגן-
זשעט אַהער, זיך אַנטשולדיקט און געוואָלט אַוועקגיין. אָבער דאָס גליק
איז שוין סײַ ווי געווען געשטערט. אין טאָל פון גליק האָט זיך געוויזן
דער דריטער.

ער איז אַוועק, נאָר געדאַכט האָט זיך, אַז ער איז נאָך אַלץ דאָ. איצט
האָבן זיי געקוקט אַרויף צו, צום באַרג צו, און געזען, ווי שנעל עס פליט
די לבנה.
האָבן זיי צו פרי געפרייט זיך, לאה און שלום?

ברענענדיקע ערד

ווייזט אויס, אז די פרייד אין עתלית איז איבער הויפט געווען אַ פריי-צייטיקע. טעג פון צווייפל זענען אָנגעשטאַנען נאָך די ערשטע טעג פון שימחה. ביו די נחמה וועט קומען, וועט נאָך, אַ פנים, געדויערן. קאַזר ציט אַלץ אָפּ. און וואָס לענגער עס געדויערט דאָרטן — אַלץ מער איז מען איינגעשטעלט דאָ.

אַבראַמסאָן אין עגיפטן רוט נישט, אויך דאָ רוט מען נישט, נאָך ביו די ענגלענדער וועלן אַ שלאָג טון ווי ס'דאַרף צו זיין — קאַנען אַרויס די אויגן וואָרטנדיק. אַ סברא, אז אין לאַנדאָן קלערט מען אַלץ נאָך איבער, צי דאַרף נישט אַ מאָל ענגלאַנד צו רו לאָזן דעם גאַנצן ענין פאַלעסטינע, וואָס זעט אויס צו זיין גאַרנישט פון די גרינגע און גאַרנישט פון די אומ-שולדיקע.

ווידער גיבן זיי די סיגנאַלן זייערע, די ענגלישע שיפן, און ווידער לאָזט מען זיך אויף שלייכיקע שאַטן-שטילע נאַכטיקע גענג צום ים. נישט איין מאָל טרעפט, אז מען לאָזט זיך צום ים און מען וואָרט אָפּ אַ שיף ביו העט אין דער נאַכט — און גאַרנישט. די שיף קומט נישט, כאַטש מ'האַט אָפּגערעדט... דאָ איז מען זיך מקריב, פּדי אַנצוזאַמלען אַלע ידיעות צו דער צייט, און אז די צייט קומט, ווייזט זיך אַרויס, אז די ענג-לענדער זענען שוין ווידער נישט פינקטלעך. פּמעט שטענדיק פאַרשפעטיקן זיי און אָפט קומען זיי בכלל נישט.

„דו דאַרפסט וויסן, גבריאַל, — האָט לאה געשריבן אין אַ בריוו צום ברודער, — אז די געסט (געמיינט די ענגלענדער) זענען אַ ביסל גראַב-הויטיק... דאָס קריכן צום ים ביי נאַכט איז אַ ספּנה, ווי דו ווייסט, און דאָס שווערסטע איז איינצושטעלן דאָס לעבן גלאַט אַזוי, נישט האַבנדיק גאַרנישט אויפגעטון פאַר דער זאַך... די פינפטע נאַכט שוין, ווי אונדזערע וואָרטן אומזיסט אויף די געסט... פאַר וואָס זאַרגן זיי אַזוי שטאַרק וועגן זייערע און פאַר אונדזערע אַרט זיי נישט? זענען אונדזערע נישט זייערע? ווען זיי לאָזן אַראָפּ אַ שיפל צום ברעג, אַיילן זיי זיך, ווי ס'וואָלט געברענט, אַבי וואָס שנעלער אַפּצופטרן און זיך אַפּצוטראַגן. און מיט אונדז איז רעכט אַזוי אויך... ליג דיר אָפּ פינף שעה ביים ברעג אין געהאַקטע ווונדן, פינף שעה נאָך אַנאַנד זיי אַ שטיין: באַוועג נישט

מיט קיין פוס, מיט קיין האנט, טאָמער דערועט מען, טאָמער דערהערט מען — און נאָך אַלעמען קריך צוריק, ווייל ס'איז קיינער נישט געקומען... זע זשע, גבריאַל, טו וועגן דעם, זאָג זיי...

אַזוי האָט לאַה אויסגעגאַסן איר האַרץ, און נישט געווען איז עס אַ צענט-חלק פון דעם, וואָס די עתליתער איז אויסגעקומען צו ליידן. וואָרעם זינט גבריאַלס אָפּפאַר האָט זיך געשטאַרקט דער פאַרדאַכט, אַז אין לאַנד אַרבעטן לטובת ענגלאַנד ייִדישע שפּיאָנען, און שטילערהייט האָט מען שוין גע-נומען טייטלען מיט די פינגער אויף זכרון און אויף עתלית, און פון די פינגער איז עס אַריבער צו די צינגער. פון אויער צו אויער האָט מען אַג-גערופן בעמען, און אין ירושלים האָבן פּלל-טוערס אָפּילו אָפּגעהאַלטן אַ געהיימע באַראַטונג צוליב די קלאַנגען, אַז ייִדישע יונגע-לייט פאַרנעמען זיך מיט שפּיאָנאַזש פאַרן שוואַ. געבליבן איז דערווייל צו מאַכן אַ שוויג, וואָרעם ווי שטייט עפעס געשריבן: אוי לי מיוצרי ואוי לי מיצרי — אַך און ווי וועט זיין, אַז מ'וועט שוויגן, און ווינד און ווי וועט זיין, ווען מ'זאָל וואָגן אַ פּיפּס צו טון... מער פעלט טאַקע נישט, דזשעמאַל-פּאַשאַ זאָל זיך דערוויסן פון אַזאַ זאַך, וואָס איז דאָך ממש נישט געהערט געוואָרן צווישן יידן. צוליב די קרעציקע שאַף וועט נאָך חלילה ליידן די גאַנצע סטאַדע.

ברענט זיי, די עתליתער, די ערד אונטער די פּיס. ווענט האָבן אויערן. ווי לאַנג קאָן עס בלייבן אַ סוד? און דאָ ווערט גאָר פון דעם נצח-ישראל אַ נצח-ענגלאַנד, עפעס אַ פאַרשלעפעניש, וואָס מען זעט איר סוף נישט.

דער אומרויקסטער פון אַלע איז שלום. עס איז שוין אָפּילו אַ קלער ביי אים, צי גבריאַל איז טאַקע אין מצרים. אים גלייבט זיך עפעס נישט. ער איז נאָך דאָרט נישטאַ, זאָגט ער. אים וועט מען נישט אַינרעדן. לאַה ווייזט אים דעם ברודערס בריוו — עס העלפט נישט. ער איז צעטראָגן, אומגלייביק און אומגעדולדיק. ער האָט מורא. שלום, פאַר לאַהס גורל. טאָמער ווערט די זאַך פאַרשאַטן איידער וואָס, איידער ווען, און זי פאַלט אַריין צו די פּראַים אין די הענט אַריין, צו די טערקן. אַן איר — וואָס טויג אַלץ מיט אַנאַנדער? גאָט וועט זיך אויפכאַפּן אין אַן אינדערפּרי — ערשט

ברענענדיקע ערד

וואָס? אַ וועלט אָן לאהן. בלאַטע, נישט קיין וועלט. אפילו דעם טיזוול וועט נישט פאַסטן צו זיין אַ טיזוול אין אַזאַ וועלט.

און לאה טראַכט, אַז אויב מיט שלומען זאָל געשען עפעס... יא, וואָס וועט טויגן אַ ניי ירושלים אָן שלומען, גבריאַל האָט, אַ פנים, פאַרגעסן צו קלערן דערפון.

זייערע קושן באַקומען די הייסקייט און דעם טרויער פון סוף-זומערדיקע טעג. ביידע קוקן זיך לאַנג אין די פנימער, לוייערן אויף עפעס און רעדן קיין וואָרט נישט.

עס דעמערט אַרום זיי. אויף טאַג? אויף נאַכט? —

ווער ווייסט? עס דעמערט.

דאַרדאַנסקי שמייכלט צו די באַרוועסע פיס:

— ענגלאַנד האָט צייט.

(די לאַקשיך ניצט ער נאָר צו דער אַרבעט).

שלום נעמט אים אין אַ זייט און טענהט אין אים לאַנג אַרײַן. ער רעדט

נישט: ער רייט משוגענערווייזן.

די געסט, — זאָגט ער, — ווען זיי קומען מיטן ים-וועג, אַיילן זיך.

און איידער וואָס — זוך דעם ווינט אין פעלד! וואָלט ער, המכונה שלום

שוואַרצבערג, זיך מיטגעכאַפט קיין מצרים אויף זייערס אַ שיף און וואָלט

אַ רעד געטון מיט די פינקע-לייט אין פרעהס מדינה קלאַרע דיבורים —

אהין אַדער אַהער. נאָר די שיפן, אַ פנים, האָבן אַ באַפעל קיינעם נישט

מיטצונעמען. אַז זיי לויפן, די שיפן זייערע, ווי פון אַ שרפה, כאַפט זיי

דער רוח! אַל-אַבו-אַבוך! מיוועט שוין טאַקע קיין מאָל נישט וויסן, וואָס

ענגלענדער קלערן? האָ? און גבריאַל? גבריאַל איז גאָר נישטאַ דאַרטן...

וואָלגערט זיך אַרום, דער טיזוול ווייסט וווּ... און אויב ס'איז אמת, ווי לאה

זאָגט, אַז ער שטעקט יאָ אין קאַיר — איז ער מסתם אַליין געוואָרן אָן

ענגלענדער, דער רוח ווייסט עס! אַז דאָס זענען פיש, נישט קיין מענטשן...

דער ים איז זיי אַרײַן אין די אַדערן... פיש! דגים! נאָר גאַרנישט, בלאַטע!

מ'עט שוין עפעס מאַכן — בלאַטע!

דאַרדאַנסקי הערט אויס און גיט אים אַ קלאַפּ איבער דער פלייצע:

— מלחמה, יא חאַביבי! ניקס צו מאַכן, זאָגן יעקעס.

און ווידער שמייכלט ער צו די באַרוועסע פּיס. מאַדנע, ווי ער איז געוואָרן קנאַפּווערטערדיק.

— בלאַטע, היצט זיך שלום, מאַכט מיט די הענט און טראַגט זיך פּון איין ווינקל צום צווייטן, מיטשלעפּנדיק דעם שמייכלענדיקן דאַרדאַנסקי — אַהין אַדער אַהער! דער חלף איז אויפן האַלדז, אפרים. איך מוז רעדן מיט זיי אויג אויף אויג, — דו הערסט, צי נישט? אויג אויף אויג! אַן חכמות! מיין פּלאַן איז, איך זאַל מיך לאַזן אין מידבר... צום דרום־פּראַנט... ווי דעמאַלט...

— און אַרײַנפאַלן אויך ווי דעמאַלט?

— אַ מפה! דעמאַלט בין איך געווען איך. היינט בין איך אַ ישמעאלי — און טו מיר עפעס! אַן אמתער בעדוּינער אין אַ טלית... נישט מער: צום אַנשטעל איז נייטיק, ס'זאַלן מיטפאַרן לכל־הפּחות נאָך צוויי חברה — פאַרשטייסט? אין דרייען איז עס שוין אַ פאַטרול, אַ פּשרער בעדוּינישער וואַנדער־פאַטרול. הקיצור, בלאַטע. מיר מאַכן עס, אפרים?

דאַרדאַרסקין געפּעלט עס.

שלום ווערט אַלץ האַפּעריקער.

און דער דריטער — וואַלט איך געזאָגט — זאַל זיין אַן אמתער... עס שאַדט נישט, עס זאַל זיין איינער אַן אמתער. ווי מיינסטו? דאַרדאַנסקי טוט אַ קלער.

— נעם, — זאָגט ער, — דעם קלב, דעם אַבו־כאַסאַן. אי ער איז דער אמתער פּראַ־אַדעם, אַ בראַך צו אים, אי ער איז אַן אויסגעפּרוּווער... פּון אַלע ישמאעלים, וואָס מיר נוצן, איז ער, דאַכט זיך, דער גרעסטער טיפּש... ניין?

— אַבו־כאַסאַן?

שלום שווייגט אַ וויילע, ווי ער וואַלט זיך געײַשוּבט, דערנאָך צעלאַכט ער זיך מיט קינדערישער חדווה, גיט אפּרימען אַ שנעל אין נאָז און מאַכט אויף אַראַביש:

— בוקראַ.

ס'הייסט: מאַרגן! מאַרגן לאַזט מען זיך אין וועג אַרײַן.

ווען לאה דערהערט פּון דעם פּלאַן, רײַסט זיך איר עפעס אַפּ אין האַרץ

און פלעמלעך נעמען איר טאנצן פאר די אויגן, ווי אַ כאַפּטע רויטע שדימלעך. זיי רייצן זיך, די שדימלעך, שטעלן אויס קליינע ברענענדיקע צינגלעך און שאַקלען מיט פייערדיקע עקלעך. אַ דערשראָקענע קוקט זי אויף שלומען. זי פרוווט אים אַפּרעדן, כאַטש זי קען שוין שלומען און ווייסט, אַז עס וועט נישט העלפן. ס'האַט נאָך קיין מאָל נישט געטראָפּן, שלום זאָל עפעס באַ-שליסן און זיך צוריקציען.

פרוּווט זי איינגענהן מיט דאַרדאַנסקין.

ער, דאַרדאַנסקי, שמייכלט. ער טראַכט זיך: אַ דאגה אַ גרויסע! און אַז מ'ווערט יאָ דערהרגעט — איז וואָס, איז מען דען טויט? וועמען גייט מען דאָ אַפּנאַרן? מ'שטאַרבט דען ווען עס איז אין דער אמתן? אַפילו שטיינער לעבן, אַפילו זאָמד לעבט, אַפילו אַ פאַסטעכס אַ פיפּל...

— דו האַסט דאָך אַ ווייב מיט קינדער, — בעט זיך לאה.

דאָ ווערט ער שוין ביזן, דאַרדאַנסקי. איר דאגה פאַר זיין ווייב און קינדער! וואָס מאַכט זי דאָ פאַר אַן אַגשטעל, לאה? אַז סך-הכל ציטערט זי דאָך פאַר איר שלומען...

דאָס ערשטע מאָל אין לעבן דערפילט ער אין זיך אַ בייזקייט, עפעס אַ גוואַלדיקע בייזקייט, וואָס ער מוז זי מיט פּוח איינהאַלטן זי זאָל נישט אַרויספלאַצן. ער, דער הפּקרדיק-גוטמוטיקער, דער שמייכלענדיקער, פאַר-לירט אין לאהס אַנוועזנהייט אי די גוטמוטיקייט, אי דעם שמייכל. און איצט איז ער ביזן, פשוט ביזן. אַ ווייב און קינדער! אין לאהס מויל קלינגען אים די ווערטער ווי עפעס אַ שווערער פּסק-דין. ער איז פאַראורטיילט. ער האַט נישט לאהן — ער, דאַרדאַנסקי, האַט אַ ווייב... לאהן האַט שלום, נישט ער... ער — ער האַט אַ ווייב מיט קינדער...

— לאה, — כאַפט ער זי פּלוצלינג אַן פאַר אַ האַנט.

לאה ווערט בלייך.

— וואָס ווילסטו?

דאַרדאַנסקי לאַזט שווער אַראַפּ דעם קאַפּ. ער קאַן נישט רעדן. ער טראַכט. ער טראַכט עפעס אַזוינס, וואָס ער האַט קיין מאָל נישט געטראַכט ביז אַצינד. און זיינע נייע שווערע געדאַנקען ווערן באַגלייט פון עפעס

א ה ר ן צ י י ט ל י ן

א דיין שפאט-געלעכטער וואס שטעקט זיך אריין אין מארך ווי א קאלטע נאָדל: א ווייב מיט קינדער... א ווייב...

אויף צו מאַרגנס נעמט מען זיך גרייטן צו דער נסיעה איבערן מידבר. דריי קעמלען זענען שוין דאָ, אַבו-כאַסאַן איז אויך דאָ.

— קעניף חאַלאַך? — לאַכט ער צו שלומען. — וואָס מאַכסטו?

אַבו-כאַסאַן האַלט צו מיט די שוואַרצע הענט די עקן פון דער ווייסער אַבאַיע, און די אויגן קאַטשען זיך אים איבערן פנים ווי די רעדער.

ער אַנטבלויזט אַ פולן ווייסן קאַסטן מיט ציין און לאַכט צום קעמל ווי צו זיינס גלייכן.

— די מלוכות, — דערציילט ער אַן אַראַבישע מעשה, — די מלוכות, וואָס שלאָגן זיך נישט, האָבן געזאָגט צו אַלאַ: ווי לאַנג נאָך וועסטו שווייגן? דאָס פנים פון דער ערד איז מיט בלוט באַדעקט — און דו שווייגסט! נידער אַראַפּ אויף דער ערד און מאַך שלום צווישן די שלע-גערס, — האָבן געזאָגט די מלוכות וואָס שלאָגן זיך נישט. אַלאַ האָט פאַרנומען זייערע רייד און זיין האַרץ האָט באַגערט צו טון זייער פאַרלאַנג. אַבער אַלאַ האָט זיך דערשראַקן און האָט פון די הימלען נישט גע-נידערט. אַלאַ האָט מורא באַקומען, אַז ווען ער לאָזט זיך אַראַפּ אויף דער ערד, אזוי וועט ווילהעלם, דער שולטאַן פון די אַלעמאַנען, זיך אַרויפכאַפּן אויפן הימל און אַליין ווערן אַן אַלאַ.

דער ווייסער ציינער-קאַסטן לאַכט, און די אויגן, כיטרע און קיילעכ-דיקע, קאַטשען זיך, ווי זיי וואַלטן איינס מיט סאַנדערע זיך געשפּילט אין יאַגעלעך.

אַלע לאַכן מיט, חוץ לאַהן. זי קוקט אומרויך אויף אַבו-כאַסאַנס ווייסע ציין.

ח א ל א ס, — רופט זיך אַן אַבו-כאַסאַן. חאַלאַס!

— פאַר וואָס אַבער, — מאַכט דאַרדאַנסקי, — זאָלן די קעמלען זיין מיט גלעקלעך, אַבו-כאַסאַן? קעמלען, וואָס גנבענען זיך דאַרפן נישט קיין גלעקלעך.

— דו זאלסט עס זאגן, יא כאוואדזשא? — ווונדערט זיך אבו-
כאסאן. — ווייסט דען נישט, אז א קעמל וועט אן א גלעקל נישט גיין?
א קעמל אן א גלעקל איז ווי א דערוויש אן א געבעט. א קעמל אן א גלעקל
איז ווי א הארעם אן פרויען. א קעמל אן א גלעקל איז ווי —

דארדאנסקי האָט נישט קיין געדולד צו זיינע משלים.
— א קעמל איז נישט קיין גנב. א קעמל, — מאַכט אבו-כאסאן פרום, —
א קעמל איז אַלאַס באַשעפעניש.

און ער הענגט נאָך אן, אבו-כאסאן, מעשענע פלים אויף די קעמלען —
מעשענע פלים מיט גלעזערנע צודעקלעך, פול מיט באַראַד-געטראַנק.
הינט גיי רעד מיט אים!

א מינוט דאַכט זיך אים, דארדאנסקי, אז דער ישמעאלי איז שוין גאַר-
נישט אזא טיפש. פאַרקערט. און אז ער עפנט דאָס מויל מיט די ציין —
איז עס ווי א שלונד פון א קראַקאַדיל.

אַבער ווער האָט צייט צו טראַכטן? שלום יאַנט.

איצט זיצן אלע דריי אויבן אן אויף די קעמלען, טיף איינגעהילט אין
אַבאיעס, די ביקסן אין דער האַנט.

לאהס קאַפּ פאַלט צו צו שלומס קעמל.

שלום כאַפּט אן אירע הענט, ציט זיי אַרויף צו זיך, און זיי זעען אויס
ווי פליגל, וואָס זענען אַרויסגעוואַקסן פון לאהס גוף, אַרויסגעוואַקסן און
אַרויפגעפלייגן צו אים, צו שלומען, זיך מיט אים צו געזעגענען.

דארדאנסקי זעט עס און שמייכלט נישט. ניין, ער שמייכלט נישט מער.
ער קערט אַפּ דעם קאַפּ. ער רעדט עפעס מיט אבו-כאסאָנען.

די קעמלען גיבן זיך א וויג. די דריי פאַרן אַפּ. די וויסקייט שווימט
אָוועק מיט זיי.

שטיל.

אַרום לאהן ווערט גוואַלדיק פּוסט. זי פאַלט צו מיטן פנים צו דער
ערד און ליגט אן באַוועגונג.

דאָס פּופּצנטע קאַפּיטל

פאַר טאַג אין מידבר

דעם זעלבליקן טאַג נאָך זענען די דרייַ בעדוֹינער, מיט זייטיקע, זיי אליין באַקאַנטע וועגן, אַנגעקומען קיין באַר־שבע.

קינער וואָלט נישט געטראָפּן, ווער פון די דרייַ איז פון אַברהם פּשרע קינדער און ווער עס שטאַמט פון הגרס זון, דעם אונטערגעוואָרפענעם מידבר־יונג.

וואָלט זיי עמעצער געטראָפּן — אים וואָלט דער פּאַטראָל סיני ווי נישט פאַרגעקומען פאַרדעכטיק. מיט אַווינע בעדוֹינישע פאַטראָלן זענען דאָך פול אַלע וועגן פון לאַנד, און ווער שמועסט, אַז פאַפּירלעך האָבן זיי אויך — פאַסירשיינען, אויסגעשטעלטע פאַר אַ ביסל באַקשיש.

אַבער היטן וועט מען זיך פון דעסטוועגן — און נאָך ווי! פון פאַר־זיכטיקייט וועגן האָט מען אַחוץ די ביקסן אין האַנט, אויך פּיסטאַלעטן הינטער די גאַרטלען פאַרשטעקט, און קיין קוילן פּעלן נישט, ניין, — זיי זענען פון קאַפּ ביז פּיס באַוואָפּנט, די דרייַ בעדוֹינער.

סיאיז שוין אַוונט געווען און די בעדוֹינער זענען געריטן שטילשווינג־דיק. די זאַמדן האָבן געבליט ווי רויטע בלומען. די ווייטיקייט איז ערגעץ געלאָפּן, געטראָפּן שטערן אויפן וועג, זיך אַפּגעשטעלט. די זאַמדן זענען ווייס געוואָרן און גענומען מורמלען. די קעמלען האָבן זיך געהוידעט אַנט־קעגן דער נאַכט.

אַבו־כאַסאַן האָט אַ וויילע פאַרהאַלטן זיין קעמל און צוגעלייגט אַ פינגער צום מויל.

די דרייַ רייטערס האָבן זיך דערזען ביים טערקישן פּראַנט.

מ'האַט גענומען אויסמיידן די טערקישע שוּצגראַבנס און וואַכן. די וועגן זענען אליין געקומען צו לויפן, זיך אונטערטעניק געלייגט די קעמלען אונטער די פּיס. זייטיקע, אַלטע, באַהאַלטענע וועגן — וועגן, וואָס זאָגן נישט אויס.

די נאכט לייגט זיך אונטער דעם מידבר ווי א ריזיק ווייס קישן אונטערן קאפ — און שלאפט. דאס געצעלט פון די הימלען שטייט אפן.

שלום זיצט אויפן קעמל ווי אויף א טראן. ער קלערט וועגן דעם יונג שאול, וואס איז אוועק זוכן זיין טאטנס פארלירן געגאנגענע אייזלטעס און האט געפונען א מלוכה. ער, שלום, פארט זוכן ענגלענדער (ער שמייכלט איבער דעם פארגלייך; ווען מען מעג איצט לאכן — וואלט ער זיך צעלאכט) און וועט געפינען א מלוכה... א יידישע... נצח ישראל... נצח ישראל לא ישקר...

ס'איז קאלט. שווערער מידבר־טוי קלעפט צונויף די אויגן. די נאכט מורמלט פון שלאף ארויס. ס'איז ווייס, ווייסקייט רייט אויף פינקלענדיקע, שטיל שלאפנדיקע היגלען...

לאה... עס גיט זיך אים א צינד אין קאפ... לאה...

עס קומט אים אויפן רעיון זיין איבערלעבעניש פון דעמאלט, ווען ער איז איינער אליין געריטן דורך דעם זעלביקן מידבר... דאס וועט זיך נישט איבערחורן. איצט איז דאך אנדערש אלץ. אין גאנצן אנדערש. אלץ גייט צו בשלום. נאך א ביסל, נאך א ביסל.

ער שטארקט זיך. ער טראכט נישט מער פון לאהן. דאס קעמל וויגט אים ווי א קינד. ער ווארפט א שטומען בליק אויף דארדאנסקין.

נאך דארדאנסקיס אויגן ענטפערן נישט. זיי באהאלטן זיך ערגעץ. זעען זיי עפעס ?

זיי זעען לאהס הענט. זיי זענען ארויפגעפלוין צו שלומען, זיך מיט אים צו געזעגענען. נו און מיט אים ? הם... מיט אים, דארדאנסקין, זאל זי זיך אויך געזעגענען ? ער הערט איר קול : „דו האסט דאך א ווייב מיט קינדער.“ צו אל די רוחות ! אז דאס ווייב האט ער פיינט, ווי מהאט פיינט א תפיסה. די קינדער... ער קלערט נישט וועגן זיי, פונקט ווי ער קלערט נישט וועגן זיך. פאר אים איז גענוג אז זיי לעבן, די קינדער, אז ער לעבט, אז די גאנצע וועלט לעבט... נארישקייטן ! אבער לאה — דאס איז עפעס אנדערש. זינט ער האט לאהן דערזען, איז ער אומרוק. עפעס ווארפט זיך אין אים. עפעס ברענט. עפעס ווי די נשמה אליין וואלט אים קראנק געווארן

פלוצלינג אויף מאלאַריע. ווען נישט שלום — וואָלט אים געווען א סך
לייכטער.

ווען נישט שלום...

אַבער שלום איז פאַראַן. אָט דאָ, לעבן דיר טאַקע רייט ער. וועסט אים
נישט אויסמעקן איינס-צוויי, ווי מ'מעקט אַראָפּ קרינד פון אַ טאַוול.

נישט אויסמעקן — פאַר וואָס נישט ?

דאַרדאַנסקי דערפילט אַ שרעק — דאָס ערשטע מאָל זינט ער לעבט.
ער שרעקט זיך נישט פאַרן מידבר, ער שרעקט זיך נישט פאַר דער נאַכט —
ער שרעקט זיך פאַר זיך אליין. ווי מוראדיק דאָס איז צו זיין אַ מענטש.
ער האָט נישט געוואוסט, אַז אין אים קאָן אַזוינס אויפשווימען. ער
האַט זיך נישט געריכט אויף זיך אליין. ער זעט ווי פון זיין גוטמוטיקער
זאַרגלאַזיקייט שטעקט אַרויס דעם קאַפּ אַן עקדיש.

ער וואָלט אים צעקלאַפּט דעם מיאוסן קאַפּ מיט אַ שטיין. אַבער
יענער, דער עקדיש, איז שטאַרקער. ער רירט זיך אין אים ווי אַ קינד אין
מוטערס בויך.

ווי איז מען עס ערגעץ, אַ ?

דאַרדאַנסקי קוקט זיך אום. שלום שמייכלט צופרידן. מ'איז שוין אין
ש ע י ק - ז ע ו ו י ד, נאַענט צו דער ענגלישער פּראָנט-ליניע.

עס דעמערט אויף טאַג. וואָלקנס רוקן זיך פונאַנדער ווי פאַרהאַנגען.
דער מידבר ציט אָפּ דעם אַטעם. דינע שטויבבוואַלקנס כאַפּן זיך אויף
פון שלאָף.

שלום קוקט צום מאַרגן-שטערן.

אַבו-כאַסאַן באַוועגט עפעס מיט די ליפּן. ער רעדט צו זיך און איז
זייער אומרויק, אַבו-כאַסאַן. די אויגן דרייען זיך אים ווי בלי אַ גולן. ער
פאַלט שיער נישט אַראָפּ פון קעמל.

וואָס איז אים ?

פלוצלינג הייבט ער אָן צו מאַכן מיט די הענט. עפעס ווייזט ער, עפעס
מאַכט ער צייכנס.

אין אַ רגע אַרום פּלײַען קוילן. בעדווינער שיסן פון קעגן איבער, פון

הינטער היגלען. פייער, רויך, א פארטויבנדיק געשריי, קעמלען, אבאיעס, ביקסן — אלץ אויסגעמישט.

שלום און דארדאנסקי כאפן זיך צום געווער. אבו-כאסאן גיט קרום א לאך און יאגט צו די בעדוינער צו. ער אנטלויפט.

שלום באגרייפט. אבו-כאסאנס ארבעט! דער הונט! ער האט זיי אויס-געגעבן און איצט אנטלויפט ער, וועט שיסן אויף זיי צוזאמען מיט יענע דארט.... יענע, די בעדוינער, זענען קענטיק פון די וואס זענען געטריי דעם טערק... אט האסטו דיר אן אבו-כאסאן!

שלום יאגט אים נאך א קויל. די קויל טרעפט אבו-כאסאנען אין רוקן. אבו-כאסאן דרייט זיך אויס, ווי צו וויסן ווער ס'האט געשאסן, לאזט פאלן צו ערשט די ביקס, דערנאך דעם קאפ, די אויגן פארשארצן זיך אים ארויף צו — צום לעצטן מאל. ער פאלט טויט פון קעמל.

יענע פון קעגן איבער — זיי וועלן, מיטן אויג, זיין א מאן דרייסיק אן ערד. — פארשטארקן דאס פייער.

— הינט! — קאכט זיך שלום. — אל-אבו-אבו-אבון! אין טאטנס טאטנס טאטן אריין!

— בלאטע, — שרייט ער צו דארדאנסקין. — סך-הכל א דריי צענדליק זייערע? בלאטע.

ער שיסט אין א מין אנפאל פון ווילדן פריילעכן קוראזש און פאר די אויגן בליצט אים אזוי, ווי שטערנשופן וואלטן שנירלעכווייז ארונטער-געטאנצט פון דער הייך און אים געבלענדט די בליקן מיט שטיקער פייער. זיך גערייצט מיט אים.

— אויף וועמען, קינדער פון שייטאן? אויף שייך סאלים?

ער שיסט דעם מידבר גלייך אין הארץ אריין. ער וויל — דאכט זיך — טויט לייגן אים, דעם פאררעטער, מיט איין שאס, און דערנאך, מיט א געשריי פון נצחון, אריינשלינדערן אין ים אריין זיין גרויסע זאמדיקע נבלה. ער בייגט אן דעם קאפ אן א זייט. דאס גאנצע לעבן טאנצט אים אריין אין די קוילן. ער צילעוועט מיט אזא דבקות, ווי זיין גאנצער יש וואלט אין די קוילן בטל געווארן, כדי שפעטער ארויסצוקומען, ארויסצושווימען מיט טריומף, נתגלה ווערן. ס'איז נישט קיין שיסן, ס'איז עקסטאז. אן

א ה ר ו ן צ י י ט ל י ן

פארברענט זאלן זיי ווערן מיט זייער מידבר צוזאמען, די איינזיגן, די
ישמעאלים. אט מאכט ער פון זיי בלאַטע.

מיט אַ מאַל טוט די האַנט אַ ציטער.

— לאה! — רופט ער אויס און דרייט זיך אום.

דאַרדאַנסקי הערט דעם רוף און ווערט פאַרציטערט. ווידער רירט זיך
אים דאָס עקל פון דעם עקדיש. ווען עס געשעט גראַד אַזוי, אַז איינע פון
אַט די קוילן, וואָס פּלען איצט פון ביידע זייטן — אַז איינע פון זיי, יאָ...
ניין, ער וועט נישט טראַכטן ווייטער... מ'טאָר נישט...

פאַר וואָס נישט? ער וועט יאָ טראַכטן ווייטער... זיך אויף להכעיס...
און גראַד איצט — אין מיטן פייער... ווען אַזאַ בלינדע קויל לייגט שלומען
אַוועק, און ער, דאַרדאַנסקי, דרייט זיך אַרויס... און ער קומט דערנאָך צו
לאהן און זאָגט איר, ווי יעקבס קינדער אַ מאַל מיט יוספּס פאַרבלוטיקט
העמדל אין דער האַנט: טרף טורף... פאַרציקט געוואָרן... נישטאָ מער דיין
שלום, לאה... נישטאָ!

קוילן בלאַנדזשען פיפּנדיק היין און צוריק. עפעס ברענט אין אים —
ווערט אַלץ ברענענדיקער, פולער, געדיכטער. אַט פליט אים שוין די מחשבה
פון מאַרד אַרויס, יאָגט זיך איבערן מידבר, מיטט זיך אויס מיט די קוילן —
מיט זינע, מיט שלומס, מיט די בעדווינערס.

ער מאַכט צו די אויגן, נישט צו זען, וואָס דער בייזער געדאַנק וועט
דאָ אַפּטון. ער האָט אַזוי מורא, ער ציטערט אַזוי פאַר אַ מענטש מיטן
נאַמען דאַרדאַנסקי — און נישטאָ קיין רעטונג. ווער וועט אים ראַטעווען
פון די אייגענע הענט? דער געדאַנק איז אַרויס פון זיין רשות, הוליעט
אַרום מיט די קוילן ווי זייערס גלייכן. דער געדאַנק איז אַליין פאַרוואַנדלט
געוואָרן אין אַ קויל. אַט-אַט און ס'געשעט. בעסער וואָלט אים שוין די
קויל געטראַפּן — אים, דאַרדאַנסקי.

וואָס טוט זיך דאָ? קאָן אַ געדאַנק — אַ בלויער געדאַנק — אַזאַ מאַכט
באַקומען? קאָן מען שוין באמת נישט איינשפּאַרן אַ געדאַנק צוריק, נאָך
דעם ווי ער האָט זיך אַרויסגעריסן?

זאַמדן, ראַטעוועט! דאַרדאַנסקי איז געשפּאַלטן געוואָרן. פון צוויי

מענטשן באשטייט ער. שטעלט זיך, געלע זאמדן, אויף די פיס, לויפט צו
און ראטעוועט!

איצט, ווען אים קעגן איבער שטייען און שיסן א דריי צענדליק רוצחים,
האָט ער נישט פאַר זיי מורא, נאָר פאַר דעם צווייטן אין זיך, וואָס הייסט
דעם ערשטן האַלטן צוגעמאַכט די אויגן און שיסן.

די אויגן האַלט ער צוגעמאַכט און ער שיסט. ער ווייסט נישט, ווייסט
מער גאַרנישט. ער זעט נישט, ווי הייַן די קוילן לויפן — צו די רוצחים
דאַרט, אָדער צו אים, צו שלומען. ניין, דאַכט זיך, אַז צו שלומען טאַקע...
גאַט, ווען ער קאַן עפענען די אויגן! ווען דער צווייטער אין אים דערלויבט
דעם ערשטן צו זען, וואָס ער טוט!

ער עפנט די אויגן אויף אַ פערטל און זעט ווי אין חלום, זעט ווי דורך
אַ פאַרהאַנג:

אַט פאַלט ער פון קעמל אַראָפּ, שלום. אַ בלוט-באַגאַסענער ליגט ער
אין זאמד און עס דאַכט זיך, אַז ער רוט אויף אַ קישן. און אַט איז ער אויך
געפאַלן — ער, דאַרדאַנסקי. אים איז גוט. איצט איז שוין גוט. ווי פון
אַן אנדערער וועלט הערט ער ווילדע קולות פון בעדווינער. זיי מאַכן אַן אַ
גוואַלדיק געפילדער, קוויטשען אויס אַלאַס נאַמען און איבערן מידבר טראַגט
זיך אַ געשריי, ווי אויף אַ באַזאַר אין די שטיינערנע געסלעך פון אַלט-
ירושלים, צי פון אַ שטאַט אין מאַראַקאָ.

און מיט אַ מאָל — שטיל. ער הערט אויף צו פילן זיך אַליין. ער איז
גרינג ווי אַ ווינט. נאָך גרינגער. ס'איז גוט. די זאמדן נעמען זיך צונויף פון
אַלע זייטן מידבר. זיי קומען צו צו אים, רינגלען אַרום. ער ליגט צווישן זיי.
ערגעץ אין מיטן זיי ליגט ער. איז פאַראַן און נישטאַ.

נאָר אַט רירט זיך עפעס. ווער? טאַקע ער אַליין, אפרים דאַרדאַנסקי. ער
איז פאַרווונדעט, אָבער נישט געשטאַרבן. דער קאַפּ הייבט זיך אים פון זאמד
אַרויס, ווי אַ קינד, וואָס האָט זיך אויפגעכאַפט פון שלאָף און זוכט די מאַמע.
דער קאַפּ קוקט זיך אום. קיינער נישטאַ.

אפרים לאָזט זיך קריכן אויף די הענט און קריכט צו, ווי אַ חיה, צו
שלומס קערפער. דאָס געווער, די קעמלען — די בעדווינער האָבן אַלץ
צוגענומען און זענען אַוועק. אים, דאַרדאַנסקין, האָבן זיי מסתם אַנגע-

נומען פאַר טויט. אָבער זע: ער לעבט. טויט אויף אַן אמת איז נאָר שלום.
 ער קריכט אַרום אים און שמעקט צו אים פאַרזיכטיק. ווער האָט אים
 אַוועקגעלייגט? פון וועמעס קויל איז אָט דער גוף — דער לויפנדיקער, דער
 רייטנדיקער — געפאַלן? ווער וועט אים זאָגן, דאַרדאַנסקין, צי דאָס האָט
 נישט זייער אַ קויל טויט געלייגט דעם חבר?
 אויב אַזוי — איז ער דאָך דער מערדער, ער, דאַרדאַנסקין, כאַטש צו-
 ריקגערעדט:

וועלכער? דאַרדאַנסקיס זענען דאָך צוויי געווען, נישט איינער.
 אַ מינוט קוקט ער דעם טויטן אין פנים אַרײַן. ווי אויף אַ בילד — אַזוי
 קוקט ער. אָט איז אויפגעמאַלט אַ פנים, נאָר לעבן לעבט עס נישט.
 שלום ליגט מיטן פנים צום הימל. שנירלעך בלוט איבערן פנים. אַזעלכע
 רויטע, העל-רויטע, פרישע און עפעס ווי פריילעכע שנירלעך.
 פון דאַרדאַנסקין ריגט בלוט, מיטט זיך אויס מיט די בלוטשנירלעך
 אויף שלומס פנים. ער קושט דעם טויטן, קושט אים די ליפן, דעם האַלדז, די
 הענט. ער קושט און העשעט זיך פונאַנדער. טרערן רינען אויף די טויטע ליפן,
 איבער דעם טויטן האַלדז, איבער די קאַלטע, קליין געוואָרענע הענט.
 נאָר כאַטש ער וויינט, פרייט זיך אין אים עפעס, פרייט זיך משוגענער-
 ווייז וואָס שלום איז נישטאַ מער. ס'איז דאָ נאָר לאה — און ער, אפרים
 דאַרדאַנסקי.

ניין, נאָך עפעס: דאָס גאַלדענע פינגערל אויף שלומס האַנט. ס'איז דאָך
 דאָס פינגערל, וואָס לאה האָט אים געשאַנקען, שלומען, עס גלאַנצט אַזוי
 ערדיש, אַזוי פונדאַנענדיק, אַזוי נישט-מידברדיק.
 ער דערפילט ערשט שפעטער, אַז ער האָט אַראָפּגענומען דאָס פינגערל
 פון טויטנס האַנט און עס אָנגעטון אויף זיינער.
 און שלום — גאַרנישט. ער ליגט. מיטן פנים צום הימל ליגט ער. מ'האַט
 אים דאָס פינגערל צוגענומען — און ער קאָן גאַרנישט טון קעגן דעם.
 ערשט איצט דערפילט ער, דאַרדאַנסקי, וואָס טויט איז אַזוינס. דאָס איז
 עפעס אַזוינס, וואָס ליגט מיטן פנים צום הימל, איז אַפילו פריילעך, אַז מען
 וויל, אויך פריילעך, נאָר טון — טון קאָן עס גאַרנישט. און צו גלייך דער-
 פילט ער, אַז פון איצט אָן, — פון זינט ער ווייסט וואָס טויט איז, — וועט ער

אנהייבן ציטערן איבערן ביסל לעבן, איבער דער אייגענער הויט, איבער דעם בלוט אין די אייגענע אָדערן.

ער באַקומט אַזא פחד פאַרן טויט. ליגן אַזוי מיטן פנים צום הימל און גאַרנישט קאַנען טון...

ער, אפרים, מוז זיך ראַטעווען. ער וויל נישט, ער וועט נישט אַזוי ליגן ווי שלום. ניין.

ער נעמט ווידער קריכן איבערן זאַמד. ער האָט מורא זיך אומצוקוקן אויפן טויטן. ער וויל וואָס ווײַטער, וואָס ווײַטער אַוועק פון שלומען. ער וויל אַוועק פון אים אויף אייביק.

— קריד, אפרים, — מאַכט ער צו זיך אויף זײַן ירושלימער ליטוויש (ער איז דאָך אַ געבוירענער ירושלימער) — קריד! ווילסט דאָך לעבן, האָ? האָסט דאָך אַפּגעאַרטט ער קעלע-שיקסעלע*... ווילסט לעבן, ר' אפרים, — טאָ זײַ אַ קריכער. קריד!

ער דערקריכט אַזוי, אַ בלוטנדיקער, ביז צום ענגלישן פּראָנטפּאַס. ער קריכט אַריבער אויף יענער זײַט, הייבט אויף דעם קאַפּ, זעט אָן ענג-לישע וואָך און בלייבט ליגן.

— זע נאָר: וואָס אַזוינס איז דאָס געקומען צו קריכן פון מידבר?

די זעלבער שפּרינגען צו, גיבן אים אַ שטויס מיט די ביקסן.

— אַ מענטש? — פּרעגן זײ.

ער ענטפּערט גאַרנישט. מען שלעפט אים שווינגנדיק אַוועק.

ער ווערט געבראַכט קיין פּאַרט-סאַד. ער בעט צו וויסן טון אַבראַם-סאַנען קיין קאַר. אַ, מיסטער אייברעמסאַן! דער וואָס פּאַרשט אים, שמייכלט. דאָס איז שוין עפעס אַנדערש.

ער ליגט אין קאַר אין אַ שפּיטאַל.

דאָס האָט אים אַבראַמסאַן אַהין אַרײַנגעגעבן. אַליין האָט ער זיך צום מידבר סיני געלאָזט אויפּזוכן שלומס קערפּער. צוריק קומט ער אָן אומ-היימלעך שווינגנדיקער, אַ פּאַרטראַכטער און אַ געבויענער. נישט געפונען. ער, וואָס דערזעט די פּאַרבאַרגנסטע קוואַלן! נישט געפונען!

---

* אַן אַרטיק יידיש צונעמעניש פאַרן טערק.

א הרן צייט לין

קאכיקע, מענטש-דארשטיקע זאמדן האבן פארשלונגען שלומס ליב, פארווייעט און פארטראגן אויף אייביק. זיין האנט, וואס האט שמידן גע-וואלט, האבן זאמדן אויפגעגעסן.

ער איז געריטן, געריטן — און אריינגעריטן אין טיפן זאמדיקן טויט, אין טיפן זאמדיקן מידבר-טויט.

נישטאָ מער שלום. שלום איז אַ טייל פון דעם מידבר סיני. ער ליגט אויף דער שוועל צום לאַנד — ערגעץ אויף דער שוועל, אונטער אַ זון, וואָס האָט מיט טויזנטער יאָרן צוריק געקלאַפט איבערן קאַפּ פון צוועלף טומלדיקע שבטים.

דאָס זעכצנטע קאַפיטל

זין אָדער נישט-זין

ים, פאַלמעס, לאַגער-געצעלטן, שטיוול-פּוצערס, אויסטראַליער, קאַפטן, הינדוסן, ענגלענדער, זונות, ליפּעראַנטן, שיפּן, האַטעלן, עראַפּלאַנען, באַפעלן, שיפּערן, — אַט דער גאַנצער מיש-מאַש איז אַפּגעשווומען אין נעכטיקן טאַג אַרײַן, ווען גבריאַל איז אַן אַבלדיקער געזעסן פאַר דאַרדאַנסקיס בעטל אין קאַירער מיליטערישן שפיטאַל.

— נישט געפונען, — האָט ער פּסדר איבערגעחזרט. — נישטאָ מער שלום, נישט געפונען.

ער האָט געוואַלט תּופּס זײַן דעם זין דערפּון און נישט געקאַנט. מינוט-ווייז האָט זיך געדאַכט: דער באַשייד איז נאַענט, גאַר נאַענט, ער האָט זיך נאַר אויף אַ וויילע פאַרשטעקט אין אַ ווינקל דערנעבן, ווי אַ קינד, וואָס שפּילט אין באַהעלטערלעך. אַן אַנדערש מאַל האָט זיך דורכגעוואַרפּן ווי אַ שלאַנג די מחשבה, אַז איצט, קאַן זײַן, איז דער וועג צום הר-הויזים אַ גע-זיכערטער, ווייל ס'איז נישטאָ מער אַזאַ קרוין-פּרעטענדענט, ווי שלום. דאָס האָט די צוקונפּט, משמעות, זיך אַרײַנגעמישט אין דער קעגנוואַרט. זי האָט געוואַסט, אַז שלום וועט ווערן אַ שטער, האָט זי אים באַצײטנס צוגענומען. נאַר

פון חרפה פאר זיך אליין האָט זיך די מחשבה דערוואָרגן. בלויז איר שאַטן איז געבליבן הענגען אינעם אונטערבאָווסטויַן — די יענעוועלט פון גע-דאַנקען, וואָס באַגייען זעלבסטמאָרד.

דאַרדאַנסקי איז געלעגן אין די באַנדאַזשן און האָט אַרויסגעקוקט צו די הויכע פאַלמעס, וואָס האָבן גריין אַרײַנגעשאַטנט דורך די פענצטער. דאָ, אין מצרים, האָבן אים די פאַלמעס אויסגעזען עפעס ווי פאַלשע. אַפילו דאָס זונג-גאַלד, וואָס האָט אַרומגעטאַנצט איבערן בעט, איז אים פאַרגעקומען ווי פאַלש גאַלד, ווי חרטומים-גאַלד. ער האָט געוואָלט וואָס שנעלער געזונט ווערן, אַוועק פון מצרים, קומען צו לאַהן, אַנזאַגן איר די ביזע בשורה, געדולדיק איבערוואַרטן די טעג פון איר פאַרצווייפּלונג און דערנאָך — —
— לאַה וועט זיך אַ מעשה אַנטון, — האָט ער גערעדט פון די באַנדאַזשן אַרויס. — מען מוז זיך שטעלן אויף די רגליים און אַריבער אויף דער צוויי-טער זײַט. אַז לאַה פאַלט — פאַלט די גאַנצע זאָך.

אַבנר האָט פאַר דאַרדאַנסקין קיין סך צײַט נישט געהאַט. ער האָט שרעק-לעך געוויינט, ווען ער האָט געהערט די ביזע בשורה וועגן שלומס טויט. אַבער זײַן וויינען איז געווען ווי אַ קורץ געוויטער. באַלד איז ווידער אַרויס די זון, אַ לײַכטזיניקע און אַ פּרישע.

דעם זין פון זאָכן האָט אַבנר נישט געזוכט. די זאָכן אליין זענען גענוג. און די זאָכן זענען אַזעלכע אויסטערלישע און אַזעלכע פאַרכאַפּנדיקע. דער קאַליריקער פּלאַנטער פון אַריענט און וועלטקריג האָט אים אַרײַנגעצויגן אין זיך ווי אַ גרויסער באַוועגלעכער שרײַענדיקער באַזאָר. ס'האַט אים נישט אַפּ-געלאָזט דאָס געפיל, אַז אַלץ וואָס געשעט אַרום אים, געשעט, אין תּוך גענו-מען, זײַנט וועגן. דער קריג אליין איז געווען אַ מין יוגנטלעכע אַוואַנ-טורע פון דער וועלט. ס'האַט אַזוי פאַרביק געטעאַטערט אַרום אים. צו ערשט — אַמעריקע מיט איר יונגן אימפעט-געשריי און אומגעוויינלעכער פאַראייני-פאַכונג פון אַלץ, אַן אימפעט און אַ פאַראיינפאַכונג, וואָס זענען געווען ווי אַ שפּיגל פון זײַן אייגענעם צושטאַנד. און איצט — עגיפטן. אַלץ האָט פאַר-כאַפט: פון אַ קונציק שטיקל שפּיאַנאַזש-אַרבעט, ביז הפּקר-באַוועגונגען פון אַ נאַקעטער מולאַטין, וואָס אימיטירט פאַריז אין נאַכטפלעצער פון אַלעק-סאַנדריע; פון שלאַנקע, ווייס אויפגעלויכטענע מינאַרעטן אויפן טונקעלן

פאן פון ארויפגעשאסענע פאלמעס ביו אן אומענדלעכער הענט-פלעסקעריי
און קאפ-שווינדערליי פון אינדישע זעלנערס, גרויסע ברוינע קינדער אין
כאקי, פארוונקענע און דערטרונקענע אין א טיפער געזאנג-נירוואנא; פון
א לאקאנישן באפעל, וואס עפנט אויף א תהום פון געפארן, ביו א פאראנא-
גראפיש זעלנערלידל פון א הויך געוואקסענעם און גוט גענערטן אויף-
טראליער.

אבנר כאפט זיך ארויף אויף מיליטער-וואנגס, געשפאנט מיט גרויסע
אויסטראלישע פערד, שטאלצע, אויסגעפאשעטע און זיכערע, פארט מיט א
שטיק וועג מיט די זעלנערס, זינגט מיט, קלאפט איבער זעלנערישע פלייצעס,
כאפט זיך אראפ אין מיטן זינגען אויף דער גאס אראפ און ווערט פארפאלן.
ער דרייט זיך איבער קאפען, שפילט גאלף מיט שטאב-אפיצירן, לאזט זיך
אוועק איבער ארעמע פארשטויבטע עגיפטישע דערפלעך און זוכט אויף
טשיקאוועס אלטע מטבעות.

אין שפיטאל צו אפרימען ברענגט ער דעם גאנצן צעטומלטן דרויסן,
זשעסטיקולירט, קאן נישט איינזיצן, לויפט פון איין ווינקל צום צווייטן.
הייטערט אויף דעם קראנקן מיט רייד לייכטע, יונגע, אומגעדולדיקע — און
ווערט פארשוונדן פונקט אזוי לייכט און דרך-אגבדיק.

גבריאל דערפאר זיצט אפ לעבן דארדאנסקיס בעטל שעהענוויין. דעם
חולה ווערט לייכטער ווען ער גייט אוועק. עפעס פרעגט ער אויס וועגן דעם
פארטאג אין מידבר מיט אזא אויפרעגונג, ווי ער, גבריאל אליין, וואלט עס
געווען דער וואס האט שלומען געהרגעט. ער איז קיין זאך נישט חושד, גלייבט
יעדעס ווארט, ס'איז אבער אומהיימלעך צו ענטפערן אויף זיינע פראגעס, די
אויפגערודערטע, לויערנדיקע און איינגעגעסענע. אט, ווען אבנר איז נישט
אזא לויפער ! מיט אים איז פריילעך און לייכט.

אנומלט זאגט גבריאל :

— פארשטייסט ? איך בין דער וואס האט אייך אלע אנגעצונדן. איך
האב אייערע גורלות געלאזט אין גאנג. איך טראג די אחריות.
דארדאנסקי הערט יא און נישט, וויל כאפן דעם ריטעם פון אייגענעם
אויפגערודערטן בלוטלויף, מאכט האלב צו די אויגן און קלערט פון לאהן.
דאס לייב ברענט אים נישט נאר פון די ווונדן. עס ברענט פון אומגע-

דולד איבערצונעמען די ווונדערלעכע ירושה : — לאה. און ווי נאָר ער ווערט אויסגעשריבן פון שפיטאָל — לאָזט ער זיך מיטן סועץ צוריק. ער וויל אָפילו נישט אַנקוקן דעם מין מצרים, דרייט זיך אַרויס פון אַבנרן, וואָס וויל אים דווקא שלעפן צו די פּיראַמידן, גיט אַ פּרעג מיט אַ געלעכטער, צי קאָן מען דאָ נישט זען ערגעץ דעם באַרימטן שחין, שפּיט אויס פון היימלעכקייט וועגן און נעמט ציילן מיט אַ הגדה-ניגון די מפות, וואָס פּרעה און זינע לייט האָבן אַריינגעכאַפט אויפן ים.

דאַרדאַנסקי איז צוריק אין לאַנד און גבריאַל קאָן זיך נאָך לאַנג נישט באַרויקן. אַ שטיקל צייט ווייזט ער זיך נישט אין ערגעץ און אַבנר דערגייט, אַז עפעס שלענדערט ער אַרום איבער די דערפלעך ביי די גרענעצן פון סוֹ-דאָן, העט ביים אייבערשטן גיל, דאַרט וווּ די הייזלעך זענען אַן דעכער, מיט ווענטלעך צונויפגעקלעפטע פון גרויער בלאַטע, וווּ מענטשן אליין זענען פון גרויען גילוס-זומפּ צוואַמענגעקלעפט, יאָ, נישט מער ווי פון אַ ביסל בלאַטע, פּדי שנעל און לייכט זיך פונאַנדערצופאַלן ווי נאָר ס'וועט אַ בלאַז טון דער ווינט פון טויט. דער גיל קלעפט זיי אויס, דער גיל קלעפט זיי פונאַנדער, זיי שטאַרבן, ס'קומען אַנדערע, די אַנדערע שטאַרבן אויך, און דער גיל בלייבט. אַזוי זענען דאָ אויפגעקלעפט און פונאַנדערגעוואָרפן געוואָרן אומצייליקע מענטשן-דורות, קערנער געוואָרפן אין דעם טאָל פון גיל און זיך גלייכצייטיק צוגעהערט צו דער קלאַג פון די קליינע אומעטיקע אייזלען, וואָס האָבן גע-טראָגן דעם יאָך און אויסגעגאַנגען צוזאַמען מיט זיי.

נישטאַ דאָ, אין מצרים, דער גאַט וואָס האָט זיך אַנטפלעקט צווישן די פּייערן פון סיני און די פעלדזן-שטיינער פון יהודה, צו נביאים, וואָס האָבן געהאַרט זיין וואָרט אין קאַלטע טויבעכט און געלאָזט עס הענגען איבער דער ערד ווי אַ גוואַלדיקן שפיגל — דאָ, אין דעם אוראַלטן טאָל, איז דאָ אַן אַנדערער גאַט, אַ גאַט אַן רחמנות, וואָס קלעפט אויס מענטשן און לעבנס אַזוי ווי דער ווינט, וועלכער געבוירט די וואַלקנס און בלאָזט זיי פונאַנדער.

לאַנג הערט זיך גבריאַל צו צום איינטאַניקן סקריפּ פון די הילצערנע רעדער מיט די ליימענע קרוגן, צו דער קלאַג פון די קליינע אייזלען, אַ קלאַג פון טויט-פאַראורטיילטע, און עפעס דאַכט זיך אים, אַז דאָס ביטערט די אור-אַלטע גאַט-פאַרלאָזענע נשמה פון מצרים, אַז דאָס וויינען די אייזלעך,

א ה ר ו צ י י ט ל י ו

הלמאי ס'איו נאך אלץ נישט געקומען דער געשיקטער פון ישראלס גאט, דער משיח, וואס דארף אויף איינס פון זיי, — יא, גראד אויף אט אזא קליין מע-לאנכאליש אייזעלע פון אוראלטן גאטלאזן מצרים — אריינרייטן אין איינעם א טאג קיין ירושלים און אויסלייזן אין ליכטיקייט אלע וועלטן און דורות. אזוי שלעפט זיך גבריאאל איבער די דערפער איינער אליין, וויל זיך נישט אומקערן קיין קאיר, ביי טאג וואנדערט ער, און ביי נאכט —

ביי נאכט פלעגן זיך דא ווילד פונאנדערוויינען אומבאקאנטע פיגל. עס האט געוויזעט ביז באגינען די וויסטע נשמה פון אפריקע. אויך אין גבריאאל פלעגט אן אור-חיה אויפהייבן איר יאמער, די אור-חיה פון געשלעכט, וואס פלעגט זיך תמיד אויפכאפן אין אים גראד אין צייטן פון אומרן, פון פאר-צווייפלונג, פון ליערנדיקן ווארטן אויף גאט. אזוי איז עס תמיד געווען: גראד ווען ער האט געזוכט א זין און א פארענטפערונג, פלעגט ארויסקריכן פון ערגעץ אט די צויטיקע חיה מיטן שפיציקן קאפ, פאררייסן דעם פיסק ארויף צו, פארגיין אין א געוויין, דערנאך זיך איינגראבן טיף אין דער ערד, ווי אין א טראכט, און נישט קאנען מער ארויסקריכן פון דארטן.

גבריאאל האט נישט געהערט צו די מענער, וואס דער געשלעכטאקט איז פאר זיי דער יום-טוב פון נצחון איבער דער פיינטלעכער פעסטונג — דער פרוי. ער פלעגט קומען צו דער פרוי נאך דאן, ווען ער האט זיך געפילט בא-זיגט און ווען ער האט געוואלט אנטלויפן צוריק אין דעם נישט-זיין. אינעם געשלעכטאקט האט ער געפילט דעם צוריקקער. דער מאן, וואס באהעפט זיך מיט א פרוי, איז ווי א קינד, וואס וויל צוריק אריין אין דער זעלביקער מוטער-טראכט, פון וואנען ער איז געקומען אויף דער וועלט. אפילו דער פרויען-אר-גאן גופא, די סימבאליק פון זיין פארעם האט אים ארויפגעבראכט אויף דעם געדאנק פון צוריקקער אין דער עפענונג פונעם תוהו, אין דער עפענונג פון יענעם גרויסן נישט, וואס געבוירט דעם ע פ ע ס .

אין צייטן פון פארלירנקייט איז ער געלאפן צו דער פרוי, פדי נאך טיי-פער פארלירן צו גיין. און איצט, אונטער די הימלען פון אן אפריקאנישער נאכט האט ער געזוכט פארגעסנקייט און אונטערגאנג אין דעם דעמפיק הייסן שוים פון ווילדע, אויסגעהונגערטע קאפטישע ווייבער, וואס האבן געדיכט

ברענענדיקע ערד

געשמעקט מיט חיה און האָבן פֿאַר עטלעכע פּיאַסטערס זיך געפֿאַרט מיט יעדן פֿאַרבייגייער.

גבריאַל האָט געקענט דעם לאַטיינישן פּסוק מכות דעם, אַז אַיטלעך באַ- שעפעניש איז נאָכן אַקט אומעטיק. אים, גבריאַלן, פּלעגט אומעטיק זיין פֿאַר דעם. אַט וויל אַ מענטש, וואָס וואַנדלט אין גאָטס פּורעם און גע- שטאַלט, פֿאַרקריכן צוריק אין דער נאָרע פּונעם גאַרנישט.

דערנאָך איז געווען גישט אומעט, נאָר עקל און אַ געפּיל פּון אומענד- לעכער פּוסטקייט. און ערשט גאָר שפּעטער פּלעגט מיט כּוח פּון קאָנטראַסט אויפּשווימען דאָס געשטאַלט פּון אַ פּרוי וואָס איז קיין מאָל גישט געווען צווישן די לעבעדיקע, אַ פּרוי ווי אַ בלויער טאַג איבער די בערג פּון אפּריס, ווען שאַטנס פּון פֿאַרביישווימענדיקע וואַלקנס ציטערן איבער זיי קוים-קוים- מיק, שאַקלען זיך אַהער און אַהין, גלייך שפּינדלען פּון אַן אומגעזעענעם וועבשטול.

יענע פּרוי האָט ער געזען ביי זיין זייט דאָרט אויבן, אינעם פּאַלאַץ וואָס אויפן באַרג פּון די איילבערטן, אין די חלומות פּון הערשאַפט און פּאַלק- פּורעמונג.

ער האָט זי גערופן שולמית. זי האָט געהאַט אין זיך עפעס פּון לאַהן, זיין שוועסטער, און אַ סך פּון די ביבלישע פּרויען.

זינט ער האָט אין די געלע זאַמדן ביי גיזאַ געזען דעם ספּינקס מיט דער אַראַפּגעפּרעסענער נאָז, איז אים פּסדר פֿאַרגעקומען, אַז דאָס איז מצרימס אַנטי-שולמית, די נישט-ווילנדיקע פֿאַראַדיע אויף שולמית פּון שומרון, יענע פּרוי, וואָס ער האָט זי געקענט פּון יינגלווייז אָן, יענע פּרוי, וואָס דער ים- ווינט האָט זי אַרונטערגעבלאַזן אויף אים פּון בערג, פּון הימלען, פּון ווייני- גערטנער.

אין אירע באַוועגונגען איז אויף אייביק פֿאַרגליווערט געוואָרן דער טאַנץ פּון מרים מיט דער פּויק אין דער האַנט. ווי רות, ווען זי האָט גענידערט פּון מואבס בערג, פֿאַראַבלט נאָך איר מאַן און צו גלייך אַזוי ליכטיק, אַז דאָס שטיינערנע לאַנד איז געבלענדט געוואָרן פּון איר אַנקום, — אַזוי פּלעגט זי אַרונטערקומען צו אים, זיך אַרונטערגלייטשן, זיך אַרויסוויקלען פּון דער לופט, זיך אַרויסשלייערן און זיך אַריינשלייערן צוריק.

דאָס מאָל איז זי צו אים נישט געקומען, זיך נישט געוואָלט אַרויסשלייַערן פון מצרימס לופט, און ער האָט געפילט אַז זי איז דאָ אין ערגעץ נישט פאַר-ראַבען, אַז אין דער איצטיקער פאַרלוירנדיקייט זייער וויל זי נישט און וועט אים נישט געווייר ווערן. זי וויל נישט און וועט דאָ נישט גאַסטן.

אין גיכן אָבער איז אַלץ צוריקגעקומען. ס'האָט זיך אַלץ צוריקגעשטעלט אויפן פריערדיקן אָרט, אַ שטייגער ווי זאָכן אין אַ ליידיק צימער, וואָס ווי נאָר דער מענטש איז אַרויס — האָבן זיי זיך צעשליידערט, צעבונטעוועט, געענ-דערט אָרט און סדר, נאָר באַלד ווי זיי האָבן דערהערט די טריט פון זיין צו-ריקקומען — זענען זיי צוריק זיך צעלאָפן אויף די ערטער, זיך אויסגע-שטעלט און אויסגעלייגט מעשה סטאַטעקלעך.

דער זין האָט ווידער אַקעגנגעלויכטן פון איטלעכער זאָך, וואָרעם איצט האָט זיך אַבראַמסאַנען געדאַכט. אַז ער האָט געפונען די פאַרענטפערונג. ער-געץ הינטער אַ דאַרף, זיך צוהערנדיק צו דער רויער סקריפענדיקער קלאַג פון אַן אייזל, אין מיטן דער בענקשאַפט נאָך צוריקקער, נאָכן גאַרנישט, נאָכן נישט-זיין. האָט אים באַוועלטיקט אַ געפיל, אַז די וועלט פון שאַטנס, אַט די זעלביקע וועלט טאַקע, וואָס קלעפט דאָ אויס אַרעמע מענטשלעכע ליבער און וואָרפט זיי תיכף פונאַנדער — יא, אַז אַט די וועלט האָט איינגעשלונגען שלומען ווי אַן אויסקויף. פון איצט אָן, גראַד פון איצט אָן וועט דער וועג ווערן אַ באַרג-אַרויפיקער. שלום איז געווען דער קרבן. געבראַכט איז דער קרבן און איבערגעבעטן איז די וועלט פון שאַטנס, וואָס וויל נישט דערלאָזן, חלומות זאָלן אַנטון אַ גוף, נישט קיין צייטווייליקן, נאָר אַ באַשטענדיקן, אַזאַ פעסטן און דורותדיקן, ווי ירושלימס פעלדזן. פון איצט אָן וועט יענע אייפער-זיכטיקע וועלט צודריקן אן אויג, זיך מאַכן נישט וויסנדיק, מעלה-גרהן אין שטילער צופרידנהייט דעם טייערן קרבן — און לאָזן צו רן.

און געווען איז אַזוי :

געזען אַז גבריאל קומט אַלץ נישט, האָט אַבנר באַשלאָסן אים אויפצו-זוכן. די ענגלענדער האָבן גבריאלן באַדאַרפט. ס'איז נישט געווען ווי אַ מאָל, ווען מ'האָט זיי געדאַרפט ערשט איינרעדן, אַז ס'לוינט פאַר זיי זיך צו שלאָגן אויפן פאַלעסטינער פראַנט. לאַרד קיטשענערס פאַליטיק האָט באַנקראַטירט :

מ'האט שוין לאנג געהאט איינגעזען אויף דעם שטילן דאונינג-סטריט, און דיטשלאנד פירט די מלחמה דער עיקר צוליבן מיוזת.

געזוכט האט אבנר אין דער געגנט פון אסואן. גבראלן האט ער נישט געטראפן. נאר ווען ער האט אן אומרויקער און אן אנטווישטער זיך געלאזט מיטן צוריקוועג, איז אים איינגעפאלן, אז גבראל איז שוין אפשר נאענט פון קאר.

געטראפן האט ער אים ביי די געלע דרייעקן, די פיראמידן, גבראל האט געהאט דעם אבליק פון א וואגלענדיקן דערוויש. בלאס, אויסגעהונגערט, פארוואקסן און אפגעריסן. בלויז אין די אויגן האט זיך געטאיעט א פרייד פון געפינען און עפעס פון א גליקלעך קינד האט געשפילט אינעם שמייכל. ס'האט לאנג נישט געדויערט און גבראל האט זיך ווידער אריינגעווארפן אין דער ארבעט. אים האבן נאר אומרויק געמאכט די פסרדיקע באמיונגען וועגן א לעגיאן. זשאבאטינסקי האט אין לאנדאן געארבעט מעשים, איז אויך געווען אין פאריז, האט אומעטום אנגעשפארט. א, דער מענטש מיט דער פעסטער קינבאק האט פארמאגט עקשנות! דא, אין מצרים גופא, האבן די פארטריבענע פאלעסטינער, וואס זענען געזעסן אין די געפאנגען-לאגערן, נישט אויפגעהערט צו רעדן וועגן א יידישן לעגיאן, וואס זאל — צוואמען מיט די ענגלענדער — זיך לאזן אויפן וועג פון די צוועלף שבטים, אויפן וועג פון מצרים איבערן מידבר, און אט אזוי אריינמארשירן אין צוגעזאגטן לאנד. יונגע יידן פון דעם גרויסן אומעטום, ווו דאס לאנדלאזע פאלק איז צעווארפן, יונגע יידן פון לאנדאנער ווייטשעפל, פון דער ניו-יארקער איסט-סייד, פון די ענגלישע דאמיניאנס, יונגע יידן וואס טרעמפעווען ערגעץ אין קאליפארניע אויף דעם געיעג נאך א חלום, יונגע יידן פון ווארשטאטן, פון געפאנגען-לאגערן, פון רעדאקציעס — זיי האבן עס געזאלט שאפן דעם יידישן לעגיאן כדי נישט אפצושטיין פון אנדערע פעלקער אין טאג, ווען די וואגשאלן וועלן גרייט זיין און ס'וועט פארקומען די נייע טיילונג פון דער ערד. פלעגט איצט גבראל אפט ארומבלאנקען צווישן די באראקן, ווו ס'האבן זיך אויפגעהאלטן די פארטריבענע ארומדרייען זיך ווי א פרעמדער, זיך צו קיינעם נישט לאזן דערקענען, פון דער זייט אויפכאפן ברעקלעך ווערטער, האלבע בליקן — און אומרויק ווערן אויף גאנצע טעג ארועק.

און וואָס וועט זײַן — האָט ער זיך געפרענגט, — וואָס וועט זײַן, ווען ס'וועט פֿאַרט ווערן אַ לעגיאָן? צו וואָס, אויב אַזוי, האָט מען געדאַרפט עתלית?

ער, גבריאַל, האָט געדאַרפט עתלית, ווייל ער האָט געהאַלטן: קיין פֿאַלק איז נישטאַ מער. לאַנג פֿונאַנדערגעפֿאַלן. מען דאַרף עס שאַפֿן פֿון דאָס נײַ. ווי אַזוי ווערט אַ פֿאַלק געשאַפֿן? צו ערשט קומט די מ ש פ ח ה. דאָס ערשטע קעמערל דאַרף מען שאַפֿן, די ערשטע משפּחה, און די אור־משפּחה פֿונעם פֿאַלק, וואָס דאַרף קומען — דאָס זענען זײַ געווען, די עתליתער. און ווייל דער ראש פֿון אַט דער משפּחה איז ער, גבריאַל, דאַרף ער און נישט קיין אַנדערער ווערן דער הערשער און דער געשטאַלטער.

זײַ אָבער האַלטן אַז אַ פֿאַלק איז דאָ, אַז עס האָט קיין מאַל, פֿון אַברהם צײַטן ביז איצטער, נישט אויפֿגעהערט צו זײַן. זײַ קומען צום פֿאַרטיקן.

האָט ער אַ טעות געהאַט?

יִדן פֿון אַלע ערדווינקעלעך זענען געזעסן אין דער הייליקער שטאַט ירושלים. מיטן אויג פֿון אַ פֿאַרשער האָט ער זיך צוגעקוקט צום לעבעדיקן מוועזן: יִדן שפּאַניאַלישע, בוכאַרישע, קורדישע, אורפֿאַלישע, קאווקאַז־שע פּערסישע; יִדן פֿון מײַזרח און יִדן פֿון מערב; יִדן פֿון מאַראַקאָ און יִדן פֿון אונגאַרן. דער מאַה־שערים־קוואַרטאַל — אַ יִדיש שטעטל פֿון פֿאַר דורות צוריק, אַריבערגעפֿלאַנצט ווי עס גײַט און שטייט. מיט הייזער, וואָס זעען אויס ווי אַ פינצטערע קופּע יִדן, וואָס איז מחדש די לבנה מיט האַלב־בלינדע, טראַכאַמעדיקע פענצטער־שייבלעך, מיטן גאַנצן קעלערדיקן דלות, מיטן „אסור להשתין על הקיר“ אויף די דרויסנווענט פֿון די קלויזן.

ער איז געווען בני די שומרונים אין שכם, אים זענען נישט פרעמד גע־ווען די תּימנים, ער איז געזעסן אויף די דיוואַנען פֿון ברייט באַגאַרטלטע בוכאַרער, ער האָט געקענט די ספרדים פֿון סאַלאַניקי און אַדריאַנאָפֿאַל. אין זײַנע אויגן זענען דאָס אַלץ געווען שבטים אַזעלכע, פֿאַרשטיינערטע רעשט־לעך פֿון אַ פֿאַלק, וואָס איז צעפֿאַלן געוואָרן מיט לאַנגע דורות צוריק.

ער, גבריאַל, האָט געוואַלט אָנהייבן פֿון דאָס נײַ. ער האָט אויפֿגעשטעלט דאָס הויז פֿון עתלית און האָט זײַנע מענטשן געלערנט צו טראַגן דאָס לאַנד

אין אייגענעם בלוט, ווערן ליבלעכע קרובים פון יעדן שטיין אויפן וועג.
און האט ער געהערט זאגן: די ברייטע יידישע וועלט — פלעגט ער די ליפן
פארבייסן. די ברייטע! די וועלט! אט ער הייבט אן די וועלט, — ער, גבריאאל.
ער געדענקט ווי שלום האט א מאל, בשעת א שמועס הינטער עתלית,
אים פלוצלינג איבערגעריסן:

— און די זעקס מיליאן יידן אין רוסלאנד?

א מאדנער טראץ האט זיך דערוועקט אין אים. ווען ס'איז געגאנגען וועגן
יידן, האט ער ציפערן פֿינט געהאט תכלית־שינאה. א ייד — דאס איז א זאך
אן אַנטי־ציפערישע.

— זעקס מיליאן? — האט ער געזאגט, — נו, איז וואָס? זעקס מיליאן

גאַרנישט.

שלום האט געשטוינט.

— וואָס הייסט גאַרנישט?

ער, גבריאאל, האט דערפילט א מין אַכוריות אין זיך. ער האט שניידיק

א מאַך געטון מיט דער האַנט:

— דאָס אַלץ וועט אונטערגיין. עס שווימט אויפן וואַסער.

— האַסט דען געלעבט צווישן זיי?

— נישט נייטיק. אַט דאָ מוז עס זיין, — האַט ער געוויזן אויף דער

ערד אונטער זייערע פיס, — אָדער אין ערגעץ נישט. אַט דאָ, דאָ!

אַבער איצט איז ער אומרויק. הם, דער מאַן מיט דער פעסטער קינבאַק...

וואָס וועט פֿאַרט זיין, אויב זיי, די אַנדערע, די וואָס גלייבן, אַז דאָס פֿאַלק

איז פֿאַר אַן, — וואָס וועט זיין, ווען זיי וועלן ביי אים אַפּנעמען דעם חלום

און ער וועט בלייבן ביים בלויון שפּיאַנאָזש?

ס'איז אַבער גענוג ער זאָל זיך דערמאַנען אין דער פֿאַרענטפּערונג, וואָס

ער האַט געפונען פֿאַר שלומס טויט דאָרט, הינטער דעם דערפֿל ביים איי-

בערשטן גיל, אַז אַלע ספּקות זאָלן זיך צעפּליען ווי איבערגעשראַקענע פּייגל.

נאַרישקייטן. דאָס אַלץ קאָן דאָך נישט זיין. שלום איז דאָך אומגע-

קומען, כדי עתלית זאָל פון איצט אָן גיין באַרג־אַרויף, הר־הויתים צו,

איבער די טויטע, נאַענט און אַלץ נענטער צו ירושלים גאָט.

מען וועט צונעמען בני די דייטשן דעם פאלאץ, וואָס זייער ווילהעלם
האַט געלאָזט בויען אויפן באַרג פון די איילבערטן, און פון דאָרט אַרויס וועט
מען באַנייען דאָס שטיינערנע געזיכט ירושלים.
ער שמייכלט. ס'איז ווידער די צייט פון גנאָד.
פון קעגן איבער, פון אַ ביז איצט באַהאַלטענעם פינטל, וויקלט זיך
אַרויס די בלויע פרוי.
לאַנגזאַם און פֿייערלעך וויקלט זי זיך אויף.

דאָס זיבעצנטע קאַפיטל

דאָס לעבן, וואָס וואַרט אויף אַ דונער

ס'איז געווען אַ זומער אין דער פרי. אַ תּמעוואַטע זון איז געשטאַנען
איבער אויסגעשטאַרבענע גאַסן פון אַ קליין ייִדיש שטעטל אין פּוילן. איבער
שפיציקע שטיינער האָט זיך געקוילערט אַ טונקעלע מאַסע פלייש, ענלעך
צום גוף פון אַ מענטש. די שטיינער זענען באַזייט געוואָרן מיט בלוט. די
טונקל-בלוטיקע מאַסע איז געווען צוגעבונדן צום וויידל פון אַ פּערד. אויפן
פּערד איז געזעסן אַ קאַזאַק מיט אַ פּיקע אין האַנט. ווען פון הינטן האָבן די
געשרייען אויפגעהערט, האָט דער קאַזאַק זיך אויסגעדרייט. ער האָט פון
פּערדל אַראָפּ אַריינגעשטעקט די לאַנגע פּיקע אין צעשניטענעם ליב. קיין
ריר נישט, קיין כאַרכל: דאָס פּערדל האָט געשלעפט אַ הרוג.

דער קאַזאַק איז געריטן צום וואַלד צו, וווּ ס'איז געווען דער שטאַב.
די זון האָט נאַרישעוואַטע אונטערגעשמייכלט.

מיט אַ מאַל האָט דאָס קליינע קאַזאַקן-פּערדל אַ טאַנץ געטון. זיך
דיבאַם געשטעלט און זיך צעהירושעט אַזוי, אַז דער קאַזאַק איז אַראָפּ און
גענומען קוקן אויף אַלע זייטן. אַבער חוץ דער זון האָט מען אין ערגעץ
נאַרנישט געזען. אַרום איז אַלץ געווען לידיק. צי ווייל מ'האַט שוין אַלע
יידן געהאַט אויסגעקוילעט, צי ווייל מ'האַט זיי געהאַט אַרויסגעטריבן פון
שטעטל מיט קינד-און-קייט — נישטאָ קיינער. צעשאַסענע פענצטער, צע-

שאַסענע דעכער, שטיל, ליידיק און עפעס אַ תּמעוואַטע זון, וואָס האָט אויס-
געזען ווי זי וואַלט מחמת צרות פון זינען אַראָפּ.

ווילד קוקט דאָס פּערדל אויפן קאָזאַק, ווי אַ רוח וואַלט דערין אַרײַן.
כאַטש נעם און שפּיז עס אַדורך אויפן אָרט.

דער קאָזאַק וואַרפט אַ קוק אויפן הרוג און זעט, אַז אויפן צעשניטענעם
לייב זענען נאָך געבליבן הענגען פאַרבלוטיקטע צײַטן פון דעם טלית, אין
וועלכן דער אַלטער ייד איז געווען אינגעהילט. אין אַט דעם טלית איז דער
ייד — דער איינציקער וואָס איז געבליבן אין שטעטל, צי מחמת אַלטקייט,
צי ווייל מען האָט גלאַט פאַרגעסן אין אים. — אין אַט דעם טלית איז דער
ייד געשטאַנען, גערעדט אויף אַ מאַדנער שפּראַך און געוואָרפן מיט די
הענט. ער, דער קאָזאַק, האָט אים געפּרעגט, וואָס ער טוט. דער ייד האָט
געענטפּערט, אַז דאָס איז אַ תּפּילה אַזאַ, וואָס ער זאָגט צום גאָט זײַנעם,
דעם זשידאָווסקען. אַבער די זשידעס האָבן דאָך נישט קיין גאָט. דאָס איז
דאָך אַ ליגן. וווּ איז דען זייער גאָט? אין וועלכער צערקווע זעט מען אים?
וווּ זענען די בילדער זײַנע?

ער האָט באַלד פאַרשטאַנען, אַז דאָס נאַרט ער אים אָפּ. דער ייד איז
אַ שפּיאַן אַ פאַרשאַלטענער און מיט די הענט גיט ער צייכנס דעם שוּנאַ.
איצט איז געבליבן נישט מער, ווי אַ צעקאַטשעוועטע מאַסע פּלייש און
צײַטן פון אַ טלית. נאָר פאַר וואָס וויל דאָס פּערדל נישט גיין? פאַר וואָס
מאַכט עס אַזוי מיט די אויערן? וואָס הירושעט עס אַזוי? ווער האָט אים
איבערגעפּירט דאָס פּערדל?

דאָ זעט דער קאָזאַק, ווי דער הרוג הייבט זיך אויף. פון דער צעשני-
טענער מאַסע הייבט זיך אויף אַ מענטש. דער זעלביקער אַלטער ייד מיט
דער באַרד, ווי אַ שטיק בלוילעכער שניי, ערשט געפּאַלן. ער איז איינגע-
וויקלט אין טלית און די בלוילעכע ווייסקייט פון זײַן באַרד שאַטנט איבער
דער פּוסטער גאַס מיט די בלוט-באַזײטע שטיינער. ער קוקט אויפן קאָזאַק,
קוקט אויף זײַן פּערדל, קוקט אויף זײַן פּיקע — און זאָגט:

— איך וועל מיך לאָזן איבער די פּראָנטן. איך וועל גיין איבער די
שטאַבן. וווּ איך וועל זיך ווייזן, וועט אַנפּאַלן אַ שרעק אויף אייך און איר
וועט אַראָפּלאָזן די הענט און וואַרפן די ביקסן. איר וועט זאָגן: דער ווייטער

רב גייט! איר וועט זיך צעלויפן און איר וועט פארשפילן. און צום צאר וועל איך אויך גיין. איך וועל אוועק צום צאר און וועל אים עפעס זאגן. ער וועט אומקומען. איך וועל מיך נוקם זיין פאר דער קרייודע פון יידישן בלוט.

אין דער לופט האט זיך פארווארפן א בריק, דער ייד איז ארויף אויף איר און פארשווונדן, און דער קאזאק איז געשטאנען אונטער דער בריק און געשריען. ס'האט זיך אים געדאכט אז ער טרינקט זיך. פון דעמאלט אן גייט דער ווייסער ייד איבער די רוסישע פראנטן. זעלנערס לאזן ארויס די ביקסן פון האנט. קוילן הערן אויף צו בילן. און צו די יידישע זעלנערס, וואס אויף די פראנטן פון דעם צאר, בייגט ער זיך אן און גלעט זייער נאקן און זאגט דריי ווערטער אויף לשון-קודש: — לי נקם ושלם.

אט די מעשה האט אן עסטרייכישער אפיציר, א ייד פון ארום טארנע, דערציילט לאהן. א מעשה, וואס גייט איבער די רוסישע פראנטן. די מעשה איז איר מער פון קאפ נישט ארויס, זינט עס האט צו איר דערגרייכט די ידיעה וועגן שלומס טויט. זי האט געוואלט ווערן אזא נקמה-נעמענדיקער גייסט אויף די פראנטן פון דער טערקיי. די ידיעה איז צו איר אנגעקומען, ווען זי איז געלעגן אין זכרון קראנק אויף מאלאריע.

מ'האט עס איר אפן נישט געזאגט, מ'האט עס איר אזוי גוט ווי נישט געזאגט איבער הויפט — זי האט עס מער ארויסבאקומען פון באוועגונגען און בליקן, איידער דערהערט פון עמעצנס מויל. זי האט נישט געקאנט וויינען, זי האט נאר קורץ א געשריי געטאן, ווי מ'וואלט איר אריינגעהאקט א טשוואק אין שארבן. דערנאך האט זי עפעס לאנג, לאנג גערעדט פון היץ און געצל, דער אלטער טאטע, האט צו איר קיינעם נישט צוגעלאזט, געזעסן ביי דער טאכטערס בעט און אויסגעהערט ווי זי, לאה, גייט מיט שלומען צו דער חופה, ערשט עס ווייזט זיך ארויס, אז די חופה ברענט, זי איז אין גאנצן פייער און מען דארף זיך ראטעווען. פון דער ברענענדיקער חופה

לויפט זי מיט איר שלומען צום ים. וויל זיי דער ים נישט באהאלטן, ווילן זיי די וואסערן נישט ארייננעמען צו זיך, און אלץ ארום זיי ברענט. שלום ווערט ביסלעכווייז פארוואנדלט אין א זייל פון פייער, און אט ברענען שוין בני אים די קנעכלעך פון די פיס, און אלע זעען, די גאנצע וועלט קוקט זיך צו, נאָר קיינער רירט זיך פון אַרט נישט, קיינער קומט נישט ראַטעווען. ווען לאה איז אויפגעשטאנען האָט זי מיט קיינעם נישט געוואָלט אויס-רעדן אַ וואָרט און האָט זיך געוונדערט, וואָס אַרום איר זעט אלץ אויס ווי פּרײַער, ווי פּאַר דעם.

זי האָט זיך אלץ געוונדערט, וואָס דאַרדאַנסקי איז נאָך אלץ פאַראַן. בעת שלום איז שוין נישטאָ.

אַ שיף פון דער קאַאליציע האָט דאַרדאַנסקי צוגעשטעלט צו די ארץ-ישראלדיקע ברעגעס און ווידער איז ער געווען אויף איין ערד און אונטער איין הימל מיט לאהן. ער האָט אָנגעשטעלט נייע מענטשן אין עתלית, אויסגעהאָדעוועט פרישע סטאַדעס שפּיאַנאַזש-טויבן, זיך אַרומגערינגלט מיט פלערליי העלפערס און אונטערהעלפערס, וואָס האָבן נישט געוואָסט צו זאָגן איינער פונעם צווייטן, געשיקט מענטשן צום ים, צו די שיפן, זיך געחברט מיט דייטשישע און עסטרייכישע פּילאַטן — און זיך צוגעכאַפט צו לאהן, פשוט צוגעכאַפט, גענומען זי מונטערן, וועקן, ציען צו זיך.

ער האָט צום הונדערטסטן מאל געמוזט דערציילן, ווי אַזוי שלום איז אומגעקומען. נאָר דערציילנדיק האָט ער פאַרבאָרגן, — נישט נאָר פאַר לאהן, נאָר פאַר זיך אליין אויך, — עפעס, וואָס איז געווען צו שרעקלעך און וואָס האָט זיך פאַרקליבן אין אַ טונקל ווינקל פון זיין יש, פּדי דער-וויל נישט צו שטערן. ס'איז געווען אַ מין שטילער דערווייליקער אָפּמאַך צווישן אים און יענעם עפעס, וואָרעם זינט יענעם פאַרטאָג אין מיידבר איז דאָס גאַנצע לעבן זינס געוואָרן אויף-דערווייליק. זינט אפרים דאַרדאַנסקי האָט דערקענט דעם טויט — האָט ער פאַרלוירן דאָס געפיל פון עפעס שטענדיקס, פון עפעס, וואָס ענדיקט זיך נישט. אלץ האָט גענומען הענגען אויף אַ האָר און אַט דאָס האָרעלע האָט דאַרדאַנסקי געהיטן מיט ציטער-ניש. איצט איז די העלדישקייט זינע געווען די העלדישקייט פונעם פחדן, וואָס שטעלט איין דאָס לעבן, פּדי דאָס לעבן צו פאַרהיטן. און דער עיקר

איז אים געגאנגען אין לאהן. ער האָט געוואָסט: שלומס געשטאַלט וועט ער פון איר נישט אַרויסיאַגן. אָבער נאָך האָט ער געוואָסט: ביי לאהן וועט ער, דאַרדאַנסקי, זיין אויף אייביק צונויפגעקניפט מיט שלומען, פאַרבונדן מיט אים און זיין אַנדענק דורך יענעם פאַרטאַג אין מידבר. דאָס האָט אים געוויזן דעם וועג צו איר. ער האָט דעם וועג געזען אָפן און קלאַר.

ביים דערציילן פון שלומס טויט פלעגט ער קיין מאָל נישט פאַרגעסן צו דערמאָנען, ווי אַזוי ער האָט וויינענדיק געקושט דעם טויטן. ער האָט שלומס קערפער געוואָלט און נישט געקאַנט מיטשלעפן — קוים וואָס ער איז אַליין געקראַכן. ער וואָלט שוין אַזוי געבליבן מיט שלומען, וואָלט אויסגעגאַנגען לעבן אים — און אַ סוף. ער האָט זיך אָבער דערמאַנט אַן דער זאָך. אַן דער אַרבעט האָט ער זיך דערמאַנט. ער האָט דערפילט אַז מען טאָר נישט דעזערטירן.

דאָס פינגערל האָט ער ערגעץ באַהאַלטן, עס אָפּגעהיטן, קיין מאָל נישט געטראָגן און נישט געוואָלט, לאה זאָל וויסן, אַז ער האָט איר פינגערל אַראָפּגעצויגן יענעם פאַרטאַג פון שלומס האַנט אַראָפּ.

איין מאָל, ווען דאַרדאַנסקי האָט איר גענומען דערציילן ווי אַזוי ער איז, אַ פאַרווינדעטער, צוגעקראַכן צום טויטן און אים אָנגעהויבן קושן, האָבן לאהס אַקסלען אַ צוק געטון ווי פון אַ שאַרפן ווינט, איר קאַפּ האָט זיך אָנגעבויגן און די פּייכטע ליפן האָבן זיך אויסגעצויגן צו דאַרדאַנסקי.

דאַרדאַנסקי האָט געוואָסט, אַז אַזוי וועט זיך עס אויסלאָזן. ווען לאה האָט אים געקושט, האָט ער געוואָסט, אַז דאָס קושט זי דורך אים שלומען. זי קושט די ליפן, וואָס האָבן זיך צום לעצטן מאָל צוגערירט אין אַ קוש צו די ליפן שלומס, צו שלומס האַלדז, צו שלומס הענט... זי קושט דעם מענטש, וואָס האָט אַליין געזען דעם טויטן שלום, געזען זיין פנים, דאָס פאַרריסענע צום הימל, געזען אַרום אים דאָס זאַמד, וואָס האָט גיריק, ווי עפעס אַ טייער געטראַנק, אויסגעטרונקען דאָס בלוט זיינס. זי קושט דעם ע ד ו ת.

ער האָט זי איינגעזאַפט אין זיך, געזען, ווי זי לעבט ביסלעכווייז צוריק אויף, ווי זי נעמט זיך אויף ס'ניי צו דער אַרבעט, פילנדיק לעבן

ברענענדיקע ערד

זיך אים, אפרימען, וואָס איז פאַר איר געוואָרן אַ טייל פון שלומען, אַ צוריקגעקערטע, צוריקגעפונענע טייל פון אַ שרעקלעכער אבדה. ווידער האָט זי זיך געטראָגן איבער ירושלים, איבער חיפה, איבער רמלה, איבער רוחמה און באר-שבע.

ס'איז נישט געווען קיין לעבן פון אַ מענטש, נאָר אַ מין מאַלאַריע אָן היץ, אָן אויסטערלישער פיבער, בעת וועלכן מ'האַלט קאַפּ און מען מוז שטאַרק און אַ סך געדענקען. זי האָט געוואַלט נקמה. נקמה אין די בע-דוינער, נקמה אין די טערקן, — נקמה פאַר שלומס קאַפּ, וואָס מ'ווייסט אַפילו נישט וווּ ער איז אַהינגעקומען.

עס האָט געפיבערט אַרום איר. עס האָט געבליצט ווי נאָך אַ הייסן זומערטאָג. דער טאָג איז שוין געלעגן הינטער איר, די בליצן זענען געפלוין, די געוויטער-נאַכט האָט זיך דערנענטערט.

סיי זי, סיי דאַרדאַנסקי האָבן זיך מוראדיק געאַיילט. נישט געאַיילט האָבן זיך נאָר די ענגלענדער. זיי האָבן געהאַט איינגע-נומען עזה און זיך צוריקגעצויגן און ווידער איינגענומען — און ווידער געוואַרט.

אויף וואָס ?

ווער קאָן עס וויסן ? נישט נאָר די וועלט — די ענגלענדער אַליין האָבן קיין מאַל נישט געוואָסט, פאַר וואָס זיי טוען אזוי און נישט אַנדערש. אָבער שפעטער האָט זיך אַלע מאַל אַרויסגעוויזן, אַז פאַרלוירן האָט פון אַט דעם נישט וויסן די וועלט, די ענגלענדער — נישט.

און אַז לאָהן איז אין יענע פיבערטעג געראָטן צו באַקומען ידיעות, וואָס האָבן אַפילו די ענגלענדער געמוזט אַ הייב טון פון אַרט, — האָט זי אין איר פיבערדיקייט וואַרטן נישט געקאַנט, זיך אויף קיינעם נישט פאַר-לאָזט, אַפילו נישט אויף דאַרדאַנסקי, געלאָזט וויסן גבריאלן, אַז זי מוז קומען אַליין קיין עגיפטן, און איידער וואָס, איידער ווען איז זי שוין געווען אין גענעראַל-שטאַב.

מיסיס טאַלעדאַנאַ (אזוי — אויף דעם מאַנס נאָמען — האָט זיך גע-הייסן רופן לאַה אַבראַמסאָן) — מיסיס טאַלעדאַנאַ האָט דאָס מאַל אַרויס-געוויזן אַ בריהשאַפט, וואָס האָט ביי די ענגלענדער פון שטאַב אַרויסגע-

רופן א פארגלייך מיט לארענסן. זיי האבן איר געמאכט קאמפלימענטן, זיך געלאזט פאטאגראפירן מיט איר און גענומען אויפווייזן, אז ס'איז פאר איר געפערלעך צו בלייבן אין פאלעסטיין און אז מיט אירע פעיקייטן קאן זי מאכן די אמתע קאריערע, די מיסיס טאלעדאנא, — עי וואַנדערפול קעריער.

— איך דענק, — האָט לאַנגזאַם און מעטאָדיש אויסגעקלאַפט זיין פיפּקע אַ זייער לאַנגער, פּילאַסאָפּיש געשטימטער עלטערער אָפיציר, — איך דענק, מיט אַזאַ האַלדו און אַזעלכע אויגן... איך מיינ, מען קאָן דעב־קען, אַז מיט אַזאַ האַלדו און אַזעלכע אויגן קאָן אַ פּרוי זיין ביידע — לידי מאַקבעט און אָפעליאַ. איך דענק, אַז מען קאָן אַזוי דענקען. דענקט איר נישט, מיינע הערן?

די רויקייט זייערע האָט איר ווי געטון פּיוּיש. אין זיי אַלעמען איז געווען אַ קאַלטבלוטטיקייט און אַ זיכערקייט פון גוטע שפּילערס, וואָס אַיילן זיך נישט צו געווינען — און דעריבער פאַרשפּילן זיי נישט. ווען זיי האָבן מיט בראַווער נאַיוויטעט איר ווידער גענומען אויפווייזן, וואָס פאַר אַ קאַריערע זי וואַלט געמאַכט, ווען זי ווערט אַ פּראָפּעסיאָנעלע שפּיאַנין, האָט זי זיך צעלאַכט אַזוי, אַז זיי האָבן זיך דערפּילט ווי פאַרשעמטע קינד־דער, וועלכע קאַנען נישט פאַרשטיין, מיט וואָס זיי האָבן עס אַזוי לאַכן געמאַכט די דערוואַקסענע. איז עס באַמת אַזוי נאַריש? אַזוינע שפּיאַניס האָט די עמפּייר נישט קיין סך. די עמפּייר איז גרויס. איר קאַריערע הייבט זיך ערשט אָן. און אַחוץ פּאַלעסטיין — —

זי האָט געוואַלט וויסן, ווען זיי וועלן אָנהייבן די גרויסע אָפּענסיווע. לויט איר חשבון האָט מען געדאַרפט אָנהייבן שוין איצט. זיי האָבן איר העפלעך געגעבן צו פאַרשטיין, אַז סטראַטעגיע איז נישט איר זאַך.

זי האָט שוין באַדויערט, וואָס זי איז אַהערגעקומען. אַבנרן האָט זי פּמעט נישט דערקענט — אַזוי מעגלעך איז ער געוואָרן פאַר דער צייט וואָס זי האָט אים נישט געזען. ער האָט זי גענומען אויפהייטערן מיט לייכטע רייד. לאַה האָט אַרונטערגעלאַזט דעם קאַפּ אויף די הענט. זי האָט אַרויסגערעדט איין וואָרט:

— שלום.

ס'איז געווען שטיל. אבנר האָט זיך אויסגעדרייט מיטן פנים צום פענצ-
טער, אַרויפצולאָזן אויף זיך וואָס מער זון.

שווינגנדיק האָט זי גבריאַל געגלעט איבערן קאַפּ.

— אומבאַדינגט ווילסטו צוריק ?

— איך מוז.

זי האָט האַסטיק אַ הייב געטון דעם קאַפּ, און אַ שטאַלענער שטראַל,
אַן אַפּגלאַנץ אַ פאַרוואַגלטער, נישט צו וויסן פון וואַנען, האָט זיך איבער-
געבראַכן אין אירע אויגן נאָך איידער גבריאַל האָט אים באַוווּן אויפ-
צוכאַפּן.

אַבנר האָט אַרויסגעשאַסן :

— וויסטו ? דער גענעראַל-שטאַב וועט דיך פאַרט נישט אַרויסלאָזן.

כ'האַב געהערט.

— וואָס האַסטו געהערט ?

— דו וועסט נישט קריגן קיין שיף. זיי וועלן נישט געבן.

לאה איז אויפגעשפרונגען.

— זיי וועלן מיך נישט לאָזן צו שלומען ?

פאַר איר איז דאָס לאַנד געווען — שלומס לאַנד, און נישט לאָזן
צוריק אַהיים — האָט געהייסן : נישט לאָזן זי צו שלומען, נישט לאָזן צום
עיקר און דער אומפאַרמיידלעכקייט.

זי איז שנעל אַרויס און האָט זיך געלאָזט איבער די גאַסן. אַלץ האָט
געקאַכט אין איר. דער הימל האָט אַ דורכזיכטיק-פּוסטע בלויקייט פאַר-
האַנגען איבער דער שטאַט, אַ בלויקייט, וואָס איר פּוסטקייט און דורכ-
זיכטיקייט האָט אַזש ווי געטון. לאהן איז פאַרגעקומען, אַז אַט די בלענדנ-
דיקע פּוסטקייט וואַקסט אויס ווי אַ גיגאַנטישע שפּין און וויל זי אויף
איביק אַרײַנציען אין איר בעץ.

זי האָט זיך ווידער דערזען אין גענעראַל-שטאַב, די פּיס האַבן זי
אַליין אַוועקגעפירט אַהין, דערנאָך האַבן די הענט אַרויסגעצויגן אַ מויזער

און דאָס מויל האָט זיך אָנגערופן: אָט מיט דעם-אַ מאַכט זי אַ סוף צו איר ביסל לעבן, אויב זי קריגט גישט קיין שיף צוריק. אַ שטייפער אָפיציר, וואָס האָט אויסגעזען ווי אַרויסגעוואַקסן פון זיין מונדיר און האָט געהאַט אַ רויזיק פנים, ווי אַ שטיק שמעקעדיק זיף, האָט געוואָרפן אויף איר פייכטע, קלעפיקע בליקן. ער האָט עפעס גערעדט וועגן וואַלקיריעס און אַמאַזאָנעס, האָט זיך באַמיט אָנצורירן אירע הענט, געזאָגט, אַז אירע הענט דערמאַנען אין וויאַלאַנטשעלן (נישט אַנדערש), און די אויגן — שפּיזן (פאַרט אַ מיליטער-מאַן!). ער איז געווען אין אַ פּאַע-טישער שטימונג, דער אָפיציר.

פאַר אים איז געשטאַנען אויפן טיש אַ פּלאַש קאַניאַק און דערביי איז געלעגן אויפגעמישט אַ בוך פון קיפּלינגען. ער האָט פאַר לאַהס אַרײַנקום געהאַט געוופּט און געלייענט, געלייענט און געוופּט. דערנאָך האָט ער געקוקט אַ גערירטער און שיפורלעכער צום פענצטער, וואָס הינטער אים האָט גערוישט און זיך איבערגעגאַסן די זינדיקע שטאַט קאַיר.

איצט האָט ער גישט געקוקט מער צום פענצטער — ער האָט געקוקט צו לאַהן, גלייך זי, לאַה, וואַלט עס געווען דאָס פענצטער צו זיינע חלומות פון אַ הויכן שטאַב-אָפיציר, וואָס האָט זיך פאַרגונען, צווישן איין שטאַב-ענין און דעם צווייטן, צו ווערן אַ ביסל שיפורלעך און אַ ביסל פּאַעטיש — איבעריקנס, פונקט אַזוי פיל, וויפּל דאָס איז דערלויבט אַן ענגלענדער. ער האָט זי לייכט אַ צי געטון צו זיך.

לאַה איז גרייט געווען אים אויסצופאַטשן. איר פּעס איז אָבער באַלד אַריבער אין איראַניע. זי האָט אים אָנגעקוקט, ווי אַן עלטערער מענטש קוקט אַן אַ נאַריש יינגל.

דער אָפיציר האָט גישט געפילט אירע בליקן, ער האָט איר רק געקוקט אויף די הענט און געוואַלט זיי, די הענט אירע, פילן אין זיינע. ער האָט זי אַ צי געטון צו זיך שטאַרקער. זי האָט זיך געווערט און איז שיער גישט אומגעפאַלן. אַ פאַרביטערטע שוין, האָט זי געכאַפט דאָס בוך פון טיש, עס אַראַפּגעשלינדערט און גענומען טרעטן. די פּלאַש קאַניאַק האָט זי פונקט אַזוי אַראַפּגעוואָרפן און זי איז צעבראַכן געוואָרן מיט אַ הילך, וואָס האָט

דעם הויכן אפיציר אויפגעוועקט פון זיין ביסל שיכרות און ראמאנטישקייט. דער ענגלענדער אין אים האט זיך מיט א מאָל אויסגעשטייפֿט, אויסגע- גלייכט און אויסגעניכטערט. ער האט שטרענג און נישט אַן טרויער געקוקט אויף דעם חורבן פון דער פלאַש קאַניאַק און אויף דער וויסטער מפּלה פון זיין ליבלינג-שרייבער קיפּלינג. וואָס האָט זי געוואָלט פון זיין קיפּלינג מיט זיין קאַניאַק ?

אַ רגע האָט ער אַראָפּגעלאָזט די בליקן צו די פּאַפּירן. דערנאָך האָט ער אָנגענומען אַ שטרענג-געשעפטלעכן טאָן און אַ פּרעג געטון, ווי קיין מאָל גאַרנישט, ווען זי האָט בדעה אָפּצופאַרן.

מ'האַט איר סוף-פּל-סוף צו ליב געטון, דער איינגעשפּאַרטער מיסיס טאַלעדאַנאַ. זי איז אַוועקגעפאַרן.

ווען אַבנר האָט זיך געוואָלט מיט איר צעקושן פאַרן אָפּפאַר, האָט זי אים לייכט אָפּגעשטופּט פון זיך. גבריאל האָט אויסגעשטרעקט די האַנט און גאַרנישט געזאָגט. ער האָט געטראַכט מיט שטאַלץ, אַז ער האָט זיך אין דער שוועסטער נישט גענאַרט. אין אַ ספּנה האָט ער נישט געגלייבט: איצט מוז דאָך אַלץ גיין באַרג-אַרויף.

אַבער לאה האָט די ספּנה געפילט און זי געזוכט. זי איז צוריקגעקומען צום נאַענטן, אַלץ נענטערן אומגליק, צו דער פּיין, צום געוויטער.

זי איז צוריקגעקומען צו דער קליינער ערד, וואָס איז פאַר איר נאָך פּול געווען מיט שלומען, מיט זיין קול, מיט זיין אַטעם, מיט זיינע טריט, און צוריקגעקומען איז זי אויך צו דאַרדאַנסקין און צו די ווייטיקדיקע קושן, וואָס זי האָט אים געקושט, צו דער בייזער אומהיימלעכער ליבע, וואָס זי האָט אים ליב געהאַט.

ווידער האָט זיך אָנגעהויבן דאָס לעבן, וואָס איז געהאַנגען אויף איין האַר, אַ לעבן ערב אַ קאַטאַסטראַפּע, אַ לעבן וואָס וואַרט אויף אַ דונער. ווי אַ הויכער בוים ציט צו דעם בליץ צו זיך — אַזוי האָט לאה געוואָלט צוציען צו זיך דעם טויט.

דאָס אַכצנטע קאַפּיטל

דער גאַנג נאָך דער אבדה

פון טאָג צו טאָג מערן זיך די רייסענישן צווישן ווילהעלםס יונקערס און די דינער פון סולטאַן. די דייטשן זעען, אַז דער טערק, דער שלימזל, מאַכט אַן צרות. מיט דער פּערטער דיוויזיע פירט שוין אַן פּאַן-פּאַלקנהיים, דער דייטש. כאַטש דער טיטל הויפט-קאָמאַנדיר איז אים געבליבן, איז איצט דזשעמאַל-פּאַשאַ גיכער אַ מיליטערישער גובערנאַטאָר. ער איז דער דיק-טאַטאָר פון סיריע. עפּטער ווי אַלע מאָל זיצט ער איצט אין דמשק, מיינדט אויס ירושלים. ירושלים איז אַ שרעקלעכע שטאָט. זינט ער איז דערגאַנגען, אַז אַבראַמסאָן איז אַריבער צו די ענגלענדער, זענען די מעתל-לעתן זינען אַ געמיש פון צאַרן און שרעק. ער גיט אַרויס באַפעלן אויף באַפעלן, לאָזט טרייבן דאָס ביסל יידן פון איין אַרט אויפן צווייטן און קאָן אַלץ נישט קומען צו זיך. גערן וואָלט ער זיי אַרײַנגעטריבן אין ים אַרײַן, און וואָלטן זיי שוין טיף אין אַפּגרונט געלעגן, — וואָלט ער ערשט געציטערט, זיי זאָלן נישט קאַפּויערשווימען.

איצט ווייסט ער, אַז ווען נישט אַבראַמסאָן — וואָלט מען איינגענומען דעם סועץ. זיין, דזשעמאַל-פּאַשאַס נאַמען וואָלט אַרײַנגעריטן אין דער געשיכטע אַרײַן, ווי מאַכמעד אויף זײַן אַלבאַראַק. ווער ווייסט, וואָס פאַר אַן אַנבליק די וועלט וואָלט געהאַט. היסטאָריקערס וואָלטן זײַן גרויסקייט באַשריבן. אַ קלייניקייט — דער סועץ! אַבראַמסאָן דער ייד האָט אים איבערגעכיטערעוועט, פון דער געשיכטע אַרויסגעשטופּט.

עס שלעפט זיך די מלחמה אויפן מידבר-פּראָנט, ווי אַ קראַנק קעמל, און מען זעט קיין סוף נישט. ס'וואָלט שוין לאַנג אַ סוף געווען, ווען נישט אַבראַמסאָנס חברה. טערקיי און דייטשלאַנד וואָלטן מיט די שטיוול צע-טרעטן די שלאַנקע אויסטראַליער, נײַ-זעלאַנדער און קאַנאַדער, וואָס שלאַגן זיך נישט, נאָר שפּילן זיך. אַ מאַדנע אַרמיי! די זעלנערס שפּילן דאָך אַפּילו אין פּוטבאַל... הערן קאַנצערטן...

אַכמעד דזשעמאַל-פּאַשאַ, פירער פון דער יונג-טערקישער רעוואָלוציע,

ברענענדיקע ערד

געוועזענער פלאַט־מיניסטער, מיליטערישער דיקטאטאָר פון סיריע, זיצט אין דמשק און שרעקט זיך.

ער מישט אויף גרעצס געשיכטע, וואָס ער האָט געהאַט אויסגעשריבן פון בערלין, און בלעטערט צעטראָגן. עס איז, ווי די געשיכטע וואָלט געווען דאָס הויז פון די יידן, זייער אייגן הויז, און ווי ער, דזשעמאַל, וואָלט זיך אין אַ פרעמד הויז געוואָלט אַרײַנרײַסן. ער זעט לענדער און דורות, און הויך איבער די דורות און איבער די לענדער — אַ שטאַט אין גאַנצן באַרג, אין גאַנצן שטיין: ירושלים. אַ שרעקלעכע שטאַט! ווען עס מאַכט זיך דאָרט אַ שטורעמווינט — שרײַען די שטיינער און עס בלאָזן האַרנס פון דער ווינט און אין דער טונקלקייט פון וואַלקנס מאַלן זיך אויס פיגורן. די אַלטשטאַט האָט געסלעך ווי די אַפּגרונטן. איטלעך געסל — אַן אַפּגרונט. אַ שרעקלעכע שטאַט!

— זי לעבט? — פאַרזשמורעט ער פלוטעוואַטע אַן אויג און טײַטלט דערשראַקן מיט אַ פינגער צו דער שטאַט, וואָס מאַלט זיך אים איצט אין דמיון, צו ירושלים. — ווי מײַנסטו, אַבראַמסאַן? זי לעבט?

ער דערוואַרט צו הערן אַבראַמסאַנס געלעכטער. אַבער אַבראַמסאַן איז נישטאָ. ער האָט פאַרראַטן. ער איז בײַ די ענגלענדער.

נו, דאָס מאַכט נישט אויס, וואָס ער איז נישטאָ. ווען די שרעק שטאַרקט זיך און אַלע גרענעצן ווערן אַפּגעווישט — איז אַלץ פאַראַן, איז אויך אַבראַמסאַן פאַראַן. אַט זיצט ער טאַקע, דער ייד.

ער זיצט ווי קיין מאַל גאַרנישט, איז גרייט אַפילו אויסצוהערן אַ וויץ. מען קאָן אַפילו ציטירן הוגאָ — פאַר וואָס נישט? אַז מען וויל — קאָן מען פילאַסאָפירן וועגן דעם היישעריק אויך. מ'קאָן — פאַר וואָס נישט? ער איז גרייט אויסצוהערן.

— דער היישעריק... דו האַסט דאָך געשלאָסן אַ בונד מיטן היישעריק, אַבראַמסאַן. ס'האַט זיך באלד אַנגעהויבן מאַדנע: מיט אַ היישעריק. איך מיט מײַנע מחנות, דער היישעריק — מיט זײַנע, און דו, אַבראַמסאַן, מיט די דײַניקע — אין מיטן... דרײַערליי לאַגערן...

אַבראַמסאַן שאַקלט צו מיטן קאַפּ. יאָ, אַוודאי. אַזוי איז טאַקע געווען. און עס אַרט אים נישט. עס הייבט אים גאַר נישט אַן צו אַרן.

— דו לעבסט, אבראמסאָן? ווי מיינסטו — דו לעבסט?

דער וואָס זיצט קעגן איבער זאָגט נישט יאָ און זאָגט נישט ניין. עס קאָן זײַן אַז ער לעבט, און עס קאָן זײַן אַז נישט. מע ווייסט נישט. לעבן און נישט-לעבן — אַזוי דין איז די גרענעץ, אַז דאָס אויג דערקאַפט נישט. — איך וועל נעמען צו דיר אַ פּאַלאַקע, אַבראַמסאָן. איך וועל דיר צום טויט פאַרשמייסן... ניין, מיט אַ פּאַלאַקע וועט צו לאַנג געדויערן. מיט דער שווערד, זון פון דער צויג, מיט דער שווערד צעהאַק איך דיר! ווי מיינסטו, אַז איך צעהאַק דיר דעם קאַפּ — וועסטו זײַן אַ לעבעדיקער, צי אַ טויטער?

דער וואָס זיצט קעגן איבער שמייכלט אַלץ אומבאַשטימטער. ער מאַכט אַ באַוועגונג, ווי ער וואַלט געהאַט בדעה זיך אויפצוהייבן.
— ניין, גיין וועסטו נישט.

יענער פּאַלגט און בלייבט זיצן. מען קאָן זיצן אויך — פאַר וואָס נישט?
— פאַר וואָס האָסטו מיך אַרויסגעיאָגט פון דער געשיכטע? ווילסט אפשר אַליין גרינדן אַ דינאַסטיע? און ווי אַזוי, זאָג מיר, האָסטו אַרויס-באַקומען דעם היישריקס פּוונה! און וואָס, זאָג מיר, זאָל איך איצט טון? ביסט דאָך אַ קלוגער שאַטן. קאָנסט דאָך אַן עצה געבן. קאָנסט?
דער, וואָס קעגן איבער, איז מספּים מיט אַ קאַפּשאַקל.

— די דייטשן... דער פּאַן פּאַלקנהיים... און דו... און די אַרמענער... די אַרמענער, לאָז איך פּסדר שעכטן... שפּיאָנען! פאַררעטערס! זיי לעבן? געשאַכטענע לעבן?

— געוויס, — רופט זיך סוף-פּל-סוף אַז דער פון קעגן איבער. — אַלע געשאַכטענע לעבן. און די שעכטערס וועלן אומקומען. געוויס. דזשעמאַל איז דערשטוינט. ניין, ס'איז דאָך גאַרנישט אַבראַמסאָן. יענער, אַ פּנים, האָט זיך אויפגעהויבן און איז אַוועק. אַצינד זיצט קעגן איבער אַן אַנדערער. אַ מענטש — ווי אַ נעגאַטיוו פון אַ קלישע.

— ווער ביסטו?

— אַן אַרמענער.

— אַן אַרמענער? וואָס דאַרפסטו?

— דאָס וועט מען זען.

- פון וואנען ?
  - פון איינעם א טאג.
  - וואס פאר א טאג ?
  - א טאג, וואס ווארט.
  - נאך וואס ביסטו געקומען ?
  - איך בין נאך נישט געקומען.
  - ווער האט דיר געשיקט ?
  - דער טאג, וואס ווארט.
  - און דו ביסט נאך נישט געקומען ?
  - ביין.
  - טא וואס טוסטו דא, ארמענער ?
  - איך טו נאך נישט. איך וועל טון.
  - וואס וועסטו טון ?
  - איך וועל דיר הרגענען.
- דזשעמאל שרייט, רופט דעם לינדאקטאר צו הילף — און דער ארמע-
נער ווערט נעלם. דער דיקטאטאר פון סיריע דערציילט דעם דאקטאר פון
דעם שווארצן — דעם נעגאטיוו פון א מענטש, מיט וועלכן ער האט
אקערשט גערעדט.
- גערעדט מיט א שווארצן מענטש ? הם... דער אלטער שארפנאזיקער
גריך שאקלט מיטן קאפ. דערנאך באקומט ער א שטאלצע מינע.
- דעמענטיא פרעקאס, — מאכט ער.
- דאס לאטיין אליין ווארפט שוין אן א פחד. דזשעמאל וואלט עס קיין
מאל נישט געקאנט איבערחורן.
- ווי זאגסטו ?
- דעמענטיא פרעקאס.
- דער גריך איז שטאלץ אויף די קלינגענדיקע לאטיינישע ווערטער. פון
גרויס גדולה ווערט אים די נאז נאך שפיציקער, זעט אויס ווי א שארף
צוגעשניצטע בלייפעדער.
- דזשעמאל פרעגט מער נישט איבער. ער האט מורא איבערצופרעגן.
נאך דעם דאקטארס מינע רייצט אים אויף און ער הייסט אים גיין.

די שרעק ווערט אלץ גרעסער. ער מאַכט צו די אויגן. דער קאַפּ גיט זיך אַ וויג. חלומות קומען ווי אַ חברה באַנדיטן און שלעפּן אים אַוועק, שרייענדיק. די חלומות שפּריצן מיט בלוט, זענען פּול מיט מאַרד און געשריי. ער הרגעט און ווערט געהרגעט און לעבט אויף און הרגעט ווידער. ווען ער כאַפט זיך אויף איז שוין לאַנג העלער טאַג איבער דמשק.

געוואַלט האָט איצט דזשעמאַל איינס: אויב נישט אַבראַמסאַנען — איז כאַטש אַריינבאַקומען אין די הענט אַריין זיינע העלפּערס. אַז זיי זענען דאָ — האָט ער געוויסט, ער האָט גאָר נישט געוויסט, ווי זיי זענען. ס'האָט לאַנג נישט געדויערט — און ער האָט געוויסט אויך דאָס. עמרם זאַלקינדס טרויער נאָך שלומען האָט געעפנט די טערקן דעם וועג צו עתלית.

זינט שלומס טויט אין מידבר האָט עמרם זיך אין גאַנצן פאַרלוירן. אומזיסט האָט בועז אין אים אַריינגעטענהט, אומזיסט געפרוּווט אים פון קאַפּ אַרויסשלאַגן זיינע חשדים. ער, עמרם, האָט אָפּן חושד געווען דאַרדאַנסקין. ער איז מער נישט געווען דער שפּיאַן פון אַ מלוכה, וואָס עקסיסטירט נישט — פון מלכות-ישראל. ער האָט איצט איין געהיימעניש געדאַרפט אויספאַרשן: דאָס געהיימעניש פון שלומס טויט. אים האָט זיך געדאַכט, אַז שלום האָט אים פון יענער וועלט אַנגעשטעלט פאַר אַ פּריוואַט-דעטעק-טיוו. שלום אַליין איז, הייסט עס, אויך אַ בעלן צו וויסן, ווער, אייגנטלעך, עס האָט אים דערהרגעט: די בעדווינער, צי אפרים דאַרדאַנסקי. אויך ער, שלום, איז גינגעריק.

און אפרים, וואָס האָט אַזוי געוואַלט פאַרגעסן, האָט זיך געמוזט דער-מאַנען אַבער אַ מאַל און ווידער אַ מאַל, האָט זיך אַליין גענומען פרעגן, ווי איז דאָס געווען אין דער אמתן. ער האָט דאָך אַליין נישט געוויסט אויף זיכער, פון וועמענס קוילן עס איז געפאַלן שלום שוואַרצבערג אין יענעם אויסטערלישן פאַרטאַג.

איז ער אַ מערדער? איז ער עס נישט?

אַט די פּראַגע, וואָס ער האָט זי געהאַט ערגעץ פאַרשטויסן, פּדי צו קאַנען לעבן אויף דער ווייל, האָט אים ביז אַנטקעגנגעברענגט פון

עמרמס מרה-שחורהדיקע אויגן. זי האָט שוין מער נישט אָפגעלאָזט, טאָג און נאַכט געטענהט: דערמאָן זיך! מוזסט עס דאָך וויסן, דו מוזסט! מיטן געדאַנק איז ער זיכער אַ מערדער געווען, מיטן משוגענעם געדאַנק האָט ער שלומען געוואָלט אומברענגען, שטאַרק, לייַדנשאַפטלעך געוואָלט, — אָבער שוין זשע הייסט עס, אַז ער האָט שלומען געהרגעט אין דער אמתן?

איז ער שולדיק? אומשולדיק?

עמרם האָט אים געפאַרשט, אויסגעפרעגט ווי אַ ריכטער, געפייניקט ווי דאָס געוויסן, געמאַנט אַן ענטפער. ער גלייבט, עמרם, — אַזוי האָט דאַרדאַנסקי געזען באַשייַמפערלעך, — אַז דאָ איז געגאַנגען אין אייפער זוכט. אין אייפערזוכט צוליב לאהן.

און איז ער דען ווייט פון אמת, עמרם? האָט זיך נישט צעברענט די אייפערזוכט אין אים? איז נישט טאַקע צוליב איר, צוליב לאהן, אַרויס-געקומען דער גאַנצער פלאַנטער?

וואָס זשע, צום טייל, איז פאַרגעקומען יענעם פאַרטאָג? פאַר וואָס האָט ער, דאַרדאַנסקי, צוגעמאַכט די אויגן און בלינד געשאָסן? אַרעמער עמרם! ער מיינט: אויף זיינע קשיות איז פאַראַן אַן ענטפער. ער מיינט, אַז דעם ענטפער ווייסט ער, דאַרדאַנסקי. מאַדנע איז דאָך, וואָס אויך ער ווייסט נישט — ער, וואָס האָט דער איינציקער געקאַנט און געדאַרפט וויסן.

לאה איז איצט זיינע. לאה גלייבט, לאה פרעגט נישט. איר ווייטיק איז צו גרויס, זי זאָל נישט גלייבן. האָט דער טייל אַנגעטראָגן עמרמען. ניין, דער יונג איז נישט ביים זינען. שולם איז פון אייביק אַן געווען זיין מאַניע. איצט איז צו דער מאַניע צוגעקומען דער פאַרדאַכט. שרעקלעך! סאַראַ אויגן!

פון טאָג צו טאָג ווערן אים די אויגן אומהיימלעכער. דער יונג וועט אַפטון עפעס. עס נעמט זיך אים דאַכטן, אפרימען, אַז דאָס זענען קיין אויגן נישט, נאָר געלאָדענע מויווערס.

וואָס טוט מען?

ער וואָלט אייגנטלעך געהאַט אַ ברירה נישט צו ענטפערן אים אויף

זינע קשיות, שפילן די ראלע פון א באליידיקטן, אויסבייטלען צו זיין קאפ אלע חלומות, זידלען אים, ארויסטרייבן, פשוט זיך מאכן נישט וויסן. איז אבער די מעשה נישט אזוי גלאט. די צרה איז, וואס עמרמס קשיות זענען אויך זינע אייגענע. דאס וואס בני יענעם ברענט עס ארויס פון די מרה-שחורהדיקע אויגן, דאס ווארפט זיך אין אים, אין אפרימען, ווי א קראנקער נערוו, צאפלט מיט אַזאַ ביזער לעבעדיקייט, ווי אינע-ווייניק וואָלט זיך אַ חיהלע פאַרקליבן. אייפערזוכט...

אודאי איז געווען אייפערזוכט — און נאך וואסערע! אַזאַ שווערע, אַז ער פילט זי נאך איצט. ער איז דאך אייפערזוכטיק אויף דעם טויטן נישט ווייניקער אפשר ווי אויף דעם לעבעדיקן. ווי ער הרגעט זיך דאס אַוועק צוליב אים, אַט דער עמרם! וואָס, סוף-כל-סוף, לאַזט עס אים אַזוי נישט רוען? ער, עמרם, האָט דאך יאָ ליב זיין ווייב, זיין קינד... געאַרבעט אין ראַשונער ווינקעלער, פאַרדינט, געהאַלטן אויף דער שוויס זיין ווייבל, זיין קלאַרעט שקע, זיך געשפילט מיטן יונגעלע זינעם... און זע נאָר: צוליב שלומען איז דאך דאָס אַ שפּיאַן געוואָרן, צוליב אים — אין טערקישן מיליטער אַוועק, אַפיציר געוואָרן... און איצט — גייט דאָס אַרום אָן אַ קאַפּ, ווי נישט דערקוילעט, פּיניקט זיך און פּיניקט אים, אפרימען... זאָל אים נאָר נישט איינפאַלן צו פאַרפירן אַ טענה מיט לאהן. די גאַנצע צייט היט ער זי אויס פאַר אים, ווי פאַר פּייער. ער לאַזט זיי אַ מינוט נישט בלייבן אַליין. מער פעלט אים נישט!

נו, און אַט איז ער ווידער דאָ, עמרם. קוק אים אָן: ער שמייכלט גאָר! אַ משוגענער שמייכל. די אויגן בליענע און דאָס פנים שמייכלט. ער האָט, קענטיק, באַ-שלאָסן עפעס.

— וואָס איז? — פרעגט דאַרדאַנסקי האַרט.

— רוף אַרײַן לאהן.

— אַנדערש נישט?

— כּוּויל עפעס מעלדן.

— מעלדן-שמעלדן! קאַנסט מעלדן מיר אַליין.

— באהאלטסט זי אויס פאַר מיר ? האָ ?
— חלילה.
— הער : ס'איז בני מיר געבליבן, אַז איך לאָז מיר אין מידבר אַרײַן.
דאַרדאַנסקי האָט אויפגעקאַכט.
— שוטה ! אין אַזאַ הילוך, מיט אַזעלכע צעדרייטע אויגן, מיט אַזאַ
צעטומלטן קאַפּ ? ווייסט נישט, אַז דזשעמאַל-פּאַשאַס פּלבים לויפן אַרום
איבער דער גאַנצער מדינה ? ביסט אַזוי אויך געראַטן — דאַרפסטו נאָך
ווערן אַ מידבר-קריכער !
איצט האָט ער שוין אַליין אַרײַנגערופן לאהן.
— הערסט כאַטש, — האָט ער געשריגן, — וואָס דעם יונג פּאַלט
אַיין ? ער וועט גיין אין מידבר אַרײַן ! פאַרשטייסט — ער ! צוויי מאָל
איז שלום געקראַכן דורכן מידבר, איין מאָל באַצאַלט מיט געפּענגעניש,
דאָס צווייטע מאָל מיטן קאַפּ — און ער, עמרם, וועט באַווייזן, פאַרשטייסטו
מיר, וואָס שלום האָט נישט באַוויזן ! קוקסט אים אָן, לאה ? קוקסט אים
כאַטש אָן ? ער מאַכט דאָך אונדז אומגליקלעך און זיך ! פיר בעסער
אויס וואָס מע הייסט דיר. וועסט גיין, אַז מע וועט דאַרפן, אַז מע וועט
קאַנען. גראַד איצט, פאַרשטייסטו מיר, און גראַד ער.
לאה האָט עמרמען שטיל אַנגעקוקט.
— נאָך וואָס ווילסטו אין מידבר גיין, עמרם ?
— נאָך וואָס ? אויפזוכן שלומען.
דאַרדאַנסקי האָט זיך אַנגעכאַפט ביים קאַפּ.
— ווייסט נישט, אַז גבריאל האָט שוין אַרומגעזוכט דעם קערפּער
פאַר דיר ? נאָ דיר אויך אַ זוכער ! רב עמרם גרו-יאיר !
דער קערפּער ? האָט עמרם געשמייכלט. — מיר איז אַינגעפאַלן אַן
אַנדער זאך. עס קאַן גאָר זײַן, אַז שלום לעבט נאָך.
מיט אַ געשריי פון פרייד און שרעק איז לאה צוגעפאַלן צו דאַר-
דאַנסקיס אַקסל.
— לעבט נאָך ! — האָט דאַרדאַנסקי געשטורעמט. — לעבט נאָך !
לעבט ! וווּ לעבט ער ? וואָס דעם יונג פּאַלט אַיין ! כּ״האַב דען אַליין, מיט

די אייגענע אויגן, נישט געזען אים אַ טויטן? וועסט מיר דערציילן מעשיות?

— איך גלייב דיר נישט, — האָט עמרם געענטפערט. — ער געפינט זיך ערגעץ אין מידבר.

לאה האָט אויפגעהויבן דעם קאָפּ.

— און גבריאָלן גלייבסטו אויך נישט? ער האָט דאָך אים אין ערגעץ נישט געפונען, עמרם. ער האָט דאָך אים געזוכט.

— איך גלייב נישט קיינעם, — האָט עמרם גערעדט פינצטער. — איך גלייב נישט. איך מוז זען אַליין.

דאָרדאָנסקי האָט טריִומפּירט.

— ער גלייבט נישט קיינעם. ער גלייבט נישט, פאַרשטייסטו מיר, קיינעם. גבריאָלן אויך נישט. ער גלייבט אים נישט. ער וועט גיין אין מידבר, לאה. גראָד ער און גראָד איצט! אַ קלייניקייט — רב עמרם זאָלקינד!

עמרם האָט זיך אויפגעהויבן.

— איך האָב אייך געלאָזט וויסן. איצט גיי איך.

דאָרדאָנסקי האָט ביזו געשוויגן.

— איך האָב נישט קיין פּוּח צו אים, — האָט ער זיך נאָך אַ ווילע אָנגערופן. רעד דו מיט אים, אָ דו ווילסט.

לאה האָט געוואָלט רעדן, איינטענהן, אָפּהאַלטן עמרמען, אים אויפֿ־ווייזן, ווי אומפאַרויכטיק ער איז. זי האָט אָבער פאַרלוירן דאָס לשון. זי האָט געשוויגן. אַנשטאַט רעדן צו עמרמען — האָט זי גערעדט בלויז צו זיך. דאָס אומפאַרמידלעכע — האָט זי זיך געזאָגט — מוז געשען. פּריער מיט אַ טאָג, שפּעטער, — אַלץ איינס. און וועט עס נישט דורך עמרמען קומען — קומט עס סיי ווי. טויזנט וועגן האָט די קאַטאַסטראָפּע.

זי האָט עמרמען שטיל אַ קוש געטון אויפֿן שטערן. ער האָט משוגע אַ שמייכל געטון און איז, נישט קוקנדיק אויף דאָרדאָנסקי, אַרויס.

לאה און דאָרדאָנסקי האָבן זיך אָנגעקוקט ווי די פאַרמישפטע.

דאָס פאַרגעפּיל האָט זיי נישט גענאַרט.

צוויי טעג איז עמרם געריטן איבערן מידבר, צוויי טעג האָט ער געזוכט

שלמען און אויפן דריטן טאג האָט אים געכאַפט אַ וואַך, פאַרהאַלטן און אין קייטן אָפגעפירט קיין באַר־שבע.

ער איז געווען אַזוי אומפאַרזיכטיק, אַז ער האָט געהאַט ביי זיך זיין ביכל מיט די געהיים־צייכנס און נאָטיצן. מער האָט מען נישט געדאַרפט. די ידיעה, אַז מ'האַט זאָלקינדן געכאַפט, האָט לאה אויפגענומען ווי אַ זאָך אַ נאַטירלעכע און זייער אַ פשוטע. איצט זענען אַלע פאַרלוירן. ס'האַט אייגנטלעך נישט געקאַנט אַנדערש זיין. אויב שלום איז אומגעקומען — טאָ ווי און פאַר וואָס זאָל נישט אומקומען זי, דאַרדאַנסקי, זאָלקינד, אַלע ?

דאַרדאַנסקי האָט גענומען שעלטן דעם משוגענעם עמרמקע, דערנאָך האָט ער, אין פּחד פאַרן טויט, זיך אַוועקגעזעצט קלערן, צי מ'קאָן נאָך נישט ראַטעווען אַ מאָל זאָלקינדן און ממילא אויך די גאַנצע זאָך. מה־רעש ? ס'האַט דאָך שוין נישט איין מאָל געטראָפּן, אַז מ'האַט דעם און יענעם פון דער חברה אַרויסבאַקומען פון טערקס ידיים, נאָך דעם, ווי ער איז פאַרשאַטן געוואָרן. וווּ איז עפעס דער באַקשיש־הקדוש ? צוליב אַזאַ נאַרישן עמרם זאָל ער, אפרים דאַרדאַנסקי אַרײַנפאַלן ! דאָס איז אים פאַר־געקומען אַזוי זינלאָז, אַז ער האָט זיך אַזש צעלאַכט.

ער האָט דאָך נישט געוואָסט, אַז מ'האַט ביי זאָלקינדן געפונען דאָס נאַטיצביכל. ער האָט אַנגענומען, אַז וואָס וואָס — אַזוי צעדרייט וועט ער דאָך נישט זיין, דער עמרם, ער זאָל מיטנעמען אין וועג אַרײַן, אין אַזאַ וועג, באַווייזן קעגן זיך אַליין. סוף־פל־סוף איז דאָך עמרם נישט קיין נעכטיקער, סוף־פל־סוף איז ער דאָך עפעס אַן אויסגעפרוּוטער.

ער האָט זיך אַ מינוט נישט געקאַנט פאַרשטעלן, יענער זאָל זיין אַזוי צעטומלט, ער זאָל נישט געדענקען, פאַרן לאָזן זיך אין וועג אַרײַן, אַזאַ פשוטע זאָך, ווי אויסרוימען די קעשעבעס.

ער האָט שוין געוואָלט, ווי דער שטייגער, אונטערשיקן מענטשן אַהין, וווּ מען דאַרף, מענטשן מיט באַקשיש און מיט פלעשער קאַניאַק, נאָר אַז ער איז דערגאַנגען, וואָס מ'האַט אַזוינס געפונען ביי עמרמען אין די קעשעבעס, האָט ער אַרויסגעלאָזט אַן אויסגעצויגענעם פינף. ער האָט זיך

גענומען אויסבאהאלטן, ווו געטאָגט, נישט גענעכטיקט, אַנגעקומען ווי אַ
ווינט און פאַרשוונדן אָן אַ זינגעזונט.
דערווייל האָט מען פאַר זאַלקינדן אין באַר־שבע געהאַט אויפגעשטעלט
אַ תּליה.

אַ דייטשישער מאַיאָר, פּאַן־טעלער־בעי, איז גראַד פאַרבייגעפאַרן באַר־
שבע. דערזען די תּליה, האָט ער געוואָלט וויסן, ווער עס וועט האָבן דעם
פּבוד צו הענגען אויף איר. מען האָט אים דערציילט.

— הימעל־קרויץ־דאַנערוועטער, — האָט דער מאַיאָר זיך צעקאַכט. —
אַזאַ איינעם נעמט מען און מען הענגט אין דער וועלט אַרײַן? איר ווייסט
וואָס איר טוט, אַזיאַטן?

ס'האַט אים גוואַלדיק פאַרדראָסן. מענטשן האָבן אין די הענט אַזאַ
העכט, וואָס מ'קאַן פון אים אַרויסבאַקומען מי יודע וואָס, לויפן זיי אים
אויפהענגען. אַן איינלעניש אויף זיי.

— וואָס? — האָט דער יעקע געחווקט. — ס'וועלן פאַרפעלן תּליות
אין דער טערקיי?

האַט מען זיך אַראַפּגענומען אַ מוסר פון דעם דייטשס רייך, צעשטערט
די שנעל אויפגעבויטע תּליה און גענומען זאַלקינדן אויף אַ פאַרהער.
זאַלקינד האָט אַ טראַכט געטון אַ ביסל און אויסגעטראַכט אַ תּירוץ,
אַז דאָס איז ער סתּם אַזוי געריטן קיין קאַוואַדזש, וואָס אין מידבּר, געוויר
צו ווערן וועגן זײַן אַלטן פּריינד, דעם קאַמענדאַנט אַלי־פּואַד־בעי.

האַט מען עס געלאָזט וויסן פּואַדן אין מידבּר, האָט פּואַד, דערהערנדיק
די מעשה, אַ שמייכל געטון מיט אַ ווינקל ליפּ, עפעס נאַכגעקלערט און
גלייך באַפוילן אַראַפּצוברענגען עמרמען פון באַר־שבע.

אַז מ'האַט זאַלקינדן געבראַכט צו אים, האָט זיך פּואַד מיט אים אַרומ־
געכאַפּט, געהייסן אַראַפּנעמען די קייטן און אים מכבד געווען מיט ציגאַרן.
אויפן אַרט טאַקע, ביי זיך אין לאַגער־געצעלט, האָט ער געלאָזט מאַכן
אַ סעודהלע לפּבוד דער גליקלעכער באַפּריינג פון עמרמען, זײַן פּריינד,
און דער עיקר האָט ער געוואָלט, אַז עמרם, זײַן פּריינד, זאַל טרינקען, וואָס
מער טרינקען.

אין גאַנצן אַ צעחושטער האָט עמרם שטיל אַרײַנגעהעשעט אינעם

ברענענדיקע ערד

ווייזן מיט אַ מאָל האָט ער אינעם ווייזן דערזען שווימען שלומס קאַפּ. ער האָט אַ געשריי געטון.

פּוּאַד-בעי האָט געוואָלט וויסן, וואָס ער האָט אַזוינס דערזען.

עמרם האָט געענטפּערט:

— אַ קאַפּ.

— אַ קאַפּ, מיין פּריינד, דיין קאַפּ, — האָט אַ קלער געטון פּוּאַד-בעי, זיך צעקושט מיט עמרמען און אים אָנגעגאַסן נאָך.

— נאַרישקייטן, — האָט ער געזאָגט. — ס'וועט גוט זיין. כיוועל עדות

זאָגן פאַר דיר.

אַ דאַנקבאַרער און צעטראָגענער האָט עמרם פאַרגעסן, וווּ ער איז. ער האָט זיך גענומען פאַרטרויען פאַר פּוּאַד-בעיען. דער ווייזן האָט אים צעהיצט, די דאַנקבאַרקייט צו פּוּאַדן, דעם רעטער, האָט געמאַכט לויפן זיין צונג. שלום, — האָט ער געטענהט — לעבט נאָך. עס מאַכט נישט אויס, וואָס דאַרדאַנסקי זאָגט, אַז נישט. מאַלע וואָס דאַרדאַנסקי זאָגט. עס איז איינס פון די ביידע: אָדער דאַרדאַנסקי זאָגט אַ ליגנט און שלום לעבט נאָך, אָדער שלום לעבט טאַקע נישט און מען דאַרף הענגען דאַרדאַנסקי, וואָרעם אויב ער לעבט נישט, שלום, איז קיין ספק נישט, אַז דאָס האָט דאַרדאַנסקי אים אומגעבראַכט... דעמאַלט, דו ווייסט דאָך, דאַרט אין מיִדבר, פאַר טאַג — —

פּוּאַד-בעי האָט געשטראַלט:

— אַוּדאי ווייס איך!

און ער האָט כיטרע צוגעגעבן:

— אפּשר ווילסטו, איך זאָל דיך אַריבערפירן צו די ענגלענדער ?

עמרם האָט מספּים געווען. ער האָט אים גענומען קושן די הענט און האָט מיט אַ מאָל דערפּילט, אַז עס וואַרפט אים. ער איז געווען מאַלאַריע-קראַנק.

ער האָט זיך געלייגט אויף דער ערד, געגאַפּט מיט פאַרשוומענע אַפּלען

און גערעדט פון היץ.

א ה ר ן צ י י ט ל י ן

פּוּאָד-בּעִי הָאָט אַרײַנגערופֿן אַ פֿאַר אָפּיצירן און מ'הָאָט שטײַענדיק גענומען הערן, וואָס דער ליגנדיקער רעדט.

עמרם הָאָט גערעדט וועגן לאהן, וועגן גברִיאַלן, וועגן די ענגלענדער, וועגן קלאָרען, זײַן ווייב, וועגן אורין, וועגן בועזן, וועגן דעם ווינקעלער אין ראשון-לציון, וועגן דעם פרדס, וואָס ער הָאָט דאָרט, וועגן בעדוּינער, וועגן שלום מלך-ישראל... יא, שלום מלך-ישראל חי-וקים... חי-וקים...

ער הָאָט גערעדט אַראַביש, פּראַנצײזיש, העברעיִש, ייִדיש. ער הָאָט געשאַלטן דאַרדאַנסקין, באַדויערט לאהן, געקושט קלאָרען און אַנגעזאָגט אורילען, ער זאָל האַרכן די מאַמע און איר גישט אַנטון קיין עגמתי-נפש.

ער הָאָט צוגעדריקט צו זיך אוריס קעפל, דאָט אים געקושט די הענטלעך, צוגעזאָגט, אַז ער וועט אים ברענגען אַ מתנה פון ירושלים.

מיט אַ מאָל הָאָט ער דערזען שלומען. שלום איז אַרײַן דורך דער עפענונג פון געצעלט. ער הָאָט געטראָגן דעם קאַפּ אין דער האַנט, ווי אַן אתרוג. דער קאַפּ איז געווען אַ גאַלדענער.

דער קראַנקער הָאָט זיך אַ רײַס געטון פון דער ערד, געוואָלט אַקעגן-לויפֿן שלומען, און איז באַלד צוריקגעפּאַלן.

שטום און אויפּמערקזאַם הָאָט זיך געשוואַרצט די קופּקע אָפּיצירן. אַלע האָבן זיי מקנא געווען דעם קאַמענדאַנט אַלי-פּוּאָד-בּעִי. קיין ספּק נישט: דער מענטש וועט קריגן אַן אויסצײכענונג פון דזשעמאַל-פּאַשאַן אַליין.

עמרם איז אַינגעשלאָפֿן.

אַלי-פּוּאָד-בּעִי הָאָט זאַפּטיק אויסגעשפּרינגן אין אַ ווינקל פון געצעלט און זיך נחתדיק גענומען רײַבן די הענט.

פאַרן געצעלט איז געשטאַנען אַ לבנה ווי אַ מילגרוים.

דאָס נײַנצנטע קאַפיטל

טויבן ווערן געקוילעט

וואָס זענען שולדיק טויבן ? זיי זענען נישט שולדיק, נאָר געקוילעט ווערן מוזן זיי. אַ טויב האָט דאָרדאַנסקי געשיקט קיין מצרים, אַ טויב צו אַבראַם סאַנען, אַ טויב צו די ענגלענדער. און געווען איז דאָס אַ טויב אַ געלערנטע, אַ טויב אַ קלוגע און אַ גוטע, אַ טויב אַ געניטע און אַ געטרייע. נישט איין מאָל קיין מצרים געפלוּיגן, נישט איין מאָל פון מצרים צוריקגעקומען, און אַלע מאָל האָט זי איר שליחות אויסגעפירט ווי עס דאַרף צו זײַן. ווי מ'האַט איר געהייסן צום גוטן טון. אַ פרומע טויב און אַן ערלעכע, פּשר געדינט שלומען, דערנאָך אפּרײַ-מען, נישט פאַרבלאַנדושעט קיין מאָל אין וועג, זיך אין ערגעץ נישט אָפּגעשטעלט, מיט פּרעמדע טויבן זיך נישט געחברט. אַן אָפּגעהיטענע טויב, אַ טויב ווי אַ פרומע ייִדישע טאַכטער, אַ טויב מיט פּליגל, וואָס זענען געפלוּיגן אין רעכטן וועג, אין דרך-הישר. פון אַלע שפּיאַנאָזש-טויבן, די געלערנטע און אָפּגעהיטענע, איז זי געווען די געלערנטסטע, זי — די אָפּגעהיטנסטע. מיט אַ גענדזענער פעדער פּלעגט מען איר צובינדן צום פּיסל אַ בריוו און דער בריוו פּלעגט צוגעשטעלט ווערן פּינקטלעך און שנעל, און אויף אַן ענטפּער-בריוו פּלעגט זי וואַרטן — און אויך דעם ענטפּער פּלעגט זי צושטעלן שנעל און פּינקטלעך. און אז דאָרדאַנסקי האָט זי אַרויסגעשיקט קיין מצרים מיט אַן אַליאַ-רעם-בריוול וועגן עמרמען און מיט אַ הילפרוף צו גבריאַלן: ראַטעווע ! — האָט זי פּרום אַ קוק געטון מיט די טויבישע אויגן, געטריי אַ שאַקל געטון מיטן גריין-זילבערנעם האַלדז און לייכט זיך אויפּגעהויבן אין דער הייך צו טון דעם פאַרלאַנג פון איר שיקער. איז געפּלויגן געפּלויגן די טויב קיין מצרים, נאָר נישט קיין מצרים איז זי געקומען און נישט צו גבריאַלן האָט זי דעם בריוו געבראַכט.

פאַרבלאַנזשעט האָט די געלערנטסטע פון טויבן, פון דרך-הישר זענען
אַראָפּ אירע פליגל.

האַבן פרעמדע פייגל זיי ערגעץ פאַרנאַרט, אָדער האָט אַ מידיקייט זיי
אַנגעכאַפט — ווער קאָן וויסן דעם וועג פון אַ טויב וואָס פליט קיין
מצרים.

נאָר אַראָפּ איז זיי קיין קיסריה, צו די טערקן האָט זיי גענידערט, צו די
טערקן געבראַכט אפרימס בריוו.

אַ מענטש וואָרט אויף רעטונג און שיקט זיין געשריי אויף פליגל פון
אַ טויב, און די פליגל טראָגן נישט קיין רעטונג פאַר אים: די פליגל
ברענגען דעם טויט.

טויט!

אויב אַזוי — מוזן אַלע טויבן שטאַרבן.
די טערקן טאַרן קיין איינציקע פון זיי נישט איבערשאַפן, טאַמער
יאַ — דערגייען זיי דורך דעם די שפּיאַן-מאַרשרוטן פון „גילי“. נאָר
גאַרנישט —

זיי וועלן זיך שוין נישט שמוך, די טויבן. זיי וועלן שוין קיין טער-
קישע נישט ווערן, אין טערקישע הענט נישט אַריינפאַלן, — זיי וועלן
בלייבן ייִדישע.

ווי אַזוי ייִדישע? — געשאַכטענערהייט.

וואָרעם ווי נאָר דאַרדאַנסקי דערהערט, אַז די טויב איז געפאַנגען,
די בעסטע צווישן טויבן און די געטרייסטע — אַזוי כאַפט ער זיך אַרויס
פון זיין באַהעלטעניש, קומט אַראָפּ קיין עתלית, רופט צונויף אירע חברטעס,
די עתליתער שפּיאַנאַזש-טויבן, און רעדט צו זיי אַזוי:

— טייבעלעך, איך גיי אייך שעכטן על-קידוש-השם! ס'געפעלט אייך?
— טייבעלעך, זאָגט ווידוי!

דאָס מאַכט ער אַזא שפּאַס, דאַרדאַנסקי. דאָס חכמעט ער זיך ווילד
און ביטער.

אָודאי, אויב ייִדישע טויבן — דאַרפן זיי געשאַכטן ווערן על-
קידוש-השם... ווי דען? און ווי שטאַרבט עס אָן ווידוי אַ פּשרע ייִדישע
טויב?

ברענענדיקע ערד

ער קוילעט. טויבנבלוט שפריצט טונקל און ווארעם. — צוריקגערעדט, — טראכט ער (און שעכט דערביי), — אויף וואָס זאָל זיך אַ טויב מתווה זיין? אויף וואָס פאַר אַ זינד זאָל זיך מתווה זיין אַ פרומע זאך, וואָס איז קיין מאָל קיין זינד נישט באַגאַנגען? זי איז נישט שולדיק, די פרומע עלנטע זאך, קיין שום זינד איז זי נישט באַגאַנגען, אָבער שעכטן מוז מען זי.

אַט ער, דאַרדאַנסקי, איז כאַטש נישט אומשולדיק און נישט פרום, אַט האָט ער אַ שרעקלעכן געדאַנק געהאַט וועגן אַ חבר, וועגן שלומען — און ווער ווייסט, צי האָט דער שרעקלעכער געדאַנק יענער נישט געלענקט זיין האַנט, נישט געלענקט זיין קויל צו שלומס זייט? און אַט איצט אַפילו... איצט, למשל, שטייט ער און שעכט טויבן, אַרעמע טויבן, פדי צו פאַרווישן די שפורן פון זינד נישט זיי ער. שולדיק איז ער, — נישטאָ וואָס צו רעדן. אָבער שלום! וואָס פאַר אַ זינד איז שלום באַגאַנגען? קיין שום זינד נישט, און דאָך — אומגעקומען איז ער, אַט ווי די טויבן דאָ.

און לאה — אומקומען וועט אויך לאה. זי איז צו ריין, זי זאָל נישט אומקומען. עס רוקט זיך דער טויט, ער גייט. ניין, ער רוקט זיך שוין נישט, ער גייט נישט — ער פליט. אַט פליט ער אָן.

וואָס פאַר אַ זינד איז לאה באַגאַנגען, זי, די שטאַלצע, די האַרציקע? קיין שום זינד נישט, אָבער אומקומען וועט זי. אַט ווי די טויבן דאָ. און טויבנבלוט טריפט, טונקל טריפט עס און ווארעם, און דאַרדאַנסקי קוילעט, און ס'פלאַקערט ווייטיק אין אים און ס'וואַקסט די בייזקייט.

ער וואַשט זיך דערנאָך די הענט, וואַשט לאַנג און ביז, קאָן זיי אַלץ נישט דערוואַשן.

פאַרשאַלטענע הענט!

הענט, וואָס האַבן טויבן געשאַכטן.

נאָר מיטן שעכטן אַליין איז מען נישט יוצא.

איצט הייבט זיך אָן די קבורה. ער באַגראַבט די טויבן, אפרים, — מ'טאָר נישט וויסן אָז זיי זענען געווען. ער אַקערט די ערד, אַקערט אויס

א קבר, לייגט זיי אריין, די טויבן, אינעווייניק און פארשיט פון אויבן מיט זאמד.

די פאפירן, וואָס קאַנען זיין פאַרדעכטיק, האָט ער אַלע פאַרברענט, קיין זכר נישט איבערגעלאָזט, די שפּיאַנאַזש-טויבן אויסגעקוילעט — — צי וועט עס העלפּן? עס איילט דער טויט, ער בילט שוין ערגעץ. אָט באַלד איז ער דאָ, דער הונט.

זאָל ער, אפרים, זיך אונטערגעבן, ווי אַקערשט די טויבן? ער וועט זיך נישט אונטערגעבן. ער איז קיין טויב נישט, חלילה. נישט קיין אומשולדיקער — אַ באַפּלעקטער איז ער. און באַפּלעקטע דאַרפן דאָך לעבן — דאָס לעבן איז דאָך פאַר באַפּלעקטע, נישט אמת? צו אַל די שוואַרצע יאָר! ער וועט זיך נישט לאָזן, דאַרדאַנסקי. ווי אַ פּוקס וועט ער זיך אַרויסדרייען פון גורלס הענט — דער גורל האָט דאָך ליב פּוקסן...

ער וועט זיין אַ פּוקס.
ביז צו דער לעצטער מינוט וועט ער זיך דרייען... אַז מען דרייט זיך — דרייט מען זיך אַרויס אַ מאָל.
מען קאַן נישט וויסן.

ווידער קוקט ער זיך אויף די הענט, דערנאָך באַהאַלט ער זיי, ציט אַרויף די הויזן, מאַכט אַ באַוועגונג, ווי ער וואָלט דער וועלט שטומערהייט אַריינגעבראַקט אַ „פאַ-מאַטערי“, און נעמט מעלאַנכאָליש ציען אַ יידיש פאַלקסלידל, וואָס ער האָט אַ מאָל געהערט — אַ לידל מיט אַ פייגעלע און מיט ירושלים.

אויפן גרינעם גראָז,
אויפן פרייען פעלד
האַט זיך אַ פייגעלע
געשטעלט.
אַ זילבערן העלדזל,
אַ פערלדיק פּיסקל —
קיין ירושלים וויל עס גיין,
קיין ירושלים וויל עס גיין.

ווארט, פייגעלע, ווארט!
ווארט, פייגעלע, ווארט!
אז גאט וועט באשערן,
דער הימל וועט באגערן —
קיין ירושלים וועלן מיר גיין,
קיין ירושלים וועלן מיר גיין.

אזוי זינגט ער, ווערט שטיל, קלערט אַ וויילע און לאַזט זיך גיין.
דאָס מאַל גייט ער אין אַן אַראַביש דאָרף אַרײַן, וואָס די מלחמה האָט עס
אין גאַנצן אויסגעליידיקט און עס שמעקט נישט אַרײַן אַהין קיין לעבעדיק
נפש. ער קען דאָרט אַ ליידיק ליימשיבל אַז אַ זײַט פון וועג, הינטער
געדיכטע קוסטעס. דאָרט וועט ער איבערגעכטיקן.

גייענדיק פּיפט ער אַלץ אונטער דאָס לידל מיטן פייגעלע, וואָס האָט
זיך געשטעלט אויפן פעלד און וויל גיין קיין ירושלים. ער ווייסט נישט,
וואָס האָט זיך דער ניגון אָנגעטשעפעט אַז אים.

— פייגעלע, שמייגעלע, — שפּײַט ער אויס אין גאַנג. — ווי אזוי קאָן
דאָס שמייגעלע גיין קיין ירושלים, האָ ? מ'האָט אים דאָך לאַנג געמאַכט
כײַ, דעם בליענעם שמייגעלע...

אַ שוואַרצער פּאַרלומטער ייד, דאָר און שוואַרץ ווי אַ באַקסער, —
אַ תּימנער, — שלעפט זיך איבערן וועג אויף אַ קליין אייזעלע. דאָס
אייזעלע איילט זיך נישט, גייט פּאַוואַליע, און דער ייד זינגט עפעס אַרויס
פון אַ ספר ווי קיין מאַל גאַרנישט. דאָס ספר האַלט ער, ווי דער שטייגער
פון אַ תּימנער, פּאַרקערט — און די אותיות פּאַרן מיט אים מיט, אויך
אַזעלכע שטילע, פּאַרטאיעטע און פּאַמעלעכדיקע.

דער ייד האָט אַ שמאַל בערדל, שוואַרץ ווי קויל, און דאָס אייזעלע
אַ קליינס, אַ דאַרס, אַן אַרעמס — אזוי ליב און הילפלאַז ווי אַ קינד. עס
דאַכט זיך, אַז דאָס אייזעלע איז אַקערשט פון חומש אַרויס.

דאַרדאַנסקין פאַלט אײַן אים אַפּצושטעלן.

— ביסט נישט אַ מאַל משיח ?

דער תּימנער הערט אויף אַרויסצוזינגען און הייבט אויף אַ פּאַר פּיכטע
קליינע מאַנדלאַויגן.

— מיין האר, — זאגט ער אויף צעבראָכענעם תימנישן לשון-קודש, וואָס קלינגט דאָרדאָנסקין שיער נישט ווי ליטוויש יידיש, — מ'טאָר נישט לאַכן פון אַ ייד. דאָס איז אַ גרויסע עבירה, מיין האַר. עבירה גדולה.

— נו, איז נישט משיח, — בעט אים דאָרדאָנסקי איבער. — כ'האַב געזען אַ ייד אויף אַן אייזעלע — האָב איך געמיינט.

— שאַדט נישט, — זאָגט דער תימנער גוטמוטיק. מ'קאָן אַ טעות האָבן. אַוודאי, דער מלך משיח וועט אויך קומען אויף אַן אייזעלע, ווי עס שטייט אין פסוק. רוכב על חמור. אַט דאָ, מיין האַר, אין דעם הייליקן זוהר, ווייזט ער אויפן ספר.

— אַזוי ? — מאַכט דאָרדאָנסקי. — ווען זשע ?

— במהרה. גאָר אין גיכן. אונדזער חכם האָט דעם שבת געזאָגט, אַז דער מלך משיח איז שוין אין וועג.

— ווהיין זשע פאָרסטו ? פאָרסט נישט אַ מאָל אים אַנטקעגן ?

— לא, אדוני, — ענטפערט דער תימנער. — ניין, מיין האַר. ווער בין איך, איך זאָל אים אַנטקעגנפאָרן ? דאָס פאָר איך צום גליל צו. די טערקן האָבן פאָרטריבן די קינדער פון ישראל.

— ווו זשע איז דיין האָב-און-גוטס ?

דער תימנער דרייט זיך אויס און ווייזט מיט די אויגן.

ערשט איצט דערזעט דאָרדאָנסקי, אַז הינטער דעם תימנער גייט אַ פינצטער, איינגעדאָרט ווייבעלע, די גרייס ווי אַ צעניעריק מיידל, און שלעפט אַ ציג.

— דאָס איז מיין האָב-און-גוטס, אדוני.

— און אַז משיח וועט קומען — וועסטו האָבן מער ?

— מער דאָרף איך נישט, — מאַכט דער תימנער. — איך בין גענוג רייך. איך האָב, ווי דינע אויגן זעען, אַן אייזעלע, אַ ציג און אַ ווייב. גאָט האָט מיך נישט פאַרשעמט. גאָט האָט ליב די קינדער פון ישראל. ער שווייגט אַ מינוט.

— און דו, — קוקט ער אַן דאָרדאָנסקין פון דער זייט, — דו, מיין האַר, ווילסט דען אויך, אַז משיח זאָל קומען ?

ברענענדיקע ערד

— איך ווייס ? — מאַכט דאַרדאַנסקי. — אפשר וויל איך און אפשר נישט. דער שוואַרץ-יאָר ווייסט מיך דאָרט !

ער גיט זיך אַ קוק אויף ביידע הענט, ווי אַ פרומער יוד פאַר הבדלה מאַכן, וויל געפינען אויף זיי אַ צייכן פון בלוט, לאַזט אַרויס אַ לאַנגן פּינף, ווי איינער זאָגט : פאַרפאלן, און לאַזט זיך שפּאַנען ווייטער אַהין, צום פאַרבאַהאַלטענעם ליימשטיבל צווישן ווילדן גראַזוואַרג.

— קיין ירושלים, — מרוטשעט ער צו זיך, — קיין ירושלים וועלן מיר גיין... דער בלינדער האָט געזען, ווי דער טויבער האָט געהערט, און דאָס געקוילעטע פייגעלע וועט גיין קיין ירושלים... דער נצח-ישראל, פאַרשטייטו מיך...

ער שטעלט זיך אָפּ אַ ווילע, גיט אַ פעסטן צי-אַרויף די הויזן, צעלאַכט זיך פון אַ פלוצלינגען איינפאל.

אַ לידל פאַלט אים איין, אַ הפּקרדיקס, און געבוירן ווערט עס צוואַמען מיט אַ ביגון, דעם ביגון פון „האַסטו געלט — ביסטו אַ קנאַקער“.

ער חונט עס אויס אויפן אָרט :

נצח ישראל

לא ישקר —

עשו איז אַ חזיר,

יעקב איז אַ ק...

אַ חושכדיקער צעשפאַלטענער שקמה-בוים, וואָס זעט אויס ווי אַן אַלטער רעגן-שירעם, שטעלט זיך אים אין וועג.

דאַרדאַנסקין דאַכט זיך, און דאָס פאַרזעעניש קוקט אים אָן מיט פאַרדאַכט.

ער גיט אַ שאַקל מיט די לאַקן.

— אַ בוים ביסטו, צי אַ טערק ? קוקט ווי אַ האַן אין „בני-אָדם“ !

ווייסט נישט ווער איך בין, טיפש איינער ?

ער ציט אויס אַ האַנט, ווי צום באַגריסן זיך, און שטעלט זיך פאַר מיט פאַטאַס :

— אפרים דאַרדאַנסקי, אַ שוחט.

דאָס צוואַנציקסטע קאַפיטל

רעגן שמייסט דאָס לאַנד

איבערן לאַנד האָט ימות-הגשמימדיק גערעגנט. דער עסיקער דרייבנער רעגן האָט באלאָגערט דאָס לאַנד ווי אַ שונא און עס געשמיסן מיט פאַר-ביסנקייט. די טעג זענען געווען פאַרחתמעט מיט רעגן — נישט אַרײַן, נישט אַרויס, און ס'איז געווען אַ ווונדער, ווי אַרום און פון וואָנען עס קריגן זיך אַרײַן אין לאַנד די בעכט.

אין עתלית איז מער קיינער נישט געווען, חוץ לאהן. יעדער איינער פון דער פרוו-סטאַנציע האָט זיך ערגעץ אויסבאַהאַלטן, געזוכט אַ פאַרבאַר-געניש, און נאָר שפעט ביי נאַכט אָדער פאַר טאָג פלעגט פון רעגן אַרויס אַנקלאָפן אין לאַדן דער אָדער יענער, ברענגען עסנוואַרג אָדער אַ ידיעה און צוריק פאַרלוירן גיין אין רעגן.

מיט אַ טאָג צוריק איז דאָ געווען בועז זאַלקינד, דאָס אַפּיאַרל, אַ לייכטס, אַ בויגיקס, ווי אַ צווייג אין ווינט, זיך אַ דריי געטון, אַ שנאַפּ געטון די לופט, אַ טייטל געטון אויף אַ לאַנדקאַרטע, וואָס ער האָט מיט-געבראַכט, אַ זאָג געטון אַ פאַר ווערטער און אוועק.

אין הויכע שטיוול, אַן אויסגעווייקטער און אַ געבויגענער, ווי ער וואָלט געשלעפט אויף די פלייצעס אַ שווערן נאַסן זאַק מיט כמאַרעס, איז אַנגעקומען פון זכרון דער אַלטער געצל. ער האָט אַנגעברוגזט די ברעמען, לאַנג אַ וואָרט נישט אויסגערעדט, דערנאָך זיך אַנגערופן זייטיק און מיט אַ הוסט:

— וואָס באַהאַלטסטו זיך נישט, האַ ? שיקסע !

— נישטאַ פאַר מיר קיין באַהעלטעניש, — האָט די טאַכטער געענט-

פערט.

דער אַלטער האָט זיך געוואָלט קלאָר מאַכן, וואָס זי זאָגט, געפילט אַז הינטער די ווערטער שטעקט אַזוינס, וואָס לאַזט זיך נישט אַפּפּרעגן, און לאה האָט אים פלוצלינג אַרומגעכאַפט, אַ ווייע געטון אויף אים מיט גוטער אַמאָליקער שקאַצערײַ און ווילטאַכטערשישקייט:

— זאָרג נישט, טאַטע, כּוועל מיך אויסבאַהאַלטן. וויסט וווּ? בּני דיר אין שטוב. גוט?
— אַ באַהעלטעניש געפונען, — האָט דער אַלטער געוואָרטשעט. —
בּני מיר אין שטוב...

— וואָס איז? האָסט מורא?
דער אַלטער האָט זיך אויסגעגלייכט.
— שיקסע! געצל אַבראַמסאָן האָט מורא? וואָס הייסט, איך וועל
מורא האָבן?

— גיי אַהיים, — האָט לאה באַפוילן. — איך וועל אויך אַהיימקומען.
דער אַלטער הויכער ייד האָט זיך ווידער אָנגעבויגן ווי אַ טרעגער
אונטערן זאַק און האָט שטיל אַ קרעכץ געטון.

די טאַכטער האָט אים אָנגענומען ביים אַקסל, אים אַ פיר געטון ווי
אַ קליין קינד, אַ גלעט געטון איבער דער האַרטער באַק און גענומען
אַרויסבאַגלייטן.
— גיי, טאַטע, גיי.

דער אַלטער האָט מער נישט גערעדט. ער איז אַרויס, האָט זיך אַרײַב־
געשיפט אין רעגן אַרײַן און לאה איז ווידער געבליבן אַליין. זי האָט זיך
אין איינזאַמקייט געגרייט צו דעם, וואָס דאַרף קומען. אַזוי גרייט זיך
אַ קינסטלער צו זײַן קונסטווערק, אַ הייליקער — צו אַנטפּלעקונג.
לאה האָט זיך געגרייט צו יסורים.

שלאָפן האָט זי נישט געקאַנט און נישט געוואָלט, ווי סױוואַלט איר
אַ שאַד געווען יעדע רגע פון צוגרייטונג. זי איז געלעגן אַ האַרכנדיקע
און אַלץ אין איר האָט געוואַכט, געוואַכט ביז העלזעונג.
זי האָט געזען איר געוועזענעם מאַן, דעם שפּאַניאַל, ווי ער בייגט זיך
אַן איבער איר, פּאַרויכטיק און האַלב־איבערגעשראַקן, און מוסרט זי מיט
אַ גוססדיק קיילעכיק פּישאויג.

ביסלעכווייז איז ער געוואָרן לעבעדיקער, זיך צוגעזעצט צו איר,
גענומען בלאַנדזשען מיט די הענט אַרום איר האַלדז, טרינקען איר אַטעם.
מיט אַ מאָל האָט ער גענומען טײַטלען אויף אַ הויך געלעגער, וואָס האָט

געשמעקט מיט פרישן ליילעך און נאקעטן לייב. ער האָט זי צערטלעך גערופן צום שלאָף.

— קום, — האָט ער געשעפטשעט. — קום, קאָז מיניע. מיר וועלן זיך דורכשלאָפן אַ ביסל.

מיט צולהכעיסדיקער געשמיידיקייט האָט זי זיך אַרויסגעדרייט פון אונטער זיינע הענט. זי האָט אָפגעגאַסן זיין הילפלאָזע מאַנסבילישקייט מיט קאַכעדיק געלעכטער. ער האָט אַ דערשראַקענער זיך אויפגעשטעלט, זיך אָפגעטרייסלט, אַ בלאַנדזשע געטון מיטן האַלב־אָפגעשטאַרבענעם פישאויג, זיך איינגעהאַרבעט, קליין געוואָרן ווי אַ פליג — און גישט געוואָרן.

ס'האָט געמוזט זיין שפעט, זייער שפעט אין דער נאַכט, ווען ס'האָבן זיך דערהערט שטילע טריט אויפן הויף, טריט, וואָס האָבן אָפגעגעבן מיט ווינט, רעגן און איילעניש. לאה איז אויפגעשפרונגען.

ניין, דאָס איז גישט געווען דער מלאך־המוות. אַבנר איז געשטאַנען פאַר איר, איר ברודער אַבנר, שוואַך געלויכטן מיטן עלעקטרישן לעמפל, און כאַטש די קריגשיף, וואָס האָט אים אַהערגעבראַכט צום עתליתער ברעג, האָט זיך שטאַרק געאיילט, האָט ער פון דעסטוועגן געפונען צייט און געדולד אַרײַצוואַרפן אַ חכמה, אַז אַ באַנדיט־דזשענטלמען איז געקומען נעמען איר לעבן, גרייט ווייטער צו פירן דעם פאַרגלייך און דערשפילן ביז צום סוף די ראַלע.

— נעמען מיין לעבן? — האָט לאה זיך אויפגעשטעלט. — נעמען מיין

לעבן און עס אוועקפירן קיין עגיפטן?

— געטראָפן, — האָט אַבנר געזאָגט. — מיר ווייסן אַלץ, כאַטש

די טויב האָט אָנגעפייפט — —

— כוועל גישט אַנטלויפן.

אַבנר איז אומעטיק געוואָרן.

— די טערקן זענען דיר אַ שאַד?

— כוועל פון שלומען גישט אַנטלויפן.

— מענטש, ווי קומט אַהער שלום?

אַבנר האָט איר אַרײַנגעלויכטן אין די אויגן אַרײַן און דערזען אין

זיי דורכלויפן א הארבן אייליקן שטראל. דער שטראל איז אים פארגע-
קומען ווי א גייסט פון א מת, וואס אנטלויפט פאר א לעבעדיקן.

— אנטלויפן פון שלומען אין לעבן אריין? ניין, אבנר, דאס נישט.
אבנר האט זיך פארלוירן. לאה האט אראפגעלאזט דעם קאפ, ווי זי
וואלט זיך געבויגן איבער שלומס טויטן קערפער, און האט ארויפגערעדט
פון אונטן:

— פאר צוריק.

איר גאנצע עקשנות איז געלעגן אין דעם אראפגעבויגענעם קאפ.
— גבריאאל האט אבער באלד געזאגט, אז דו וועסט נישט וועלן...
דיינס א ברודער, נישקשה. ער ווייסט.
לאה האט ארומגעכאפט אבנרס קני.
— רעד... וואס האט ער געזאגט, גבריאאל? רעד...
— ווייס איך דארט... טעאריעס! עס קאן דיר גארנישט געשען, האט
ער געזאגט.

לאה האט קורץ א לאך געטון.

— נישט דיר, נישט קיינעם פון עתלית. אפילו עמרמען אויך נישט.
— אזוי? פון וואנען ווייסט ער?
— אט באלד וועט ער אריין מיט די ענגלענדער — און דווקא
פון צפון. אזוי דאכט זיך אים. פארשטייסט? איך האב אים נישט געהערט,
עפעס האט ער דארט א גאנצע פילאסאפיע. שלום איז דער קרבן און
ווייטער וועט אלץ גיין ווי געשמירט.
— שלום דאס פפרה-הינדל? — האט לאה ביטער גערעדט. — פאר
וואס גראד ער?

— נו, ראטעווע דיר, — האט אבנר גענומען יאגן. — ראטעווע דיר.
די צייט שטייט נישט.

— און לאה גייט נישט, — האט זי קורץ און שניידיק צוריקגעשלאגן.
א פארצווייפלטער האט ער געפרוויט אויף גוואלד זי א שלעפ טון
צו דער טיר. זי האט אים אנגעכאפט ביי ביידע הענט און אים צוגעהאלטן
מיט אזא קראפט אז ער האט, א פארשעמטער און א צעמישטער, א מורמל
געטון: זיי מוחל.

ער האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אויפן דיל און איז אָן אַ ריר געבליבן זיצן.
— איך בלייב דאָ, — האָט ער געזאָגט. — איך פאַר נישט. כוועל
דיך נישט לאָזן אויף הפקר.

— פאַר, — האָט זי אים אָנגעהויבן שלעפּן מיט ביידע הענט, ווי מען
שלעפט אַ שטיוול אויפן פוס אַרויף. — פאַר! זאָג די ענגלענדער, אָ דער
פראַנט בײַ באר-שבע איז פריי! איצט איז די צײַט. בײַ באר-שבע שטייט
דאָס לאַנד אָפּן.

אַבנר איז אויפגעשפרונגען. ער האָט הייס געסאַפעט ווי נאָך אַ געלויף.
— וואָס רעדסטו?

— פאַלקנהיים האָט אָפּגעצויגן דאָס מיליטער קיין צפון.

— פון וואָען ווייסטו?

— בועז האָט צו וויסן געטון. בועז זאַלקינד. נו, וואָס שטייסטו?

צי אָפּ! זאָג זיי!

אַבנר האָט נישט געוואוסט, צי זאָל ער לאַכן פון גרויס פרייד איבער דער
ידיעה, אָדער זאָל ער וויינען פון צער, וואָס לאה וויל זיך נישט ראַטעווען.

ס'איז געוואָרן שפעט. ער האָט זי האַסטיק אַ צי געטון צו זיך, געוואָלט
זיך צעקושן. זי האָט, ווי דעמאָלט אין קאַיר, אָפּגעלעבט זײַן האַנט און
אים ליכט אָפּגעשטופּט פון זיך. זי האָט נישט געוואָלט פילן אויף איר
מויל זײַנע רוישיקע ליפן. ער האָט פריילעכע ליפן אָפּילו אָז ער איז אומע-
טיק, — האָט זי ביז געטראַכט.

אַבנר האָט זיך געפילט באַליידיקט, דערשלאָגן, צעטומלט — און דער-
פרייט מיט דער ידיעה וועגן דעם ליידיקן פראַנט בײַ באר-שבע.

— נו, אין וועג אַרײַן, שטיי נישט, — האָט זי אים שיער נישט אַרויס-
געשטופּט. — אַ גוטע נאַכט, אַבנר, פאַר געוונטערהייט.

ער האָט אויסגעריבן די אויגן ווי נאָך אַ מאַדנעם חלום, אויפגעשטעלט
דעם קאַלנער און זיך אַרויסגעשאַרט אין דער נאַכט. דער רעגן האָט אים
אַ כאַפּ געטון און אַוועקגעטראָגן.

ווידער איז זי געלעגן אין וואַכער גרייטקייט, אין גרויסער נאַכט-
איינזאַמקייט. ווען אַרום פאַר טאָג האָט דער רעגן אָנגעטראָגן פון ערגעץ
דאַרדאַנסקין, האָט ער, דאַרדאַנסקי, זי געפונען אַ וואַכע און אַ לויערנדיקע.

מיט א פנים פון איינעם וואָס האָט אַריינגעוואָרפֿן אַ נעץ אין וואָסער און וואָרט געדולדיק אויפֿן פּאַנג.

נישט לאַה, נישט עמעצער אַנדערש — ס'האָט איצט קיינער נישט געוואָסט, וווּ דאָרדאַנסקי באַהאַלט זיך אויס. פֿון צייט צו צייט נאָר פֿלעגט ער אויסוואַקסן פֿאַר לאַהן, ווי פֿון אונטער דער ערד, זיך ווייזן אַ וויילע און פֿאַרשווינדן.

דאָס מאַל האָט זי באַמערקט ביי אים דאָס רינגל, וואָס זי האָט געהאַט אַרױפֿגעזעצט אויף שלומס פינגער אַ קורצע צייט פֿאַר זײַן טױט אין מיִדבר.

— וואָס איז דאָס בײַ דיר, אפרים? — האָט זי האַסטיק אַ כאַפּ געטון זײַן האַנט און זי צוגעטראָגן צו די אויגן. — ס'איז דאָך שלומס! ווי קומט דאָס צו דיר?

דאָרדאַנסקי האָט זיך פֿאַרלוירן.

די לעצטע צײַטן האָט ער, ווי אויף להכעיס, געטראָגן שלומס פינגערל, אַליין נישט צו וויסן פֿאַר וואָס. אויב פֿריער האָט ער עס אויסבאַהאַלטן פֿון אַ פֿרעמד אויג, באַזונדערס פֿאַר לאַהן, האָט ער איצט זיך אויפֿגעהערט צו היטן. אפשר דערפֿאַר, ווייל ער האָט איצט געהאַט עפעס בילכערס צו היטן: זיך אַליין.

— יאָ, — האָט ער געזאָגט. — ס'איז שלומס. כ'האַב עס אים אַראָפֿגעצויגן פֿון דער האַנט.

דאָס וואָרט אַראָפֿגעצויגן האָט לאַהן אַ קלאַפּ געטון איבער די שלײפֿן ווי אַ האַמער.

דאָרדאַנסקי האָט זיך אַליין געוואַנדערט, ווי אַזוי דאָס וואָרט האָט זיך אים געקאַנט אַרויסכאַפֿן פֿון מויל.

— פֿאַר אַן אַנדענק האַסטו עס אַראָפֿגעצויגן?

ער האָט נישט געוואָסט וואָס צו ענטפֿערן, דאָרדאַנסקי.

זי האָט אים גענומען שלעפֿן דאָס פינגערל פֿון האַנט אַראָפֿ. זי האָט עס אַרױפֿגעזעצט אויף איר האַנט, עס אַנגעקוקט ווי אַ מוטער איר קינד, ווינקלדיק און צעמישט אַ פֿלעמל געטון מיט אַן אויג אויף דאָרדאַנסקי און נערוועז גענומען קײַען די אונטערשטע ליפֿ.

- וואָס איז דיר, לאה?
- גאַרנישט איז מיר.
- ביסט בלייך.
- איז וואָס?
- ביסט ביזו אויף מיר?
- ניין, גיי.
- גיב אַ קוש.

ער האָט זי געוואָלט אַרומנעמען. זי האָט אים אָפגעשטויסן און זיך אויסגעדרייט מיטן רוקן.
— גיי, — האָט זי געזאָגט.

ער האָט אַ פּינף געטון, ווי איינער זאָגט: איך מאַך מיר גאַרנישט דערפון. אַ מינוט איז ער געשטאַנען, ווי געוואָרט אויף עפעס, דערנאָך האָט ער זיך לאַנגזאַם געלאָזט צו דער טיר.
ווען ער איז אַרויס, האָט זיך לאה אַראָפגעלאָזט אויף אַ שטול און, אַ פאַרשטיינערטע, געשטאַרט פאַר זיך. פאַר איר זענען געשטאַנען עמרם ווערטער צו דאַרדאַנסקין: „איך גלייב דיר נישט.“ דער מענטש האָט אויסבאַהאַלטן פאַר איר דאָס פינגערל, ווי מ'באַהאַלט אויס אַ גנבה. ער האָט דאָס פינגערל — זאָגט ער — אַראָפגעצויגן. פאַר וואָס האָט ער דאָס געטון? און פאַר וואָס גראַד דאָס פינגערל און נישט עפעס אַנדערש? פאַר וואָס גראַד דאָס פינגערל, וואָס שלום האָט פון איר באַקומען ווי אַ פאַנט פון הייליקער געטריינשאַפט? האָט ער שלומען געוואָלט ירשענען, דאַרדאַנסקי?

זי האָט אַ געשריי געטון פּלוצלינג. עס איז אויף איר אָנגעפאַלן, ווי אַ באַנדיט, אַ געדאַנק, אַזאָ שרעקלעכער, אַז זי האָט געמוזט שרייען. ווער ווייסט, צי דאַרדאַנסקי האָט נישט פאַרהוילן פאַר איר נאָך עפעס. ווער ווייסט, צי טראַגט ער נישט דאָ עפעס אַ שולד אויף זיך, אַ שולד אַז אייביקע און אַ בלוטיקע. ער איז דאָך דער איינציקער לעבן-געבליבענער עדות, דאַרדאַנסקי. דער איינציקער פון צווישן יענע דריי, וואָס האָבן זיך אויף קעמלען געלאָזט אין מיטער אַרײַן. ווער קאָן קומען און דערציילן, וואָס דאַרט איז פאַר-געקומען אויף אַן אמת? איין דאַרדאַנסקי ווייסט עס — און ער קאָן זאָגן

וואָס ער וויל, וואָס ער וויל... שלום וועט נישט אַפלייקענען. קיינער וועט מער נישט אַפלייקענען, קיינער נישט. אַרעמער עמרם... ער האָט זיך געלאָזט דעם אמת זוכן... דער מידבר האָט דעם אמת פאַרשלונגען, עמרם... די זאַמדן האָבן אים אויפגעפרעסן... אומזיסט געווען דיין טירחה. איצט זיצסטו פאַרשפאַרט, און מיר — מיר וואַרטן אויפן טויט. ווייל דו האָסט זיך, עמרם, געלאָזט דעם אמת זוכן...

זי האָט זיך אויפגעהויבן, געשטעלט זיך פאַרן פענצטער און נישט אַראָפגענומען קיין אויג פון דעם פינגערל אויף דער האַנט, ווי זי וואָלט געוואַרט, דאָס פינגערל זאָל עפענען דאָס קליינע קיילעכיקע מויל און אַנהייבן דערציילן.

ס'האָט שוין דרויסן זיך גערויטלט אויף טאָג. אַ קאַלטער האָט זיך דער טאָג אַרויסגעוויקלט פון ים אַרויס און איז געפאַלן אויף דער וועלט ווי אַ נישט-געראַטן קינד.

לאה איז אַוועק קיין זכרון.

איז זכרון האָט זי, אַ שטילע און אַ וואַרטנדיקע, זיך געזעצט פאַרן פענצטער פון טאַטנס הויז, עס אויפגעפראַלט צום רעגן אַרויס און פון אונטער אַ טוך אַפערגעקוקט, אויסגעקוקט די לעצטע פּיין, זיך איינגעגעסן אין דעם רעגן-גערויש, זיך איינגעשרויפט אין אים, אַרויסגעהערט — ווי דעם אַנפאַר פון ווייטע רייטוואַגנס — דעם אַנקום פון גורל.

דערנאָך האָט זיך איר לאַנג און שווער געטראַכט פון גבריאַלן. מיט אַ קלאַרקייט וואָס האָט געפּייניקט זענען אויפגעשווימען טעג און רייד, און אין מיטן דעם רעגן האָט זיך אַ צינד געטון יענע נאַכט אין עתלית, ווען גבריאַל האָט צום ערשטן מאל געוואַרפן דאָס וואַרט ש פ י אַ נ א ז ש. אַפילו דאָס גליווערעמל מיטן גינגאַלדענעם פּריש געצונדענעם לאַמטערנדל האָט אַ צאַפּל געטון, דורכגעריסן די בעץ פון רעגן און דורכגעשימערט אונטערן פענצטער. פעלדזן האָבן האַרב זיך געצייכנט אין דער לופט, ווי אותיות פון אַ פאַרלוירענעם אלף-בית, דער ים האָט אויפגעברילט, איינגע-שטומט, אויפגעברילט פון דאָס ניי, שטערן האָבן זיך געהאַלטן ביי די הענט ווי קינדער אין אַ קאראַהאַד, זי מיט שלומען זענען געשטאַנען אונטער אַ בוים ווי צוויי שטיקער גליק און גבריאַל, דער הויפט-מכשף, דער וואָס

האָט דאָס אַלץ איינגעשפּאַנט און געהייסן לויפן אין דער צוקונפט אַרײַן
נישט געפרעגטערהייט, האָט אַרומגעשפּאַנט ערגעץ נאַענט און געקלערט
זײַנע געדאַנקען פון אַן אַנצײנדער.

פון אַנהייב אָן האָט זיך דאָך אַלץ געדרייט אַרום אים. פון אים האָט
גענומען שלום, פון אים האָט זי גענומען, און אַפילו ווען זיי האָבן געטון
דאָס אייגנטע — ווער ווייסט, צי איז עס נישט געווען ווי די אויספירונג
פון גבריאַלס אַ באַפעל אָן ווערטער? פון אים האָבן אַפּגעשטאַמט שלומס
חלומות וועגן גרויסקייט — און אירע. שלום האָט זיך געריסן פון אונטער
זײַן מאַכט און איז געבליבן שטעקן אין איר. אַפילו איצט ווען זי, לאה,
לויערט דאָ אין רעגן ביים פענצטער, פירט זי אפשר אויס נישט-ווילנדיק
גבריאַלס באַפעל: בלייב! באַלד קום איר און לײַז דיך אויס!

אַבער דער חשובּון גבריאַלס איז אַ פאַלשער. ער וועט נישט קומען און
נישט אויסלייזן. ער ווייסט נישט, אַז אָפּן איז דער דרום און דער צפון איז
פאַרשטעלט. ער וועט קיינעם נישט ראַטעווען. און שלום וועט נישט בלייבן
דער איינציקער קרבן, ווי גבריאַל מיינט. שלום ציט איצט אַלעמען אַרײַן
אין קרבן-קרייז, אויף להכעיס גבריאַלן, זײַן אַנצײנדער. פאַר זײַן יונג
לעבן נעמט ער נקמה, שלום. ער האָט געצויגן צו זיך אין מיידער אַרײַן
עמרמען און עמרם האָט אַלץ אויפן פּײַער אַרויפגעבראַכט. — זיך, אפּרימען,
דאָס גאַנצע עתלית. און זי? פאַר איר איז סײַ ווי אַן שלומען גאַרנישט
פאַראַן חוץ אַט דעם וואַרטן, וואָס זי וואַרט איצט, און דעם גרייטן, וואָס
זי גרייט זיך.

זי האָט אויסגעדרייט דעם קאַפּ צום טאַטן. ער איז געזעסן אין אַ ווינקל
שטוב און געזאַגט תהילים. קיין שום וויינענדיקייט איז אין זײַן קול נישט
געווען. דער אַלטער עקשן האָט גערעדט צו גאָט ווי צו אַ גלייכן. דרויסן
האַבן טריט געפאַטשט אין דער בלאַטע. עמעצער האָט זיך דערנענטערט.
אויסגעזען האָט עס, ווי אַ טונקעלער פאַררעגנטער בוים וואַלט זיך פּלוצלינג
געלאָזט גיין צום פענצטער צו.

פאַרן פענצטער האָט זיך געשטעלט דאָרדאַנסקי. ווידער האָט ער זי
אַ ווײַלע אַנגעקוקט אָן ווערטער.
— וואָס דאָרפסטו?

ברענענדיקע ערד

ער האָט גערעדט זייער שטיל, געשעפטשעט כמעט, זיין קול האָט זיך געבעטן:

— גיב אַ קוש. געזעגן זיך.

ער האָט אויסגעזען ווי אַ בעטלער. דער רעגן האָט געגאַסן אויף אים.

— איך האָב נישט פאַר דיר קיין נדבה, — האָט זיך איר אַרויס-

געכאַפט.

ער האָט געשוויגן.

— לויף, באַהאַלט זיך. וואָס שטייסטו ?

אין איר קול איז געווען אי פאַראַכטונג, אי רחמנות, אי דער לעצטער

אַטעם פון שטאַרבנדיקער ליבע.

— און דו ?

— איך בין גרייט.

— וואַרטסט אויף פּוּד ? איך פאַרשטיי נישט.

— איך פאַרשטיי אויך נישט, — האָט לאה געענטפערט. — און שלומס

טויט פאַרשטייסטו ?

דאַרדאַנסקי האָט דערזען דעם מידבר.

— וואָס דען האַסטו געמיינט ? שלום איז נישטאָ און איך וועל מיך

מאַכן נישט וויסנדיק ? איך וועל מיך קושן מיט אפּרים דאַרדאַנסקין — און

שוין ? אין קאַזיר האָבן זיי געזאָגט: עי קעריער... פון וואַנען זאָלן זיי

וויסן, אַז לאה אַבראַמסאָן האָט נאָר פּראַלאַנגירט דעם טערמין פון איר טויט ?

לאה האָט מער נישט געקוקט אויף אים. זי האָט גערעדט ווי צו זיך

אַליין:

— איך וויל אַזאָ טויט, אַז שלום זאָל מיר גאַרנישט קאַנען פאַרהאַלטן.

כ׳וועל מיך באַרימען פאַר אים: אַט זעסטו, נאַרעלע ? אַט איז מיין טויט

געווען נאָך שרעקלעכער — נו, איז וואָס ? נאַר ע ל ע !

זי האָט מיט דער האַנט געמאַכט אַ באַוועגונג, ווי זי וואַלט צערטלעך

געגלעט עמעצנס קאַפּ. וועמענס ? דאַרדאַנסקי האָט געוויסט: שלומס.

ער האָט געוואַלט דאָס פענצטער, בײַ וועלכן זי זיצט, זאָל זיך אויפֿ-

הייבן הויך, ערגעץ אונטער אויסגעשטערבטע הימלען, און ער זאָל שטיין

אונטן און אַרױפקוקן צו איר און צום פענצטער. ס׳װאָלט אפשר געקומען צו אים אַ תפילה און אפשר װאָלט זיך אַרױסגעריסן פון זײַן מויל אַ געזאַנג. נאָר די הימלען זענען נידעריק און רעגנדיק געהאַנגען איבער דער קאַלאַניע און דאָס פענצטער האָט זיך נישט אויפגעהויבן און פאַרן גאַנעק איז װי אַ שיסל געשטאַנען אַ גלאַנציקע בלאַטע, גלאַנציק און שװאַרץ, װי פאַראומערטע ייִדישע אויגן.

דאָס איין און צוואַנציקסטע קאַפיטל

די פּײַניקונג

טערקישע רײַטערס האָבן אַרומגערינגלט די קאַלאַניע. זכרון-יעקב איז באַלאַגערט געװאָרן װי אַ פּײַנטלעכע שטאַט. אַלט און יונג זענען געלאָפן זיך באַהאַלטן. מ׳איז געלעגן אין קעלערס, אויף בוידעמער, אין היי. לאה האָט זיך אָנגערופן צום טאַטן, צו געצלען: זיי זענען געקומען נאָך מיר. און זי האָט זיך געשטעלט אויפן גאַנעק װאַרטן. די קאַלאַניע איז געשטאַנען אויף איר באַרג אין דער הייך. פוסט, אין גאַנצן פוסט און אויסגעליידיקט. מ׳האַט נישט געזען קיין מענטש. ס׳האַט אויסגעזען, װי אַחוץ לאהן און דעם ימות-הגשמימדיקן רעגן איז אין דער גאַנצער קאַלאַניע קיינער נישטאַ.

ס׳האַט געדויערט ביז די טערקן זענען אַרײַנגעריטן. אין אַ פּײַנטלעכער שטאַט פאַרט מען נישט אַרײַן אָן צוגרייטונג.

אין דער טױטער שטילקייט האָט זיך משוגענערווייזן צעקרייט אַ האָן. זײַן קריי האָט נישט באַקומען קיין ענטפער פון ערגעץ, איז פאַרלוירן געגאַנגען אינעם רעגן און די שטילקייט האָט זיך װידער צעלייגט איבער שװאַרצע פלוויטן פון צעווייקטע פרדסים.

ענדלעך זענען זיי געקומען. מיט זיי איז געווען דער קאַימאַקאַם פון נאַזאַרעט. זיי זענען צוגעריטן צום גאַנעק פון געצל אַבראַמסאָנס הויז. לאה איז אַרײַן אין שטוב, זיי נאָך איר. אַסמאַן-בעי, דער אַפיציר, האָט גענומען זוכן, נישטערן אין אַלע װינקלען, געלאָפן הין און צוריק, װי װעלן-

דיק פאַרכאַפּן עפעס, איידער עס אַנטלויפט, דערנאָך — אַ כאַפּ געטון דעם אַלטן, אים אַ וואַרף געטון אין דער לופט ווי אַ באַלעם, צוריקגעכאַפּט, אַוועקגעשטעלט צוויי ביקסן, די רעכטע האַנט מיטן רעכטן פּוס צוגעבונדן צו איין ביקס, די לינקע האַנט מיטן לינקן פּוס צו אַ צווייטער, און געהייסן די זעלבערס שמייסן.

— דאַרדאַנסקין קענסטו ?

— ניין.

— וווּ איז ער ווייסטו ?

— ניין.

איין ביקס פּון די צוויי האַט געמוזט צוהאַלטן לאה. אַסמאַן האַט גערעכנט, אַז פּון רחמנות צום טאַטן וועט זי אָנהייבן רעדן. אַבער זי האַט געשוויגן ווי אַ קבר. ס'איז געווען שטיל, בלויז די בייטש האַט געקנאַקט איבער דעם אַלטנס בייבער.

דער אַלטער האַט זיך איינגעהאַלטן נישט צו קרעכצן.

ווען די יסורים זענען געוואָרן צו גרויס, האַט ער געעפנט דאָס מויל.

אַסמאַן האַט זיך דערפרייט. אַט וועט ער אָנהייבן רעדן.

ער האַט נאָר געזאָגט צוויי ווערטער, וואָס אַסמאַן האַט נישט פאַר-

שטאַנען: ש מ ע י ש ר א ל.

אַט די צוויי ווערטער האַט ער שוין געחזרט פּסדר און דער רעגן פּון שמיץ האַט זיך פּונקט אזוי פּסדרדיק געגאַסן איבער אים — אַן אַן אויפהער און אַן אַן אַפּשטעל, ווי פּון אַ קראַן.

לאה האַט מורא געקריגן, דער אַלטער זאָל פאַרט נישט אויסהאַלטן און זאָל נישט אָנהייבן אויסזאָגן, האַט זי זיך אָנגערופן:

— געדענק, טאַטע, ער טאַר גאַרנישט אַרויסבאַקומען. צוויי מאָל שטאַרבט מען נישט.

פּון אונטער דעם רעגן שמיץ האַט זיך דערטראָגן, אַנשטאַט דעם שמע-ישראל, אַ בייזלעכער ענטפּער:

— שיקסע, מיר זאָגסטו ? וואָס בין איך — קיין ייד נישט ?

אַסמאַן-בעי האַט זיך צוגעזעצט און זיך צוגעקוקט פּון דער זייט צו דער אַרבעט און צו לאהן. צו איר וועט מען זיך נעמען שפעטער. זי איז

דער לעקעך-ביסן. דער האַלדו אירער, הם... אַזא האַלדו — אַדער מען נאָגט אים אויס מיט קושן, אַדער מען נעמט און מען דערווערגט אים. ווי קאָן מען גלייכגילטיק זיין צו אַזא האַלדו? און אויף די אויגן איז גלייכער נישט צו קוקן. דאָס גאַנצע לייב מוז האָבן אין זיך, הינטער קלייד און צודעק, אַ טעם פון גוטער נאַרגילע.

— פירט אים אַוועק, — האָט ער געגעבן אַ צייכן.

מען האָט דעם אַלטן אַנגעטון קייטן אויף די הענט. דער קאַימאַקאַם פון נאַזאַרעט, אַסמאַנס באַגלייטער, האָט אים גוטברודעריש אַ קלאַפּ געטון אויף דער פליצע.

— וועסט זיך באַקענען מיט נאַזאַרעט, אַלטער. אַ גוטע שטאַט, אַ היי-ליקע. אַן אויסגעצייכנט געפענגעניש.

דער אַלטער האָט זיך נישט פאַרלוירן.

— אַ דאַנק, — האָט ער צוריקגעחוקט, — אַ דאַנק פאַר די שמיץ.

אַ דאָס קענט איר! שמייסן קענט איר...

מען האָט אים אַוועקגעשלעפט.

אַן רייד האָט זיך אַסמאַן דערנענטערט צו לאהן. די זעלנערס האָבן

געוואַרט אויף באַפעלן.

לאהן האָט געהאַט אַ פאַרשלאָסן גלייכגילטיק פנים, ווי אין שטוב וואַלט

קיינער נישט געווען, נישט קיין זעלנערס, נישט קיין קאַימאַקאַם, נישט קיין אַסמאַן-בעי.

אַ מינוט האָט אַסמאַן נאַכגעקלערט: שוין אַנהייבן שמייסן, אַדער

אַפלייגן אויף מאַרגן. אים האָט זיך נישט געוואַלט פאַרשטערן דעם שמיץ-

פאַראַד מיט אַ צו איבערגעאייילטן אַנהייב. גלייכער מאַרגן, האָט ער באַ-

שלאָסן. דערווייל וועט מען גיין אַפעסן.

ער האָט געשטעלט אַ שטרענגע וואַך אַרום שטוב, געשטעלט אַ וואַך

צו לאהן איבערווייניק — איז אַרויס מיטן קאַימאַקאַם.

לאהן האָט אַנגעשפאַרט דעם קאַפּ אַן טיש און האָט ערשט איצט, נאָך

נעכט וואַך זיין, איינגעדרימלט. די חלומות זענען געווען הייסע, ווייטע

און קאַליריקע, להיפוך צו די אַשיקע רעגנטעג אין דרויסן. זיי האָבן זיך

געפלאַנטערט, זיך אַרײַנגעיאַגט איינער אינעם אַנדערן, געוויקלט, געלאַפּן,

געפלויגן ווי מלאכים איבער הויכע מויערן, ארונטערגעזונגען פון ווייסע מינארעטן, אריין אין וואסער, געריטן אויף פערד. עס איז געווען, ווי זיי וואלטן זיך פאָרגענומען צו שפילן פאַר לאהן טעאטער, מאַכן זי זאָל אַלץ פאָרגעסן.

די זעלנערס האָבן געזונגען, זיי האָבן געוואָלט פאַרזינגען דעם רעגן. לאה איז געשלאָפן זיצנדיק, געשלאָפן אַזוי טיף, אַז די זעלנערס האָבן זי מקנא געווען. אַט, ווען מען קאָן אַזוי אַוועקגיין אין שלאָף אַריין, נישט דאַרפן מער זעלנערן, נישט וויסן מער פון קיין אַסמאַן־בעי און פון קיין מלחמה.

— אַזא שלאָף קומט פון אַלאַ, — האָט פרום געזאָגט אַן אָפגעריסן זעלנערל, אַ קליין טערקיש פויערל פון אַנאַטאָליע ערגעץ, מיט אַ הונגעריק, ברוין צעאַקערט פנים.

— שמייך קומען אויך פון אַלאַ, — האָט מיט בלאַנקע ציין אָקענגע־לאַכט אַ הויכער שוואַרצער זעלנער־יונג מיט קליינע וואַנסעלעך, אַן אַראַ־בער פון ביירוט.

ווידער האָבן זיי געזונגען, די זעלנערס, געוואָלט פאַרזינגען דעם רעגן, די מלחמה און אַסמאַנען. ס'האַט זיי פאַרדראָסן אויף דער גאַנצער גע־שיכטע.

אויף צו מאַרגנס איז אַסמאַן געקומען אַן אויסגערוטער און אַ פריי־לעכער. ער האָט באַפוילן אַנצוגליען אַן אייזערנע רוט און אויסטון לאהן נאַקעט. ער האָט געוואָלט זען, וואָס פאַר אַן איינדרוק עס וועט מאַכן אויף לאהן דער באַפעל זי אויסצוטון. לאה האָט געהאַט אַ פאַרשלאָסן פנים. ער איז געווען אַנטוישט.

ווען מען האָט לאהן אַוועקגעשטעלט אַ נאַקעטע, האָט זיך דער קאַי־מאַקאַם פון נאַזאַרעט אָפגערוקט, ווי ס'פירט זיך, ווען אַ מבין באַטראַכט אַ בילד. ער האָט אַפילו אַרויסבאַקומען אַ לאַרנעטע. עלעהיי, זאָל זיך דאַכטן, ער זיצט אין אַ קאַבאַרעט און אַט די לאה איז אַ נאַקעטע טענצעריין. ער האָט עפעס איינגערוימט אַסמאַנען און ביידע האָבן זיך צעלאַכט. ווען אַ פאַר זעלנערס האָבן גענומען לאַכן און זיך געפרוּווט גראַבן איבערווערטלעך, אויפגערייצט פון דעם נאַקעטן פרויענליכ, איז אַסמאַן

אַרײַנגעפּאַלן אין רציחה. זעלנערס טאַרן פון אַזעלכע זאַכן נישט הנאה האָבן. זעלנערס דאַרפן שמײַסן.

דאָס קורצע פּויערל פון אַנאַטאָליע האָט געהויבן די אָנגעגליטע אייזערנע רוט און געשמיסן טעמפּ, מעכאַניש, מיט טויטער געדולד. צום שמײַסן האָט אים געפעלט איר שרײַען. ס'איז אים געווען אומעטיק און פאַרדראַסיק. לאה האָט נישט געשריגן. דעם זעלנער האָט זיך אָנגעהויבן דאַכטן, אַז ער שמײַסט זיך אַליין.

— שרײַ! — האָט זיך אַסמאַן אויפגערעגט. — שרײַ!

— שרײַ! — האָט אים צוגעהאַלפן דער קאַימאַקאַם. — וואָס שרײַסטו

נישט?

ס'האָט גאַרנישט געהאַלפן, די געשמיסענע האָט נישט געשריגן.

— עפעס אַ משוגענע, — האָט זיך אַסמאַן געערגערט.

— ווייסט? — איז דעם קאַימאַקאַם איינגעפאַלן. — לאַז זי שמײַסן

מיט אַן איינפאַכער פאַלאַקאַ. עס טרעפט, אַז מען קאַן נישט שרײַען פון צו גרויסע יסורים. ס'איז אַזאַ היסטעריע. זאַל איר ווייניקער וויי טון — וועט זי שרײַען.

דאָס האָט זיך אַסמאַנען געלייגט אויפן שכל. עס האָט זי געשמיסן מיט דער בײַטש דער הויכער זעלנער פון ביירוט. דער קאַימאַקאַם האָט זיך צוגעקוקט מיט אַ מביניש אויג. אַסמאַן איז געווען פאַרצווייפלט: זי האָט אויך איצט נישט געשריגן, כאַטש צום מעלאָדישן פײַפן פון דער בײַטש האָט זיך דאָס שרײַען פשוט געבעטן ווי אַן אַקאַמפּאַניאַמענט.

לאה האָט זיך געפילט ווי אַ רויע, נישט-אַרגאַנישע זאַך. עפעס אין איר האָט זיך אין גאַנצן באַפרייט פון די יסורים, זיך פאַרפאַנצערט אין דעם פאַרבאַרגנסטן ווינקל גוף און זיך געהאַלטן אַזוי פעסט, אַז מען וואַלט אים, יענעם עפעס, נישט אַרויסגעיאַגט פון דאַרט מיט האַרמאַטן.

אַסמאַן האָט נישט אויסגעהאַלטן. ער האָט געגעבן אַ צייכן, דער זעל-נער זאַל אויפהערן. ער האָט גענומען שטעלן פראַגעס.

— דאַרדאַנסקי איז געווען בײַ דיר?

זי האָט זיך אויפגעכאַפט.

— איך קען נישט אַזאַ איינעם, — האָט זי געענטפערט.

ער האָט אָנגערופן נעמען פון עתליתער.

— איך קען זיי נישט.

— ווער זשע האָט שפּיאָנירט ?

— דו ווייסט נישט ? איך.

— דו אליין ?

— איך איינע.

— ליגן רעדסטו. מיר ווייסן אַלץ.

— ביסט אַ נאַרישער טערק.

— וויפל האָבן דיר די ענגלענדער געצאָלט ?

— הונט, וואָס גייט עס דיר אָן ?

אַסמאַן איז רויט געוואָרן, דער קאַימאַקאַם האָט אַזש געסאַפּעט. די זעלנערס האָבן זיך איבערגעקוקט. ס'איז געווען קענטיק, אַז עס טוט זיי הנאה, וואָס מ'האַט אַסמאַנען אָנגערופן הונט.

דאָס אַנאַטאָלישע זעלנערל מיטן הונגעריקן פנים האָט פון גרויס צופרידנקייט אויפגעקניפט בגנבה די שטריק, וואָס צו איר איז לאה געווען צוגעבונדן. ער האָ געוואָלט זי זאָל אומפאַלן און די נאַרישע פאַלאַקאַ זאָל טרעפן נישט איר לייב, נאָר די לופט. ער האָט געוואָלט זען אַ נקמה אין דער בייטש.

לאה איז געלעגן אויף דער ערד, אַן אומגעוואָרפּענע, מיטן פנים אַראָפּ, און די בייטש, וואָס האָט זיך אַראָפּגעלאָזט מיט אַ תאוהדיקן פייה האָט אויף איר רויב נישט אָנגעראַפּן. אַן אָפּגענאַרטע, האָט זי אַ וואָרטשע געטון ווי אַן אַלטער הונט, און דער וואָס האָט איצטער געשמיסן האָט אָפּגעצויגן דעם אַטעם, געווישט מיטן אַרבל דעם שווייס, אָפּגעקערט דאָס פנים אי פון אַסמאַנען, אי פון לאהן, נישט געוואָלט מער שמייסן.

אַסמאַן־בעי האָט פאַרביסן אַ ליפּ מיט אַ פייכט שטיקל וואָנסע, אַ פרייך געטון, צוגעשפרונגען, זיך צוגעבויגן, אַ שלעפּ געטון לאהן, אויסגע־דרייט מיטן פנים צו זיך, אָנגעכאַפט פאַר ביידע הענט אַזוי, ווי דאָס וואָלטן נישט קיין הענט געווען, נאָר ניס צום צעקנאַקן, אַ שנאַפּ געטון צו אירע האָר, אויפגערעגט געוואָרן נאָך מער און זי איבער גוואָלד אַ שטעל אויף געטון. זיין לייב האָט זיך אויף אים געצונדן פון אַ שטעכיקער הנאה, וואָס

איז אים געשפרונגען דורך דער חוט-השדרה ארויף און אראפ ווי א וועוו-
ריק, דערנאך זיך פארטאיעט און בלויז אויפגעצייטערט קוים-קוים ווי אן
עקל פון א מיזל. די אויגן און דער גליד האבן זיך אים גלייכצייטיק
אנגעגאסן מיט בלוט. א מינוט האט עס אויסגעזען ווי ער וואלט פארגעסן,
ווי ער געפינט זיך און וואס ער האט דא צו טון. מיט א מאל האט ער
א קלאפ געטון איבער די מידע הענט פון דעם שמייסער.

— שמייס! בינדן די הענט צו די פיס און שמייסן ווייטער.

די זעלנערס האבן פון לאהן געמאכט א קניול.

דרויסן האט דער רעגן געשמייסן דאס לאנד, אינווייניק האבן מענטשן
געשמייסן א מענטש.

ס'איז ווידער געווארן לאנגווייליק. דער קאימאקאם האט געדראט אז

ער וועט אוועקפארן.

דאס שמייסן האט אויפגעהערט און אסמאן האט באנייט דעם פארהער.

— דארדאנסקי איז געווען ביי דיר ?

— כ'האב שוין געענטפערט.

— ענטפער נאך א מאל.

— איך זאג דיר נאך א מאל, אז דו ביסט א הונטישער טערק.

נעמען די צוואנגען! רייסן די נעגל פון די פיס! — האט אסמאן
באפוילן אן איבערצייגונג און דער קאימאקאם האט אזש א קרעכץ געטון
פון האפענונגסלאזיקייט. — און גרייט אן די אנגעגליטע שטיינער! מ'וועט
איר א ביסל אונטערווארעמען די פאכוועס, דער ענגלישער זונה דער!
די זעלנערס האבן זיך אן חשק גענומען צו דער ארבעט. דער קאימא-
קאם האט געקוקט אויפן זייגער.

ס'האט לאהס לייב באהערשט א פולע אטראפיע. ס'איז וואך געווען
בלויז יענער עפעס אין איר, דער קאנצענטרירטער פארביסענער עפעס,
וואס האט זיך פארקליבן אין א ווינקל גוף, זיך פארשטעקט אין ערגעץ
א פינטל ווי א דעזערטיר. ער איז איצט געווען דער קערן פון איר גאנצן
לייב, דער מעכטיק אנגעלאדענער עלעקטרישער קערן. ער האט איין מאל
פאר אלע מאל אריינגעשאסן אט אין יענעם פינטל ווי ער שטעקט, און אל
דאס איבעריקע, — הענט, פיס און בריסט, לענדן, רוקן און נאקן, — דאס

אלץ ארט אים נישט צו לאזן אויף הפקר. זאל מען טון דערמיט וואס מען וויל. אבי דער עיקר איז געראטעוועט.

פון גרויס לאנגווייליקייט איז אים אזש געווארן אומהיימלעך, אסמאנען. שווינגן ביי אזעלכע יסורים, — דאס איז דאך, נאך אלעמען, נישט גלאטיק. מען וואלט באדארפט א קלער טון. נאך אויף קלערן איז אסמאנ-בעי קיין מיסטער נישט. און דערצו האט זיך אים פארוואלט עסן. האט ער א מאך געטון מיט דער האנט, געהייסן לאהן זיך אנטון און אוועקגעשלעפט דעם קאימאקאם אויף מיטאג. אפשר וועט אים ביים עסן עפעס קלאר ווערן. און ווען אפילו נישט? זאל ער דעריבער קיין מיטאג נישט עסן?

נאך מיטאג איז שוין אסמאנ-בעי געקומען אליין, אן דעם קאימאקאם. יענער איז אפגעפארן צוריק קיין נאזארעט, ווו ער וועט גיכער קאנען הנאה האבן, ווי דא. ביי אים, אז מען שמייסט, שרייט מען. און קיין ארבעט וועט אים אין נאזארעט נישט פעלן. אויף דזשעמאל-פאשאס באפעל האט מען צונויפגעשלעפט אהין יידן פון גאנצן לאנד. אלע ווערן זיי באשולדיקט אין מיטהעלפן אבראמסאנען.

דאס מאל האט אסמאנ-בעי געקלערט, אז ווען מיזאל ארויפשטעלן לאהס פיס אויף גליענדיקע קוילן — וואלט עס אפשר גיכער געהאלפן. מען קאן נישט וויסן. פאר דעם אבער האט ער באשלאסן צו באנייען דעם פארהער, נאך שוין א ביסל אנדערש ווי פריער.

ער האט אנגעהויבן:

— פאר וואס האסטו פארראטן די טערקני? וואס האט די טערקני דיר שלעכטס געטון?

— א גוט מיטאג געווען? האט לאה צוריק געפרעגט.

די זעלנערס האבן מורא געהאט צו שמייכלען.

אסמאנ-בעי איז געווען אויסער זיך. וואס גייט זי אן זיין מיטאג? ער טאר קיין מיטאג נישט עסן?

ווידער האט זיך אים געדאכט, אז ער דארף דא א טראכט טון. אויף זיכער האט ער נישט געוויסט. עפעס ליגט נאך אין אט דעם צעקאטעוועטן, שווארץ-וונדיקן שטיק לייב א זיסקייט און א מין עסיקע טראציקייט, וואס רייצט געשלעכטלעך, נאך אייגנטלעך וואלט אויך דער קאפ דא געמוזט

זיך אַרײַנמישן, ווייל אויך ער ווערט גערייצט. אַ פנים אָבער, דער קאַפּ ווייסט, אַז סײַ ווי וועט ער דאָ גאַרנישט אויפטון — לאַזט ער אַלץ איבער פאַר די אויפגערגטע דריזן.

די זעלנערס זענען געווען מיט, רחמנות געהאַט אויף לאהן און אויף זיך אַליין. אַסמאַן האָט בפירוש געזען, אַז זייער אַרבעט טויג נישט. נישט אַזוי פּײַניקט מען. אַט דאָס, מישטיינס געזאָגט, הייסט געאַרבעט פאַר דער מלוכה וועגן?

ער האָט ווידער איבערגעלאַזט אַ וואַך דרויסן, אַ וואַך אינעווייניק — און איז אַוועק אין דער קאַמענדאַנטור.

ווען ער איז געקומען אויפן דריטן טאָג, האָט ער באַלד באַמערקט, אַז עפעס איז לאה נישט די זעלביקע. דאָס פנים האָט אים אויפגעלויכטן מיט האַפּענונג. אַט היינט וועט זי שרייען. ענדלעך! וואָס האָט ער זיך אַזוי געאַיילט, דער נאַרישער קאַימאַקאַם?

ער האָט זיך נישט גענאַרט. אין לאהן איז פאַרגעקומען אַן ענדערונג. דער מעכטיק אַנגעלאָדענער קערן האָט פאַרלוירן זײַן מאַכט. דער גוף האָט דערפילט די ווייטיקן, ווייל דער גײַסט איז געבראַכן געוואָרן. דער גײַסט האָט אומגעריכט און פאַררעטעריש אַ פרעג געטון, ווי דאָס וועט אויסזען, אַ שטייגער, ווען אַט דאָ, אויף דער דאָזיקער ערד, זאָל ווידער אויפקומען אַ ייִדישע מלוכה מיט אַן אייגענער אַרמיי און מן-הסתם אויך מיט אייגענע מלחמות, — צי וועט נישט שטיין אַ מאָל אַ ייִדישער אַסמאַן-בעי און פונקט אַזוי פּײַניקן, ווי מען פּײַניקט זי איצט?

אַ לאַנד? וואָס איז אַ לאַנד? אַז מען האָט עס נישט — איז עס אַ חלום, גבריאלס חלום, שלומס חלום, אירער... אָבער דערנאָך? זאָלן די געשמיסענע אַליין ווערן שמײַסער? אויב אַזוי — טאָ פאַר וואָס האָט מען זיי געשמיסן? צו וואָס האָט מען געדאַרפט די יסורים זייערע? און צו וואָס — אויב אַזוי — דאַרף מען אירע יסורים, אירע, לאה אַבראַמסאַנס?
איצט האָט זי געשריגן. יאָ, איצט האָט זי געשריגן. אַסמאַן-בעי און די זעלנערס האָבן אויפגעהאַרכט. אַסמאַן-בעי האָט אויף די זעלנערס געקוקט מיט נקמה. ווער האָט אויסגעפירט? ער! זי שרייט. ענדלעך שרייט זי.

לאה האָט געזען פֿאַר זיך יענע מחנה שוועלאָזע אַרמענער, ווייבער און קינדער, אַלטע און יונגע, וואָס די טערקן האָבן זיי סטאַדעווייז צונויפֿ־ געיאָגט, צונויפֿגעשטופֿט, צונויפֿגעוואָרפֿן, געבונדן ווי די הינער, אויס־ געלייגט צווישן צוויי פֿאַסן גלאַנציקע שינעס און אַרויפֿגעלאָזט אויף זיי אַ צוג אין מיטן גאַנג. ווי אַ חיה, וואָס איילט זיך צו באַהאַלטן אין איר וואַלדיקער נאַרע, איז דורכגעלאָפֿן דער צוג און איבערגעלאָזט נאָך זיך אַ טונקעלן פֿליישבאַרג. די צוויי פֿאַסן שינעס האָבן שאַרף און שפּיגלדיק געברענט פֿון מענטשלעך בלוט, זיך געצויגן ווי לאַנגע פֿלאַקערדיקע שטראַלן פֿון אַ פֿאַרגייענדיקער זון.

דער זעליבדיקער צוג ווערט אַרויפֿגעלאָזט אויף איר. אַט לופֿט ער שוין, זײַן בויד טרייסלט זיך, ער שרייט, און זי קאַן אים נישט מער אַנטקעגן־ שטעלן דעם מעכטיקן עפעס, דעם ווייט באַהאַלטענעם, דעם באַפֿאַנצערטן. אויך זי מוז איצט שרייען, איר קעל איז אויפֿגעריסן, דאָס באַהעלטעניש איז אויפֿגעדעקט, אַלץ איז אַפֿן און אַלץ אויפֿגעבראַכן.

איצט האָבן די ווייטיקן, פֿרייגעלאָזטע, צעווילדעוועטע, אַרויסגעריסן פֿון איר קעל געשרייען, וואָס האָבן אויפֿגעטרייסלט די קאַלאַניע, געשטור־ רעמט פענצטער און ווענט, אַנגעפֿילט מיט שוידער די באַהאַלטענע, אַט די אַלע, וואָס זענען געלעגן פֿאַרשטעקט און פֿאַרבאַרגן הינטער אַלטע פעסער אויף בוידעמער, אין גריבער, אין שטאַלן, אין קעלערס — און וווּ נישט? שפעטער זענען עס אַפֿילו קיין געשרייען אויך נישט געווען, נאָר איין איינציק געשריי, אַ לאַנגס, אַ צעצויגנס, און דאָס געשריי האָט שוין נישט אויפֿגעהערט.

מיט קליינע איבעררייסן האָט זיך עס געטראָגן איבער זכרון־יעקב אַ טאָג מיט אַ נאַכט. פֿון דעם געשריי האָבן די געהירן געקאַנט פֿונאַנדער־ פֿאַלן ווי אַ צעלעכצט פֿאַס. די לופֿט, די בערג אַרום, די ווייטע דערפלעך אַפֿילו — אַלץ האָט מיטגעשריגן, דאַכט זיך, פֿאַרוואַנדלט געוואָרן אין איין שטיק גוואַלדרוף.

דאָרט האָט נישט קיין מענטש געשריגן — דאָרט האָט אַ וועלט געשריגן, די גאַנצע וועלט, וואָס דער טייוול פֿיניקט זי פֿון אייביקע צייטן, טראַכט אויס אַלץ קונציקערע עינויים פֿאַר איר. דאָס געשריי האָט אויפֿ־

געריסן די געגנט ארום ווי דינאמיט, דורכגעריסן די נעץ פון רעגן און צעטרייסלט די כמארעס.

ערד-ציטערניש און הימל-ציטערניש צו גלייך איז געווען דאָס געשריי. און די איבערגעבליבענע פון זכרון, די צופעליק נישט געפאָנגענע, די צופעליק נישט פאַרשלעפטע, די אין ציטערניש און אימה פאַרבאַרגענע, די וואָס דורך אַ ווונדער איז זיי געראָטן זיך אַרויסצודרייען פון טערקישער תפיסה און טערקישער רוט — זיי האָבן נישט געקאָנט זיך באַהאַלטן פאַר לאַה אַבראַמסאָנס געשריי, וואָס האָט נישט נאָר מענטשן געשראַקן, נאָר אויך חיות און פייגל.

נאָר אַט איז שטיל געוואָרן. דאָס געשריי האָט אויפגעהערט. און די שטילקייט, וואָס איז געקומען נאָכן געשריי, איז געווען שרעקלעכער ווי דאָס שרייען. אויף איין מאָל האָבן בוים און באַרג אויפגעהערט מיטצור-שרייען, אויף איין מאָל זענען אַנטשוויגן געוואָרן הימל און ערד — די קאַלאָניע האָט נישט געוואָסט, צי עס איז פאַר עפעס אָדער נאָך עפעס. דער שטילער הויכגעוויקסיקער דאָקטאָר פון דער קאַלאָניע איז, אין דער באַגלייטונג פון אַ זעלנער, שנעל דורכגעלאָפן אַ פאַר גאַסן, און אַז ער איז אַריין אינעווייניק אין שטוב — האָט מען אים דערציילט, אַז לאַה אַבראַמסאָן איז נאָר וואָס באַגאַנגען זעלבסטמאָרד. זי האָט אַפּגענאַרט די וואַך. זי האָט זיך אונטער אַן אויסרייד אַפּגעבעטן, אַריין אויף אַ מינוט אין איר צימער (אַסמאַן-בעי, וועלכער איז בינו-לבינו אַנגעלאָפן, האָט געמאַכט גוואַלדן און געשאַלטן די זעלנערס) און דאָרט, אין איר צימער, אין אַ שופלאַד ערגעץ, האָט שוין געוואָרט אויף איר דער רעוואָלווער. זי האָט זיך דערשאָסן.

אַסמאַן-בעי האָט נישט געקאָנט צו זיך קומען. עס האָט אים געוואָרפן און געטרייסלט.

— דאָקטאָר, — האָט ער זיך געבעטן, — איר מוזט זי ראַטעווען, די ענגלישע זונה, אַז נישט קריגט איר אַ קויל אין קאַפּ. דאָקטאָר, זי האָט דאָך גאַרנישט אויסגעוואָגט, גאַרנישט, אַ האָר נישט. קיין איין איינציקן נאָמען! קיין איין איינציקע זאָך! ס'איז דאָך משוגע צו ווערן! קיין איין איינציקן נאָמען!

לאה האָט נאָך געאַטעמט. זי האָט זיך די קויל אַרײַנגעשאָסן אין מויל אַרײַן, די קויל איז אַדורך דורכן שאַרבן — אָבער געאַטעמט האָט זי נאָך. — זי וועט נישט וואָגן צו שטאַרבן, — האָט אָסמאַן־בעי שײַער נישט געוויינט. — זי וועט בײַ מיר נישט שטאַרבן, נײַן. סײַדן איר ווילט איך זאָל אייך אַלע אויסשטעכן ווי די שעפּסן! זי מוז נאָך לעבן, די מכשפה די! קײן איין איינציקן נאַמען!

לאה איז געלעגן אויף דרײַערד.

— לאַזט שטאַרבן, — האָט זי געשעפּטשעט, אויסציענדיק צום דאַק־טאַר צוויי אויסגעברענטע, שוואַרץ געוואַרענע הענט, וואָס האָבן אויסגעווען ווי פאַרלאַשענע האַלעוועשקעס. — לאַזט שטאַרבן. דער דאַקטאָר האָט אַ קרעכץ געטון און די זעלבערס האָבן מיט תּחנונים אַנגעקוקט אָסמאַנען: וואָס אַרט דיך? אַט זאָל זי שוין שטאַרבן — פאַרגין איר.

אָסמאַן־בעי האָט אַלץ געקאַנט פּוועלן בײַ זיך, נאָר נישט דאָס. אים האָט שוין איצט נישט געאַרט אַפּילו, וואָס עס איז אים נישט געראָטן צו האָבן, צו באַצווינגען איר לײַב. די גאַנצע צײַט האָט אין אים געטלײַעט ערגעץ אַזאַ באַגער, געוואַרט אויף אַ פּאַסיקער מינוט בײַצוקומען אַט טאַקע דאָס צעקאַטעוועטע, פאַרפּײַניקטע לײַב, וואָס זעט אויס ווי איין שטיק שוואַרצע ווונד און וועקט פּון דעסטוועגן אַן עסיקע תּאוּוה, רײַצט, לאַזט נישט צו רו, פּײַניקט אַ סך מער נאָך, ווי דאָס בלײַענדיקע לײַב פּון פּרויען גליקלעכע און געזונטע. נו, טאָ זאָל שוין איצט זײַן ווי עס איז — אָבער שטאַרבן? איצט וועט זי נישט שטאַרבן. זי וועט צײַט האָבן צו שטאַרבן שפּעטער, אויף דער תּליה אין דמשק. איצט איז איר שטאַרבן נישט לויטן געזעץ. סײַז אַ סקאַנדאַל, נישט קײן שטאַרבן. סײַז אַ שפּיצל, סײַז אַ געמײַנהײַט, סײַז דער טײַוול ווייסט וואָס. וואָס וועט זאָגן דזשעמאַל־פּאַשאַ?

— די גסיסה, — האָט דער דאַקטאָר געזאָגט ביים אַוועקגיין, — קאָן זיך נאָך צײַען אַ פאַר טעג. נאָר לעבן וועט זי סײַ ווי נישט. אַ דינער קינדישער שמײַכל האָט זיך געגליטשט אַרום לאהס ליפּן. אַלע גלידער זענען געווען פאַראַליזירט, זיך געגרייט צום שטאַרבן, בלויז

מיטן קאפ האט זי נאך באוועגט. לעבן וועט זי נישט. אויסגעצייכנט. איצט וועט מען איר גארנישט קאנען טון. זי האט זיי באזיגט.

אסמאן-בעי האט זיך געביסן די נעגל.

א רחמנות געווען אויף אים. ער איז באמת געווען אין א פארלעגנהייט. די זעלנערס האבן געזען א נקמה אן אים און דאס האט אים נאך מער ארויסגעבראכט פון די פלים.

ער האט באשאטן מיט נובל-פה-ווערטער סיי די ענגלישע זונה, סיי די אייגענע זעלנערס, איינעם פון זיי פיייערדיק אויסגעפאטשט, ביז אויס-געשפיגן און אוועקגעלאפן טעלעפאנירן קיין חיפה צו כאסאן-בעקן, דעם מיליטער-דאקטאר. כאסאן-בעק איז אן אייגענער מענטש — ער וועט איר שוין ווייזן... ביי אים וועט זי מוזן לעבן, כאטש פלאץ!

דריי טעג האט לאה געגוססט. דאס באוויסטזיין איז געווען קלאר, איבער קלאר, קלערער ווי אלע מאל. א קלארע וועלט האט זיך דערנעבן-טערט פון קעגן איבער, א דורכזיכטיקע און א נייע. איצט איז ווידער אלץ פעסט געווארן איבערווייניק. דער עיקר איז געווען געראטעוועט, יענער עיקר, וואס האט געהאט פארקראכן אין א ווינקל ווי א דעזערטיר און ס'האט אים נישט געארט צו לאזן אויף הפקר אלץ, וואס אויסער אים — הענט, פיס און בריסט, לענדן, רוקן און נאקן... אט איז ער גאר פון ווינקל אויך ארויס, זיך אנגעהויבן פונאנדערשפרייטן, א נייגעריקער און א גליק-לעכער גענומען קוקן ארום זיך, קוקן — און דערזען דעם טויט.

ארום דער שטארבנדיקער זענען איצט, אחוץ אסמאנען און כאסאן-בעקן, געשטאנען דער קאמענדאנט פון חיפה, פראנט-אפיצירן, טערקישע באאמטע אין הויכע רויטע פעסקעס מיט עלעגאנטע טראלדן.

זיי אלע האבן געהאפט, אז עס וועט נאך אין דער לעצטער מינוט זיך איינגעבן עפעס ארויסצובאקומען פון לאה אבראמסאנס מויל.

זיי האבן געווארט אויף א פארטונקלונג פון באוויסטזיין, געהאפט אויף רייד פון הינערפלעט ארויס, צוגעקוקט, ווי קליין עס ווערט לאהס קאפ אויפן שמוציקן קישן. קליין ווי ביי א ניי-געבוירן קינד.

לאה האט מיטן פינגער געוויזן אויף אסמאן-בעי.

— ווער איז שטארקער? — האט זי געשעפטשעט. — דו צי איך?

זי האָט צאָרט באַרירט דאָס פינגערל אויף דער האַנט. דאָס פינגערל האָט דאָך שלום געטראָגן, שלום...

אַסמאַן־בעי האָט שוין מער נישט געקאַנט פאַרטראָגן אזא מיין שטאַרבן. אויב זי שטאַרבט שוין יאָ — טאָ זאָל כאַטש זײַן גיכער, וויפל איז דער שיעור? פון וועמען מאַכט זי דאָס חוּק, צו אַל די רוחות?

— מען וועט שוין גאַרנישט דערגיין בײַ איר, עפענדיס, — האָט ער זיך ווי געבעטן בײַ די אַרומיקע. — לאַזט זי אָפּ, עפענדיס!

לאה האָט רחמנות באַקומען אויף זיך, אויף אַסמאַן־בעי, אויף דער גאַנצער וועלט.

טאַקע. וואָס דויערט עס בײַ איר אַזוי לאַנג? גענוג.

זי האָט אַראָפּגעצויגן שלומס רינגל פון פינגער אַראָפּ און עס אַרויפ־געלייגט אויפן האַרץ.

דאָס האַרץ איז איר געוואָרן גליקלעך און צו גלייך אַזוי גרינג און פּוסט ווי אַן אויסגעליידיקט זעקל.

כאַסאַן־בעק, דער מיליטערישער הויפטדאַקטאָר, האָט אַ נעם געטון לאהס האַנט.

— זי שטאַרבט, — האָט ער געזאָגט.

לאהס קאַפּ האָט זיך מער נישט באַוועגט.

דרויסן פאַרן גאַנעק האָבן זיך דערהערט קולות. עמעצער איז אויס־געשטיגן.

צו אַלעמענס איבערראַשונג איז אין דער טיר געבליבן שטיין די שווערע טונקלע פיגור פון דושעמאַל־פאַשאַן אין פולן אונײַפאַרעם, די האַנט אויף דער שווערד, די אויערן קאַמיש גרויס און האַרכנדיק. הינטער אים איז געגאַנגען די לײַבוואַך.

— לעבט זי? — האָט ער האַסטיק גערעדט. — זי לעבט?

זינט עס האָט אים געגרייכט די ידיעה וועגן אַבראַמסאַנס שוועסטער, האָט ער אין דמשק נישט געקאַנט איינזיצן. ער האָט אַראָפּגעשיקט אַסמאַן־נען זי צו פּייניקן. נאָר באַרויַקט האָט דאָס אים נישט. ער האָט גאַרנישט געוויסט, אַז אַבראַמסאַן האָט אַ שוועסטער. ווי זעט זי אויס? ווי קומט אַזאָ פרעמדס צו אים?

וואָס פאַר אַ שייכות האָט זי געקאָנט האָבן מיט אַכמעד דושעמאַל-

פאַשאַ?

ער האָט נישט אויסגעהאַלטן, אַלץ פאַרלאָזט און אין דער לעצטער מינוט אַראָפּגעקומען אַהער, אין דער ייִדישער באַרג-קאַלאָניע אין שומרון, מיט אייגענע אויגן אַנצווען דאָס שטיק אומבאַקאַנטע עקסיסטענץ, וואָס האָט געהאַט אַ שייכות צו אים, צו אַכמעד דושעמאַל-פאַשאַ, האָט פון דער ווייטנס און אומבאַקאַנטערהייט אַריינגעשפּילט אין זיין גורל אַריין.

ער איז געווען דערשלאָגן, שטאַרק דערשלאָגן, ווען כאַסאַן-בעק האָט אים געלאָזט וויסן, אַז די שפּיאַנין איז טויט.

ער האָט זיך פּרייכנדיק אַנידערגעזעצט, געבליצט מיט אַ סיגנעט אויפן קלאַר געוואַשענעם קלעצלדיקן פינגער. געשוויגן, געקוקט צום קליינעם קאַפּ אויפן קישן.

ער האָט אויסגעזען הילפלאָז, ס'איז געווען דאָס געפּיל פון איינעם, וואָס האָט פאַרשפּעטיקט אַ צוג. דער צוג איז אים אַנטלאָפּן פון אונטער דער נאַז.

ער האָט בייו און צעשטרײַט אויסגעהערט אַסמאַן-בעיס ראַפּאַרט, דערנאָך מיטן פינגער אַ ווייז געטון אויף דער טיר, געהייסן אַלע אַרויסגיין און געבליבן אַליין מיט דער טויטער.

די ערשטע פאַר מינוט איז ער געזעסן אָן אַ ריר. דאָס שרעקלעכסטע איז דאָך דאָס, וואָס אַ טויטער — דאָס איז אַזאַ מין זאָך, וואָס מען קאָן עס שוין מער נישט טויטן. ווען ער זאָל איצט וועלן הרגענען אַבראַמסאַנס שוועסטער — וואָלט ער נישט געקאָנט.

און ער וואָלט עס דאָך גערן געטון. פון בלויוזן פּחד וואָלט ער עס געטון. מאַדנע: ער איז דאָך גאַר אַזאַ אַכזר פּריער נישט געווען. אַפּילו די אַרמענער האָט ער תּחילת נישט אַזוי שטאַרק גערודפּט, ווי זײַנע צוויי חברים פון דעם קאַמיטאַדזשי, דער קריגס-מיניסטער ענווער-פאַשאַ און דער אינלאַנד-מיניסטער טאַלאַט-בעי. געווען אַפּילו אַ צײַט, ווען די צוויי האָבן פון אים, דעם הויפּט-קאַמאַנדיר, פאַרלאַנגט מיליטער אויף אויסצושעכטן די טויזנטער אַרמענער, וואָס האָבן זיך באַפּעסטיקט אויפן מוסאַדאַג, און ער — גאַרנישט. זיי אויף להכעיס האָט ער זיך געמאַכט

נישט וויסנדיק. ער האָט אַפילו אַליין געשיקט נאָך אַרמענער און בסוד אונטערהאַנדלט מיט זיי וועגן אַראָפּוואַרפן די צוויי נישטיקייטן, ענווערן און טאַלאַטן, וואָס ער מוז מיט זיי טיילן די הערשאַפט. מע דאַרף זיי מער נישט האָבן, און די טויטע שילד, דעם אידיאָטישן סולטאַן אַליין, מאַכמעד-ראַשאַד דעם פינפטן, — געוויס נישט. מען דאַרף קיינעם נישט. צו וואָס? ער אַליין, דזשעמאַל-פאַשאַ, איז גענוג. ער האָט אַפילו אונטערגעשיקט מענטשן צו דער קאַאָליציע, געוואַלט וויסן, צי די ענגלענדער און די פראַנצויזן וועלן שטיצן זײַנס אָן אויפשטאַנד קעגן סטאַמבול, דעם פאַר-שאַלטענעם סטאַמבול, וואָס האָט זיך — אַזוי האָט ער געלאָזט וויסן — מיאָס פאַרקויפט צו די גערמאַנער. פאַר זיך וויל ער נאָר סיריע און פאַלעסטינע, נו, און נאָך דאַרט אַ פאַר קלייניקייטן אַ צוגאַב: אַזאַ אַראַביע, אַרמעניע, מעסאָפּאָטאַמיע... איבעריקנס, האָס איז דאָך שוין נישט אַזוי וויכטיק, דאָס פאַלט דאָך שוין צו ממילא. דערפאַר וועט ער זיי אַוועק-שענקען די דאַרדאַנעלן. זיי וועלן זיך אויך קאַנען האַלטן מיט סטאַמבול גופא. ער גיט זיי עס אַוועק מיט אַ ברייטער האַנט, ער, דזשעמאַל דער ערשטער.

אַבער די אַרמענער האָבן קיין ענטפער נישט געגעבן, די קאַאָליציע האָט אָפּגעשלעפט חדשים לאַנג און דערנאָך געלאָזט וויסן, אַז זי האַלט נישט דערביי, מ'האַט געדאַרפט ציטערן, די זאָך זאָל נישט דערגיין צו די אַלץ-ווייסנדיקע דײַטשן, און דאָ ווייזט זיך גאָר אַרויס, אַז אַבראַמסאָן, דער בעל-יועץ, אַדער ווי ער האָט געהייסן אַפיציעל: טעכנישער ראַטגעבער פון אַטאַמאַנישן הויפטשטאַב, זיצט גאָר אין מצרים און פירט אָן פון דאַרטן מיטן ייִדישן שפּיאָנאַזש אין שומרון.

איצט האָט ער אַנטעבין, דעם ספרדישן ייד, דעם גלאַטצונגיין שתדלן, דעם באַנקיר, דעם גוטן אַטאַמאַנער, געהייסן ברענגען צו זיך, אים אויס-געפאַשט, אים אַראָפּגעצויגן די רינגען פון די פינגער, געלאָזט אַרייַן-וואַרפן אין זעלנער-קליידער און פאַרשיקן אויפן קאַוקאַזער פראַנט. עפעס האָט דאַרט אַנטעבי געטענהט, געוויינט, זיך געשווירן, אַז ער איז געטריי דער אַטאַמאַנישער קרוין, אַבער דאָס האָט אים נאָך מער אויפגערייצט.

— דו רעד נישט פון דער קרוין! שוויג, דו שלאנגענצאן! שוויג,
דו קעמל-געשטאנק!
אנטעבין האָט מען אַוועקגעשלעפט און ער, דזשעמאַל, האָט זיך אַוועק-
געזעצט אויסקלערן גיירות.

די אַרמענער האָט ער געמאַכט אַ טויט. ענווערן און טאַלאַטן וואָלט
ער דערוואָרגן, די יידן וואָלט ער אויסגעהאַנגען ביז איינעם, נאָר די צרה
איז, וואָס עס לאָזט זיך נישט, עס גייט נישט. ס'איז דאָ אַ מאַכט, וואָס
דערלאָזט נישט עס זאָל אויסגעפירט ווערן זיין ווילן. די מאַכט איז אַ גע-
היימע. עס טרעפט, אַז זי קריכט אַרויס פון אינעווייניק, פון אים גופא.
אַ מאַל זיצט זי ערגעץ אין שאַרבן און דער גריך, דער לינדאַקטאַר, קומט
און זאָגט אויף לאַטיין:

— פאַראַנאַיאַ אַקוטאַ. דעמענטיאַ פרעקאַקס.

איצט זיצט ער דאָ אויג אויף אויג מיט אַ טייל פון אַט דער געהיימער
פיינטלעכער קראַפט און גאַרנישט: עס ליגט אַזוי נאַכאַלעמענדיק אויס-
געצויגן, ליגט און גליווערט.

ער האָט צוגערוקט זיין שטול צו דער טויטער, זיך פאַרויכטיק צוגע-
רירט צו איר אַראַפהענגענדיקער האַנט, דערפילט אַ קעלט, זיך ווידער
אַ מאַל צוגערירט און באַשלאָסן צו פרעגן די טויטע אַליין:

— דו לעבסט?

פון שרעק האָבן זיך אים די ברעמען פאַרקאַשערט אַרויף צו. ער איז
אַראַפגעזונקען פון שטול, געבליבן שטיין אויף די קני פאַר דער טויטער,
גענומען שמעקן צו איר ווי אַ שפירהונט, געסאַפּעט.

ס'האַט זיך גאַרנישט גערירט. דער קאַפּ אויפן שמוציקן קישן איז
געלעגן אומבאוועגלעך. ער האָט טיף גערוט. אַ פליג האָט זיך געשטעלט
אויף דער נאָז, נישט געוואָלט אַראַפּפליען.

דאָס צווייטע געבורט פונעם מענטש — דער טויט — איז אַ געבורט
אַן געשריי.

דאס צוויי און צוואנציקסטע קאפיטל

דאס לויפן פארן טויט

דזשעמאל-פאשא האט באפוילן:

די קאלאניעס מוזן צושטעלן דארדאנסקין א טויטן אדער א לעבעדיקן. גלייכער, פארשטייט זיך, א לעבעדיקן. פון א טויטן וועסטו גארנישט דער-גיין. וועלן זיי אים נישט צושטעלן מיטן אייגענעם גוטן ווילן, וועט יענע קאלאניע, וואס מען וועט אים דארט פאקן — ס'מעג זיין אפילו נאך אין דער אומגעגנט — זיך אויסריכטן דעם ביטערסטן סוף. מען וועט זי אונטער-צינדן פון אלע פיר זייטן. מען וועט לאזן מיטן פייער אלץ מיט אנאנדער: הויז און בוים, מענטש און פי, זקן און זויגקינד. אזוי האט דזשעמאל-פאשא צוגעזאגט — און אלע האבן געוואוסט, אז אזעלכע צוואגן האלט ער. נאך דערווייל, איידער וואס, האט דזשעמאל-פאשא באפוילן צו בינדן אין שטריק און שלעפן אין תפיסה אריין וועמען עס לאזט זיך. האט זיך אויסגעקויפט ווער עס האט געהאט געלט אויף באקשיש, און ווער נישט — איז געזעסן אין געפענגעניש אן א מישפט, געווארט אויף גאטס חסד און אויף טערקישן יושר.

די וואס זענען געווען אויף דער פריי האבן זיך געהיטן נישט צו שלאפן ביי נאכט אין אייגענעם בעט. ס'איז געווען א מורא, ווייל מען פלעגט אנקומען אין דער פינצטער, באלאגערן די הייזער, רייסן פון די געלעגערס אראפ, אויסרעווען איין ווארט: דארדאנסקי — און שמייסן. נאזארעט, חיפה און דמשק האבן געשלאגן, געפייניקט און גערעוועט: דארדאנסקי.

ביי טאג איז נישט קיין זון געהאנגען איבער די קאלאניעס, נאך א פייערדיקע שווערד, וואס אט לאזט זי זיך אראפ און שניידט. די פייערדיקע שווערד האט געפאכעט, געזוכט דארדאנסקיס קאפ. דער ים האט זיין קאפ געזוכט ביי די בערג, די בערג ביי וואלקנס און ווינטן, די ווינטן ביי שאטנס און פייגל, ביי אלטע פארדארטע פינגביימער, אין שטיינערנע ברונעמער, מאלאריעדיקע זומפן און וויסטע אויסגעטריקנטע וואדיס.

זעלנער-קאנוואיען האָבן געכאַפט יידן פון די קאַלאָניעס, געצווונגען מיטגיין מיט זיי, מיטגיין פון באַרג צו באַרג, פון הייל צו הייל: נאָ, שטיי, קוק, שמעק — אפשר דערשמעקסטו דאָ ערגעץ. אַנדערע האָבן דאָס זעל-ביקע געטון פרייוויליק און אויף דער אייגענער האַנט. זאָלן אַלע אומקומען צוליב איינעם?

די רעגירונג האָט אויפגעשטעלט אַ קאָנטערשפיאַנאַזש. איבער די קאַלאָניעס און אויף די וועגן האָבן אַרומגעשלענדערט מחנות אַרעמע-לייט, אַלטע ווייבער, ווי די מכשפות, און קליינע פאַרשמירטע קינדערלעך, אויס-געשטרעקט אַ האַנט און אומעטום פאַרקוקט. קאַמפאַניעסווייז האָבן זיך געשלעפט די אַרעמע-לייט, און ווייל אין לאַנד איז געווען אַ הונגער און אַ סך אמתע בעטלערס האָבן געשנאַרעט אויף די וועגן, האָט מען זיי נישט דערקענט, זיך נישט געקאָנט אויסהיטן פאַר זייערע אויגן, וואָס האָבן דורכגעשפיזט יעדן פאַרבייגייער און פאַרבייפאַרער, דורכגעברענט ווענט און געלאַקערט הינטער פענצטער פון פרי באַגינען ביז אין שפעטן, שטערן-באהאַנגענעם אַוונט.

דעזערטירן און פאַרטריבענע, וואָס האָבן אָפּגענאַרט מלכות, דאָס לאַנד נישט פאַרלאָזט און זיך געוואַלגערט ערגעץ אין פתח-תקוה, אין די שטאַלן, — זיי אַלע האָבן זיך איצט געמוזט היטן מער ווי תמיד, האָבן זיי געמייס-טרעוועט מיט האַק און האַמער, זיך געמאַכט קונציקע באַהעלטענישן אויף דעכער, אַפילו אין וואַסער-רינעס, געגראָבן זיך שווצגראַבנס אויף אומבאַ-קאַנטע, ווילד באַוואַקסענע וועגן, און ס'האַט אויסגעזען, אַז דאָס גראָבן זיי זיך קברים.

און קלאַנגען האָבן זיך געטראָגן, ווי בלאַנדזשענדיקע סטאַדעס שאַ-קאַלן, — איין קלאַנג נאָכן צווייטן. אַט האָט מען דאַרדאַנסקין אין מטולה געזען און אַט אין ראשון-לציון, און אַט האָט מען געוואַקסט צו דערציילן, אַז ער איז אַנטלאָפן צו די דרוזן אין די חורן-בערג, צו די פרייע דרוזן, וואָס זענען שונאים דער טערקיי פון דור-דורות און היטן זייער דזשעבעל-ע-דרוז ווי אַ הייליקן מיזבח.

אַפילו אַן אַלטער פאַסטער, וואָס רופט צונויף מיטן פיפּל זיין סטאַדע שוואַרצע ציגן, האָט געזוכט דאַרדאַנסקיס שאַטן צווישן שטעכיקע סאַברעס.

די פעלאַכן האָט מען פאַר צושטעלן דאַרדאַנסקין צוגעזאַגט אַ פּרייז און אין די שולן האָט מען געהאַלטן דרשות וועגן דער מיצווה אַרויסצוגעבן דעם שפּיאָן, וואָס האָט אומגליקלעך געמאַכט דעם יישוב. ובערת — האָבן זיי געזאַגט — הרע מקרבך.

אומזיסט האָבן זיך אויסבאַהאַלטן די יונגע-לייט פון דער פּרוווי-סטאַנציע אין עתלית: מען האָט זיי כמעט אַלע געכאַפט. די פּרוווי-סטאַנציע אליין האָט מען צעשטערט. זאַלקינדן האָט מען נאָך אַלץ געהאַלטן אין נאַזאַרעט. איינעם נאָר האָט קיינער נישט געקאַנט געפינען: דאַרדאַנסקין. צו ערשט האָט ער זיך אויסבאַהאַלטן אין דער געגנט פון זכרון-יעקב, אין אַ הייל צווישן בערג, דערנאָך געפרוּווט מזל און זיך גענומען שאַרן צו אַ יישוב. אין אַ פאַרנאַכט איז ער אָנגעקומען קיין פּרפור און אַריינגע-לאָפּן אין אַ שטוב ביים סאַמע וועג.

— ווער זענט איר? — האָבן זיך די שטובלייט דערשראַקן.

— איינער פון יידישן מלכות, — האָט זיך דאַרדאַנסקי געבייזערט. — און איצט וויל איך פשוט עסן. מלכות וויל עסן. איר גיט, צי נישט? די שטובלייט האָבן געמאַכט אַ גוואַלד. די קאַלאַניע איז געווען אַ קליינע, קוים אַ פאַר משפחות, זענען זיך אַלע צונויפגעלאָפּן.

דאַרדאַנסקי האָט אַרויסגעכאַפט זיין רעוואָלווער. ס'איז געוואָרן שטיל אַרום אים. בלויז די דעמערונג האָט געציטערט. די דעמערונג איז געווען אַ טיפע, אַ טונקל-בלויע — עפעס ווי טונקל-בלויע שפּאַקולן פון אַ פישוף-מאַכעריין. ציטערדיק האָט זי איינגעהילט דאַרדאַנסקין, אים אַרומ-געכאַפט, ווי וואַסערן אַן אינדול. די מענטשן האָבן אים ווי געוואַלט אַרויס-באַקומען פון דער דעמערונג און נישט געקאַנט. מיטן רעוואָלווער אויפן טיש איז ער געזעסן אין שטוב, אַרומגערינגלט פון טויט דערשראַקענע פּנימער, קיין פּייער נישט געלאָזט אַנצינדן און אויף גיך געגעסן.

ער האָט דאַרשטיק אַ טרונק געטון פון קרוג, געזעסן אַ פאַר מינוט אַ פאַרשטיינערטער, גערוט, שטאַרנדיק פאַר זיך אין דער טונקלער בלויעניש, אויסגעזען ווי אַ וואַלף צווישן אַ טשערעדע שאַף, זיך האַסטיק אומגעקוקט, געכאַפט דעם רעוואָלווער, זיך אויפגעשטעלט, אַ וואַרף געטון: „א גוטע

נאכט, יידן, זיך אינגעבויגן, א לויף געטון דורך דער גידעריקער טיר און פארפלוין אין דער דעמערונג אריין ווי א שווארצער פויגל. ווידער איז ער געזעסן אין א בארגהייל. ער האט דארט געפונען א קוואל, אן אוראלטן, גרין-פינצטערן קוואל, וואס האט זיך געשנירט צווישן שטיינווענט.

— די געשיכטע מיטן קוואל איז זייער א ווילע געשיכטע, — האט ער אויפן צווייטן טאג זיך אנגערופן צו זיך און צו די פינצטערע שטיינ-ווענט. — נאר וואס דען? הבחור ר' אפרים דארף זיך מטריח זיין ווייטער. וואס איז די מעשה, וואס הבחור ר' אפרים דארף זיך מטריח זיין? די מעשה איז, וואס דא איז פינצטער. דושנע איז דא אויך. און הבחור ר' אפרים האט דאס נישט ליב. תנו רבנן, די רבנן האבן געלערנט, און מענטש איז נישט קיין חזיר. טרינקען איז גוט, נאר עסן שאדט אויך נישט. ווייטער שטייט אין פסוק, אז דעם לעבעדיקן פלב איז הונדערט מאל ווילער ווי דעם געפגרטן לייב. העלף מיר, רבנו-של-עולם, צו זיין א לעבעדיקער פלב. ניין, העלף מיר צו זיין א פלב — א לעבעדיקער וועל איך שוין ממילא זיין. עס זאל מיר נאר נישט אינפאלן צו ווערן אויס פלב, חלילה, ווארעם דעמאלט בין איך קאפוט. מפוח די עבירהלעך וועט מען שוין הי עס איז אדורקומען. ווי געפעלט דיר עפעס מיין תפילה, הא?

ער איז ארויס, זיך גענומען שארן, קריכן אויף אלע פיר. ס'איז געווען פאר נאכט און ער האט זיך ווידער געפונען אויפן וועג קיין פרפור. מיט א מאל האט ער דערזען א פור. ער האט דערקענט אלטע באקאנטע פון „השומר“. מיטן רעוואלווער אין האנט איז ער צוגעלאפן, אפגעשטעלט די פור און אויסגערופן:

— איר דערקענט מיך?

צי זיי האבן אים דערקענט! צוויי זענען זיי געווען, איינער אן עלטער רער, דער צווייטער א ינגערער, און געהאט האבן מיט אים ביידע חשובות פון אלטע צייטן, ווי אלע שומרים, וואס האבן אים פיינט געהאט פאר חטאים קעגן דיסציפלין, דערנאך פאר זיינע פרווון צו שאפן א קעגן-חברה, דעם „הנוטר“, דערנאך פאר זיין גיין מיט די שפיאנען, די אבראמסאנס. — וואס ווילסטו? — האט א געשריי געטון דער עלטערער, — זיך

אָנִידֶרֶגֶשְׁטֶלְט מיטן ברוינינג! ווייסט נישט, אָז עֶל־פִּי דִּין מוּז אִיךְ דִּיךְ
מִמִּיתָן? און אפּשֶׁר עֶל־פִּי יוֹשֶׁר אויך!

— שלאָק, בעם אַרױף און ראַטעווע, עס ווילט זיך נישט פּגֶרן.
יענער האָט זיך פּאַרזיך־דוּשט. ס'איז געווען אַזוי אויסטערליש צו הערן
אַזעלכע רייד פון דאַרדאַנסקיס מויל.

דאַרדאַנסקי זאָגט עס, — ער, וואָס האָט פאַר טױט קיין האָר מורא
נישט געהאַט! אים ווילט זיך נישט פּגֶרן, — זאָגט ער.

— לאַזט אים אַרױף, — האָט זיך אָנגערופֿן דער ייִנגערער. — מ'וועט
שוין שפּעטער זען, וואָס צו טון מיט אים.

דער עלטערער האָט זיך געוואַקלט. פּאַלג מיך אַ גאַנג! די פּור גופּא
איז טרייף, וואָס טרייף הייסט, — דאָס שמוגלען זיי איצט אַריבער פון
צפּון געווער פּאַרן, „השומר“, פעלט טאַקע מער נישט, ווי אַריבער צושמוגלען
אויף דער זעלבער פּור דאַרדאַנסקין, אָט דעם וואָס איז, ערשטנס, אַ שוּבאַ
פּון „השומר“, וואָס, צווייטנס, קומט אָפּ צוליב אים דער גאַנצער ייִשוב, לייַדן
אומשולדיקע, פּינפֿן איבער לייַבער טערקישע פּאַלאַקאַס, און דריטנס...

— ווייסט וואָס דאָס הייסט ראַטעווען אַזאַ פּויגל ווי דו? — האָט
דער עלטערער נישט נאָכגעגעבן. — אומברענגען אַלץ מיט אַנאַנדער! וואָס
דזשעמאַל שרייַט, ווייסטו? אַדער דאַרדאַנסקי, — זאָגט ער, — אַדער איר
אַלע. פּלעגסט דאָך טענהן, אָז דו ביסט אַ פּאַטריאַט אַ ייִדישער — מער
פּאַטריאַט פאַר אונדז אַלע. איצט ווילסטו גאַר, דזשעמאַל זאָל צוליב דיר
חרוב מאַכן די שארית־הפּליטה, די לעצטע בידנע רעשטלעך אַרץ־
ישׂראל? אַזוי טראַגט אויס דיין יוֹשֶׁר מיט דיין העלדישקייט? פּאַסקודניאַק!
דו שעמסט זיך גאַרנישט צו זאָגן, אָז דו ציטערסט פאַר דיין טרייף פעקל
ביינער? פּון ווען אָן האַסטו עס מורא פאַר דער פּגירה, האַ?

— לאַז אַרױף, שפּעטער וועסטו פּילאַסאַפּירן, — איז דאַרדאַנסקי בייז
געוואָרן. — דעם ברוינינג זעסטו?

— איך פּינף אויף דיין שמעוואַלווער, — האָט דער שומר, אָן אַלטער
אויסגעצייכנטער שיסער, געשאַקלט מיטן קאַפּ. — מיר האָבן דאָ אַ פּור
מיט פּלי־זין, סטראַשעט ער מיט זיין שפּילצייַג!
דאַרדאַנסקי האָט געקוקט אַ צעטראַגענער.

דער יינגערער האָט גענומען איינטענהן מיטן עלטערן, גערעדט וועגן
רחמנות און גרויסמוטיקייט. דאָרדאַנסקי האָט אויסגעשפּיגן:

— איך האָב דיך ניין איילן אין דער אדמה מיט דיין רחמנות צוזאַמען,
הערסט ? רחמנות ! שלח-מנות ! ס'איז מיר שוין ליבער זיין רישעות, — האָט
ער געוויזן אויפן עלטערן, — איידער דיין שלח-מנות, טיפּשדיקער יונג
איינער !

דער עלטערער האָט געשמייכלט. דער אַל ט ע ר דאָרדאַנסקי, — האָט
ער אַ קלער געטון און זיך דערמאַנט טעג און נעכט מיט אפּרימען אין די
וויינגערטנער, צווישן בערג, אויף אַסיפות...

— נו, כאַפט דיך דער רוח, — האָט ער זיך אָנגערופן. — קריך אַרויף
און נעם איין אַ מיתה-משונה !

דאָרדאַנסקי איז אַרויפגעשפרונגען און די פּור האָט גערירט.
אַלע דריי האָבן געשוויגן.

— אַ מאָל, — האָט זיך צום סוף אָנגערופן דאָרדאַנסקי, ווי ער וואָלט
גערעדט צו זיך אליין, — האָב איך געהייסן אַ העלד, וויל איך האָב נישט
מורא געהאַט פאַרן טויט. איצט, אַז איך האָב יאָ מורא פאַרן טויט און לייג
אַריין מיין העלדישקייט אין אַנטלויפן פאַר אים, בין איך נישט קיין העלד,
נאָר אַ פּחדן. וואָס איז די נפּקא-מינה, אין וואָס מען לייגט אַריין די
העלדישקייט ?

— שוין גאָר אַ גרויסע נפּקא-מינה, — האָט פאַרדראָסיק געשמייכלט
דער עלטערער שומר.

— נפּקא-מינה, שמאַפקע-מינה, — האָט דאָרדאַנסקי איבערגעקרימט.
— ווער דאַרף גלאַט העלדישקייט ? אַ מענטש וויל נישט פּגורן — דאָס איז
דער עיקר.

— און פאַר וואָס איז איינער לאה נישט אַנטלאָפן ? — האָט זיך אַריינגע-
געמישט דער יינגערער. — זעסטו, אָט זי איז געשטאַרבן ווי אַ מענטש.
אַ שפּיאַנקע, אַוודאי, אָבער געשטאַרבן ווי אַ מענטש.

— ווי אַ העלדין, — האָט זיך ערנפאַרכטיק אָנגערופן דער עלטערער.
— אַפּילו די טערקן האָבן געשטוינט. פאַרפאַלן, אַ שפּיאַנקע, נאָר אַ גרויסע
נשמה. מע וועט זיך נאָך דערמאַנען אַן איר. אַ מעטאַלענע נשמה.

דארדאנסקי האט זיך געלאזט דערציילן, ווי אזוי לאה איז אומגעקומען.
ער האט אין גאנצן געציטערט. דערנאך האט ער זיך צעוויינט.

— לאה, — האט ער גערופן. — לאה!

ער האט זיך נישט געקאנט בארוקן.

די שומרים האבן געשאקלט מיט די קעפ אויף אים קוקנדיק. אט וואס
עס איז געווארן פון דארדאנסקין. ער וויינט! דארדאנסקי וויינט!

וואס טוט מען מיט אים? — האט געקלערט דער עלטערער. — צו-

שטעלן דעם טערק — טוט וויי דאס הארץ. פארט עפעס דארדאנסקי. נישט

— וועלן פאלן קעפ. אחוץ דעם — דעם ענגלענדער זעט מען נישט, דער-

ווייל איז דער טערק באלעבאס, און אז דער טערק זאגט: אויב נישט דאר-

דאנסקי — איז אויס קאלאניעס, מעג מען אים גלייבן.

— איי, אפרים, אפרים, — האט ער הויך ארויסגעקרקעכט, — הבן סורר

לי אפרים.

פאר טאג איז די פור בשלום אנגעקומען קיין תל-עדש. דארט האט
מען דאס געשמוגלטע געווער אויסגעלאדן צוזאמען מיט דעם געשמוגלטן
דארדאנסקי.

וואס מ'האט צו טון מיטן געווער האט מען געוואסט, אבער מיט אים,
מיט דארדאנסקין, וואס טוט מען? איצט איז ער דער געפאנגענער פון
„השומר“. זאל מען אים אויסליפערן, אדער נישט?

פון תל-עדש האט מען אים, אן איבערגעטוענעם, בגנבה אפגעפירט
אין א דערפל נישט ווייט פון טבריה, פון דארט — סאמע ארויף צו, קיין
מטולה. אין מטולה האט מען צוגיפגערופן א געהיימע באראטונג פון
שומרים.

געווען פארשידענע מיינונגען.

— ס'איז קלאר, אז מיר מוזן אים אפרוימען, — האט אנגעהויבן א
הויך געוואקסענער ברייטפלייציקער שומר מיט א בארד, ווי ביי א פאניע.

— דאס לאז איבער פאר די טערקן, — האט אים ביז איבערגעריסן

א צווייטער. — צושטעלן דארף מען אים, אבער א לעבעדיקן. נישט דו

ביסט זיין שופט.

— נאר וואס דען? זיי זאלן אים מישפטן, די איידעלע לייט, די

טערקן? ס'גייט דיר אין לעבן אריין, זיי זאלן אים פייניקן? איז נישט גלייכער און מענטשלעכער א טויט אויפן ארט? — האָט דער שומר מיט דער באַרד זיך צעקאַכט.

— איר פאַרגעסט אַלע, — האָט אָנגעהויבן אַן אַנדערער, — ווער דאַרדאַנסקי איז. אַז איר האָט אים געדאַרפט, איז ער ביי אײַך געווען אַ גאַנצער העלד, איצט איז ער אַ מנוול. נו, אַ געוועזענער חבר איז שוין גאַר נישט קיין חבר נישט? אַ געוועזענער העלד — איז שוין גאַר קיין העלד נישט? ראַטעווען דאַרף מען אים, אָט וואָס!

— און ווען אַפילו גאַר קיין העלד נישט, — האָט זיך אָנגערופן איינער אַ שטילער און אַ שווינגדיקער, אַ יונג, וואָס אחוץ אַ פאַר הויז און אַ ביקס האָט ער כמעט גאַרנישט געהאַט. — מעג מען מקריב זײַן דעם איינצלנעם — ער מעג זײַן ווער ער איז — פאַרן פּלל? באַשטייט נישט דער פּלל אַליין פון אַ סך יחידים?

— האָסטו דיר אַ פּילאַסאַף, — האָבן זיך פון אַלע זײַטן אָנגערופן קולות. — נישטאַ וואָס צו זאָגן: אַ וואַזשנער סאַציאַליסט!

— דער פּלל איז אַלע מאָל בילכער, דאָס דאַרף מען קיינעם נישט אויפווייזן, — האָט זיך אָנגערופן מיט גרויס אויטאָריטעט דער שומר מיט דער באַרד, אַ געוועזענער פאַרטייטווער אין רוסלאַנד. ער האָט בײַז געקוקט אויפן יונג.

דער יונג, פון תמיד אַן אַ שוויגער, האָט דאָס מאָל נישט געוואָלט נאַכגעבן.

— מע דאַרף עס יאָ אויפווייזן, — האָט ער זיך פאַרעקשנט. — מע דאַרף, נאָר מע קען נישט. ווי אַזוי וועסטו דאָס אויפווייזן, מנחם? — האָט ער געטענהט צום שומר מיט דער באַרד. — ווי אַזוי? דער פּלל באַשטייט פון דיר, פון מיר, פון כאַצקלען, לאַמיר זאָגן, אַז אַ גאַנצער רעגײמענט קומט אום אויפן שלאַכטפעלד — קומט טאַקע אום דער גאַנצער רעגײמענט, נאָר אין דער זעלביקער צײַט קומט דאָך אום יעדער איינציקער פון דעם רעגײמענט. קומט דאָך אויס, אַז כאַטש אומגעקומען זענען אַלע, איז אין תוך אַרײַן, אומגעקומען נאָר איינער. וויל איך דיר זאָגן, מנחם, אַז שטענ־דיק און אומעטום שטאַרבט נאָר איינער. און הרגענען אַן איינצלנעם

צוליבן פלל — הייסט: הרגענען איינעם צוליב איינעם. איז עס דאך אן אומזין. הייסט עס דאך, און דארדאנסקי — —
— סאָפּיסט. — האָט מען אים איבערגעריסן. — פּשטל־מאַכער! הער אויף!

— וואָס פאַר אַ שומר ביסטו? — האָט זיך אָנגערופן דער מיט דער באַרד. — מיט אַזאַ פּילאַסאָפּיע קאַנסטו זיין אַ גלח, נישט קיין שומר! שוין לאַנג ביסטו דאָס אַזאַ חכם? ווייסטו וואָס? — פאַרלאָז דיר פּאות, ווער אַ פּרוש, קיין ירושלים גיי!

— וועל איך טאַקע גיין, — האָט דער יונג געענטפּערט. — און איך וועל דאַרפן, וועל איך גיין.

דער מיט דער באַרד האָט ביטולדיק אַ מאַך געטון מיט דער שוואַרץ באַהאַרטער האַנט.

ער האָט דערנאָך לאַנג גערעדט, געטענהט, אויפגעוויזן, און צושטעלן דארדאנסקי אַ לעבעדיקן טויג נישט. איין מאַל און נאָך אַ מאַל: פאַר וואָס דערלאָזן, די טערקן זאָלן אים פּייניקן? אַפּרוימען אים איינס־צוויי — אַט וואָס מען דאַרף. צושטעלן אים, פאַרשטייט זיך, דאָס יאָ, — מע מוז דאָך ראַטעווען דעם ייִשובֿ — אָבער נישט קיין לעבעדיקן. און וואָס אָנבאַלאַנגט דעם עצם פון דער זאך — קאָן מען נישט שפּילן אין קיין אומגעוונטע סענטימענטן, ווען עס גייט וועגן אַ פּאַלק. דאַרף מען דען זאָגן, און דער ייִשובֿ דאָ אין לאַנד, דער נייַער ייִדישער ייִשובֿ, איז די איינציקע האַפּענונג פון דעם גאַנצן פּאַלק אין גלות? דאָס איז דאָך — פאַרגעסט נישט — אַלץ, אַלץ וואָס מיר האָבן. און צוליב אַ שפּיאָן, חברים, צוליב אַ שפּיאָן זאָל צעשטערט ווערן דאָס אַלץ, וואָס מ'האַט אויפגעבויט מיט בלוט און קרבנות פון די ערשטע מאַסקווער ביליִן־סטודענטן ביז אויפן היינטיקן טאַג? צער־בעלי־חיים איז אַ טייערע זאך, נאָר פאַר וואָס האָבן די צער־בעלי־חיים־קעס (ער האָט אָנגעשטעלט זיין שטאַלענעם בליק אויפן יונג), פאַר וואָס האָבן די צער־בעלי־חיים־קעס רחמנות גראַד אויף די מינערווערטיקע, אויף די מנווולים, אויף די וואָס האָבן געבראַכט אַ ים מיט צרות אויפן קאַפּ פון ייִדישן ייִשובֿ, און פאַר וואָס האָבן זיי קיין רחמנות נישט אויף אונדז — טאַקע אויף די אַלע, וואָס האָבן פאַרלאָזט אַלץ מיט אַנאַנדער, פּדי אַפּצו־

געבן זייערע לייבער און לעבנס דעם לאַנד ? עס איז דאָך מאַדנע צו זען ווי די בעל־ירחמים האָבן אַ טבע רחמנות צו האָבן גראַד אויף מנווולים.

די שומרים האָבן זיך צוגעהערט מיט צעהיצטע פנימער.

דער שטילער יונג האָט אָפגעקערט די אויגן, נישט געוואָלט קוקן מער אויף קיינעם, אַ צעטראַגענער און שווער־שווייגנדיקער געשפילט מיט דער ביקס און זיך אַוועקגעזעצט ערגעץ בײַ דער טיר, ווי אַן אַרעמאַן אין אַ פרעמדער שול.

— נאַרישקייטן! מיט צער־בעלי־חיים וועט מען קיין לאַנד גישט בויען! איך אַליין, חברה, נעם זיך אונטער אים אָפצורוימען! — האָט דער שומר מיט דער באַרד אויסגעפירט. ס'האָט זיך אין אים אָפגערוּפן דער אַלטער טעראַריסט נאָך פון די רוסישע צײַטן, פון פינפטן יאָר.

די שומרים האָבן זיך איבערגעקוקט.

איצט האָט ער זיך פאַררופן אויף אַ בפירושער רעזאָלוציע טאַקע פון דער „השומר“־אַרגאַניזאַציע גופא. ער האָט אַרויסבאַקומען פון ערגעץ אַ פאַפיר און פון אים אַרויסגעלייענט אַן אַלטן באַשלוס פון דער גליל־אַפטיילונג, וווּ ס'איז געזאָגט געוואָרן, אַז מען מוז די שומרנישע שפּיאָנען־גרופע אַנטוואַפּענען, אינטערנירן ערגעץ טיף אין לאַנד, נישט דערלאָזן צו די פונקטן בײַם ים, און אויב זײ, די שפּיאָנען, וועלן זיך פרוּוון אַנטקעגן־שטעלן — מוז מען אַנווענדן טעראַר.

זײַן באַרד האָט באַקומען אַ פּייערלעכן גלאַנץ. ער האָט זיך שוין מער נישט געהיצט, נאָר גערעדט מיט דער רויקייט פון איינעם וואָס ווייסט, אַז דער נצחון איז אויף זײַן זײַט. טעראַר! אין דער רעזאָלוציע ווערט אויסדריקלעך געזאָגט: טעראַר.

דער יונג האָט נישט אויסגעהאַלטן, איז אויפגעשפרונגען פון זײַן אַרט בײַ דער טיר ווי אַ געביסענער, צוגעלאָפּן צום בערדיקן שומר און אים גענומען רײסן דאָס פאַפיר פון האַנט אַרויס.

— די רעזאָלוציע, האָט ער געשריגן, — איז גאַרנישט ווערט. גאַר־נישט מיט נישט.

— אַ רעזאָלוציע איז בײַ דיר גאַרנישט? — האָט דער מיט דער באַרד אים אָפגעשטויסן פון זיך מיט אַטלעטישער גרינגקייט, פאַרוקט דאָס

פאפיר אין בוועם-קעשענע און אים אַנגעקוקט שוין נישט אַזוי מיט ביטול, ווי מיט רחמנות.

— פון דיין רעזאָלוציע, — האָט דער יונג זיך געוואָרפן, — איז גאַרנישט געדרונגען. דרייַ מאָל גאַרנישט. עס שטייט: ווען זיי וועלן זיך אַנטקעגנשטעלן. דאַרדאַנסקי שטעלט דען אַ ווידערשטאַנד? ער איז דאָך אונדזערס אַ געפאַנגענער. און דו וואָס ביסט? כּוועל דיר זאָגן וואָס דו ביסט: אַן אינקוויזיטאָר!

— שושנה די צנועה, — איז דער שומר נישט געבליבן שולדיק. — אַז עס פאַסט צום פּשטל — האָלט זיך דאָס ביים אות ווי אַן אַדוואַקאַטל. דער אות איז גאַרנישט — דער גייסט פון דער רעזאָלוציע איז דער עיקר.

— פון גייסט זאָלסטו נישט רעדן, — האָט דער יונג זיך פאַרקרימט ווי פון אַ שאַרפן ווייטיק. — טעראָר איז מיט גייסט קיין מחותן נישט. ער האָט פאַרביסן אַ ליפּ און איז אַ פינצטערער, אַ טאַפל שטילער, ווידער אַוועק צו דער טיר, זיך אַוועקגעזעצט דאַרט ווי אַ נישט-היגער. — יא, מיך אַרט נישט, — האָט דער בערדיקער געזאָגט. — אַז איר וואַקלט זיך — בין איר גרייט. זאָלן דערנאָך די צער-בעלי-חיימניקעס זאָגן וואָס זיי ווילן.

אַ פאַר טעג האָט מען זיך באַראַטן.

געזיגט האָט דער שומר מיט דער באַרד.

איז איינער אַ גאַכט האָט מען דאַרדאַנסקין אַרויסגענומען פון זיין באַהעלטעניש, אים געהייסן זיך אַנטון, אַרויסגעפירט אַ שטיק הינטער מטולה און צוגעפירט צו אַ פעלדו.

— וועסט דאָ וואַרטן, — האָט מען געזאָגט, — ביז עס קומט אַ פּור. מטולה איז געפערלעך — מוז מען זיך איבערפירן ערגעץ אַנדערש. די טערקן האָבן דערשמעקט.

— אַבער וווּהין? — איז דאַרדאַנסקי געווען אומרויק.

— דאָס וועט מען שוין זען, ר' אפרים.

— ווייט פון דאַנען?

— נו, נישט נאָענט. אָט דער מיט דער באָרד וועט דאָ שטיין מיט דיר.
מיר קומען באַלד מיט דער פּור. שלום!
זיי זענען אַוועק און דאַרדאַנסקי איז געבליבן אויג אויף אויג מיט
דעם בערדיקן שומר.

ביידע זענען געשטאַנען אויפן פעלדז. ס'איז געווען פינצטער. דער
שומר מיט דער באָרד האָט זיך אומגעקוקט.
דאַרדאַנסקי האָט עפעס חושד געווען.

— פיר מיך אַריבער די גרענעץ, — האָט ער זיך געבעטן.
— אָט די מינוט וועסטו איבערשפאַנען די גרענעץ, — האָט דער
מיט דער באָרד אייליק אַ זאָג געטון. — דו אָדער אַלע! זאָג איך: נישט
אַלע, נאָר דו! דו!
ער האָט אויסגעשאָסן.

— שטאַרב!

די האַנט האָט אים אַ ציטער געטון ביים שיסן. נאָר אַז ער האָט דער-
זען, ווי דאַרדאַנסקי גאַנצער גוף האָט זיך אַ בייג געטון און ער איז, ווי
אַן אונטערגעהאַקטער בוים, מיט אַ שווערן הילך אַרונטערגעפאַלן אין
גרוב אויף יענער זייט פעלדז — איז ער געווען זיכער, דער שומר, אַז דער
יונג איז טויט.

דער שומר מיט דער באָרד איז אַוועק, זיך נישט אומקוקנדיק. ער איז
געגאַנגען שנעל, שיער נישט געלאָפן. די האַנט האָט אים אַלץ נאָך גע-
ציטערט. צום טיילוול! באַלד וועט קומען די פּור און וועט דעם קערפּער
אַוועקפירן קיין ירושלים. אַזוי האָט מען אָפּגערעדט.

און די פּור איז געקומען. אַלץ איז געווען פאַרטיק, נישט געווען איז
נאָר דאַרדאַנסקי אַליין.

אין גרוב אויף יענער זייט פעלדז האָט מען קיינעם נישט געפינען. אָט
האַסן דיר!

דאַרדאַנסקי איז אַוועק.

די קויל איז אים געהאַט דורכגעפּלויגן דורכן לינקן אַקסל און איבער-
געלאָזט צוויי לעכער. די ווונדן זענען געווען נישט קיין געפּערלעכע און
בכלל זענען ווונדן ביי דאַרדאַנסקי געווען פון די קלייניקייטן. ווונדן-

שמונדן. האָט ער זיך אויפגעהויבן, אַרויסגעשלעפט אַ טיכל, עס איינגענעצט אינעם וואַסער פון אַ דערבייִקן קוואַל, צוגעלייגט צו די ווונדן און זיך געלאָזט, ווי קיין מאָל גאַרנישט, צו די בערג.

אַ גאַנצן טאַג צו מאַרגנס האָט ער זיך אויסבאַהאַלטן צווישן די פעלדזונשטייגער פון חרמון. ער האָט געזען אַ גוטן סימן אין דעם, וואָס די קויל האָט אים געשאַנעוועט. ער האָט זיי אָפגענאַרט, די שומרים. אָפגע-נאַרט זיי און דעם טויט. אַ טייערע זאַך, ווען אַ מענטש קאָן אויסשטעלן אַ פּייג דעם מלאַך־המוות, בעת יענער מיינט, אַז ער האָט אים שוין. ניין, מ'עט זיך נישט לאָזן. ווי לאַנג מ'עט זיך קאַנען דרייען — וועט מען זיך דרייען. אָפילו אויף דער תּליה וועט מען זיך אַ דריי טון — אפשר, אַ קשיא אויף אַ מעשה, וועט אונטן זיין אַ גרוב, וועט מען בדרך־נס אין איר אַרײַנפאַלן און אַרויס פון יענער זײַט אַ לעבעדיקער.

ביי נאַכט האָט דער הונגער גענומען פּייניקן, ממש ווי ער וואַלט געווען אונטערגעשטעלט דורך די טערקן. אַ ווילדער הונגער, אַן אַזיאַט! — מ'עט זיך נישט לאָזן, — האָט דאַרדאַנסקי אַ ברום געטון. —

הבחור ר' אפרים דאַרף עסן. וועט ער טאַקע אכלען — אפשר נישט ? ער האָט זיך געלאָזט אין דער פינצטער צו דער קאַלאַניע צו, צוריק קיין מטולה, געעפנט ווי אַ גנב אַ שטוב, אַ נישטער געטון, געפונען אויף אַ פּאַליצע אַ ברויט און זיך ווידער געלאָזט צו די בערג. ער האָט געריסן שטיקער פונעם ברויט און איו, אַ גליקלעכער, געלאָפן אין דער נאַכט אַרײַן.

— הבחור ר' אפרים, — האָט ער געברומט צו זיך — איו, ברוך־השם, נאָך אַלץ אַ לעבעדיקער הונט. שיסט מען אים — קאַלערט ער זיך איבער אַ פּאַר מאָל, און הייַדא! הונגערט אים — מאַכט ער חתונה אַ ברייטל און עסט אָן אַ ברכה.

אזוי האָט דאַרדאַנסקי כּסדר אָפגענאַרט: צו ערשט — דעם שומר מיט דער באַרד און דעם מלאַך מיט די טויזנט אויגן, דערנאָך — דעם הונגער. ביי טאַג פלעגט ער זיך אויסציען ערגעץ הינטער פעלדון אין פּאַר-וואַרלאָזטע בערג, אויסגלייכן די ביינער, איבערבינדן די ווונדן און טראַכטן זיינע טראַכטונגען וועגן לאַהן, וועגן גבריאַלן, וועגן שלומען, וועגן גע-

שאַכטענע טויבן און לעבעדיקע הינט. און ביי נאכט פלעגט ער וואַנדערן, אַרומוואַגלען ווי אַ שאַטן איבער פעלדער, קלעטערן איבער בערג, זיך אַראַפּלאַזן אין טאַלן און זיך גנבענען פאַרביי יישובים.

ער איז פון צפון געגאַנגען אַראָפּ צו, אַנגעקומען קיין שומרון, ביז עס האָט זיך אים נישט ווייט פון כרכור געמאַכט אַ מציאה: ער האָט געפאַקט אַ פאַרבלאַנזשעט פערד. האָט ער זיך אַרויפגעזעצט און איז אַוועקגעריטן דרום צו. די הרי נפתלי און דער עמק האָבן געזען דאַרדאַנסקין, נאָר פון מענטשן האָט אים נישט געזען קיינער. ער איז אַפילו פאַרבייגעריטן דעם טערקישן מיליטערישן לאַגער ביי דזשענין און קיין שום אויג האָט אים נישט באַמערקט. ער האָט אַנגעהויבן גלייבן, אַז ער איז אַ רואה-ואינו-נראה: ער זעט און אים זעט מען נישט.

אין איינער אַ נאכט איז ער אַנגעקומען קיין פתח-תקוה, באַפרייט דאָס פערדל, געלאָזט עס לויפן אויף גאַטס באַראַט און אַנגעקלאַפט אין לאַרן פון אַ הויז. דאָרט האָט געווינט דאָס ווייב פון אַ „גילי“־מענטש, וואָס האָט באַוויזן אַפּצוציען קיין מצרים. זי האָט נישט מורא געהאַט אים צו עפענען, האָט אים געגעבן עסן, געטראַנק, אַ געלעגער, אַ ריינעם באַנדאָזש צו די ווונדן, גאַלדלירעס און אַפילו אַ ביסל ליבע. דאַרדאַנסקי איז דאָרט אַפּגע-ווען אַ פאַר טעג, געלעגן באַהאַלטן אין אַ פינצטער קעמערל, זיך אַרומגע-זען, אַז ס'איז קיין תכלית נישט, מע מוז אַפּציען, ווייל אַפילו ווענט פון אַ פינצטער קעמערל האָבן אויערן, און באַשלאָסן צו גיין ווייטער. ער האָט געוואַרט אויף ענגלישע עראַפּלאַנען, אויף ענגלישע קריגסשיפן, געזוכט וועגן צום ים. אויף זיינע נאכט-וואַנדערונגען איז ער אַנגעקומען ביז וואַדי-ראובן. דאָרט איז שוין נישט ווייט פון ברעג. אים האָט זיך געדאַכט, אַז אַט-אַט וועט זיך אויפן האַריזאָנט ווייזן אַן ענגלישע שיף, אַ רעד טון אויף סיגנאַלן-שפראַך ווי אַ מאַל. ס'האַט זיך גאַרנישט געוויזן. בלויז שטערן זענען געפלוין אין ים אַריין, ווי עמעצער וואַלט זיי פון די הימלען געיאָגט, ווי עפעס אַ האַנט אין דער הייך וואַלט געשאַסן אויף זיי, געשאַסן אַזוי שטיל, אַז נאָר דער נאכטווינט האָט עס הערן געקאָנט.

נאָר אַט האָט זיך אים אויסגעוויזן, אַז עפעס רירט זיך. פאַרט קעגן איבער אויפן ים, אַז אַ גרויסער באַוועגלעכער שאַטן ציט דורכן האַריזאָנט,

ברענענדיקע ערד

הייבט-אויף און לאזט אראפ די ארעמס, הייבט ווידער אויף און לאזט ווידער אראפ. סיגנאלן? א רעפלעקטאר? אפשר האט זיך עס אים נאָר געחלומט, אַט פונקט ווי דעם בלאַנדזשענדיקן אין מיִדבר חלומען זיך בליציקע קוואַלן אין דער לופט, ווייסע גן-עדן-דערפלעך אין שאַטן פון פאַלמעס. נאָר געזען האָט ער פאַרט און געוואַלט האָט ער שוין וואָס שנעלער זיין ביים ים, דערגרייכן דעם ברעג. אַ, דער ים, דער ים! אַרויסרייסן זיך אויף יענער זייט. אַרויפכאַפן זיך אויף דעם ימס באַוועגלעכן רוקן, ווי אויף אַ קעמל, און אַרויס פון יענער זייט אַ לעבעדיקער... אַט ווי דעמאַלט, ווי אין דעם גרוב הינטער מטולה...

מיט אַ מאָל דערזעט ער אַן אמת קעמל, וואָס פאַשעט זיך אַליין, אַ קעמל אַן אַ באַלעבאַס. אייגנס צוגעשיקט פון השם-יתברך פאַר דאַר-דאַנסקין זיין זון.

צו נסים איז ער שוין געווינט געווען, דאַרדאַנסקי, ער האָט דאָך שוין איין מאָל אַזוי געכאַפט אַ מציאה — דאָס פאַרבלאַנדזשעטע פערדל, האָט ער לאַנג נישט געקלערט, זיך אַנגעכאַפט אַנעם שטריק אַרום קעמלס האַלדז און אַרויפגעקראַכן. טראַג מיך, קעמל, צום ים צו! זיי נישט, קעמל, קיין חמור און הייב פיס! אַז גאַט וויל — שיקט ער אונטער דאַרדאַנסקין די ישועה בצורת-קעמל. וואָס, עס פעלן אים קעמלען?

מיט גרויס בטחון איז ער אַרויף אויפן קעמל און זיך געגרייט צו דער נסיעה, ערשט מיט אַ מאָל האָט זיך אַפגעריסן אַ גוואַלד. גיי טרעף, אַז אַ כאַפטע בעדוונער איז געזעסן קעגן איבער, אין אַ דערבייניק איילבערט-וועלדל, ביי אַ פּייער, און זיך דערציילט מעשיות. אַז מען גייט ביי זיי צונעמען אַ קעמל — דערשפירן עס אַזעלכע אַפילו אין שלאָף. זענען זיי צוגעשפרונגען צום קעמל ווי פאַרסמטע, אַראַפגעצויגן דעם גנב, פאַרוואַרפן אַרום זיין האַלדז די שטריק און מיט קולי-קולות אים גענומען שלעפן אין אַ דערבייניק דאַרף אַריין. זיי האָבן אַנגעמאַכט אַ ליאַרעם ווי ביי אַ שרפה. אַפילו די שטערן אויבן זענען מיטגעלאָפן אַ שטיק וועג, נאָכגעשפרונגען און אונטערגעהעצט: שלעפט אים, דעם גנב, שלאָגט אים! עס האָט אויסגעזען, ווי אַלאַ אַליין איז אויפגערגעגט, הלמאי דער מענטש האָט געוואַלט צונע-

מען א פרעמד קעמל, און ער האט ארויסגעלאזט די שטערן, זיי זאלן אים נאכיאגן.

אין דאָרף האָבן זיך צעבילט הינט און צעשריגן אייזלען. דאָרט האָט מען דאָרדאָנסקין אַרײַנגעלויכטן אין פנים אַרײַן און תיכף דערקענט. דער-קענט האָט מען אים נאָך די בילדער, וואָס די מאַכט האָט, וווּ ערגעץ אַ העק, געהאַט פונאַנדערגעשיקט. צו ערשט האָט מען מורא געהאַט, דערנאָך האָט מען געפרוווט שלאָגן — עס גייט. געבונדן — עס גייט. האָט מען אים, אַ געשלאָגענעם און אַ געבונדענעם אַוועקגעשלעפט קיין רמלה, און ער, ווי אַ קינד, האָט זיך נישט געווערט. ער איז געווען אַזוי צעטומלט, וואָס נאָך אַלע נסים איז ער גאָר אַרײַנגעפאַלן צוליב עפעס אַ קעמל, אַז ער האָט זיך געלאָזט שלאָגן, פאַטשן און שלעפן. דאָס גאַנצע דאָרף האָט אים באַגלייט, אויפן וועג זענען צוגעשטאַנען פרישע, די נאַכט איז געוואָרן אויס נאַכט, דאָס געפילדער האָט זיך געמערט, די שטערן זענען נאַכגעשפרונגען.

— דאַמו־פּי־ראַסו! — האָט מען געשריגן. — דאַמו־פּי־ראַסו!

צו מאַרגנס האָט דאָס לאַנד געוויסט, אַז מען האָט דאָרדאָנסקין געכאַפט. געכאַפט! דאָס האָט דער פאַסטעך אַנגעזאָגט זײַנע שעפּסן, הייבנדיק דעם שטעקן, דאָס האָט דער וואַנדער־דערוויש אַרײַנגעפלאַכטן אין זײַן תפילה־געמורמל. דאָס האָבן אַלטע פעלאַכן, מיט אַ געלן פינגער צום הימל אַרויף, פרום אויסגעטייטשט פאַרן דאָרף:

— פּי אַ ל אַ. פאַראַן אַ גאָט אויף דער וועלט.

די קאַמענדאַנטן פון יפו און ירושלים זענען אייגנס אַראַפּגעקומען קיין רמלה. זיי האָבן אים מכבד געווען מיט קלעפּ. דערנאָך האָט מען געבראַכט אַ רוט און זיך געוואַלט אַ נעם טון צום שמײַסן.

ערשט איצט איז דאָרדאָנסקי צו זיך געקומען. ער האָט זיך גענומען בייזערן, ווי דער מאַכטהאַבער וואַלט דאָ ער געווען, נישט זיי. די טערקן האָבן זיך פאַרווונדערט.

— ווער ביסטו? — האָבן זיי אַ פרעג געטון. — ביסט דען נישט

דאָרדאָנסקי, דער שפּיאַן?

— דער שפּיאַן, דער שפּיאַן, — האָט דאָרדאָנסקי גערעדט גיך און

בייז. — פּײַער אייך אין די געדערעם! דער שפּיאַן! אַ מערדער און אפּשר

נישט, א מענטש און אפשר נישט קיין מענטש! דער שפיאן, א בראך צו איך, דער שפיאן!

ער האט גערעדט אראביש, געשאלטן און געזידלט זיך אויף יידיש. — טערקישע בהמות, אין דר'ערד מיטן קאפ! טערקעלע-שיק-סעלע גייט אייננעמען די וועלט! און דארדאנסקי-גב קאן דאס נישט ליידן! וואס ארט דאס אים? באשר, ס'וילט זיך אים זיין א יידישער גיבור, באזארגן מיט א לאנד סיידישע פעלקל! עי, דארדאנסקעלע, דארדאנסקעלע!

מיט גרויס פאראד האט מען דארדאנסקין אראפגעבראכט קיין ירושלים. אבער דושעמאל-פאשא האט נישט אויפגעהערט צו טעלעגראפירן, מיזאל אים תיפף-ומיד אראפברענגען דארדאנסקין קיין דמשק — ער מוז אים זען אויג אויף אויג. האט מען אים אריינגעזעצט אין א מין קארעטע מיט פארמאכטע פענצטער, אים פעסט ארומגעקייטלט די הענט מיט די פיס, מיטגעגעבן זעלנערס און זשאנדארמען און זיך געלאזט מיט אים קיין דמשק צו דושעמאלן, יענער זאל זיך דערקוויקן ס'הארץ.

דושעמאל-פאשא האט אים געמאסטן מיטן אויג און געשוויגן. ווי הייבט מען אן רעדן מיט אזא איינעם? אים איז איינגעפאלן, אז מען וואלט צו ערשט געדארפט בודק זיין די קייטן, צי זיי זענען אמתע.

ער האט באשלאסן צו רעדן שטיל און דיסטינגירט.

— נו, וואס? א יידישע מלוכה?

— רב קעמל, — האט דארדאנסקי געמורמלט אויף יידיש, —

וואס ביסטו מיר עפעס אזוי איידל געפאטשקעט?

— וואס פלודערסטו? — האט דושעמאל-פאשא געוואלט וויסן. —

פאר וואס ענטפערסטו נישט?

— איך זאג, — האט דארדאנסקי ביזו געשמייכלט, — אז איך ווייס

פון גארנישט.

— און איך זאג, אז איך ווייס פון אלץ, — האט דושעמאל א רעד

געטון פאמיליאר. — זיי נישט צו קלוג, זיי א ביסל נארישער, קאנסטו

ראטעווען דעם קאפ. דו פארשטייסט? נארישער.

אויף אזעלכע רייד האט זיך דארדאנסקי נישט געריכט. געהערט, וואס

דער ערל דברט ? זיי — מאכט ער — נאָרישער, קאַנסטו ראַטעווען דעם קאַפּ.

— דער קאַפּ וועט בלייבן דיינער, — האָט דזשעמאַל־פּאַשאַ אויס־געטייטשט, — אויב דייַן צונג וועט אַלץ אויסזאָגן. זאָל עס דייַן קאַפּ זאָגן דער צונג און זאָל די צונג רחמנות האָבן אויפן קאַפּ. דאַרדאַנסקי האָט אַ רעד געטון צו זיך אויף ייִדיש: זיי אַ מנווול ! זיי, זאָג איך דיר, אַ מנווול, רב דאַרדאַנסקי ! הערסט, וואָס דער גויעץ לאַמורט ?

און דזשעמאַלן האָט ער געענטפּערט:

— כּוועל אויסזאָגן. נאָר איצט בין איך מיד.

דזשעמאַל־פּאַשאַ האָט זיך אויסגעלייטערט. ער האָט דאַרדאַנסקי געמאַכט אַ קאַמפּלימענט, אַז ער איז אַ גרויסער מענטש און האָט צוגע־געבן אַז ער, דזשעמאַל, האָט דווקא רעספּעקט פאַר אַבראַמסאָנס באַנדע. אַבראַמסאָן, פאַרשטייט זיך, איז אַ גרויסער פאַרברעכער, נאָר אַ קאַפּ, נישקשה, האָט ער. די שוועסטער זיינע, לאה, איז געשטאַרבן אַלעמען אויף להכעיס און אַ וואָרט נישט געזאָגט. אייזן ! ער אָבער, דאַרדאַנסקי, זאָל נישט זייַן אַזוי קלוג ווי זי — ס'טויג נישט. — אַזאַ מענטש ווי ער דאַרף לעבן בלייבן. אין אים איז דאָ עפעס אַ... עפעס אַזאַ...

ער האָט זיך פאַרהאַקט, דער וואָלקן פון שרעק, האָט זיך ווידער צעלייגט אַרום אים, הילפּלאַז האָט ער געקוקט אויף דעם דייַטשישן גענעראַל, וואָס איז געשטאַנען דערביי. אים האָט זיך שטאַרק געוואָלט אַגרירן דאַרדאַנסקי קייטן, צו זען, צי זענען זיי טאַקע פון אייזן. ער האָט אָבער מורא געהאַט צוצוגיין. זיך צו באַרויקן — האָט ער זיך גענומען פאַרשטעלן די תּליה, אויף וועלכער דער יונג וועט הענגען.

ער האָט שוין געוויסט, אַז דער דרום־פּראָנט ווערט דורכגעבראַכן, אַז די ענגלענדער קאַנען אַ ליאַדע טאַג אַרײַן אין יהודה, אַז אַבראַמסאָן, וואָס גייט מיט די ענגלישע חיילות און ווייזט זיי דעם וועג אין לאַנד אַרײַן, האָט די ענגלענדער אויסגעזאָגט דעם סוד פון דעם פּראָנט בײַ באַר־שבע און געלאָזט האָט עס אים וויסן קיין מצרים נישט קיין אַנדערע, ווי טאַקע זי, די שוועסטער זיינע. איצט האָט פאַלקענהיים גענומען צוריק־

ווארפן די זעלנערס דרום צו, נאָר גיי טו, אָו ס'איז שוין שפעט. אין טייל ערטער הייבט דאָס טערקישע מיליטער שוין אָן צוריקצוטערעטן. דער טויזנט מאָל פאַרשאַלטענער אַגראַנאַם! טעכנישער ראַטגעבער, צום טייל, טעכנישער ראַטגעבער! אויסגעוואַרעמט אַ שלאַנג. מיט אייגענע הענט זיך אַ קבר געגראָבן. טעכנישער ראַטגעבער... היישעריק...

און ער דאָ שטייט ווי קיין מאָל גאַרנישט. דער יונג וועט איבער־כיטערעווען פונקט ווי יענער, ווי אַבראַמסאָן. ער וועט אויסזאָגן אויף צו פלומרשט, נישט אין דער אמתן. קאָן זיין, ער גלייבט גאַרנישט אין דער הבטחה, וואָס ער, דזשעמאַל־פאַשאַ, גיט אים. וואָלט ער נישט געגלייבט וואָלט גאַרנישט געווען קיין צו גרויסע נאַרישקייט פון זיין זייט. סיי ווי וועט ער דאָך הענגען — איז מעגלעך אַנדערש? אים וועט ער לאָזן לויפן — אַזאָ איינעם? נו, אָבער אפשר... אָו מען ווייזט איינעם אין שפיגל דאָס פאַלשע פנים פון דער האַפּענונג... דער קליגסטער ווערט אַ נאַר... ווייסט אים דער טייל, אפשר גלייבט ער פאַרט...

— פאַר העלדן, — האָט דזשעמאַל־פאַשאַ אָנגעהויבן, — פאַר העלדן האָב איך רעספעקט.

און צו דעם דייטש, דעם גענעראַל, האָט ער זיך אָנגערופן:
— איר האָט דאָך געהערט פון קאַרליילס בוך: העלדן און העלדנכולט.
איך האָב אויך אַ קולט פאַר העלדן.
— יאָ, — איז דער דייטש רויט געוואָרן, — אָבער דער קאַרלייל איז געווען אַן ענגלענדער.

— דאָס האָט נישט צו דער זאך. מיר זענען אייראָפּעער און קיין שום אייראָפּעישקייט איז אונדז נישט פרעמד.

ער האָט געהייסן אַרײַנרופן אַ פאַטאַגראַף, געלאָזט דאַרדאַנסקין פאַטאַ־גראַפירן און בשעת־מעשה גערעדט:

— ביסט אַ גרויסער מענטש, דאַרדאַנסקי. יידן זענען גרויסע מענטשן. איך גרייט איצט אַ בוך וועגן די קריגס־אַפּעראַציעס אויפן פּאַלעסטינאַ־פּראָנט. דאָרט וועל איך געבן דיין בילד, דאַרדאַנסקי.

— ס'איז דאָך אַן אומזין אומצוברענגען אַ מענטש מיט אַזעלכע פעני־קייטן, — האָט ער זיך ווידער אויסגעדרייט צום דייטש. — גוטע קריגס־

פירערס האָבן רעספעקט פאַר גרויסע שפּיאָנען, מעגן די שפּיאָנען האָבן אָפּגעטון דאָס ערגסטע. ווי זאָגן די פּראָנציון ? L'art pour l'art. געוויס, אַזיאַטישע דעספּאָטן קוקן אַנדערש אויף די זאַכן. איך, ווי אַלע ווייסן, בין אַ יונג־טערק, אַ רעפּאַרמיסט, אַן אייראָפּעער. ווען איך האָב אַזעלכע ווי ער — —

דאַרדאַנסקי האָט, הערנדיק די רייך, צוריקבאַקומען זײַן בטחון. אַ קשיא אויף אַ מעשה: יענץ נאַרישע קעמל דאַר ט האָט אים באַגראָבן און דאָס נאַרישע קעמל־פּאַשאַ דאַ וועט אים אפּשר אַרויסגראָבן. ווער ווייסט, דער עיקר: מ'דאַרף טאַקע פּוועלן בײַ זיך צו ווערן נאַרישער. דאָס מײַן לעבן איז פאַר שוטים און כיטראַקעס... און נאָך מער פאַר מנווולים... אַ פּשוטע מעשה. וואַלט אַזאַ ייִדישע אומה אַ ביסל נאַרישער געווען, אַ ביסל כיטרער און אַ ביסל מנווולדיקער — איז וואָס מײַנסטו, רב אפרים, וואַלט עס נישט געווען מיט לײַטן גלײַך? ס'וואַלט געעפּוּשט פּונקט אַזוי גוט ווי אַנדערע און מ'וואַלט דרך־אַרץ געהאַט: אַ געוונטער עפּוּש, — וואַלט מען געזאָגט, — אַ גאַר נישקשהדיקער עפּוּש... גיי טו, אַז עס וויל נישט לעבן. אַז די גאַנצע גבורה איז נאָר אין שטאַרבן און אין דער קבורה. אַזוי אַ מאַל, אַזוי איצט. אַט לאה, למשל. טאַקע אַזאַ לאה. אומגעקומען, ווי זאָגט מען דאָס, אויף קידוש־השם. און אַז ענגלאַנד וועט נאָך די אַלע הבטחות אויסשטעלן אַ פּײַג, האַ? וואָס איז — זי וועט מורא האָבן? פאַר וועמען? פאַר אַ פּאַלק וואָס וויל קײַן מנווול נישט זײַן?

די לעצטע מחשבה האָט זיך אים אַרײַנגעשטאַכן אין קאַפּ ווי אַ קאַלטע נאָדל. אים האָט נאָר שטאַרק געוונדערט, פאַר וואָס נישט אים, נישט דער גאַנצער חברייה איז גאַרנישט אײַנגעפּאַלן קײַן מאַל צו באַטראַכטן דעם ענין גענויער. גבריאל האָט זיי אַלע אַנגעשטעקט מיט אַזאַ אמונה, אַז ס'איז גאַר קײַן צײַט נישט געווען אויך. מ'האַט געדאַרפט טון. קײַנער האָט נישט געפּרעגט: און אויב מען וועט אויסשטעלן די גרויסע פּײַג — איז למה זה אנכי?

פון מחשבות אַרויס האָט דאַרדאַנסקי פאַרענדיקט אויפן קול: אם פּן — למה זה אנכי? דזשעמאַל האָט די אומפאַרשטענדלעכע ווערטער אויפּגענומען מיט גרויס

פארדאכט. ער האט אבער גארנישט געפרעגט. דער דייטש איז געשטאנען אַ ביזער, אַ רויטער און האַט, קענטיק, בשום-אופן נישט מסכים געווען צו דזשעמאַלס „מעטאָדע“. ער, דער דייטש, וואָלט עס אַנדערש געמאַכט.

מען האַט דאַרדאַנסקין אַוועקגעפירט קיין נאַזאַרעט. ביים געזעגענען האַט אים דזשעמאַל-פאַשאַ צוגעזאָגט, אַז די אויספאַרשונג וועט פאַרקומען אין גיכע. מען וועט לאַנג נישט פאַרציען, אויב ער, דאַרדאַנסקי, וועט האַלטן וואָרט און אויסזאָגן. אַלץ ווענדט זיך אַן דער צונג — האַט ער איבער-געחזרט זיין חכמה. — אויב די צונג וועט רחמנות האָבן אויפן קאַפּ, וועט דער קאַפּ בלייבן גאַנץ. אַחוץ דעם האַט ער נישט וואָס מורא צו האָבן. ער, דזשעמאַל, באַטראַכט אים ווי אַ מין געפאַנגענעם פירשט. ער איז דאָך דער גרויסער שפּיאַן דאַרדאַנסקי. ס'וועט גוט זיין. אַזעלכע ווי ער גייען נישט פאַרלוירן.

— פון זיין טערקיש מויל אין גאַטס אויערן, — האַט דאַרדאַנסקי אַ זאָג געטון אויף יידיש, און ס'איז געווען אין דעם אַ געמיש פון חזק מיט בטחון צוזאַמען.

דאָס דריי און צוואַנציקסטע קאַפיטל

די תּפּיּסָה

אין נאַזאַרעט האַט זיך דאַרדאַנסקי געטראָפּן מיט זאַלקינדן, וועלכער האַט דאָרט געוואָרט אויף זיין מישפּט. דער אַלטער געצל איז שוין דאָרט נישט געווען. אים האָבן די טערקן געפּייניקט ערגעץ אַנדערש און קיינער האַט נישט געוויסט, וווּ ער איז אַהינגעקומען.

מיט אפּרימען האַט זאַלקינד די ערשטע פּאַר טעג אויסגעמיטן צו רעדן. ער האַט אַוועקגעקערט דאָס פנים מיטן פאַרפרוירענעם שמייכל און גאַרנישט געזאָגט. אין דאַרדאַנסקין האַט זיך דערוועקט זיין ביזע האַפּערדיקייט און ער האַט מיט בטחון אַ רעד געטון:

— עמרמקע, מיינסט ס'איז עק וועלט? ווילסט הענגען? טפּאָדאַל!
בפּבוד גדול! איך, ברודער, וועל מיך נישט לאָזן.

עמרם האָט אים שטאַר אָנגעקוקט. אין זײַן צעטומלטן מוח האָבן זיך אויפגעוועקט קשיות און ער האָט אַ פּרעג געטון מיט אַ קול ווי פון יענער וועלט:

— זיך אָפּגעזוכט אפשר שלום, אַ? און לאה וואָס מאַכט?

— לאה? האָסט דאָ גאַרנישט געזען דעם טאַטן אירן, געצלען? ער האָט דיר גאַרנישט געזאָגט?

— אַ, געצל... כ'האַב אים, דאַכט זיך, יאָ געזען... מען האָט אים באַלד צוגענומען... און אפשר איז דאָס געווען אַן אַנדערער... איך ווייס?

— ווייס איך אויך נישט.

— אָבער לאה, פּרעג איך... וואָס מאַכט לאה?

— דאָס זעלביקע, וואָס דיין שלום, — האָט ביזן געענטפערט דאָר-דאָנסקי. — צו שלומען אַוועק.

עמרם האָט אויפגעשטראַלט. ער האָט אַ קלונג געטון מיט די קייטן.

— צו שלומען? וווּ זשע איז ער? כ'מיין, וווּ זענען זיי?

— אין דער אדמה! — האָט עס דאָרדאָנסקי קורץ געמאַכט.

— זי לעבט נישט, לאה?

עמרם פנים האָט זיך ווידער פאַרלאָשן. בלויז דער שמייכל איז דערויף הענגען געבליבן ווי אַ פּראָסטיקער שטראַל.

— זי לעבט נישט? — האָט ער איבערגעזחזרט.

— זיי האָבן זי צו רעכט געמאַכט.

דער שמועס איז פאַרגעקומען אויפן וועג צום טורמע-קלאָזעט. ביידע זענען דערנאָך בכבוד-גדול צוריקגעפירט געוואָרן אין די פינצטערע קע-מערלעך אַרײַן, וווּ ס'איז גאַרנישט געווען, אַפילו נישט אַ האָק זיך אויפ-צוהענגען. אַנדערע האָט מען צונויפגעשטופט אין קאַמערן צו צען, צו צוואַנציק אַפילו. מען האָט דאָרט געזונגען, וויפּוּחיים געפירט, פּאַליטיק געשמועסט. זיי, ווידער, זענען געזעסן יעדער איינער אין אַ באַזונדער קעמערל, מעשה גרויסע פאַרברעכערס.

— אַשרי יושבי ביתך, — האָט זיך דאָרדאָנסקי, ווי זײַן שטייגער,

אָנגערופן צו זיך אַליין. — ווי לאַנג רעכנט דאָ הבחור ר' אפרים צו זיצן?

תנו רבנן, די רבנן האבן געלערנט, א מענטש דארף האבן דריי זאכן: א שיינ ווייב, א שיינע דירה און שיינע פלים. א דירה איז דא א מחיה, די פלים זענען שוין איין מאָל כלים און א שיינ ווייב וואָלט אפשר אויך צו גיך געקומען, נאָר ס'איז נישטאָ. מאַ פּי ש! אָבער קעמל-פּאַשאַ איז יאָ דאָ. פּי דזשעמאַל! ער איז דאָ, ווי איך בין א יוד. היינט ווי באַלד אַזוי — איז דאָך אַ רבּונוֹ-של-עולם אַוודאי דאָ. וואָרעם וואָס הייסט עס עפעס — אַ דזשעמאַל, אַ גאַרנישט איז יאָ פּאַראַן, און אַ ווייס-איך-וואָס, אַ דאַרדאַנסקי, איז פּאַראַן, און גראַד ער, דער רבּונוֹ-של-עולם, וועט נישט זיין? דאַרף מען דאָך זאָגן, אַז ער איז יאָ פּאַראַן. היינט ווי באַלד אַזוי — איז וואָס האָט דאַרדאַנסקעלע מורא?

לאַנג איז טאַקע דאַרדאַנסקי אין נאַזאַרעט נישט געזעסן. אין איינעם אַ טאַג האָט מען אים מיט עמרמען אויסגעפּוצט אין נייע קייטן, שווערערע ווי פּריער, און זיי פּייערלעך געלאָזט וויסן, אַז מען פּירט זיי קיין דמשק צום קריגסגעריכט.

דאַרדאַנסקי האָט געזען דערין אַ גוטן סימן. דזשעמאַל-פּאַשאַ האַלט וואָרט. מ'וועט דעם ענין זיינעם נישט פּאַרשלעפּן.

אין דמשק, אין דער תּפּיסה כאַן-אַל-באַשאַ, האָבן זיי שוין געטראָפּן אַ גרויסן עולם. דאָס אָרט פאַר שמועסן און באַגעגענישן איז דאָ ווידער געווען דאָס בית-הפּסא, די אַדוועסט-כאַנאַ. יידן זענען דאָ געשטאַנען אין קופּקעלעך און געוואַרט. יעדער איינער האָט אַפּגעוואַרט זיין ריי אַרײַנצוגיין איבערווייניק, מחמת די אַדוועסט-כאַנאַ איז געווען קליין און דער עולם איז, קיין עין-הרע, געווען אַ גרויסער, צוזאַמענגעשלעפּט פון אַלע עקן לאַנד. געווען דאָ היינטוועלטטיקע יידן אין קאַפּעליושן און ירושלימער יידן אין זאַקן און שטרײַמלעך, ספרדים און אַשכּנזים, רוסישע יידן פון יפו און דאַרע מקובלים פון צפת, דאַקטוירים און רבנים, אַפּילו אַ משיח. דער משיח האָט געהאַט אַ פּאַר לאַנגע בלייכע הענט, אַ שמאַל שוואַרץ בערדל און האָט געטראָגן אַ גרויסן שוואַרצן צילינדער, ווי אַ מיסיאַנער. מ'האַט אים גער-כאַפט פּראַווען התבודדות אין אַ הייל, האָט מען באַלד פּאַרשטאַנען, אַז דער ייד איז אַ געפּערלעכער שפּיאַן און מ'האַט אים אָן שום טענות אַרײַנגעפּאַקט אין תּפּיסה. אַרעסטירט האָט מען אים גראַד דעמאַלט, ווען

ער האָט אין דער הייל אָנגעצונדן לפּבוד שבת (ס'איז געווען פּרייטיק צו נאַכטס) דרייצן ליכט — אַקעגן די דרייצן מידות פון גאָט. די ליכט האָבן אים צוגעשטעלט יעדן פּרייטיק צו נאַכטס אַ פּאַר אַלטע יידענעס. זיי זענען געווען פּאַרגלייבט אין אים שטאַל-און-אייזן און פּלעגן קומען צו אים נאָך אַ ברכה. זיי האָבן אים אויך צוגעשטעלט שפּיז, און ער, אַ געוועזענער סטודענט פון דער סאַרבאַנע, האָט זיי געבענטשט, תּפּילה געטון און געוואָרט אין דער הייל אויף אַ לעצטער אַנטפּלעקונג.

איצט האָט ער נישט געהאַט נישט קיין הייל, נישט קיין דרייצן ליכט — איז ער מיט אַלע יידן געשטאַנען אין דער ריי צו דער אַדוועסט-כאַנאַ און געמורמלט אייגענע תּפּילות, אים אַליין באַקאַנטע, געבליצט מיט די אויגן אויף אַלע זייטן און געקעניגט איבער אַלעמען מיט זיין שוואַרצן גלאַנציקן צילינדער-הוט. דעם „זוהר“ האָט אים דער טערק קאַנפּיסקירט און אַפּילו דעם סידור אויך. האָט ער זיך געגעבן אַן עצה און האָט אַלץ געזאָגט אויף אויסנווייניק. ער האָט אויך אַפּגעמאַכט ביי זיך, אַז די צעלע, וווּ ער זיצט, איז איצט אין דער בחינה פון דער הייל, וווּ ער איז געווען פּרייער. ס'האַט אים אַזויערנאָך גאַרנישט געפּעלט — די צרה איז נאָר געווען מיט די ליכט. וווּ נעמט מען דרייצן ליכט ?

אין דער אמתן איז די קשיא געווען: וווּ נעמט מען לירעס ? וואָרעם פּאַר אַ ביסל געלט האָט מען געקאַנט קריגן אין אַ טערקישער תּפּיסה נישט נאָר ליכט, נאָר אַפּילו אַ הענגלאַמפּ. די וואָס האָבן געהאַט ביי זיך לירעס, האָבן טאַקע געהערט צו די אַריסטאָקראַטן פון כאַן-אַל-באַשאַ, זיך געלאָזט ברענגען עסן פון שטאַט און אַפּט געכאַפּט אַ שפּאַציר איבערן הויף, געשמועסט פּאַליטיק, זיך דערציילט וועגן די גבורות פון די ענגלענדער, וואָס פאַר אַן אומה דאָס איז, ווי שטאַרק זיי האַלטן פון דער „בייבל“, ווי גוט עס וועט זיין יידן ווען, אַ שטייגער, דער ענגלענדער וועט אַייננעמען ארץ-ישׂראל (וואָס דען ? ער וועט נישט אַייננעמען ?) און דאָס גלייכן. ממילא האָט מען שוין גערעדט פון די עתליתער שפּיאַנען, וואָס צוליב זיי האָט מען דאָס אַזאַ פּנים. טייל האָבן געזאָגט, אַז דאַרדאַנסקי געפּינט זיך טאַקע דאָ אין כאַן-אַל-באַשאַ. ער און עמרם זאַלקינד, אויך איינער פון זיי ער ע. אַנדערע האָבן נישט געגלייבט.

— אז כהאב אים נעכטן אליין געזען, — האט זיך א ייד געשווירן. —
ער איז אריין, במחילה, אין דער אדוועסט-כאנא און געטון א מענטש -
לעכע זאך.

אין גיכן איז מען דערגאנגען, אז דער ייד זאגט אמת. מ'האט גענומען
טייטלען מיט די פינגער אויף דארדאנסקין, אויף עמרמען. די דרייטערע
האבן געפרוווט פארפירן מיט זיי א שמועס, כאפן א ווארט, דערגיין עפעס
מכוח דעם ענגלענדער. פארט עפעס קרובים למלכות, ווייסן וואס ביים
ענגלענדער אין טעפל קאכט זיך...

דער רוב אבער האט זיך געהאלטן פון דער ווייטן. טייל האבן מורא
געהאט, טייל האבן געשאלטן. א מיתה-משונה אויף זייער שפיאנישן קאפ!
תליה איז פאר זיי צו ווייניק. אומגליקלעך געמאכט דעם יישוב. ווייניק
צרות געווען אן זיי...

אן אויסגעהונגערטער אינטעליגענט מיט א כמעט-הערצל-בארד און
אלטפרענקישע שליםזליקע ברילן אויף דער בלאסער נאז האט גערווען
פארפירט א טענה מכוח דער אידעע פון יידישן לעגיאן. ער האט גערעדט
פון גאליפאלי, פון דעם ציון-מוילאייזל-קארפוס, פון זשאבאטינסקיס בא-
מינוגען אין לאנדאנער ווהייטפאל, פון דער אגיטאציע אין ווייטשעפעל...
— דאס אלץ, — האט ער געזאגט, — איז נאך צו דערליידן, ס'איז
דא אין דעם לאומיות, נאציאנאליזמוס איז דא אין דעם, כאטש צוריק-
גערעדט ווייסן מיר, אז „לא בחיל ולא בפה, פי אם ברוח“... נישט מיט
קראפט, הייסט עס, נאר מיט גייסט... אויב ענגלאנד האט דרך-ארץ און
מאכט אונדז הבטחות — איז עס דאך צוליבן רוח, צוליבן גייסט, רבותי,
צוליב דעם תנ"ך... וואס דען? א שפאס נייטיקן זיי זיך אין יידישע
שווערדלעך! ציון-מוילאייזל-קארפוס! איר פארשטייט? ציון-מוילאייזל-
קארפוס! מוילאייזל-פירערס האט מען געמאכט פון זיי! און וואס, א שטיי-
גער, האט זיי ענגלאנד געזאגט אין גאליפאלי? שלאגט זיך פאר רוסלאנד...
איר פארשטייט רבותי? פארן צאר... נאר מילא. אן אידעע איז עס. נהיה
פכל הגויים, כע-כע... ס'לאזט זיך הערן, איר פארשטייט? ס'איז א שיטה.
א טעאריע, אזוי צו זאגן. היינט גלאט — זשאבאטינסקי! אבער זאגט מיר,
איך בעט אייך, ווו שטעקט די לאומיות פון אזא אבראמסאן, פון אזא

דארדאנסקי, פון דער גאנצער חברה מרגלים? און וואס פאר א שכל האט געהאט אזא לאה אבראמסאנס טויט? טאקע — וואס פאר א טעם, פּרעג איך, האט געהאט אזא טויט?

— קיין שום טעם נישט, ר' ייד, — האט זיך פלוצלינג אנגערופן דארדאנסקי, וועלכער איז געשטאנען אין א ווינקל, ווארטנדיק אויף זיין ריי. — קיין שום טעם נישט.

דער אינטעליגענט האט א הייב געטון מיט די פלייצעס. איצט האט ער שוין סתם גארנישט פארשטאנען. דארדאנסקי אליין זאגט, אז קיין שום טעם נישט. איז דאך ממה-נפשך. ווו איז דא די אויסגעהאלטנקייט?

— דער עיקר איז, — האט דארדאנסקי ביזו א רעד געטון, סקריפענ-דיק מיט די קייטן, — דער עיקר איז, יידן, איר זאלט איין מאל פאר אלע מאל אויפהערן צו פגרן. מ'דארף נישט. ס'איז קיין אויפטו נישט. לעבט און הרגעט ווי אלע. זייט, יידן, פארכעס, וועט גאט העלפן. שומר פארכעס אדוישעם.

דער אינטעליגענט האט פארקנייטשט דעם שטערן און געוואלט כאפן די „אידעע“ דערפון. עפעס האט זיך אים אנגעהויבן דאכטן, אז דער שפיאן דא טראגט זיך יא ארום מיט א שיטה, און ווי באלד א שיטה — דארף מען זי דאך תופס זיין, די שיטה, הייסט עס... די פראגע איז נאר, צי איז עס אן אינדיווידועלע שיטה, בלויז דארדאנסקיס, הייסט עס, אדער ער, דאר-דאנסקי, זאגט עס אין נאמען פון דער גאנצער חברה, דריקט אויס, הייסט עס, די אידעאלאגיע פון דער גרופע... ווארעם אויב יא...

נאר דערווייל איז אנגעשטאנען דעם אינטעליגענטס ריי און ער איז, פארריכטנדיק די ברילן, וואס האבן אים געהאלטן אין איין ארונטערקריכן, אריין אין דער אדוועסט-כאנא.

ארום דארדאנסקין האבן זיך געטראגן מורמלערייען. ער הייסט, יידן זאלן זיין פארכעס! מ'האט צוגעטראגן פינגער צו די שטערנס. דער יונג איז גערירט.

די וואס האבן געפרוויט א רעד טון מיט אים האבן זיך באליידיקטע אפגעשארט. ער האט זיך מיט קיינעם נישט געוואלט אריינגלאזן אין קיין

שמועסן. ער איז פונקט אזוי פלוצלינג שטיל געוואָרן, ווי פלוצלינג ער האָט זיך אָנגערופֿן.

זאָלקינד האָט געשמייכלט מרה־שחורהדיק און פֿאַרגליווערט, זיך גע־ האַלטן מיט דאָרדאַנסקין, באַר נישט גערעדט צו אים אַ וואָרט, גאַרנישט געענטפֿערט אויף די האַלב־איראַנישע שלום־עליכמס פֿון די תּפֿיסה־לצים און מיט צערטלעכער פֿאַרחלומטקייט, אַ פֿאַרשווומענער און נישט־היגער, געטראַכט וועגן אורין, זינע קליינע הענטעלעך און ווייכע, פֿיכטע ליפֿעלעך. ער האָט געפֿילט איבער דער באַך די פֿינגער פֿון קלאַרען, זיין ווייב, האָט זיך געזען אין זיין אייגענעם וויינגאַרטן אין עפעס אַ מילדן האַניק־גאַלדענעם פֿאַרבאַכט. קעגן איבער הייבט זיך אַ באַרג, דער באַרג איז איינגעטונקט אין זון, אין ווייכער, פֿאַרגייענדיקער זון, און פֿון אויבן, פֿון סאַמע שפֿיץ לאַזט זיך אַראָפֿ אויף אַ פֿערד שלום שוואַרצבערג. ער זעט אויס ווי אַ שעיד, און פֿייערן וויגן זיך אים אין די אויגן — פֿייערן פֿרישע און עפעס ווי פֿיכטלעכע.

דער משיח אינעם צילינדער איז צו צו זי, און דאָרדאַנסקי האָט אים אָנגעקוקט מיט נייגעריקייט.

— שלום־עליכם, יהודים, — האָט דער משיח גערעדט מיט אַ הפֿטורה־ ניגון. — מיין קרוין איז שוין פֿאַרטיק. צוויי און זיבעציק שמידן האַבן זי געשמידט, אַנטקעגן די צוויי און זיבעציק שמות. און ביום ההוא, אין טאַג ווען עס וועט קומען „הוא“, ער אַליין, — וואָס דאָס מיינט מען מיך, — וועט די קרוין שטיין אויפֿן באַרג. און אַז דער באַרג וועט מיך דערזען וועט ער כאַפֿן די קרוין און אַקעגנלויפֿן צו מיר, וואָס איך בין „האדון אשר אתם מבקשים“ — דער האַר, וואָס איר באַדאַרפֿט.

— וווּ האַסטו אַ קרוין? — האָט דאָרדאַנסקי געוואַלט וויסן. — טראַגסט דאָך גאָר אַ צילינדער.

— ביום ההוא, אין טאַג ווען עס וועט קומען „הוא“ און עס וועט גאַנץ ווערן דער אחד, וועל איך אויסטון מיין צילינדער און וועל אַנטון מיין קרוין און וועל אַרײַן אין מיין הויז און וועל מאַכן שבת. און איך וועל באַפעלן, אַלע זאָלן פֿאַרלאָזן מיין לאַנד, אַחוץ די, וואָס ווייסן מיין נאַמען און זעען מיין ליכט. און אַלע איבעריקע וועל איך פֿאַרטרייבן —

— אזוי? — האָט דאָרדאָנסקי געחוזקט. — ביסטו דאָך גאָר אַ דושע־מאַל־פּאַשאַ! אַבי איך האָב געמיינט, אַז דו ביסט משיח.

— אַבי משיח, — האָט דער משיח גערעדט מיט טיפּן גלויבן, — אַבי משיח, יהודים. און איך וועל אייך אַלע פּאַרטרייבן און וועל איבערלאָזן נאָר די, וואָס ווייסן מיין נאָמען. און עס וועט בלייבן אין ציון אַ קליין געזעמל און זיי וועלן וויסן גאָט. און ירושלים וועט בלייבן פּאַרוויסט, דען אזוי וויל משיח. קיינער זאָל נישט וווינען אין דעם לאַנד, אויסער די, וואָס טוען תּפילה. און קיין יישוב זאָל דאָ נישט זיין, נישט פון גוים און נישט פון יידן, דען דאָס לאַנד איז הייליק צו מיר און צו די מיניקע. אויף גאָר דער ערד זאָלן זיין יישובים פון מענטשן און דאָ נישט. תּא חזי, גיב אַ קוק: אזוי פיל פעלקער זענען דורכגעגאַנגען דורך מיין לאַנד, און קיינס איז נישט געבליבן דאָ. דען מיין לאַנד ליידיט נישט קיין פעלקער און פּאַר־טראַגט נישט קיין ערדישע הערשאַפט און קיין מענטשלעכע געצעלטן. און דער טערק וועט אַוועקגיין און דער ענגלענדער וועט קומען און אויך דער ענגלענדער וועט אַוועקגיין. און אַז דער ענגלענדער וועט אויך אַוועקגיין — וועל איך קומען, אַבי משיח. און דאָס לאַנד וועט זיין הייליק און וויסט, און די פעלדער וועלן זיין וויסט, און נאָר איד וועל הערשן אין יענעם טאָג, דען אזוי זאָגט גאָט.

— און אַז דער ענגלענדער וועט אויך אַוועקגיין — וועל איך קומען, אַבי משיח, — האָט דאָרדאָנסקי איבערגעחזרט פאַר זיך און זיך פּאַרטראַכט. דער משיח האָט אים אָנגערירט ביים אַקסל, און דאָרדאָנסקי האָט זיך אויפגעכאַפט ווי פון אַ חלום.

— תּנו נדבה, יהודים, — האָט ער אַראָפּגענומען דעם צילינדער און גערעדט אויף אַ מאָל צו דאָרדאָנסקין און צו זאַלקינדן. — גיט אַ נדבה! עבור נרות — אויף די דרייצן ליכט. מען מוז ליכט צינדן, יהודים, ליכט צינדן.

דאָרדאָנסקי האָט גענומען זוכן אין וועסטל, אין דער הויז־קעשענע און האָט גאָרנישט געקאָנט אַרויסשאַרן. ער האָט זיך ערשט איצט דערמאַנט, אַז די לעצטע פאַר ליר, וואָס האָבן זיך ביי אים געהאַט פּאַרוואַלגערט, האָט מען אים צוגענומען נאָך אין רמלה.

— איך האב נישט, משיח, — האָט דאַרדאַנסקי אַ שמייכל געטון. —
מאַפיש מאַסאַרי, משיח. נישטאָ קיין פרוטה.
— און דו? — האָט דער משיח מיט אַן עלנבוֹיגן געוועקט זאַלקינדן.
זאַלקינד האָט נישט געעטפערט. ער האָט געקוקט ווי אַ גלעזערנער
און האָט גאַרנישט געהערט.

— לא טוב הדבר, — האָט דער משיח, אַ באַליידיקטער, צוריק
אַנגעטון דעם צילינדער. — נישט גוט איז די זאַך. אייערע מעשים זענען
שלעכט אין מיינע אויגן, זאָגט גאָט. אין טאָג פון מיינ הערשאַפט וועל איך
איך אַרויסטרייבן. איך אַלעמען וועל איך אַרויסטרייבן, און נישט איבער-
לאַזן קיין שפור נאָך איך, דען פיינט האָט איך אַלע מיינ האַרץ. ריין זאַל
זיין מיינ לאַנד, ריין פון מענטשן און וויסט. וויסט די פעלדער, וויסט די
טאָלן. ווי אַ ווינט וועל איך זיין צו מיינ לאַנד, ווי אַ ווינט וועל איך
רייניקן, און קיינער וועט נישט הערשן אַחוץ מיר, און עס וועט זיין ווי
אין פּסוק שטייט: ציון שממה תּשאה. וויסט וועט זיין ציון מיינ לאַנד,
תּוהו־וּבוהו, ורוח אלהים מרחפת — און גאָטס גייסט וועט שוועבן, און
ווער איז גאָטס גייסט? איך, יהודים! איך, וואָס מיינ נאָמען איז מנחם,
בין גאָטס גייסט, יהודים!

מיט מאַיעסטעטישע באַוועגונגען, מיט לאַנגזאַמע יום-טובדיקע טריט,
די לאַנגע בלייכע הענט געהויבן ווי צום באַפעל, האָט זיך דער משיח
געלאָזט צו דער אַדוועסט-כאַנאַ.

דאַרדאַנסקי האָט זיך ביטער צעלאַכט.

— ווהיין, משיח?

דאָס שמאַלע שוואַרצע בערדל פון דעם מענטש אין צילינדער האָט
לייכט אַ ציטער געטון. די האַנט האָט זיך אַראָפּגעלאָזט. דאָס דורכזיכטיקע
פנים האָט זיך אויסגעדרייט צו דאַרדאַנסקיין און אים אַפּגעמאַסטן מיט
אַ קוק.

— ווהיין? אין נוקבא דתּהומא רבא! אין דער נוקבא פון גרויסן
אַפּגרונט, מיינ הער... אויפצוהייבן דעם אַפּגרונט...

דאָס פיר און צוואַנציקסטע קאַפּיטל

מיט אַ נס און אַן אַ נס

אין איינעם אַ טאָג האָט זיך אויפן תּפּיסה־הויף געוווּן אַ שפּאַגל
נײַער אַרעסטאַנט, און נישט סתּם מיט אַ פּאַר קײטעלעך פּון יוצא וועגן,
ווי דער גאַנצער צונויפגעשלעפטער עולם אַרום, נאָר אין ייחוסדיקער פּולער
באַוואַפּענונג, אין שווערע לאַנגע קײטן פּאַרוואַרפן אַרום האַלדז און הענט,
ווי עמרם און ווי אפרים.

נאָר דער נײַער אַרעסטאַנט האָט זיך גאַרנישט געמאַכט דערפּון, און
געדאַכט האָט זיך, אַז אַט באַלד וועט זײַן בײַגיק לײב זיך אַרויסבײַגן פּון
דעם קײטנוואַרג און ערגעץ אַוועקגיין, ווי קײן מאַל גאַרנישט. אויב ס'איז
נאָך בײַז איצט נישט געשען, איז עס נישט מער ווי הוילער צופאַל. אַ פּאַר
הײטערע זיכערע אויגן האָט ער געהאַט און אַט די הײטערע זיכערקײט
האַט דערוועקט אײ אַ געפּיל פּון צײטערדיקן רחמנות, הלמאַי מען האָט אַזא
שטיק יונג לײב אײנגעקלאַמערט אין זשאַווערדיקן אײזן, אײ די פּאַרשטע־
לונג, אַז לאַנג וועט דאָס פּון דעסטוועגן נישט אָנהאַלטן.

געווען איז עס בועזן זאַלקינד. מען האָט אים געמסרט, אַז ער האָט
געוואַלט אַרויסקריגן פּון תּפּיסה זײַן עלטערן ברודער, דעם באַשולדיקטן
אין מלוכה־פּאַראַט.

אַרום בועזן האָט זיך תּמיד געקליבן אַ רעדל. ער האָט זיך נישט
געווערטלט, נישט דערצײלט קײן מעשיות, אָבער די זיכערע אויגן האָבן
אַלץ אַרום זיך אײנגענומען. זײַן טשופּרינע האָט זיך געהברט מיטן ווינט
פּון תּפּיסה־הויף און האָט דערמאַנט די פּרײַ.

עמרם האָט אים צײטנווייז יאָ דערקענט און צײטנווייז נישט. ער האָט
אים יאָ געזען און נישט געזען. האָט עס בועזן אין אָנהײב שטאַרק געאַרט.
שפּעטער האָט ער זיך צוגעווינט.

— לאַז אים געמאַך, — האָט אפרים געשאַקלט מיטן קאַפּ. — ווייסט
נישט? זינט יענער נאַכט אַלץ...

אפרים האָט בועזן מקנא געווען. אַ מזלדיק יינגל, טראַגט דעם קאַפּ

ברענענדיקע ערד

אויף די פלייצעס מיט ליכטיקייט און עפעס פילט זיך, אָז ער וועט זיך ווי אַ שלײַען אַרויסגליטשן פון די תּלִינִישֶׁע הענט אַרויס.

די וועכטער האָבן פון אים געהאַלטן עולם-ומלואו. ער האָט נישט דער-ציילט קיין סאַלדאַטישע מעשיות, נישט גערעדט קיין ניבול-פה, קיינעם פון זיי נישט געקלאַפט איבער די פּלייצעס, נאָר עפעס איז געווען גוט מיט אים און לייכט, זייער לייכט, און אַ סברא, אַז דער הויפט-אויפּוועער האָט אים אַפילו געהאַט אַרײַנגעטראָגן וויין אין קאַמער, ממש צוגעטראָגן צום מויל.

עס זעצט פון אים מיט יונגן כּוח, בלינדן און לייכטנדיקן. אַזאַ כּוח האָט אויך ער, דאַרדאַנסקי, פאַרמאַגט אַ מאָל, איידער די האַנט פון גורל האָט אים געצייכנט. איצט קאָן ער נאָר האָבן דעם כּיטרען כּוח פון אַ פּוקס, נישט די גליקלעך בלינדע קראַפט, וואָס שלאַגט שפּילנדיק און נעמט איין, ווייל זי האָט די שליסלען צו נצחון. די אומשולדיק שפּילנדיקע בלינדקייט איז פון אים אַפּגעטון, אויך דאָס פּוקסישע ווערט צוגענומען — און פון אַלע זײַטן יאַגט מיט מוז.

בווען, דאָס וועווריקל, איז מחוץ די קרייזן פון גורל און אים פאַרויס גייט די אומשולד. גלאַטיק-ריין איז זײַן שטערן, ווי אַ שויב. אַ מענטש אָן ווינקלען, אָן זײַטיקייטן, אָפּן ווי אַ פעלד. די לופט אליין וועט אים ראַטע-ווען, אַז מען וועט דאַרפן. מיט אים איז די ערד. ער איז אירער און זי וועט אים באַשיצן.

— ווייסט כּאַטש, — מאַכט ער אַ מאָל צו בווען, — אַז דער אויסגע-וויקטער אַפיציר מיט דעם מלמדישן בערדל איז פאַרליבט אין דיר ?
בווען האָט געשמייכלט.

אַז דו ווייסט דאָך נישט, ווער דאָס איז.

— וואָס הייסט איך ווייס נישט ? אַ שופּט-צדק פון טערקישן קריגט-געריכט אין דער שטאָט וואָס מען רופט דמשק! אַז ער פאַרהערט דיך — באַקומט ער אַ פאַרדבקהט פנים ווי אַן אַלטע בתולה. כּאַטש נעם שלעפּ אים פאַרן בערדל.

בווען האָט אַ פינף געטון.

— ער איז געווען בײַ מיר נעכטן בײַ נאַכט.

אפרים האָט אויסגעלאָצט אַ פּאַר אויגן.

— אַזוי גאַר! זיך אַרײַנגעגנבעט ווי רות צו בוועזן אין שײער? פון ווען אָן קריכן עס שופּטים פון טערקישן קריגס־טריבונאַל בײַ נאַכט צו אַרעסטאַנטן?

— כ׳האַב מיך טאַקע דערשראַקן, — האָט בוועזן דערציילט. — ער האָט מיך באַרויקט, זיך אַראָפּגעלאָזט לעבן מיר אויף דער ערד, גענומען דאָס בערדל אין האַנט אַרײַן, געשוויגן, געדאגהט. ס׳האַט מיר פאַרגלוסט צו לאַכן. זע נאַר, ווי דאָס דאגהט!

איך טו אַ לאַך אַרויס — ער קוקט אויף מיר און לאַכט מיט. איך שווייג — שווייגט ער אויך, קלערט אַרײַן, דאגהט. עפעס אַ ייִדיש פנים בײַ אים!

וואָס וויל ער פאַרט, — קלער איך. אַהאַ, איך פאַרשטיי. ער וויל עפעס אַרויסקריגן. גאַר פשוט.

— הער מיך אויס, — גיט ער אַ שאַקל מיטן בערדל. — איך וויל דיך ראַטעווען. טו ווי איך הייס דיך. זאָג די ריכטערס, אָז נישט דו האָסט פאַרגעלייגט דעם מאַכער געלט, ער זאָל דיר דעם ברודער פון תּפּיסה אַרויסנעמען, נאַר דאָס האָט, פאַרקערט, דער מאַכער אַליין דיר פאַרגעלייגט דאָס עסק. דער מאַכער זיצט שוין אויך — סײַ ווי פאַרשאַטן. אים וועסטו דערמיט די שטראַף פאַרגרעסערן, אָבער דעם קאַפּ וועט ער סײַ ווי נישט פאַרלירן — דערויף איז ער אַ מאַכער, ער זאָל אַרבעטן מיט באַקשיש. דאָס טערקישע געזעץ האָט פאַרשטענדעניש פאַר אַזעלכע זאַכן. און דיר, זאָגט ער, וועט דאָס ראַטעווען. דו טענה נאַר אַזוי, ווי איך זאָג דיר, און איך וועל שוין אַ טײַטש טון דאָס געזעץ, ווי ס׳דאַרף צו זײַן. געמאַכט?

אַהאַ, דער חברה־מאַן מיטן בערדל גייט מיך אומגליקלעך מאַכן. אַ פּראָוואַקאַציע!

— נײַן, — ענטפער איך, — גאַרנישט געמאַכט און גאַרנישט געפועלט. אַ ריכטער פון אַ קריגס־טריבונאַל קומט נישט בײַ נאַכט געבן עצות זײַן קרבן. גיי אַהיים. גיי שלאָפן. בײַ מיר וועסטו גאַרנישט אַרויסקריגן. יענער גיט אַ זיפּץ, ווי איך וואַלט אים געקוילעט. אַט האָסטו דיר! ער וויינט גאַר. אַ שיינע מעשה! קיין מלמד אויך נישט — אַ ייִדענע! ער

בעט זיך בני מיר ווי בני א גולן. איך בין יונג, ער האָט רחמנות אויף מיר, ער וויל נישט איך זאל גיין אויף דער תליה.
איך קוק אויף זיין בערדל און הייב נישט אָן צו וויסן, צי איז דאָס אָן אמת, צי דאָס חלומט זיך מיר, און וואָס ער וויל פון מיינע יונגע יאָרן.
— אייערע עצות, — זאָג איך, — דאָרף איך נישט און אייערע טרערן אויך נישט.

ער זיצט אויף דער ערד און שאַקלט זיך ווי ער וואַלט געזאָגט קינות. אלי ציון ועריה...

וואָס זשע מיינסטו? מיט אַ מאָל רופט ער זיך טאַקע אָן:

— ובא לציון גואל.

אַ טערק מיט אַ פסוק!

פרעג איך: אַ ייד?

— אַ דאָנמעה! שבת־צבי האָט מיינע אַבות געפירט קיין ירושלים, געוואַלט ברענגען די גאולה, און אז ער האָט אָנגעטון דעם טורבאַן — האָבן מיינע אַבות אויך אָנגעטון דעם טורבאַן. זיי האָבן זיך אויסגעמישט מיט די טערקן, נאָר זיי היטן ביז איצט אַלטע מינהגים. זיי טוען תפילה פון שבת־צביס סידור. זיי זינגען זיינע געזאַנגען. שבת־צבי האָט געוואַלט אויסלייזן. ער האָט נישט אויסגעלייזט, מיין קינד. שבת־צבי האָט נישט אויסגעלייזט. ירושלים שטייט נאָך און וואַרט. אפשר איז איצט געקומען די צייט.

ער שטעלט זיך אויף.

— און דיך וועל איך ראַטעווען. איך מוז. דער פאַטער מיינער האָט

בחורויזן אויסגעזען ווי דו. פאַרשטייסט? ובא לציון גואל.

אַז ער איז אַרויס בין איך באַלד אינגעשלאָפן. כּהאָב געהאַט אַ חלום. אַ יונגער־מאַן, מיט אַ בערדל, ווי בני מיין אָפיציר, זיצט אויף אַ פעלדז, די פיס הענגען אים אַרונטער איבער אַ תּהום. עמעצער זאָגט מיר: זעסט? דאָס איז שבת־צבי. ער קוקט אַריין אין אַ גרויסן שטיינערנעם סידור. ער נעמט מיין קאַפּ, לייגט אַרויף אויף זיינע קני. ער קוקט שוין נישט אין סידור, ער קוקט אין מיינע אויגן און זאָגט: ובא לציון גואל. איך לאַך. זאָגט ער: מען טאָר נישט לאַכן. מען דאָרף זאָרגן.

א פארפלאמטער האָט דאָרדאָנסקי אויסגעהערט בועזס דערציילונג. שבת־צבי, דאָנמעה, טערקישער קריגס־טריבונאַל... שבת־צבי, דאָנמעה, „גילי“... אַ טערק מיט אַ פּסוק... אַ פּאַרקייטלעניש אַ ביסל!

ער האָט געסאַפּעט ווי נאָך אַ לאַנגן שווערן גאַנג. ער האָט איצט געהאַט דאָס געפיל, אַז אין די קייטן, וואָס ער טראָגט, האָבן נישט די טערקן אים איינגעשמידט, נאָר יענע מאַכט, וואָס קייטלט צונויף די דורות, וואָס פירט צונויף שבת־צבי מיט כאַן־איל־באַשאַ.

ער האָט געוואָלט עפּעס זאָגן, נאָר די צונג האָט נישט געפּאַלגט. ווי אַ קראַנקער נערוו האָט אין אים אויפגעציטערט דער טרויער פון די אַפּגע־נאַרטע דאָנמעה. שוואַרצע פּסוקים פון איכה האָבן זיך אויסגעשטעלט פאַרן אויג.

בועז האָט זאָרגלאָז געפּיפּן.

ס'האָט גאַרנישט געהאַלפּן.

נישט געהאַלפּן האָבן די אַפּטע זעונגען מיט דזשעמאַל־פּאַשאַן, דאָס מסרן פאַר אים די פירערס פון „השומר“. דזשעמאַל־פּאַשאַ האָט טאַקע געשמייכלט בשעת־מעשה, שטאַרק צוגעזאָגט, איין מאָל אפילו באַזיגט דעם פּחד, נאָענט צוגעגאַנגען און אַ קלאַפּ געטון איבער דער פלייצע, און ער, דאָרדאָנסקי, האָט דערנאָך, אין דער פינצטערער צעל זיצנדיק, טאַקע גע־רעדט צו זיך מיט חוּק און בטחון:

נישקשה, ר' אפרים, האָסט זיך נוקם געווען אין די שומרניקעס ווי אַן אמתער פאַרר, ר' אפרים. איך הייב שוין אַן צו גלייבן, אַז דו ביסט טאַקע שלומס מערדער אויך. אַז וויל איז צו דיר, ברודער. וואָרעם ביסטו, ברודער, אַ דבר־אחר — וועסטו זיכער געהאַלפּן ווערן מיט דער אמתער הילף. פּכתוב — ווי אין פּסוק שטייט. אין וועלכן פּסוק, ר' אפרים? אין דעם הונטס פּסוק! אין דער וועלטס פּסוק!

אַבער ניין. ער האָט נישט געקענט דעם הונטס פּסוק, דאָרדאָנסקי. אין דעם הונטס פּסוק איז געשטאַנען איין וואָרט: הענגען.

נאָך לאַנגע פאַרהערענישן האָט דאָס מיליטערישע געריכט פאַרמישפט

אויף תליה אים מיט עמרמען — און דזשעמאל-פאשא האָט דעם אורטייל באַשטעטיקט.

אפרימען האָט נישט איבערראַשט די ידיעה, אַז בועזס מישפט ווערט איבערגעשיקט קיין סטאַמבול.

— איך האָב דיר באַלד געזאָגט — האָט ער אויפן קול גערעדט צו זיך, — איך האָב דיר באַלד געזאָגט, אַז אים וועט מען דעם קאַפּ נישט אַראָפּנעמען! דאָס האָט געמאַכט שבת-צבי, איך מיין דער טערק מיטן מלמדישן בערדל. סטאַמבול-שמאַמבול — דער חברה-מאַן וועט זיך אַרויס-דרייען. און צו אפרימען איז אַזאַ טערק נישט געקומען. קיינער האָט נישט געזאָגט: טייער דאַרדאַנסקעלע, וויל דאַרדאַנסקעלע, זיס דאַרדאַנסקעלע, טו מיר אַ טובה און ראַטעווע זיך!

דאַרדאַנסקי האָט שוין מער נישט געהאַפּט, ער האָט זיך נאָר באַמיט צו פאַרויגן דעם אייגענעם גרויל מיט ווילע אויסטראַכטענישן. אַט, למשל, האָט ער געפרוווט טראַכטן, אַז אין דער לעצטער רגע וועלן די ענגלענדער מאַכן אַ בייט, אים אויסטוישן אויף אַ געפאַנגענעם אַטאַמאַנער, און אַט, ווידער, האָט ער זיך אַליין פאַרגעשטעלט אַ חלום, אַז אַן ענגלישער גאַר-ניואַן באַפאַלט דמשק, רייסט אויף די תפיסה און פירט אים אַוועק. אָבער נישט אַלע מאַל לאָזט זיך אַ מענטש איינזויגן דורך זיך גופא, און ווען דאָס פאַרויגעניש פלעגט זיך איבעררייסן — פלעגט ער שעלטן. אַ קללה איז אויך אַן ענין, — האָט ער זיך געזאָגט. — אַלץ בעסער ווי אַ תליה. שעלט, ברודער, ווי לאַנג דו האַסט נאָך אַ מויל.

ער האָט געשאַלטן אין קהלס טאַטן אַרײַן, אין דער תפיסה-וואַנט אַרײַן, אין אייגענעם בלוט-און-פלייש אַרײַן. אַז ברענען זאָל עס, ברענען ביז צום סוף פון די דורות! אַז מ'איז נישט קיין געבוירענער הונט העלפט נישט קיין הינטישקייט אַפילו. און צי ער וויל, צי ער וויל נישט, — זײַן גורל איז דער זעלביקער וואָס שלומס, דער זעלביקער וואָס לאַהס. ער מוז שטאַרבן. אַ ייִדישער גורל, אַן אייביקער, אַ דורותדיקער. נישט געוואַלט זײַן קיין קדוש און איז נישט קיין קדוש — און אַ קדוש וועט ער ווערן, וועט ער מוזן ווערן. וואַרעם סוף-פל-סוף, נאָך דער גאַנצער שולדיקייט און נאָך דעם גאַנצן קלאַמערן זיך אַן לעבן און נאָך דעם גאַנצן

לויפן פארן מלאך-המוות — וואָס וועט זיין דער טויט אויף דער טערקישער תליה, אויב נישט דער טויט פון א קדוש? אַוודאי, אַ סך יידן וועלן זאָגן פשוט: אַ שפּיאָן, אַבער אַנדערע יידן וועלן זאָגן אַנדערש. מ'עט אים שוין הייליק מאַכן, נישקשה...

אַזוי לאַנג געדרייט זיך — און אַ נעכטיקער טאַג: נישט אויסגעדרייט זיך. און אַט עמרם, זעסטו, עמרם זאַלקינד — ער האָט זיך באַלד אין אַנהייב נישט געדרייט, נישט געלאָפּן, געזעסן אין זיין בלינדער אָפהענג-טיקייט אַ פאַרשיפּטער, אַ נישט-פאַראַגענער, אַ נעכטיקער, ווי אַ בלינד דערווישל מיט אַ נדבה-טעלער אין האַנט — און גאַרנישט. וואָס האָט ער פאַרלוירן? ער האָט נאָר געהאַט אַ ביסל ווייניקער טירחא, דער עמרם.

און דער צווייטער זאַלקינד? דאָס זאַלקינדל, דאָס בועזל, דאָס יונגע ווילע געשמיידיקע וועווריקל... אים איז נאָך ווילער! ער איז אַ גלאַטער, און דאָס אומגליק, אַז עס קומט, האָט עס נישט אָן וואָס זיך אַנצוטשעפען. אַזאַ בועז פאַרשפּאַרט צו לויפן. ער איז אַלץ, ער איז גאַרנישט, ער איז בלינדע צוואַמענגעגאַנסקייט מיט דער לופט, מיטן זיין, אַ טייל פון יענער מאַכט, וואָס אַ מאַל רופט מען עס לעבן, אַ צווייט מאַל טויט, און אין תּוֹך איז עס דאָס זעלביקע, — יענע מאַכט, וואָס האָט זיך פאַרשווירן קעגן אים, אפרים דאַרדאַנסקין, זינט ער האָט זי אַנגעהויבן דערקענען. וואָרעם די זאָך וויל נישט דערקענט ווערן. זי האָט עס פּיינט. זי האָט געהאַלפּן בועזן, ווייל ער איז פון איר קיין מאַל נישט אַרויס. ער איז אין איר. בועזן וועט זיין אייגענע לעבנס-אומשולד באַשירעמען ווי אַן אייזערנער פּאַנצער. קיינער וועט אים גאַרנישט טון, ווייל עס איז אַ זעלבסט-פאַרשטענדלעכקייט, אַז ער דאַרף עקסיסטירן. ער האָט זיך אַרויסגעדרייט מיט יענער אומפאַר-שטענדלעך-זעלבסט-פאַרשטענדלעכער לייכטקייט, וואָס דאָס לעבן גופא שענקט די אַלע, וועלכע עס דאַרף נאָך האַבן, אויף וועלכע עס קאָן נישט מוותר זיין. אַפילו אַ מיליטעריש געריכט קאָן דאָ גאַרנישט אויפטון. זיכער, אַז אויך אין סטאַמבול וועט אים גאַרנישט געשען. דאָ האָט אים גאָט צוגעשיקט פאַר אַ שופּט אַ טערק מיט אַ פּסוק, דאַרטן וועט זיך מאַכן עפעס אַנדערש, און ס'וועט זיין, — ווי האָט טאַקע דער טערק מיטן בערדל געזאַגט, — ס'וועט זיין „ובא לציון גואל“.

אבער ער, דארדאנסקי? געלאָפן, געלאָפן — און אַ נעכטיקער טאָג. שוין אַפילו זיצנדיק, טאַקע דאָ אין דער כאַן-אַל-באַשאַ, האָט ער דאָך געפרוווט די אייגענע מעשה: לויפן, מאַכן פיס. ווען ער איז איין מאָל, נאָך אַ שמועס מיט דזשעמאַלן, אַרײַנגעפאַלן אין ספּקות, גענומען חושד זײַן, אַז יענער נאַרט אים, — האָט ער, דארדאנסקי, געהאַט צונויפגעשנאַרעט בײַ אַרעסטאַנטן אַ פאַר גאַלדלירעס און פאַר אַט דעם אַרעמען באַקשיש האָט דער אויפזעער צוגעזאַגט אים אַרויסצושמוגלען בײַ נאַכט אויף דער גאַס אַרויס. מ'האַט נאָר באַדאַרפט אין דער נאַענט געפֿינען אַ הויז, זיך דאַרט אויסצובאַהאַלטן ביז וואָס ווען. אָבער ווער וועט דאָס אַרײַנלאָזן אַ דארדאנסקי? און וואָלט מען אים אַפילו נישט דערקענט — כאַטש געקענט האָט אים פון די בילדער קינד-און-קײט — ווער וואָלט גלאַט אַרײַנגעלאָזט אַ פרעמדן? אַז מענטשן ציטערן פאַר דעם אייגענעם שאַטן. אויב אַזוי — איז שוין אַפילו דזשעמאַל זיכערער. אַ קשיא אויף אַ מעשה! אפשר דאַכט זיך אים נאָר, דארדאנסקי. אפשר וועט ער אים, אין זכות פון די מסירות, טאַקע אין דער אמתן שענקען דעם קאַפּ.

האַט אים דער אויפזעער צוריקגעגעבן די פינגף ליר און ער איז גע- בליבן זיצן.

— די מעשה גייט נישט, — האָט ער פֿייערלעך געמאַלדן זיך אַליין. — עס גייט נישט, ר' אפרים, די מעשה.

ער האָט אַוועקגעגעבן די צונויפגעשנאַרעטע פינגף ליר דעם משיח אינעם צילינדער. יענער האָט אַ באַגײסטערטער אַ הייב געטון צום הימל די לאַנגע בלייכע האַנט, געדאַנקט גאַט פאַר דער פּלוצעמדיקער ישועה, דערנאָך געלאָזט רוען אויף דארדאנסקי הייסע דאַנקבאַרע בליקן און אים מכבד געווען מיט אַ ברכה.

— דו ביסט גוט, — האָט ער געזאַגט, אין מײַנע אויגן און איך וועל דיך נישט פאַרטרייבן פון פאַר מײַן שוועל אין טאַג פון מײַן געוועלטיקן. זײַ געבענטשט. מיט גרויס רחמים וועל איך דיך טון לײַטזעליקן און אין מײַן וויסט לאַנד, אויף מײַנע לײַטערע בערג, וועסטו תפילה טון צווישן די תפילה-טוערס, זאַגט גאַט.

פּטור געוואָרן פון די פינגף ליר אויך, איז דארדאנסקי עפעס ווי פריי-

לעכער געוואָרן אַ ווײַלע: איצט וועט זײַן ווי עס וועט זײַן, אויס לויפּעניש
— און פּטור.

ס'איז איינס פון די ביידע, — האָט ער זיך געוויצלט צו זיך אַליין, —
אָדער דער עסק איז יבש, אָדער דער עסק איז נישט יבש. אָדער יאָ תּלִיחַ,
אָדער נישט תּלִיחַ. אָדער יאָ דאַרדאַנסקי, אָדער נישט דאַרדאַנסקי.
איצט, ווען ער האָט שוין געוויסט דעם פּסק־דין, איז אים מער גאַר־
נישט געבליבן, ווי צו וואַרטן אויפן טויט און קלאַפּן, בעת די קורצע
הויפּשפּאַצירן, בוועזן איבער דער פּלייצע:

— מאַלעש, בוועל! דו האָסט די וועלט אין דער אַדמאָה. אין דער
אַדמאָה האָסטו זי, יאָ־האַביבי.

מיט דעם עלטערן זאַלקינד האָט ער קיין סך עסקים נישט געהאַט —
ער האָט אים איבערגעלאָזט אויפן באַראָט פון זײַנע חלומות און זײַן מרה־
שחורה. ער האָט אים מער נישט געוואָלט טשעפּען, געקוקט אויף אים ווי
אויף אַ לעבעדיקן חלום, וואָס טראַגט נאָך אויף זיך צופּעליק אַ מענטש־
לעכן קאַפּ און אַט באַלד וועט ער פון אים, — פון דעם קאַפּ, הייסט עס, —
טאַקע פּטור ווערן.

פון צײַט צו צײַט נאָר פּלעגט ער מיטן ניגון פון מעביר זײַן די סדרה
אַריבערזינגען דורך דער וואַנט צו אַ שכן, און יענער, דער שכן פון יענער
זײַט וואַנט, פּלעגט צוריקענטפּערן מיט דעם זעלביקן ניגון.
אַנומלט האָט דאַרדאַנסקי אויסגעניגונט:

— אי פאַרשטונקענע פיש געגעסן, אי פון שטאַט אַרויסגעטריבן. אמר
אַביי — די מעשה איז נישט קיין נײַע. אַרײַנגעפאַלן מיט די קאַפּיטעס.
שיקסעלע־טערקעלע גרייט אַ תּלִיחַלע, גרייט זשע, עפּענדי, דאָס קעפּעלע.
אַ בראַך צו דער וועלטס געדערעם, אַ מית־ה־משונה זאָל זי אײַנגעמען,
הלוואי רבּוֹנו־ש־עולם, אמן־סלה. די וועלט איז אַ משוגענער טערק, האָט
אַ פנים פון קדחת מיט כשרה פּאָדעם, אָמן.
יענער האָט צוריקגעזונגען:

— זײַ וויסן, אַז די ענגלענדער זענען שוין אין יהודה. צווייטנס, זײַ
וויסן, אַז אַם־ירצה־השם הײַנט פאַר טאַג וועט מען דיך מיט זאַלקינדן
אַרויסלאָזן פון די חדרים־לעך. דער אויפּזעער האָט געזאָגט, אַז אַם־ירצה־

השם היינט פאר טאג, בליי-נדר. אליין וועט איר נישט גיין, מעט אייך אונטערפירן. מישפט איז מישפט. השם-יתברך זאל העלפן, אז איבער נאכט זאל משיח קומען קיין דמשק און די טערקן זאלן קריגן די כאלערע. — אמן-סלה, — האט דארדאנסקי שוין נישט צוריקגעזונגען, נאר צוריקגעוועזען, — השם-יתברך וועט העלפן, אודאי, נאר נישט מיר. ער האלט פון טערקן, רב פעטער! ער שיקט צו די מכה פאר דער רפואה. יענער האט מער נישט געענטפערט. דארדאנסקי האט מיט אימפעט אויסגעשפיגן, א סקריפע געטון מיט די קייטן, צוגעמאכט די אויגן, ווי איינער זאגט: נישטא וואס צו קוקן. כאפט עס אלץ דער שווארץ-יאָר! א טערקישע וועלט!

דאס פינף און צוואנציקסטע קאפיטל

די תליה

אין זיין קליינער פינצטערער איינצל-קאמער זיצט עמרם זאלקינד א פארוואקסענער מיט ווילד צעשויערטע האָר, ווי ביי א פארצייטישן נביא. אין די ווינקלען פייפן תפיסה-מיין, גרויסע, ביזע, הונגעריקע, און ס'איז נישט צו פארשטיין, פאר וואס זיי אנטלויפן נישט פון דאנען, פאר וואס זיי ווילן דווקא זיין אין איין תפיסה-קאמער מיט דעם שטילן, ווילד פאר-וואקסענעם מענטש.

ער האט גענוג צייט, עמרם זאלקינד, און ער קאן מאכן פון איר וואס ער וויל: ער קאן זי אויסציען צו אן אייביקייט. ער קאן זי אַנגיסן מיט חלומות ביז איבער די ברעגעס, ער קאן זי שפאלטן, טיילן און כפלען. ער זעט נאך אלץ שלומען, ער הערט זיינע רייד, ער רייט מיט אים ארום איבער ראשון-לציון, איבער חדרה. ביידע רעדן זיי הויך וועגן יידישן מלכות, און ער, עמרם, ווונדערט זיך פאר וואס שלום רעדט וועגן דעם, ווי וועגן א זאך פון דער צוקונפט. בעת אלע ווייסן שוין, אז שלום איז דער מלך.

אָבער שלום זאָגט, אַז דער מלך איז גבריאל און ער איז גאָר דער אונטער-מלך. דאָס איז, פאַרשטייט זיך, נישט מער ווי אַן אַנשטעל אַזאַ. ער ווייסט דאָך דעם אמת: דער מלך איז שלום און נישט קיין אַנדערער. מיין פינפן — ער הערט נישט. אַ שפּין האָט זיך קונציק אויסגעוועבט אַ נעץ ביי די קראַטעס — ער זעט נישט.

די קייטן אויף הענט און פיס — מהיכתיחתי, אפשר יאָ קייטן, אפשר נישט. ער האָט זיי אויפגעהערט צו פילן, ער פאַרגעסט אָן זיי, ווי אָן די אייגענע גלידער, ווי אָן דעם אַטעם וואָס ער אַטעמט. בלוין דאָן, ווען ער וויל זיך אויפשטעלן, גיבן זיי אַרויס אַ גרילציקן קלאַנג פון פאַרזשאַווערטן אייזן, ווי זיי וואַלטן געקריצט מיט אייזערנע ציין איבער דעם גורל פון אַ מענטש.

נאָר עמרם שטעלט זיך זעלטן אויף, גייט זעלטן אַרויס אויפן הויף, וויל ליבערשט זיצן און חלומען. דאָס דאַרפן אַנקוקן מענטשלעכע פּנימער, דאָס דאַרפן הערן מענטשלעכע קולות — דאָס אַליין איז שוין פאַר אים אַן אַפקומעניש און אַ שווערע שטראַף, אַ פיין, נישט צום אויסהאַלטן. טירן זענען דאָ אין אים גופא, וואָס ער עפנט זיי מיט אייגענע שליסלען, און הינטער די טירן וואַרטן שטיגן, וואָס פירן אים אַראָפּ צו — אין דער אייגענער טיפקייט, און דאַרט, אין דער אייגענער טיפקייט, איז אַלץ פאַראַן, אַלץ אַנגעגרייט, און אַלץ וואַרט אויף זיין אַרונטערקומען. ס'איז דאַרט נישטאָ די זאָך, וואָס זאָל פעלן. יאָרן אויף יאָרן האָבן זיך דאַרט געזאַמלט די זאַכן, וואָס וואַרטן אויף אים, און איצט איז דאַרט אַנגעזאַמלט אַן אומענדלעכקייט.

אָודאי זענען אויך דאַרט, אין יענער אומענדלעכקייט, פאַראַן מענטשן, אָבער מענטשן זענען דאָס אַלץ נאָענטע, זייער נאָענטע, אַזעלכע וואָס זענען זיך צונויפגעוואַקסן מיט אַלע זאַכן, וואָס יענע אומענדלעכקייט פאַר-מאָגט. דאָס זענען מענטשן וואָס נישט נאָר זיי שטערן נישט, פאַרקערט, זיי העלפן דיר גיין איבער יענער אומענדלעכקייט, נעמען דיך אָן פאַר דער האַנט ווי פירערס, לאָזן נישט גיין פאַרלוירן, וואַקסן אויס אויף די שידוועגן, אויף יעדן שידוועג, און פאַרבינדן איין זאָך מיט דער צווייטער.

דריי פון זיי זענען די סאמע באַענטסטע. זיי ווייזן זיך עפטער ווי אַלע, זעלטן ווען זיי פאַרשווינדן און אויב יאָ — איז עס נאָר אויף אַ קור-צער, אויף אַ גאַנץ קורצער צייט, אַ שטייגער, ווען עפעס פון דרויסן טרעקט זיי איבער און שטערט זיי. די דריי זענען: אַ מאַן, אַ פרוי און אַ קינד. דער מאַן איז שלום, די פרוי איז קלאַרע און דאָס קינד איז אורי. שלום איז די קראַפט. ער לייזט אויס פון אַלץ. אַלץ ווייסט ער, אַלץ פאַרענטפערט ער און אויף אַלע וועגן וואַקסט ער אויס ווי אַ שטאַרקער בוים.

קלאַרע איז די ווייכקייט. זי נעמט דיך אַרום ווי אַ ווינט אין פעלד, זי ברענגט קושן מיט זיך און איז ווי די לבנה, וואָס גייט אויף איבער הענגלעך ווינטרויבן. זי נעמט דיך אין איר שויס אַריין און דו שלאָפסט איין גראַד דעמאָלט, ווען דרויסן, פאַר די טירן, שטייט און וויעט די געפאַר ווי אַ בלינדער הונט.

אורי איז דער טאַנץ. ער טאַנצט מיט קליינע גאַלדענע פיסעלעך און פון זיינע ליפעלעך רינען אַראָפּ לידער. ער טאַנצט אונטער אַ טרערנדיק-שמייכלענדיקער זון, וואָס שטייט אים איבערן קאַפּ ווי אַ גאַלדענע זיפ, דורך וועלכער עס רינט אַ ליכטער רעגן. ס'איז אַ זון מיט אַ רעגן, אַ זון מיט אַ רעגן און אורילע, דאָס קינדעלע, טאַנצט, קלאַפט שנעל מיט די קליינע גאַלדענע פיסעלעך און זינגט אַ קינדערליד, וואָס פאַרפישופט די פייגל אין דער הייך.

נישט אַלע מאָל טרעפט ער, עמרם, די דריי אויף אַ מאָל. נאָר טרעפט ער זיי אַלע צוזאַמען — איז גרויס די שימחה. שלום באַקומט מיט אַ מאָל אַ לאַנגע שוואַרץ-פינקלענדיקע באַרד, ווי אַ פאַרציטישער יידישער מלך, וואָס גייט אַראָפּ פון זיינע ווינגערטנער אין די בערג און לאָזט זיך צו די געצעלטן פון זיינע קנעכט און ווייבער; קלאַרע, די לבנה, קומט אָן פון קעגן איבער, בייגט זיך אויס אַזאַ פולע און ווייכע, די ברעמען האַלב צוגעמאַכט, און פון אירע קיילעכדיקע הענט רינען שטילע שטראַמען ליכט, רינען שנירלווייזן, ווי פון עמערס. אונטן טאַנצט שוין דאָס קינד — אורי קלאַפט מיט די פיסעלעך און ציט אַ לידל, שפרייט די הענטעלעך אַקעגן דער לבנה מיט די האַלב צוגעמאַכטע ברעמען און אַקעגן דער לאַנגער

שוואַרץ־פּינקלענדיקער מענערבאַרד, וואָס שווימט אַרונטער פון די בערג. אַלע דריי טרעפן זיך — מאַן, ווייב און קינד, — און ער, עמרם, ווייסט אַליין נישט, צי איז ער אַ פּערטער, אָדער איז ער גאַר פּאַראַן אין די אַלע דריי...

אַזוי חלומט עמרם זאָלקינד. זינט יענער משוגענער מאַלאַריע־נאַכט אין פּואַד־בעיס געצעלט איז ער פון דער וועלט, וואָס אויסער אים, אנטלאָפן צו שלומען און צו דער וועלט אין זיך, אַרויסהענגענדיק פון דרויסן, ווי אַ שילד, אַ פּאַרפּרוירענעם שטראַל פון אַ שמייכל. בלויז דאָס שטיין פאַרן מיליטערישן טריבונאַל, דאָס ביסל ברודעריי־שע רחמנות אויף בועזן, וואָס די שווערע קייטן האָבן זיך אַזוי ווייניק געפּאַסט צו זײַן יונגער, שווימיקער, זיך פּאַרויס רײסנדיקער פיגור, דאָס מוזן איבערחזרן די המצאות, וואָס דאַרדאַנסקי האָט כּסדר צוגעטראַכט (דאַרדאַנסקי האָט זיך דאָך דווקא געוואַלט ראַטעווען) — זענען געווען שווערע, דריקנדיקע שטערונגען. און איבערחזרן די קונציקע ליגנס האָט ער געמוזט, ווייל דאַרדאַנסקי האָט אים אַרײַנגעהאַמערט אין קאַפּ אַרײַן, אַז דערמיט ראַטעוועט ער נישט נאָר אים, דאַרדאַנסקי, נאָר אויך בועזן זײַן ברודער.

אַבער סײַ די פּאַרהערענישן אין מיליטערישן געריכט מיט דער שפּיל פון פּראַגעס און ענטפּערס, מיט די כּיטרע רייד און קאַלטבלוטיק־לאַנגוויי־ליקע פּנימער פּוּז די ריכטערס, די אַפּיצירן, סײַ די באַגעגענישן מיט אפּרימען און בועזן אין געריכטזאַל און אונטן אויפן הויף פון דער תּפיסה, — דאָס אַלץ איז נישט געווען כּפּוּח אים צוריקצופירן פון דער וועלט, אין וועלכער ער איז פּאַרזונקען געווען פון זינט דער פיבערנאַכט אין פּואַד־בעיס געצעלט.

ערשט דענסטמאַל, ווען מ'האַט אים אַנגעזאַגט, אַז בועזס מישפּט ווערט איבערגעשיקט קיין סטאַמבול, ווייל אַזוי האָט עס אַ קערעווע געטון דער שבת־צבּי־שער טערק, און אַז ער, עמרם זאָלקינד, איז צוזאַמען מיט אפּרים דאַרדאַנסקי פּאַרמישפּט געוואָרן צו הענגען — האָט ער אַראַפּגע־נימען פון פנים דעם משוגענעם גליווערדיקן שמייכל, זיך אויפגעשטעלט פון דער ערד, דערהערט דעם קלאַנג פון די פּאַרזשאַווערטע קייטן, דאָס

ברענענדיקע ערד

פייפן פון די הונגעריקע מינו, און אליין צוגעשפארט די טירן, וואָס פירן אַראָפּ צו, אין דער אינערלעכער אומענדלעכקייט אַרײַן.

צוגעשפארט האָט ער די טירן אויף דערווייל, ביז אַ צײַט, — יאָ, ביז אויף דער תּליה.

נאָך דער תּליה, ווען דער גוף זײַנער וועט בלייבן אָן אַן אַטעם, וועט ער, זאַלקינד, זיך אַרויסבאַקומען פון גוף, עפענען יענע טירן און פּרײַ — אַ באַפּרײַטער און אַ לײַכטער — אַוועקגיין, שוין אויף שטענדיק אין זיך, אַוועק אין יענער אומענדלעכקייט, וווּ עס געפינט זיך אַן אייביקער שלום, אַן אייביקע קלאַרע און אַן אייביקער אורי.

דערווייל איז נאָך פאַראַן אַ קלאַרע דאָ אויף דער ערד און אַן אַרעם קליין אורילע איז אויך פאַראַן אין ראשון-לציון, אַן אורילע גישט קיין אייביקס, אַ קינד, וואָס וועט פאַרלירן דעם טאַטן.

אויף אַט דער גישט-אייביקייט איז אַ גרויס רחמנות, ווי ס'איז אַ רחמנות אויף בווען, וואָס זײַן גוף קריגט זיך אַרום מיט די קייטן.

די ערדישע קלאַרקייט קומט צוריק צו עמרמען, די האַרבע קלאַרקייט, וואָס פּײַניקט נאָר יענעם, וועלכער גלייבט אין איר.

עמרם גלייבט שוין גישט אין איר, איז אַוועק פון איר און ער האָט פאַר איר קיין מורא גישט. ער קומט נאָר צו איר אויף אַ קורצער צײַט צוריק. ער האָט נאָך עפעס אַן עינין דורכצופירן — צום לעצטן מאָל.

ער דאַרף אַנשרײַבן אַ צוואה.

*

אַ פנים, ס'האָט זיך דרויסן געהאַלטן ביים אויספיקן אַ טבתדיקער פאַרטאָג. נאָר דאָס האָט זיך גיכער געלאָזט אַננעמען ווי אַ השערה, איידער זען מיטן אויג. אפרים און עמרם, איינער אַנגעקייטלט אַן צווייטן, זענען אין נאַסלעכן פינצטער אַרויסגעפירט געוואָרן אויפן הויף.

אפרים האָט אַרויפגעשריגן צו די פענצטערלעך: יידן, ווער פון אייך האָט עפעס אַנצוזאָגן אויף יענער וועלט? אַ געלעגנהייט, יידן! אַ גע- לעגנהייט!

אפרים האָט נאָך געפרוּווט אַרױפּשרײַען צו בווען. יענער האָט זיך נישט אָפּגערוּפּן. געשלאָפּן, קענטיק. נישט געוואָסט פּון דער גאַנצער מעשה. — שלאָף רױק, בוועל, — האָט אפרים אַראָפּגעלאָזט דעם קאַפּ צו די שטיינער פּון הויף, ווי בוועז וואָלט דאָ טאַקע, צווישן די שטיינער, געלעגן און געשלאָפּן. — וואָס ווייסטו, בוועז מיין קינד ? גאַרנישט ווייסטו, גאַר-נישט.

— דו, — האָט ער אַ שטורכע געטון עמרמען. — דאַכט זיך, בוועז קער דיר אָן אַ שטיקל ברודער.

— האָ ?

— איך מיין, דו וואָלסט זיך געמעגט געזעגענען.

— איך וויל אים נישט וועקן.

— גערעכט, — האָט אפרים נאָך טיפּער אַראָפּגעלאָזט דעם קאַפּ. —

ווי קומט דאָס צו דיר ? גערעכט, ווי איך בין אַ ייד. ווי אין שיר-השירים שטייט: אַל תּעירו וְאַל תּעוררו. וועקט נישט בוועזן מיין קינד. אַ שאָד אויפּצוּוועקן! איי בוועז, בוועז! דאָס גליקלעכע בוועז! אַלע שאַנעווען דאָס. אַפּילו מענטשן וואָס גייען צום טויט. אַן עבירה אַ טרערעלע. אַן עבירה, אַן עבירה דאָס קינדעלע.

אַ טויטע שטילקייט. דער גרויסער געלער תּפיסה-בנין האָט געגלאַצט פּון שלאָף אַרויס, ביז וואָס מען וועקט אים.

און מיט אַ מאָל:

פּון הינטער קראַטעס אויפּן צווייטן שטאַק האָט זיך דערהערט אַ קול, פּייערלעך און סקריפענדיק-הייזעריק. דאַרדאַנסקי האָט דערקענט: ס'איז דאָס קול פּון דעם משיח אין דעם צילינדער.

— זאָג די טויטע, — האָט דער משיח געסקריפעט, — אַז די צייט פּון תּחית-המתים איז געקומען. זי איז געקומען. אַבער איך, משיח, וויל די טויטע נישט לעבעדיק מאַכן. איך דאַרף קיין מענטשן נישט אין מיין וויסט לאַנד. צו אַ שרץ איז געוואָרן דער מענטש, זאָגט גאַט. איך דאַרף קיין מענטשן נישט. איך דאַרף נישט.

דאַרדאַנסקי האָט אויפּגעשוידערט. ער האָט מקנא געווען עמרמען, וואָס יענער הערט גאַרנישט. עס האָט אים אַזש פּאַרדראָסן.

— עמרם, — האָט ער זיך גענומען קריגן מיט אים, — אַז וויל איז צו דיין קעפעלע! ביסט טויב און שטום ווי אַ וואַנט, קיין עין־הרע! וואָס איז, דו ווייסט גאַרנישט וווּ מיר גייען?

— איך ווייס, — האָט עמרם, אומגעריכט פאַר דאַרדאַנסקין, געעפנט אַ מויל. — צו דער תליה. אַ צוואה האָב איך שוין אָנגעשריבן.

— דו? אַ צוואה? — האָט זיך דאַרדאַנסקי פאַרווונדערט, וואָס אַ חלום האָט פלוצלינג אָנגעשריבן אַ צוואה.

ער האָט אָנגעקוקט עמרמען און האָט דערזען, אַז גראַד איצטער, האָרט פאַרן טויט, איז יענער געוואָרן מאַדנע ניכטער, ווי איינער, וואָס האָט זיך אויפגעכאַפט נאָך אַ שיכורער נאַכט. רויק און קלאַר האָט געלויכטן עמרמס אויג.

אַ צוואה! דער מענטש האָט נאָך פאַר וועמען צו שרייבן אַ צוואה. און ער, דאַרדאַנסקי? וווּ האָט אַ הונט אַ היים? ווייב, קינדער? עט! עס איז אים דאָך קיין מאָל נישט אָנגעגאַנגען די גאַנצע מעשה! אַט, ווען לאה, אַ שטייגער, וואָלט געלעבט, לאה אַבראַמסאָן, — וואָלט ער אָנגעשריבן אַ פאַר ווערטער — —

לאה — —

אין נאַסלעכן פאַרטאַגיקן פינצטער, וואָס שמעקט מיט חלום און מיטן תוהו־ובוהו פון בראשית, איז זי אים שטיין געבליבן פאַר די אויגן. ער האָט זי שיער אָנגערירט ביים אַקסל.

זי האָט זיך אָפגערוקט פון אים.

ער ציט אויס די האַנט צו איר, נאָר זי שטופט אים אָפ. זי איז צעטראָגן, לאה. זי האַלט שלומס פינגערל אין האַנט און איז צעטראָגן. דאַכט זיך: וועמען־וועמען — איר איז גוט. זי האָט דאָך געוואָלט שטאַרבן — ניין? זי איז געשטאַרבן הייליק, זי איז אוועק צו שלומען — וואָס זשע קוקט זי אים אָן אַזוי? איז אויך איר עפעס קשה?

ער דערמאָנט זיך דעם רעגנדיקן טאַג, ווען ער האָט זיך מיט איר געזעגנט. ער זעט איר קאַפ אין פענצטער, דאָס טוך אויפן קאַפ... ער זעט דעם שוואַרצן גאַנעק, דעם רעגן איבער זכרון. ווי אַ בעטלער איז ער געשטאַנען פאַר איר און דער רעגן האָט געגאַסן, געגאַסן — —

איז זי אַלץ נאָך ביז אויף אים? ווייסט ער דען, צי ער האָט יאָ אָדער
נישט געהרגעט? ער ווייסט דאָך אַליין נישט, ביז איצט נישט. און אויב
אַפילו יאָ — צוליב וועמען איז עס געווען, אָז נישט צוליב איר?
— לאה, — מורמלט ער, — לאה אַבראַמסאָן... הייליק ביסטו — וואָס
נאָך ווילסטו?

רויזק ליכט עמרמס אויג. ער קוקט נישט אין אפרימס זינט, גייט צום
תליה־פלאַץ אַזוי, ווי נאָר ער אַליין וואַלט געדאַרפט אומקומען און רעדט
צו אפרימען שטרענג און זיטיק:

— זאָג דעם אמת... איצט כאַטש זאָג דעם אמת...

— וואָס פאַר אַן אמת?

— ער לעבט?

— ווער? — מאַכט ער זיך נישט וויסן, אפריים.

— ווייסט נישט ווער? שלום.

— שלום לעבט נישט.

— זיכער נישט?

— זיכער.

— האַסטו אים, הייסט עס, געהרגעט?

אפריים שווייגט.

— געהרגעט? רעד!

— איך ווייס נישט, — מאַכט אפריים.

— וואָס הייסט? אָז מ'הרגעט — ווייסט מען נישט?

— ווער זאָגט דיר, אָז איך האָב געהרגעט?

— זאָג, אָז נישט.

— איך וועל נישט זאָגן, אָז נישט.

— הייסט דאָס — יאָ?

— איך קען נישט זאָגן, אָז יאָ.

עמרם ווערט שטיל. ער טוט נאָר מאַכטלאָז אַ ריס די האַנט. די קייטן
פון די פיס האָט מען אַראָפגענומען, אַבער די הענט — די הענט זענען
שווער צונויפגעקייטלט, כפול־שמונהדיק.

ער קלערט: אויב די האַנט, וואָס זיין האַנט, עמרמס, איז צוגע־

קייטלט צו איר, האָט געטויט שלומען, — איז עס דאָך זייער מאָדנע. פאַר וואָס זײַן צוגעקייטלט צו אַט אַזאַ האַנט גראַד ? וואָס איז דאָס פאַר אַ גורל, וואָס קייטלט צונויף גראַד אויף אַזאַ אופן הענט, מענטשלעכע הענט ? אפרים פילט אַרויס זײַנע געדאַנקען. גייענדיק טוט ער אים אַ שטויס מיט אַ שטיקל פלייצע:

— אויב ס'וועט נאָך געשען אַ נס און גאָט ברוך־הוא וועט טון אַ טובה צוויי יידן און אַראַפשיקן אַ מלאך, פאַרשטייט, אָן אמתן מלאך, ווי צו יצחקן אויף דער עקידה, — וועל איך דיר דערציילן, רב עמרם, וואָס דאָרט איז געווען — אין מידבר מיין איד... און צווייטנס — וואָס איז די נפקא־מינה ? ס'איז דיר נאָך איצט אויך אַ חילוק ?

עמרם האָט גאַרנישט געענטפערט. ווען מ'איז אָנגעקומען צום תליה־פלאַץ איז נאָך אַלץ געווען פינצטער. אַרום זענען, שטומע און גרייטע, געשטאַנען באַוואָפנטע זעלנערס. ביים שוואַכן שײַן פון לאַמטערנעס האָבן מיליטערישע סטאַליערס געאַרבעט מיט האַמער און זעג. אַ ספרדישער „חכם“, אַ ווייסבערדיקער קליינער ייד איז אַ פעסקע, אַ דערשראַקענער און אַ ייראת־שמימדיקער, איז שוין געשטאַנען און געוואָרט אויף די אַשכּ־נזים. די טערקן האָבן אים נאָך האַלבער נאַכט אַרונטערגעשלעפט פון גע־לעגער און אַהערגעבראַכט. תחילת האָט ער געמיינט, אַז דאָס וועט מען הענגען אים גופא. ערשט שפעטער איז אים קלאַר געוואָרן, אַז דאָס וועט ער דאַרפן וידוי זאָגן מיט צוויי יידן, אַשכּנזים, וואָס דער טערק הענגט זיי פאַר שפּיאַנאַזש פון ענגלאַנד וועגן.

דער חאַכאַם האָט געציטערט אויפן גאַנצן לײב. ער האָט אייליק געמורמלט אַ תפילה, רחמנות געהאַט אויף די צוויי יידן, און ווען ס'איז אָנגעקומען דער תלין, אַ ברייטער טערק מיט אַ קרום מויל, ווי בײַ אַ מכשף, וואָס פרעפלט פאַרשווערונגען, איז ער שיער נישט אומגעפאַלן פון פחד. אַן אַפיציר, אַ יונגער שנעק, האָט דעם חאַכאַם דערלאַנגט אַ פאַפיר, געגענעצט אים גלייך אין פנים אַריין און גערעדט נאַכלעסיק און גראַב: — שטעל זיי פראַגעס, אַלט פערד, פאַרשרײַב, זאָג וידוי מיט זיי, און אַז די שדים וועלן הענגען — וועסטו אַהיימקריכן אין דיין שטאַל אַריין שלאָפן.

מ'האָט ביידע אַרױסגעקױקלט די הענט און אַ שטאַק הייזעריקער האָט דער אַלטער געפרעגט, װי זײ הייסן, צי האָבן זײ װײבער, קינדער, פאַרמעגן. ער האָט בײַ זאַלקינדן צוגענומען די צוואה און האָט דאַרדאַנסקין אַ פּרעג געטון, פאַר װאַס ער האָט נישט אָנגעשריבן קײן צוואה, װי זײן חבר. — רב, — האָט דאַרדאַנסקי געמאַכט אַ פאַרדאָגהט קול, — שרײב מיר בעסער אױס אַ גט פאַרן װײב.

דער ספרדי איז געשטאַנען אַ פאַרלױרענער. איצט אַ גט? דאַרדאַנסקי האָט שטיל אױפגעלאַכט און אים אַ קלאַפּ געטון איבער דער פלייצע:

— נו, איז אַן אַ גט. נישט איז נישט. װעט זי נישט זײן קײן גרושה, נאָר אַן אַלמנה.

דער אַלטער האָט ערשט דערזען, אַז דער אַשכּנזי מאַכט חוזק. ער האָט טיף אַ קרעכץ געטון.

— טו תשובה, מײן זון.

— װאַס איז? זאַגסט מיר צו גן-עדן?

— פּל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, — האָט דער ספרדי גערעדט מיט אַ ציטערדיק קול. — אַלע האָבן עולם-הבא, מײן קינד, אשכּנזים װי ספרדים.

— און געשאַכטענע טױבן? — האָט דאַרדאַנסקי געוואַלט װיסן. — געשאַכטענע טױבן האָבן אױך עולם-הבא?

דער אַלטער האָט נישט געהערט. ער האָט אָנגעהויבן זאַגן מיט זײ קריאת-שמע. ביידע האָבן נאַכגעזאַגט װאָרט בײַ װאָרט. עמרמען האָט זיך געדאַכט, אַז ער איז אַ קלײן קינד און דאַס האָט מען אים טאַקע אױפגע-װעקט, ער זאַל קריאת-שמע זאַגן. דאַרדאַנסקין איז עס סתם געפעלן געוואָרן: שטייט אַ טערק אַ תלײן און װאָרט, טערקן זעגן און האַמערן, שטעלן אױף אַ תליה — און ער, דאַרדאַנסקי, מיט נאָך צװײ יידן, זאַגט זיך דערווײל קריאת-שמע, ואהבת — זאַגט ער — את אדני אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך... למען — זאַגט ער — יאריכון ימך... אַ רב מיט אַ תלײן, פאַרטאַגיקע קריאת-שמע און אַ טערקישע תליה — דער רבונג-של-עולם קאָן שױן אײן מאַל פאַרפלאַנטערן אַ קניפּל!

ברענענדיקע ערד

— אנא בפה גדולת ימינך תתיר צרורה, — האָט דער האַכאַם אָנגע-
הויבן. — קבל רנת עמך, שגבנו, טהרנו, נורא.

ווידער האָבן זיי נאַכגעזאָגט וואָרט בני וואָרט. דער ספרדי האָט שטיי-
לערהייט אַ פּרעג געטון:

— איר האָט זיך מוסר־נפש געווען פאַר די יהודים?

— יאָ, האָט זאָלקינד נאָך שטילער געענטפערט.

— תהא מנוחתכם כבוד תחת פסא כבודו יתברך, — האָט דער אַלטער
ספרדי געשעפטשעט אַ צעטומלטער, מיט פייכטע, רויט־זקנישע אויגן,
אַ בלייכער פון קעלט, שרעק און ייראת־שמים. דאָס פעסקעלע אויף זיין
קאַפּ האָט זיך שוואַך גערויטלט אין דעם לאַמטערנדיקן חושך און ער האָט
אויסגעזען ווי אַקערשט פון אַ חלום אַרויס, ווי אַ קליין פרום יידעלע פון
יענער זייט סמבטיון.

— כבודו יתברך... כבודו יתברך וועט זיך שטאַרק איבערנעמען, —
האָט דאָרדאָנסקי אַ חוזק געטון, זיך גאַלאַנט פאַרנייגט פאַרן יונגן שנעק,
דעם אַפיצירל, גאַלאַנט אַ בעט געטון אַ פאַפּיראַס, באַקומען און ווילעריש
פאַררייכערט.

זאָלקינד האָט דעם ספרדי אויסגעצויגן אַ האַנט:

— זיי געזונט, אַלטער, און גיב אַפּ שלום אַלע יהודים.

דער אַלטער האָט מער נישט אויסגעהאַלטן. ער האָט זיך אויסגעדרייט
מיטן רוקן, נישט געוואַלט מער זען און הערן. די קני האָבן אים געבראַכן.
מיט די לעצטע כוחות האָט ער גענומען גיין.

— ווהיין? — האָט ער דערהערט אַ געשריי הינטער זיך.

דער אַפיציר האָט אים אָנגעכאַפט פאַר ביידע הענט, אַרויסגעריסן די
צוואה און דאָס פאַפּירל מיט די פּראַגעס און ענטפערס, אים אַ פאַכע געטון
מיט דער פויסט פאַר די אויגן און אַ סטראַשע געטון:

— מ'עט דיך אויפהענגען דעם דריטן. לויף נישט.

ער האָט זיך אויסגעגענעצט, דער אַפיציר, און גענומען טרייבן די
סטאַלעערס. דער אַלטער האָט זיך קוים געהאַלטן אויף די פיס. די ציין
האָבן אים געקלאַפט איינס אָן ס'אַנדערן.

ס'האט שוין פמעט געהאלטן בני ליכטיק ווערן, נאָר אין מיטן דריבען איז פינצטער געוואָרן ביז גאָר, עפעס אַזוי מאַדנע פינצטער, גלייך עס וואָלט זיך שוין אַנגעהויבן יענע-וועלט. די מרה-שחורהדיקע לאַמטערנס האָבן אויסגעזען ווי אַנגעצונדענע שאַטנס און האָבן נאָר געדיכטער געמאַכט דאָס חשכות. ס'איז געווען יענע קורצע, געדיכטע אַטעמלאָזע פינצטערניש, וואָס פאַרן אויפגאַנג פון מאַרגן-שטערן. דעם אַלטן איז איינגעפאַלן אַז איצט, אין אַזאַ חשכות, קאָן מען זיך אַרויסבאַקומען פון דאַנען. האָט ער זיך שטילערהייט, נאָך איינגעשרומפענער און איינגעקלענערטער ווי ער איז געווען, אין גאַנצן אַן איינגעלייגטער און אַ בני דער-ערדיקער, אַרויס-געשאַרט פון פּלאַץ און געלאָזט זיך לויפן אויף די דינע פיס. ער איז געווען ווי אַ קליין קינד, וואָס האָט אַפּגעטון אַ שטראַפּיקע זאַך און אַנטלויפט צו דער מאַמען. ווי אַ קינד האָט ער אויסגעזען און געלאָפּן איז ער, דער אַלטער, פון טויט צו קינדהייט, פון טויט צו קלענסטער קלייניקייט. קינדהייט שטייט פון איין זייט לעבן, טויט פון דער צווייטער, צווישן די ביידע לויפט מען. אָבער לאַנג קאָן מען אין מיטן נישט לויפן: אַדער מען אַנטלויפט אונטער דער קאַלדרע, אַדער מען פּאַלט אַריין צום טויט.

נאָך איידער דער מאַרגן-שטערן איז אויפגעאַנגען, איז דער אַלטער אַנגעקומען צו לויפן אויף די דינע פיס אַהיים און אַן כּוח, אין גאַנצן אַ צעטרייסלטער, אַריינגעפאַלן אין בעט. ער האָט זיך צוגעדעקט מיט דער קאַלדרע ביז איבערן קאַפּ, געלעגן ווי אַ נאַכנישט געבוירנס אין מוטערס טראַכט און ערשט דערנאָך ווען ער איז ווי עס איז צו זיך געקומען, האָבן אים גענומען גיין טרערן פון די אויגן און ציטערנדיקע שטיקער תהילים פון מויל.

און דאָרט, אויפן תּליה-פּלאַץ, האָט זיך אין דער פינצטער געצויגן דאָרדאַנסקיס האַנט צו זאַלקינדס:

— הער, עמרם, לאַמיר זיך איבערבעטן. ס'איז דאָך שוין אַלץ איינס.
 — דאָס נישט, — איז זאַלקינד אַפּגעשפרונגען. — דאָס נישט... איך ווייס נישט, וואָס פאַר אַ האַנט בני דיר איז...
 — דו ווייסט נישט? אַזוי? איך אויך נישט. — האָט דאָרדאַנסקי צוריקגעצויגן די האַנט. — פון וואַנען זאַל איך וויסן?

די תליה איז נאך אלץ נישט געווען פארטיק. עמרם זאלקינד, וואָס די גאַנצע צייט האָט ער דאָ אויסגעזען ווי אַ צופעליקער גאַסט, וועלכער וויל זיך וואָס שנעלער אַנטשולדיקן און אוועקגיין, האָט זיך צוגעהערט צו דער שפּיל פון זעג און האַמער מיט אַ באַהאַלטענער קינדישער חדווה. ס'האַט אים דערמאַנט דאָס בויען אַ סופּה.

נישט מער: דאָס אויפשטעלן די סופּה געדויערט בײַ זיי צו לאַנג. דער אומגעריכטער וויזיט אין דעם פרעמדן הויז — ער האָט קיין חשק נישט צו פאַרצײען אים כאַטש אויף איין מינוט לענגער.

— ...אשר צווננו לישב בסופּה, — כאַפט זיך אים אַרויס פון מויל. דאַרדאַנסקי דערפילט די קינדערישע גדולה דערפון און ער קאָן עס אים, עמרמען, נישט פאַרשווייגן:

— אַ גדולה אויף דער באַבען! גייסט דאָך אויסצײען די קאַפיטעס! געפּגרט איז געפּגרט!

— ס'איז גאַרנישט, — מאַכט עמרם גלייכגילטיק, ווי ער וואַלט באַשטעטיקט אַ זאָך, וואָס אַלע ווייסן. — מ'גייט נאָר אַרונטער אַ ביסל טיפּער. מען עפנט אַ טיר און מען גייט אַרונטער.

— שוטה! ס'פאַסט, ער איז שוין געווען דאָרט און ער ווייסט, — גיט אים דאַרדאַנסקי, פון גרויס בייזקייט, אַ ריס בײַם אַרבל.

— אַוודאי בין איך געווען, אַוודאי, — שעפטשעט עמרם, ווי אַ פאַר-ליבטער, וואָס פילט נאָך אויף די ליפּן דעם טעם פון זײַן מיידלס קושן. אַט לאַזט ער זיך דאָך ווידער אַראַפּ אין יענער אומענדלעכקייט, וואָס האָט זיך אין אים געעפנט בעתן זיצן אין דער תּפיסה און וואָס מ'האַט אים אויף אַ קורצער צײַט אַרויסגעשלעפט פון דאָרט אויף גוואַלד.

דאַרדאַנסקי גיט אַ שניידיקן מאַך מיט דער האַנט, ווי ער וואַלט פאַרן טויט צו נישט געמאַכט אויף אייביקע צײַטן דעם גאַנצן זאַלקינד מיט אַלץ מיט אַנאַנדער, די זײַט און יענע זײַט.

פּאַוואַליע ווערט ליכטיקער אַלץ, אַן עולם סירישע אַראַבער איז זיך צונויפגעקומען און וואַרט דאָ מיט אַריענטאַלישער געדולדיקייט אויף דער שפּיל פון טויט. געקומען זענען זיי מיט ווייב און קינד און אייזל. נעכטן

האָט דער אויסרופער אָנגעזאָגט די בשורה אויף גאָסן און באַזאָרן, אין דמשק גופא און אין די דערפער אַרום.

אַלטע בערדיקע לייט מיט ברייטע שטערנס, ווי פאַרמעטענע מגילות, האָבן מיטגענומען נאַרגילעס מיט זיך, זיצן און רייכערן אָן רייד, די פנימער פאַרטיפט ווי אין אַ תפילה. עולם הערט זיך צו מיט פּוּגה צום קלאָפן פון די האַמערס. אָן די לאַמטערנעס וואָלט מען זיך שוין געקאָנט באַגיין, אָבער זיי ברענען נאָך. די זעלנערס שטאַרן מיט ביקסן אין די הענט. דעם תלינס קרומער מויל דריקט אויס חשיבות.

דאַרדאַנסקין באַפאַלט אַ פאַרשטעלונגס-דאַרשט. דאָס איז דאָך טעאָטער. די סטאַליערס בויען די דעקאָראַציע, און אָט איז די הויכגעשעצטע אוידי-טאַריע: ווייב און קינד און אייזל און אַלטע חכמים מיט שטערנס, ווי פאַרמעטענע מגילות. מען דאַרף אַ שפּיל טון.

ווידער פאַרנייגט ער זיך גאַלאַנט פאַר דעם ממונה אויף דער עקזע-קוציע, דעם גענעצדיקן אַפיצירל.

— איך וויל מיד, — מאַכט ער, — מתוודה זיין. איך וויל, אָן די געטרייע אונטערטאָנען פון דעם סולטאַן זאָלן זיך אַראָפּנעמען אַ מוסר. יענער ווייסט, אָן דאָס איז חזוק. אָבער ער גענעצט. אים אַרט נישט. ערשטנס, איז דאָך די תליה סיי ווי נישט פאַרטיק; צווייטנס: אַ דעליק-ווענט מעג אַלץ. אַפילו זידלען דעם סולטאַן אַליין. אַזוי איז דער מינהג. עס זעט אָבער אויס, ווי ער וואָלט גאַרנישט געוואַרט אויפן אַפיצירס ענטפער, דאַרדאַנסקי...

— ר' עמרם, — טוט ער אַ שטופ זאַלקינדן, — כ'גיי דרשענען פאַר דער גאַליאַרקע.

און איידער וואָס מאַכט ער שוין מיט די הענט, גאַרגלט אויף אַראַביש צום עולם פון יענער זייט פאַרקאָן.

די מאַסע גיט זיך אַ וויג, זקנים לאָזן אַרויס די נאַרגילע-טרייבלעך פון די ביינערדיקע הענט, עס צעשאַקלען זיך הנאהדיק די הויזנזעקלעך פון די מאַנסלייט, קינדער זיצן מיט צעעפנטע מיילער אויף די אייזלען, ווייבע-רישע אויגן ברענען נייגעריק פון שוואַרצע שליערן אַרויס. די שפּיל הייבט זיך אָן, נאָך איידער די דעקאָראַציע איז פאַרטיק.

— קינדער פון קאראן, — פאכעט ער מיט די הענט, — איד בין פון די וואלד-אל-יאהוד און איך באגער, איר זאלט ניגן דאס אויער צו מיינע רייד, קינדער פון קאראן. די מענטשן דא שטעלן מיר אויף א תליה. אבער נאך פריער האב איך אויפגעשטעלט א תליה פאר זיי. אייערע אייזלען זענען קליגער פאר זיי, קינדער פון קאראן. פון אונטן קומען שוין אן די אינגליו. זיי קומען אן. פארטונקלט ווערט אויף אייביק אסמאנס קרוין. די זון פון ירושלים פאראיגט די האלבע לבנה פון איסטאנבול. ווער לאזט אויפגיין די זון פון ירושלים? דאס מאכט דער גאט פון די יאהוד. ער איז א גרויסער גאט, קינדער פון קאראן. אבער איר, זיין זון, גיי שטארבן.

דא איז זיין קול שטיל געווארן, אזוי שטיל און אזוי נידעריק, ווי עס וואלט שוין גערעדט דורך אים די ערד, — די ערד, וואס צו איר וועט זיך אומקערן זיין גוף. אט באלד און ער וועט צוריק אריין אין איר טראכט, ווי קיין מאל נישט געבוירן. — איר, זיין זון, גיי שטארבן, און איר און אייערע אייזלען לעבן און אייערע ווייבער אויך. פאר וואס בין איך נישט אן אייזל פון אייערע אייזלען, קינדער פון קאראן?

ער רייסט איבער, קוקט אויף דער אוידיטאריע און עפעס אן אויסטער-לישע מחשבה פארקלייבט זיך אים אין ווינקל מוח, ווי א מויז אונטער א בעזעם. איצט, אין דער פישוף-צייט פון שוין-נישט-נאכט און נאך-נישט-טאג, קאן געשען דאס אוממעגלעכסטע. דער המון דא ווארט אויף א וואנדער. די גרענעצן זענען אפגעווישט. איצט זענען זיי אלע קינדער — נישט נאר די קינדער אליין. קינדער זענען די ווייבער, קינדער — די זקנים. אפילו די אייזלען זעען אויס ווי קליינע קינדער, וואס הארכן א מעשה. עפעס שטראמט פון זיי אלע צו אים אזוינס, וואס איז חלום און איז גלויבן. גלויבן אין אללאס וואנדער. ער, דער שפילער, ער, דער פארשטעלער, דארף זיך נאר אנטשעקן מיט זייער חלום — און ער באווייזט דאס וואנדער, אויף וועלכן זיי ווארטן. אט וואלט דאס געווען א קונץ, ווען ער ווערט פלוצלינג אויס מענטש. ער ווערט א גילגול. ער ווערט פארוואנדלט אין אן עוף מיט שווארצע פליגל, טוט א פאך, א שוועב, א פארשווינד. אלץ עפנט ס'מויל, לאזט פאלן א געשריי. התגלות! און ער — נישטא... שיקסעלע-טערקעלע שטייט א באמאכטער...

דער המון פארהאלט דעם אטעם. דארדאנסקי זאפט אין זיך איין שטיקער חלום, שטיקער גלויבן, וואס גייען פון דעם המון צו אים, און אים ווילט זיך אזוי מגולגל ווערן, איבערגעוואנדלט ווערן, פון איין טויער ארויס — אין אנדערן אריין. ער לעבט דאך נאך. ער קאן נאך באווייזן.

— קינדער פון קאראן! — הייבט ער ווידער אן.

נאך אינסטינקטיוו דרייט ער אויס דעם קאפ און ער זעט: די תליה איז שוין פארטיק. זי הייבט זיך, די הילצערנע, ווי אן אויסגעגראבענער סקעלעט פון עפעס א פארציטישן פויגל. ער האט גערעדט — און גאר נישט: עס ארט נישט דעם תלין, עס ארט נישט דעם אפיצירל, וואס האט אים געהאט געגעבן דעם פאפיראס, — זאל ער זיך אויסרעדן. סיי ווי איז ער דאך זייערער.

דאס קרומע מויל דעם תלינס איז, דאכט זיך, נאך קרימער געווארן, ציט זיך ארונטער צו, ערד צו, און אויפמערקזאם באטראכט ער די שטריק, קוקט דערויף, ווי א סקולפטאר אויף זיין דלאט, פילט שוין אין דער האנט דעם צוק פון פרייד — פרייד פון פארלייגן און פארצייען.

דארדאנסקי ווארט נישט מער, טוט זיך א ריס, שפרינגט האסטיק ארויף אויפן בענקל אונטער דער תליה, שטרעקט אויס דעם האלדז און שטויסט ארויס פון זיך א לאנג, צעצויגן געשריי, ווי ער וואלט עמעצן נאכגערופן, עמעצן, וואס איז שוין אפגעגאנגען א מהלך:

— לאה! לאה! —

ס'איז שטיל געווארן. דער גוף האט זיך א וויג געטאן אויף דער תליה אהין און צוריק און דער קאפ האט זיך ארונטערגעבויגן, ווי ער וואלט געהאט עפעס צו זאגן דער ערד אונטער אים.

עמרם איז אויפן בענקל נישט ארויפגעשפרונגען. ער האט זיך שטיל ארויפגעשטעלט, פארריסן דעם קאפ צום מארגן-שטערן און פארלייגט די הענט, ווי א קינד צו „מודה-אני“.

א פרישער, אן ערשט-געבוירענער, האט דער מארגן-שטערן פרום געלויכטן איבער עמרמס קאפ, וואס האט זיך געשאקלט אקעגן א צווייטן קאפ — דארדאנסקי.

הינטערן פארקאן האט דומפיק גערוישט דער המון.

דאָס זעקס און צוואַנציקסטע קאַפּיטל

ברענענדיקע ערד, אָדער מאַיאָר און קאַפּיטאַן

נישט אזוי שנעל וואָלטן די אויסטראַלישע און ניי־זעלאַנדישע באַטאַ־ליאַנען אַרײַן אין די דרום־קאַלאָניעס, ווען בועז זאָל נישט האָבן געבראַכט די ידיעה וועגן דעם פּראָנט בני באַר־שבע און ווען לאַה זאָל נישט האָבן זי איבערגעגעבן אַבנאָן, וועלכער איז אַ טאַג דערנאָך געקומען קיין עתלית.

איצט איז דאָס לאַנד געלעגן ווי אַ פּאַרפּיניקטער גוף, וואָס איינער רײסט אים פאַרן קאַפּ און דער צווייטער פאַר די פּיס. ביים קאַפּ האָט אים געהאַלטן דער טערק — שומרון און דער גליל זענען נאָך געווען אין זײַנע הענט — און צופּוסנס איז געשטאַנען דער ענגלענדער.

דאָס טערקישע מיליטער האָט אַוועקגעשלעפט צפּון צו זײַנע וועגענער און האַרמאַטן און האָט פאַר איין וועגס מיטגעשלעפט יידן. אמת, דער דײַטש, דער פּאָן־סאַנדערס־פּאַשאַ, האָט זיך מיט יונקערישער גאוּה באַ־רימט, אַז צײַט צוויי וואָכן שטויסט ער זיי אָפּ צוריק די הימל־קרויץ־פּאַר־דאַמטע בריטן, דאָנערוועטער סאַקראַמענט! אויסגערעכנט צוויי וואָכן, נישט מער. דזשעמאַל־פּאַשאַ האָט נאָר קרום אַ שמייכל געטון. ער קען זיי שוין, דעם קײזער ווילהעלם בעל־גאוּהס! פּריער פּאָן־קרעס, דערנאָך פּאָן־פּאַלקנהייץ, איצט פּאָן־סאַנדערס־פּאַשאַ — איין באַנדע. זאָל ער קריכן. זאָל ער, דער פּאָן־סאַנדערס־פּאַשאַ, אויב ער וויל דווקא — קריגן געשניטן. ער, דזשעמאַל, וועט ליבערשט אָפּציען באַצײטנס. ווער ווער, ער ווייסט דאָך שוין אַוודאי, וואָס פאַר אַ ברענענדיקע ערד דאָס איז, אַט דאָס שטיקל פּאַלעסטינע. ממילא ברענט שוין סיריע אויך, און איידער זיצן אין דמשק — איז גלייכער אין גאַנצן זיך אַפּצוטראַגן.

ער וועט אַוועק קיין אַנאַטאָליע און פון דאָרט... הם... אפשר וואָלט ער נאָר קיין אייראַפּע אַוועק, אין אַזאַ שווייץ, זאַגן מיר. ער וואָלט דאָרט געשריבן מעמואַרן פון אַ טערקישן שטאַטסמאַן, אַ המשך פון דעם בוך, וואָס ער האָט פאַרן קריג פאַרעפנטלעכט אויף פּראַנציזיש. מען וואָלט

אפשר געקאנט זיך אריינבאקומען אין דער געשיכטע דורך אַט דער פּאַפּי-
רענער הינטערטיר, גיין ?

נאָך אַלעמען איז ער נישט בלויז אייראָפּעער, ער איז אויך שריפט-
שטעלער, און זײַן סטיל — הם — זײַן סטיל — שוין לאַנג קיין בוך
נישט געלייענט — אָבער — (פרויען האָבן ליב אַ שריפטשטעלער; איז
ער דען אַלט ?) —

ער נעמט אין האַנט אַרײַן די פעדער, מיט דער לינקער דרייט ער אַ
וואַנס אַרויף צו צו, און פירט אויס אין געדאַנק מיט בייזער שאַרפקייט:
— יאָ. אַ שריפטשטעלער.

איבעריקנס, וועט דען עמעצער לייקענען, אַז אַ דזשעמאַל-פּאַשאַ איז
ער יאָ געווען ? ער איז נאָר נישט געוואָרן קיין נאַפּאַלעאַן. און פאַר וואָס ?
ווייל ער האָט זיך צוגערירט צו נאַענט צו אַט דער ברענענדיקער ערד, צו
אַט דעם פאַרפּיזשטן שטיקל לאַנד, וואָס מען רופט פּאַלעסטינע. ער איז
נישט שולדיק. סײַז אַן ערד אַזאַ. און די ענגלענדער ? הם... מען ווייסט
נאָך נישט, צי זיי וועלן נישט ברעכן אַ מאָל דעם נאַקן. ווייל עפעס איז דאָ
אין דעם לאַנד אַזוינס, וואָס מען גייט פאַרלוירן דערין, ווי אין אַ לאַבירינט.
צום בײַשפּיל: ירושלים. אַ לאַבירינט! און איצט קריכן אַהער די ענגלענ-
דער. זאַלן זיי! מען ווייסט נאָך נישט, צי ירושלים וועט זיך נישט נוקם זײַן
אַן די ענגלענדער אויך.

כיטראַקעס זענען זיי, די ענגלענדער, גאָר נישט קיין קליינע: פּדי
איבערצובעטן ירושלים, האָבן זיי גענומען און צוגעזאַגט ייִדן דאָס לאַנד.
אַז די אויסטראַליער — דערציילט מען אים — זענען אַרײַן אין דרום, האָבן
זיי געזאַגט: מיר זענען געקומען, מיר, דאָס ייִנגסטע פּאַלק, אויסצולייזן
דאָס עלטסטע פּאַלק. דאָס ייִנגסטע — דאָס עלטסטע! טשיקאַווע צו וויסן,
וואָס פאַר אַ קונציק כיטרער ענגלענדער האָט דאָס אויסגעטראַכט פאַר זיי.
דאָס ייִנגסטע — דאָס עלטסטע! פּיינע סטיליסטישע אַנטיטעזע. אויסלייזן!
און אַז נישט ? ווי נעמט מען זיך דאָס אונטער אַזוינס ? קאַנען דען ענג-
לענדער אויסלייזן ? נו, וועט זיך ירושלים נישט נוקם זײַן ? און וואָס איז
עס פאַר אַ פּאַלק, וואָס מען דאַרף עס נישט אַנדערש, נאָר אויסלייזן ? דאַרף
מען אויסלייזן די טערקן, אַ שטייגער ?

וויטער: דאָס עלטסטע. דאָס עלטסטע פּאַלק. דאַכט זיך: ייִנגער פּאַר די ייִנגסטע. אַזאַ אַבראַמסאָן, אַזאַ דאַרדאַנסקי... אַדער אַבראַמסאַנס שוועס-טער. אויב, ווידער, יאָ די עלטסטע — טאָ וואָס טויג זיי נאָך אַלץ גע-שיכטע? מען שטאַרבט — און אַ סוף.

זיי לעבן... אַלע לעבן זיי! אַט דאָס איז עס! (און דער היישעריק... הם... דער היישעריק האָט אויך געלעבט... שטיל-וואַלקנדיק געפלאַטערט, זיך געשאַטן — שטיל, שטיל... דזשעמאַל שיקט אַ מחנה און היישעריק דער גרויסער — זיי ער דזשעמאַל — שיקט אויך אַ מחנה... דזשעמאַל — אַ מחנה, היישעריק דער גרויסער — אַ מחנה...).

און געוויס לעבט אויך דער שוואַרצער מענטש, וואָס קומט אַלץ עפּטער און רעדט אַלץ שטילער. אמת, דער גריך, דער דאַקטאָר, ווייזט אויף, אַז דאָס איז אַ קראַנקייט אַזאַ ביי אים, אַ גייסטקראַנקייט, מער גאַרנישט. ער האָט אים אַפילו געוויזן אַ בוך, וווּ די קראַנקייט שטייט באַשריבן. ער, דזשעמאַל, איז משוגע. ער דאַרף זיך היילן. אַבער ווי אזוי? ווער וועט זיין דער היילער? דער נאַרשער גריך? ער איז דאָך קיין פּסיכיאַטער נישט, כאַטש גרייט איז ער צו היילן אַלץ אין דער וועלט, אַ נשמה, אַ מאַגן, אַ הינעראויג. און אַ פּסיכיאַטער וועט דען יאָ אויסהיילן?
ער האָט דאָך אים געזאָגט, דעם געזאַלצענעם גריך:

— צו היילן אַ מאַגן דאַרף מען נישט אַליין זיין אַ מאַגן-קראַנקער. נאָר אַז מען גייט היילן אַ גייסטקראַנקן... פאַרשטייט, וואָס מען רעדט צו דיר? אויב איך בין משוגע און דו, אידיאָט, ווילסט מיך היילן — מוזסטו צו ערשט אויך זיין משוגע. אויב ווידער דו זאָלסט אַליין זיין משוגע — טאָ ווער וועט היילן דיך, געזאַלצענער גריך איינער?

ניין, דער שוואַרצער מענטש מוז, אַ פנים, אויך לעבן. מען וועט פרודון אַ פּרעג טון ביים שוואַרצן אַליין. שאַ, אַט איז ער דאָך. אַט זיצט ער, ווי זיין שטייגער איז, קעגן איבער, פון יענער זייט טיש, אַ מענטש מיט אַן איבערגעניצעוועט פנים און איבערגעקערטע הענט. און אַז ער, דזשעמאַל, הייבט זיך אויף און וויל צוגיין צו אים פון דער נאָענט — נעמט יענער, הייבט זיך אויך אויף און ווערט נישט. איז גלייכער צו לאָזן אים זיצן. ער

א ה ר ן צ י י ט ל י ן

זיצט, דער איבערגעניצעוועטער, און וואָרט, מען זאָל אים עפעס אַ פּרעג טון. ער אַליין רעדט קיין מאָל נישט דער ערשטער.

— דו לעבסט? — פּרעגט אים דושעמאַל אַ ציטערדיקער. — דו לעבסט? זאָג דעם אמת.

דער שוואַרצער איז רויק. ער לייגט אַרויף די איבערגעקערטע האַנט אויפן טיש און זאָגט:

— אַלץ לעבט.

— דו אויך?

— איך אויך.

— און וואָס וועט זיין מיט מיר?

— דאָס ווייסט מען.

— ווער ווייסט? דו?

— דו אויך.

— און ווער נאָך?

— די צוקונפט.

— זי איז דאָך נאָך נישטאָ.

— זי איז שוין דאָ. אַלץ איז דאָ.

— טאָ ווי אַזוי איז זי אַ צוקונפט?

— ווייל פאַראַן איז זי שוין איצטער, אָבער טון וועט זי שפעטער.

— זאָגסטו, אַז אַלץ איז פאַראַן?

— אַלץ.

— און דו וועסט מיך טויטן אויף אַן אמת?

— אויף אַן אמת.

— ווייל איך האָב שלעכטס געטון די אַרמענער? איך בין דאָך גאַר-

נישט אַזאַ שלעכטער.

— אויף צו זיין אַ מערדער איז גענוג, אַז מ'איז אַ פּחדן.

— איך בין אַ פּילאַסאָף.

— מיט אַזאַ שרעק ווי דיניע ווערט מען אַלץ, אַפילו אַ פּילאַסאָף.

— ניין, ס'איז נישט אויסצוהאַלטן מיט דיר. ווי אַזוי קאָן אַ שאַטן זיין

אַן אַרמענער? דו זאָגסט דאָך, אַז דו ביסט אַן אַרמענער, יאָ?

— אן ארמענער.

— גיי צו טאלאָאָט-פּאַשאַ! ער איז הונדערט מאָל שולדיקער! גיי

צו ענווערן!

— שולד ווייסט נישט פון מער און ווינציקער. מיר איז אַלץ איינס.

— דו קומסט פון אַ טאַג וואָס וואָרט?

— איך קום.

— און דו לעבסט, זאַגסטו?

— איך לעב.

— און אַז איך וועל דיך הרגענען?

— דאָס קענסטו נישט.

דזשעמאַל-פּאַשאַן פאַרהאַקט זיך דער אַטעם פאַר שרעק. די אויגן —
בלוטיקע באַלעמלעך — זענען אַרויסגעזעצט. די פינגער ציען זיך אויס
צום וואָרגן. אַט וואָרפט ער זיך אויף דעם שוואַרצן, אַט דערשטיקט ער
אים. אַבער יענער הייבט אויף דאָס איבערגעניצעוועטע פנים, שטעלט זיך
פאַוואַליע אויף, — און קרומלעך, מיט אַ פלייצעלע, וואָס שאַרט זיך זייטיק
און זיכער, לאָזט ער זיך אוועק צו דער טיר.

*

מאַיאָר גבריאַל אַבראַמסאָן איז — די גאַנצע צייט פּמעט — אונטער
וועגנס. ער האָט לאַנג פאַרלוירן יעדע פאַרבינדונג מיט יענער זייט, מיטן
טערקישן צפון, מיט לאַהן, מיט אפרימען, מיט אַלע זייניקע. בלויז אַבנר
איז געווען פון דער זייט, נאָר פון אים האָט ער קיין נחת נישט געהאַט.
זיין זיכערקייט, אַז ער וועט אַרײַנקומען מיט די ענגלענדער פון צפון-
פּראָנט און וועט, צווישן אַ יאָ און אַ גיין, אויסלייזן אי די עתליתער, אי
דאָס לאַנד; זיין גלייבן, אַז דאָס לאַנד וועט דעמאָלט פּלוצלינג און אינ-
סטינקטיוו דערפילן אין עתלית דעם אָנהייב פון אַ ניי פאַלק און אין אים —
דעם פּורעמער און באַפעלער, — אַט די זיכערקייט און אַט דאָס גלייבן,
גענערט פון חלומות, זענען צו נישט געוואָרן גלייך נאָך דעם ווי אַבנר
האַט געבראַכט קיין קאַיר די ידיעה: אין דרום איז דאָס לאַנד אַזוי גוט ווי
אָפן, ווייל צוליב דער קאַנצענטראַציע אויבן איז קנאַפּ, גאַר קנאַפּ

מיליטער געבליבן אונטן. אָט די ידיעה האָט אַלץ אומגעוואָרפן, אַלץ :
 נישט נאָר די פּלענער פון די טערקן, נאָר אויך זײַן, גבריאַלס פּלאַן וועגן
 דעם, אַז ענגלאַנד און פּראַנקרײַך זאָלן אַ שלאַג טאָן פון צפון לױט זײַנע
 אַנווייזונגען. אַ, ער, גבריאַל, וואָלט דאָן פּאַרשפּאַרט איבערצוקלערן, וואָס
 דער אַלטער טאַטע מאַכט, וווּ לאַה איז, וווּ אפרים איז אַהינגעקומען, וואָס
 מיט עמרמען איז געוואָרן און מיט בוועזן און מיט אַלע איבעריקע. ער
 וואָלט אויך פּאַרשפּאַרט צו טראַגן אַ האַרץ אויף אַבנרן. וואָרעם אַבנר האָט
 די ידיעה באַלד געבראַכט אין שטאַב אַרײַן, כאַטש ער, גבריאַל, האָט אים
 פּאַרווערט. געפילט האָט ער, אַז דאָ קאַנען זײַנע שיפן אונטערגיין. געפילט
 האָט ער, אַז אויב — נײַן, ער האָט עס גאָר אויף דער שוועל פון די
 רעיונות אַרויפלאָזן נישט געוואָלט. פון גרויס אומרויַקייט האָט ער אַבנרן
 אַזש מיט די פּויסטן געדראָט. ער האָט געשריגן. ער האָט געפּאָדערט, אַז
 אַבנר זאָל זיך די זאַך פּאַרשווייגן. בלויז דאָס איינע : פּאַרשווייגן. וואָלט
 שוין געמעגט דונערן און בליצן — און זײַן פּלאַן וואָלט ער דורכגעזעצט.
 ער וואָלט וועלטן איבערגעקערט. ער וואָלט קודם-כל געראַטעוועט דעם
 צפון. ער וואָלט געראַטעוועט עתלית. ער וואָלט — —
 נאָר אַבנר האָט זיך אַיינגעשפּאַרט.

— אַז דרום — טאָ ווי קומט אַהער צפון ? הייבסט שוין ווידער אָן
 מיט די טעאָריעס. מײַנסט אַז דאָס איז דער אורייד...

דאָס האָט גבריאַלן וויי געטון ווי אַ פּאַרראַט. ער האָט אַ צײַט דערנאָך
 נישט געקאַנט פשוט קוקן אויף דעם יונג. טעאָריעס ! דאָס איז דיר נישט
 דער אורייד ! בכלל איז דאָך אין אַבנרן געווען עפעס, וואָס האָט אים נישט
 אויפגעהערט צו פּאַרדריסן. פּונקט ווי אין אַמעריקע איז ער איינס-צוויי
 געוואָרן אַ גאַנצער יענקי, אַזוי האָט ער איצט — וואָס ווייטער אַלץ באַ-
 שײַמפּערלעכער — באַקומען דעם אַנבליק און די מאַנירן פון אַ בריטישן
 אַפיציר, אַ ספּאַרטמענישן, אַן עלאַסטישן, אַ גומענעם און נאָר אַ יידישע
 טוועקזילבערדיקייט, די יידישע באַוועגלעכדיקייט און וויצלדיקייט זענען
 געווען אַ דורכריס אין אָט דער מאַסקע און האַבן אים ווי עס איז נאָך
 געראַטעוועט אין גבריאַלס אויגן.

פון דעסטוועגן האָט עס אים מער נישט אַפּגעלאָזט. טעאָריעס...

זאל ער גערעכט זיין, אבנר? עס וואלט דאך געווען א שוויגערין, ווען ער זאל זיין גערעכט. עס וואלט דאך געווען א קאטאסטראפע.

דערנאך האט ער באשלאסן, אז מען דארף צווינגען די ענגלענדער, זיי זאלן איין מאל פאר אלע מאל אויפהערן צו שפילן זיך אין סטראטעגיע. איינגענומען דעם דרום, מוזן זיי תיכף זיך א נעם טון צום צפון, וואס שנעלער אים אפרייניקן און ראטעווען די עתליתער משפחה, דאס קעמערל פון דעם נייעם פאלק אין ציון — אורייד אין נייער טראנספארמאציע.

אבער גיי צווינגענע ענגלענדער. דאס מאל איז אין דעם אופן פון זיין רעדן געווען אזוי פיל צעטראגנקייט, אז זיי האבן נאר העפלעך און מיט באדויער געשמייכלט. זיי האבן אים נישט פארשטאנען, דעם מיידושאר אייברעמסאן, דעם פארדינסטפולן מאן פון דער אינטעלידזשענס-סוירוויס. א היימישער מענטש, כאטש, אמת, מיט ווייטגייענדיקע פאנטאזיעס, — און מיט א מאל: נישט שפילן זיך אין סטראטעגיע! און ווער זאגט דאס? א מענטש, וואס האט אליין אזא פיינעם סטראטעגישן חוש.

האט זיך גבריאאל געמוזט טרייסטן, אז — גארנישט, זיי לעבן אלע! לעבן און לייבן! שלום, דו קרבן-ניחות, דו אויסקויפער, זיי געטרייסט: זיינע צוויי און צוואנציק יאר האסטו אומזיסט נישט פארלוירן. זיי לעבן אלע, לעבן און לייבן! עתלית, די משפחה, וואס וועט שאפן דאס פאלק — לעבט! און אז זיי זענען יא געבליבן פון יענער זייט — איז וואס? זיי זענען אנטלאפן, זיי באהאלטן זיך אויס, ביי די דרוזן זענען זיי. ס'איז דאך עפעס זיין חברה — עתלית! נצח ישראל לא ישקר! ערד און הימל זענען פארפלייצט מיט טאנצנדיקע ווארצייכנס. אין די וואלקנס אויבן שטייט שוין געשריבן זיין נאמען: גבריאאל אבראמסאן.

ער האט אבער געמוזט באווארענען עתלית פון נאך א צד: מצד יענער ברייטער און ווייטער, איבער זיבן ימען צעשפרייטער יידנוועלט, וואס איז מחוץ דעם קליינעם אורלאנד און וואס ער, גבריאאל, האט זי פון אייביק און צו נישט געמאכט, פיינט געהאט און שטילערהייט זיך געשראקן פאר איר. איצט איז זי געגאנגען אויף אים און אויף זיינע חלומות ווי א לאווינע, זיך גערוקט אלץ בענטער און בענטער. ס'האט געקלאפט אין די טויערן פון דעם קליינעם לאנד א האפענונג פון מיליאנען, אויפ-

געוועקט דורך דעם זעלביקן ענגלאַנד. אָט די מיליאָנען האָבן פֿאַר וועלט־קריג־יסורים אויף אַלע פֿראַנטן, פֿאַר שחיתות און פֿאַגראַמען געזוכט אַ זין, אַ באַלוינונג, אַן אַנטרינונג, אַ היים — און אין באַלפורס דעקלאַראַציע איז דאָס וואָרט געשטאַנען: אַ היים.

עס האָט געשראַקן גבריאלן אָט די בענקשאַפט פון מיליאָנען, ווי זי וואָלט געווען אַ פֿאַרלייקענונג און באַליידיקונג פון עתלית. די צאָל! די צאָל איז געגאַנגען אויף זיין חלום. זיין נאָמען האָט איר גאַרנישט געזאָגט. זי האָט אים נישט געקענט. ער איז געווען גאַרנישט קעגן מיליאָנען, וואָס האָבן געהאַט זייערע אייגענע פירשפרעכער.

ער האָט געהאַלטן אין איין אַרומפֿאַרן. אָט איז ער געווען אין לאַנדאָן, אָט ווידער אין לאַנדאָנער ווהייטפֿאַל. קיין אַרבעט האָט יענע צייטן נישט געפֿעלט אַ מענטשן ווי ער, וואָס האָט נישט נאָר געוויסט וווּ אַ טיר עפנט זיך, נאָר אויך ווי אַזוי מען עפנט זי.

ער האָט געאַרבעט פֿאַר עתלית, צונויפגעשלעפט אַ וואַנט מיט אַ וואַנט, געשריבן מעמאָראַנדומס, אָפּגעהאַלטן געהיימע קאַנפֿערענצן, געזעסן אין דיפּלאָמאַטישע קאַבינעטן, אונטערגעהאַנדלט מיט די אַראַבער. נאָר אויס־געקומען איז ממילא אַזוי, אַז מיט אים האָבן זיך באַדינט די שליחים פון די מיליאָנען. איצט האָט בכלל נאָר דער געהאַט אַ נאָמען, וואָס האָט געקאָנט זאָגן, אַז ער רעדט אין נאָמען פון מאַסן. אין אייגענעם נאָמען האָט קיינער אויף דער וועלט נישט גערעדט. אַבראַמסאָן האָט זיך ווי גענומען אויסטשוכען פון אַ שלאָף. אים האָט נאָכגעקלונגען אַבנרס וואָרט: טעאַ־ריעס... און ער האָט מער אַליין נישט געוויסט, ווהיז ער וועט אָנקומען.

אַ שטיק צייט האָט זיך אים אַלץ געדאַכט, אַז אַט־אַט וועט ער ווערן דער באַפֿעלער. מען האָט זיך באַנוצט מיט אים ביים אַרויסבאַקומען די באַלפור־דעקלאַראַציע. ער האָט נישט געוויסט, אַז ער איז נאָר איינער פון אַ סך, אַ שרײַפל אין דיפּלאָמאַטישן אַפֿאַראַט, נישט מער און נישט וויכ־טיקער ווי אַנדערע, וואָס האָבן זײַטיק מיטגעהאַלפֿן צו דעם געבורט פון באַלפורס קינד. אַליין איז דער מיניסטער פון גרויס־בריטאַניע, אַרטור דזשיימס באַלפור, געווען אַן אַלטער בחור און די דעקלאַראַציע האָט געזאָלט זיין דאָס קינד, וואָס ער לאַזט איבער נאָך זיך דער וועלט. ער

האָט געהאַט גוטמוטיק־עלעגישע אויגן פון אַ צווייפלער און הענט פון אַ פּיאַניסט, וואָס האָט קיין מאָל נישט געשפּילט. דער סקעפטיקער באַלפור האָט מחמת סקעפטישקייט נישט חתונה געהאַט און האָט צוליב דער זעל־ביקער סקעפטישקייט ליב געהאַט דעם ענין פון גלויבן. ער האָט ליב געהאַט די ביבל, ער האָט ליב געהאַט קינדער און האָט אין אַלץ גע־צווייפלט. אַן אַנהענגער פון צווייפל און אַ ליבהאַבער פון גלויבן, האָט ער זיך אין זינען גענומען די רייד פון דעם מענטשעסטערער פּראָפּעסאָר, דעם ייד חיים ווייצמאַן, וועגן דעם, אַז פּאַלעסטינע דאַרף ווערן די היים פאַר ייִדישע דורות. ער האָט געוואָלט אַ קינד.

— דאָס קינד איז געבוירן! — האָט סער סייקס, אַ הויכער ענגלישער באַאַמטער, געעפנט אַ טיר און אויסגערופן אַ שטראַלנדיקער, ווען נאָך לאַנגע באַראַטונגען איז ענדלעך פאַרטיק געוואָרן דער טעקסט. אַ, ענגלאַנד איז נישט אַזוי ליכט צו קינד געגאַנגען מיט דער דעקלאַראַציע, און עס האָט באַמת אויסגעזען ווי איבער די קאַרידאָרן, בעת אינעווייניק שרייט אין ווייען די געווינערין און דער דאַקטאָר לאַזט נישט צו קיינעם פון די „נישט גאַר נייטיקע“.

— דאָס קינד איז געבוירן! — האָט מיסטער סייקס אַנגעזאָגט די אַלע, וואָס האָבן זיך לאַנג געפאַרעט אַרום דער דעקלאַראַציע און איצט האָבן זיי פאַר דער טיר געוואַרט אויף דעם געבורט, זיך געשושקעט און געווען צעטראָגן, בעת אינעווייניק, אין קאַבינעט, זענען געזעסן די „נייטיקסטע“. צווישן די וואַרטנדיקע איז געווען אויך מאַיאָר גבריאל אַבראַמסאָן. ער איז געווען דער צעטראָגנסטער. ער האָט געהאַט דאָס געפיל, אַז ער דאַרף אויפרייסן די טיר, זיך אַרייַנרייסן אינעווייניק און אַ געשריי טון: לאַזט מיך צו! דער אמתער טאַטע בין איך!

אויך נאָך דעם האָט ער פון דעסטוועגן אַ לאַנגע צייט נישט אויפ־געהערט צו גלייבן, אַז ער וועט נאָך, — נישט צו וויסן ווען, נישט צו וויסן ווי אַזוי, — אַרויסשווימען און דערשווימען צום ברעג. ער האָט נאָך אַלץ נישט געוואָלט גלייבן, אַז מיט אים וועלן די ענגלענדער קיין מאָל נישט רעדן אַזוי, ווי מיט אַ ווייצמאַן אָדער אַ סאַקאַלאָוו. יענע קומען און זאָגן: דרויסן חאַרטן מיליאָנען — זיי האָבן אונדז אַרייַנגעשיקט נאָך אַן

ענטפער. מיט אן אייגענעם איז אנדערש. פון א היימישן קאן מען האלטן, אבער צו ערנסט וועט אים קיינער נישט נעמען. ס'איז דאך אן איבערווייניקסטער. ס'איז דאך א שטובמענטש.

פון צייט צו צייט פלעגט ער א טאפ טון דעם דופק. אנומלט האט ער זיך אריינגעלאזט אפילו אין אן אינטימען שמועס מיט לאַרד אלענבי אליין, דעם ארמיישעף. ער האט דאך געוואוסט, אז דער לאַרד האלט פון אים עולם ומלואו. האט ער אים אָנגעוואונקען, אז ווען עס וועט האַלטן ביים באַזעצן דאָס רעגירונגס־הויז אויפן הר־הזיתים — איז קיין פאַסיקערער מענטש, ווי ער, נישטאָ.

ווייסט ער נישט, גבריאַל, צי יענער האט פאַרשטאַנען, אָדער נישט. ער ווייסט נאָר, אז דער שלאַנקער לאַרד מיטן זייער גלאַטיקן, זייער קאַרעקטן און גוט געפאַרעמטן פנים האט אים פריינדלעך געקלאַפט איבער דער פלייצע.

— וועל, — האט ער געזאָגט, — וועל. ווערי אינטערעסטינג. מער האט ער גאַרנישט גערעדט. נו, אָבער וועדליק פאַר אן ענגלענ־דער — איז עס דאך אַ מטמון מיט ווערטער.

דערפאַר האט שוין קיין ווערטער נישט געקאַרגט דער ברודער, דער קאַפיטאַן — אַבנר.

צווישן ביידע ברידער, דעם קעפטן און דעם מיידזשאַר, זענען אַלץ עפטער אויסגעבראַכן אַמפּערייען.

— נו, וואָס הערט זיך? — פלעגט אַ פּרעג טון דער קעפטן. — וואָס מאַכן עפעס די טעאַריעס מיט די היפּאָטעזן?

— נישקשה, — איז געווען דער ענטפער. — און וואָס מאַכן עפעס די קאַפיטאַנען, וואָס האָבן קיין מאַל נישט געמאַכט קיין אַנטדעקונגען און ממילא נישט געדאַרפט קיין היפּאָטעזן?

— אויך נישקשה, — האט דער קעפטן צוריקגעשטאַכן. — ס'איז נאָר שלעכט, וואָס מען זעט נישט די אוריינדן.

— עתלית וועט זיי שוין אויסבריען, קעפטן. — עתלית, מיידזשאַר? ווער ווייסט, צי ס'איז נאָר דא אַן עתלית אויף

דער וועלט, — איז דער קעפטן געוואָרן מעלאַנכאָליש.

ברענענדיקע ערד

נאך מעלאנכאלישער איז געווארן דער מאיאָר. באַלד אָבער איז ער אַריבער צו אַ קאַנטעראַטאַק. ער האָט אויפגעוויזן, אַז דאָס איז נישט מער ווי אַן אומערלעכער קאַמפּסטריק מצד דעם קאַפיטאַן, נישט מער ווי פּאַניק־מאַכערייַ, אָט דאָס רעדן בלשון „ווער ווייסט“.

— עתלית איז אַ פעלדו, — האָט דער מיידושאַר געדונערט. — עתלית גיט זיך נישט אונטער. איז וואָס, אַז דאָרט זענען די טערקן? דאָרט איז לאַה, דאָרט איז אפּריס, בועז איז דאָרטן. דאָרט איז חברה יונגען פון מיין עקספּערימענטאַל־סטאַנציע!

— יאָ, די עקספּערימענטאַל־סטאַנציע, — האָט קאַפיטאַן אַבנר אַ שאַקל געטאַן מיטן קאַפּ.

— קעפטן, מען דאַרף אַ פּאַלק! עס זענען דאָ נאָר שבטים. די ענג־לענדער וועלן זיי איינרעדן, נישט מיך, איך בין אַ פּאַרשער, קעפטן, און איך האָב מיר געזאָגט: ייִדנצוכט. געפינען דעם אייגס. שאַפּן די פּלאַזמע. — די קינסטלעכע פּלאַזמע, — האָט דער קעפטן צוריקגעשלאָגן. — עתלית איז בלוט און פלייש!

— איך האָב מורא, אַז ס'איז געבליבן נאָר בלוט, — האָט דער קעפטן אַרויסגעקערעכצט און איז שטיל געוואָרן.

אַבער לאַנג האָט ער נישט געקאַנט זיך מצער זיין. ס'איז נישט געווען אין זיין טבע.

— לאַמיר רעדן פון פּריילעכערע זאַכן, — האָט ער זיך אָנגערופן צום ברודער. — ס'איז אמת — דו פּאַרסט טאַקע קיין אַמעריקע? איי, די יונייטעד סטייטס, זאָג איך דיר, די יונייטעד סטייטס! ווער ס'איז דאָרט איין מאָל געווען — —

— וואָס אַמעריקע? — האָט דער מיידושאַר געהויבן מיט די פלייצעס. — וואָס ווערסטו נתפעל? ס'איז פשוט. זיי ווילן, איך זאָל דאָרט אויסנוצן אַלטע קאַנטשאַפּטן. אַמעריקע דאַרף דאָך געבן די הסכמה אויפן פּאַלעס־טינע־מאַנדאַט. איז איצט, אַז מען האָט שוין דעם דרום — — דער קאַפיטאַן האָט דעם מאַיאָר איבערגעשלאָגן.

— איני, אמעריקע, אמעריקע! — האָט ער זיך אַנטציקט. — ס'איז דאָך מיין גליק, מיידזשאַר, וואָס איר האָט מיך משלח געווען. אמעריקע האָט מיך אויסגעהיילט פון עתלית.

— און מיך — פאַרקערט! מיך האָט אמעריקע צוריקגעטריבן און איך האָב אויפגעשטעלט עתלית! קעפטן, דו האָסט גערעדט ווי אַ פאַררעטער. אַבנר האָט געלאַכט.

— דו ביסט אַ געוויינלעכער שפיאַן, קעפטן. אַן עתלית, אַן גלויבן אין עתלית איז עס דאָך פשוטער שפיאַנאַזש, דאָס אַלץ. געוויינלעכער שפיאַן-נאַזש.

— און דו מיינסט, ס'איז פאַרהאַן נישט געוויינלעכער שפיאַנאַזש? — איז אַבנר געבליבן קאַלט. — שפיאַנאַזש איז שפיאַנאַזש.

דער מיידזשאַר וואָלט אים עפעס געוואָרפן אין קאַפּ אַרײַן, דעם ברודער זײַנעם. אַבער יענער האָט באַקומען אַזאַ אומשולדיק־רויקן און קיין מאָל גאַרנישטיקע מינע, אַז ער איז געבליבן אַ געפלעפטער זײַן צאַרן איז אַריבער אין שטוינונג.

ווי אויף להכעיס האָט זיך דער קעפטן אַ נעם געטון רייניקן די פּײַקע — און טאַקע מעשה אמתער ענגלענדער: מיט גרויס געדולד, התמדה און פאַרטיפּטקייט. עתלית, נישט עתלית, געוויינלעכער שפיאַנאַזש, נישט גע-וויינלעכער, — איצט דרייט זיך די ערדקויל אַרום אַ פּײַקע.

— שבטים... — רעדט ער בשעת־מעשה געלאַסן. — דו הער בעסער מיין טעאָריע, מיידזשאַר. האָב קיין מורא נישט — איך קאַנקוריר נישט מיט דיר. אַ קליין טעאָריעלע. נעם טאַקע, זאַג איר, די שטאַטן. די שטאַטן האָבן נאָך אויך קיין פּאַלק נישט. וואָס זשע מיינסטו? די טעריטאָריע פאַר-אייניקט. יונגערטעד סטייטס! ס'איז נאָך נישטאָ קיין פּאַלק, נאָר ס'וועט ווערן. וואָס ווילסטו פון יידן? דו גיב זיי נאָר איין ערד. ערד, מיידזשאַר, פּרײַער פאַר אַלץ! דאָס פּאַלק קומט דערנאָך.

— ענד דעטיס אַל, — פאַרענדיקט גבריאַל סאַרקאַסטיש.

— ענד דעטיס אַל, — חזרט איבער אַבנר.

איז ער שוין, — טראַכט גבריאַל, — אַן אינטעליגענט אויך, דער אַבנר.

ווי שנעל ער האָט זיך דאָס אַלץ אויסגעלערנט.

די ארבעט איז אָפּגעטון, די פּייקע ווערט אָנגעשטאַפּט צוריק, אַבנר שטעלט זיך אויף. שלאַנג און הויך וואַקסט ער פון זיין כאַקי־מונדיר אַרויס, די פּייקע אין מויל, אין אויג אַ מאַנאַקל, די ברוסט אַרויסגערוקט, דער קאַפּ קוים־קוים פאַרוואַרפן אויף אַהינטער: אַט בין איד, אַ פאַרטיקער און אַ פאַרענדיקטער. קעפטן אייבראַמסאַן.

דאָס זיבן און צוואַנציקסטע קאַפיטל

אַמעריקע

אין יאָר 1492 האָט קריסטאָפּאָר קאָלאָן, אַ מענטש פון אומבאַשטימטער אָפּשטאַמונג, אַ גאָלדטרוימער און ווייטקייטן־זוכער, מעגלעך אַ ייד, אַנט־דעקט אַמעריקע. פון דאָן אָן אַנטדעקט יעדער אויסלענדער — אויף זיין שטייגער — אַמעריקע. ווייל עס איז נאָך אַלץ אַ נייע וועלט, די קוושניע פון אַ צוקונפֿט־ראַסע אָן אומבאַקאַנטער און קוים געאַנטער. אַמעריקע וואַרט אויף אַ גוואַלדיקער האַנט, וואָס זאָל אויפשטעלן פון איר אַ מאַנ־מענט. נישט נאָר פאַרן אויסלענדער, פאַר זיך אַליין איז אַמעריקע אַ חלום, ווייל ווי אַ חלום האַלט זי זיך אין איין בייטן.

עס געשעט דעריבער, אַז ווען אָן אויסלענדער קומט קיין אַמעריקע אַ צווייט מאָל — טרעפט ער אָן אויף אַ שפּאַגל נייער טראַנספּאָרמאַציע און מאַכט זיין אַמעריקע־אַנטדעקונג נומער צוויי. דאָס זעלביקע איז געשען מיט גבריאַלן, ווען ער איז צום צווייטן מאָל געקומען אין דער נייער וועלט. צו ערשט האָט ווילסאָנס אַמעריקע געפרוּווט זיין נייטראַל. ווילסאָן האָט גערופן די אַמעריקאַנער צו זיין נייטראַל אַפילו אין דער מחשבה. אָבער דער געדאַנק איז אַ פאַררעטער און ווילסאָן אַליין איז דער ערשטער געוואָרן אויס נייטראַל. צו ערשט האָט אַמעריקע געקעמפט פאַר דער פּריי־הייט פון די ימען, דערנאָך איז זי געגאַנגען ווייטער און האָט איינגעזען, אַז נמען קאָנען נישט פּריי זיין, ווי לאַנג עס זענען נישט פּריי די יבשות. איצט האָט דאָ אַלץ גערוישט מיט עפעס אַ בראַשית־דיקייט, וועלכע

גבריא אל האָט דאָ מיט יאָרן צוריק נישט געפילט. ער האָט גערעכט געגעבן אַבנרן. ס'האָט געפיבערט און געפינקלט מיט אָנהייב. אַמעריקע האָט גע- דאַרפט ווערן דער משיח פון אייראָפּע, דער ערדישער משיח, דער אויסליי- זער פון דעם גוף.

עס איז געווען, ווי די אינדיאַנישע אור-נשמה פון אַמעריקע, וואָס איז דורות לאַנג געלעגן פאַרשטעקט ווי אַ פאַרציטישער אוצר אין אַ וואַנט, איז פון דאָרט, פון דער וואַנט, אַרויסגעפאַלן, אויפגעטרייסלט דורך די דונערן פון וועלטקריג. זי האָט זיך אויסגעלאָדן אין דער לופט ווי עלעקטרי- ציטעט, זי האָט זיך געוואַלט באַהעפטן מיט דעם סאַמע נייסטן און לעצטן, פּדי דורכצופירן אַ שליחות. זי האָט זיך געוואַלט מאַטעריאַליזירן און אירע מעדיומס זענען געווען: פּראָפּעסאָר ווילסאָן און טעכניק. ס'האָט זיך גע- דאַכט, אַז מיט אַ פיוון איז זי ביז איצט געלעגן באַהאַלטן, אַט די נשמה, וועלכע קאַלומבוס האָט נישט אַנטדעקט, און אַצינד ערשט האָט זי זיך דערוואַרט אויף דער צייט פון התגלות און אויף די פליים, וואָס זאָלן זי באַדינען. ווילסאָן האָט געגלייבט, אַז ער האָט אַנטדעקט דעם וועג, געפונען באַשייד צו אַמעריקעס חלום.

גבריא אל האָט אויפגעאַטעמט. ניו-יאָרקער וואַלקן-שפּאַלטערס האָבן אים דאָס מאָל אויסגעזען ווי ריזן, וואָס טראָגן לוחות דער וועלט, און די גאַסן, וואָס האָבן אונטער זיי געווימלט, געדונערט, געלויכטן, געלאָפּן, געתוהר- ובוהוט, זענען געווען דער קראַכנדיקער תהום, וווּ עס ווערט אויסגעקאַכט אַ ראַסע.

ער האָט זיך זשעדנע איינגעהערט און האָט געפילט, אַז גראַד דאָ, אין דעם גוואַלדיקן וואַסערפאַל-ריטעם, איז פאַראַן עפעס, וואָס האָט אַ נאָענטקייט מיט דער טיפּער, ברענענדיקער שטילקייט פונעם קליינעם אורלאַנד אין פאַדער-אַזיע: עס איז דער געהיימער טאַן פון ווערן. אַ נאָענטקייט אַן אונטערערדישע, אַ מוזיק קוים צו כאַפּן, בלויז אים פאַר- נעמבאַר, דעם פאַלעסטינעזער.

ערדישע מעשה-בראשית. נישט אַנדערש. פאַראַן דאָ, אין אַט דעם ניי-אַנטדעקטן אַמעריקע, אַזוינס וואָס ער, גבריא אל, דאַרף זיך איינלעבן דערין און עס אַריבערפלאַנצן. די מלחמה האָט דאָ אויפגעלייזט באַהאַל-

ברענענדיקע ערד

טענע אורענערגיע און זי גייט זיך צונויפפארן מיט ענערגיע פון לעצטן טאג.

ער, וואָס האָט געגלייבט אַז ער האָט אַמעריקע אַדעקוואַט דערקענט (אַדער, ווי ער האָט אין יענער עתלית-נאַכט געזאָגט, אויסגעשפּיאַנט), האָט זיך איצט געווונדערט, הלמאי ער האָט דאָס פּרײַער נישט געהערט און נישט באַנומען. נאָך אַלעמען, — זאָגט ער צו זיך, — אַ שלעכטער שפּיאַן.

נו, און איצט דאַרף מען זען, אַז אַמעריקע, אָט די זעלביקע ריזיקע אַמעריקע, וואָס האָט ערגעץ אָן אונטערערדישע שײַכות מיט דעם האַלב-וויסטן פּאָדעראַזיאַטישן לאַנד, זאָל דערלאַנגען אַ האַנט און העלפּן.

שטערונגען? זיי זענען נאָך דאָ אומעטום. אָבער דער עיקר איז דער-גרייכט: ענגלאַנד האָט דאָך פּאַרט — מיט באַלפורס האַנט — אַנגעשריבן אַ הקדמה צו זײַן, גבריאלס בוך. אמת, אַ שטאַמלדיקע הקדמה, אַ פּאַר-שלייערטע, אָבער פּאַרט — —

וואָלטן נאָר נישט געשטערט די יאַהודים. אומעטום זענען זיי דאָ און אומעטום שטערן זיי.

זיי האָבן אין לאַנדאָן, ערב דער דעקלאַראַציע, זיך אַנטקעגנגעשטעלט מיט דער פּאַרביסנקייט פון משומדים. קיין משומדים זענען זיי נישט, בײַן, נישט איינער פון זיי האַלט זיך פאַר דעם עכטן היסטאָרישן עקועמ-פלאַר פון אַ ייד, נאָר די נשמות — אויב זיי האָבן נאָר נישט קיין טשעקן אַנשטאַט נשמות — זענען בײַ זיי אַזעלכע איבערגעשראַקן געשמדטע, ווי בײַ אַ מיטל-עלטערלעכן גלח וואָס איז אַ מאַל, צווישן די געלע מויערן פון דער ייִדנשטאַט, געווען אַ ישיבה-בחור און איצט האָט ער מורא, עס זאָל אים אין די געדיכט באַסאָווע לאַטיינישע תּפּילות זײַנע, וואָס הודושען ווי די גלאַקן, נישט פּאַרבלאַנדזשען אַ מאַל, ווי אַן אַרעמער קרוב, אַ גמרא-ניגון.

זייער תּפּילה איז דער טשעק, דער גאַלף און דער פּוּדינג, זיי האָבן זיך געשמדט נישט אויף קריסטנטום, נאָר אויף פינאַנסן און פּאַליטיק, אָבער אַ מיטל-עלטערלעכע משומדים-שרעק שטעקט זיי אין די בײַנער ווי אַ ראַק. זיי זענען אומגליקלעך. וואָס וועט זײַן, ווען די דעקלאַראַציע וועט טאַקע

צונויפבינדן גרויס-בריטאניע מיט יענער אַלטער געשיכטע, וואָס איז איבער-
געריסן געוואָרן פון לאַנג, פון אַזוי לאַנג ?

אויך איצט, נאָך באַלפורס דעקלאַראַציע, טוען זיי געהיים-אַרבעט, נאָר
ער וועט צו נישט מאַכן זייערע פלענער איידער זיי קוקן זיך אום. און
מעגן זיי פאַרוואַרפן די נעץ פון זייער מיטל-עלטערלעכער שרעק פון לאַנג-
דאָן און פאַריז ביז אַריבער ניו-יאָרק און וואַשינגטאָן און ביז אַריבער גאָר
דער וועלט — ער וועט די נעץ צערייסן. ער, גבריאל.

פאַרן ווייסן הויז אין וואַשינגטאָן מוז ער ווידער נישט-ווילנדיק
טראַכטן וועגן דעם פאַלאַץ אויפן באַרג פון די איילבערטן, וואָס וועט
אַריבערגיין צו אים. פריער נאָך האָט אים דער אַנבליק פון דער פרייהייט-
סטאַטוע אַרויפגעבראַכט אויף אַ פלאַן, אויפצושטעלן שלומען אַ דענקמאַל
ביים ברעג פון ת-אביב. וועט זיין אַ פאַרט, שיפן וועלן קומען און גיין,
און פונקט ווי אַמעריקע באַגריסט מיט אַ פרייהייט-סטאַטוע, אַזוי וועט
אַרץ-ישׂראל (אַרץ-גבריאל — פאַלט אים איין) באַגריסן באַלד ביים טויער
מיט אַ שלום-סטאַטוע. שלום וועט שטיין אין זיין גאַנצער גרייס, ווי
אַרויסגעריסן דעם מידבר פון מויל אַרויס, אַ געשטאַלט פון אַ יינגלינג,
וואָס רייסט זיך פאַרויס, די הענט אין דער הייד, ווי צוויי פליגל.

ער רעדט אין ניו-יאָרקער קאַרנעג-האַל. ער שטייט אויף דער פלאַט-
פאַרמע, ווי אויף אַ קאַפיטאַן-בריקל. ס'איז אַ פאַלקסמיטינג וועגן דער
באַלפור-דעקלאַראַציע, וועגן ענגלאַנדס אייננעמען דעם דרום און יהודה —
און דאָ שטייט, ווי אַ קאַפיטאַן אויף זיין בריקל, אַ מענטש נישט קיין
הויכער, מיט אַ שוואַרץ, גליענדיק פנים, און נישט ער רעדט, נאָר ער גיט
אַרויס באַפעלן. נישט צו מאַטראַסן, ניין: קורצע, הויכע באַפעלן צו זיך
אַליין, ווי ער אַליין וואַלט געווען אי דער קאַפיטאַן, אי דער שטורעם.

— יהודה, — זאָגט ער, — איז פריי. מאַרגן — שומרון און דער
גליל. ער וויל זאָגן: עתלית. אָבער פון עתלית, דער קליינער פאַרוואַר-
פענער בעסט, פופצן קילאָמעטער פון חיפה, האָט דאָ קיינער נישט געהערט,
און זאָל ער עס דאָ וואַרפן, דאָס וואַרט, וועט עס סיני ווי קיינער נישט
אויפהייבן, נישט אויפכאַפן, נישט באַנעמען.

ער דאַנקט דעם ווייסן הויז פאַר זיין גענייגטקייט, אַז ענגלאַנד זאָל

איבערנעמען דעם מאנדאט. עס פאלט ווילסאנס נאָמען, באַלפורס. אַ גע-
ווינלעכע מיטינג-רעדע, און דאָך איז די מאַסע ביזן, באַליידיקט, אַנטוישט
און צו גלייך פאַראינטריגירט, ווי אַ פרוי, וואָס האָט נישט באַוויזן אַרויס-
צורופן גענוג אויפּמערקזאַמקייט צו זיך. די מאַסע איז געקרענקט אין איר
אייגן-ליבע. נישט צו איר רעדט דער מענטש אויף דער פּלאַטפאָרמע, כאַטש
אויף איר זענען אַנגעשטעלט זיינע בליקן און כאַטש די ווערטער, די קורצע,
די הויכע, זענען אַזעלכע פשוטע, אַז אַ קינד קאָן פאַרשטיין.

און אַט שמיכלט דער מענטש אויף דער פּלאַטפאָרמע, נאָר נישט צו
דער מאַסע שמיכלט ער, כאַטש צו איר איז געקערט זיין פנים. קיינער
ווייסט נישט, אַז דאָס האָט זיך אים דאָ, אין קאַרבעג-האַל, איבערן קאַפּ
פון דער מאַסע, געוויזן דאָס פנים פון אַ פרוי. עס איז די בלויע פרוי פון
שומרון, שולמית, די באַגלייטערין, וואָס ווייזט זיך אין אויסטערלישע מינוטן,
אַז אַנונג, וואָס ווערט אויף אַ וויילע שאַטן-מאַטעריע, שאַטן-מאַדעל,
שאַטנבילד, צערינט — און ווערט ווידער אַנונג.

ער רעדט, גבריאַל, אַבער ער פילט, אַז צווישן אים און דער מאַסע
איז נישטאָ די בריק פון גלייכקייט. די מאַסע, כאַטש ער רעדט אַזוי איינפאַך
און פאַרשטענדלעך, פילט נישט אין אים דעם איריקן. זיינע ווערטער שלאָגט
זי אָפּ צוריק מיט נייגעריקער פיינטלעכקייט. וואָס זענען דען ווערטער,
ווען דו קומסט אין באַרירונג מיט מאַסע? איז דיין וועזן איר פרעמד —
האַסטו פאַרשפילט ממילא. ביסטו נישט גלייך צו איר — ביסטו באַלד אונ-
טער איר; סיידן דו שטעלסט זיך העכער און באַצווינגסט זי, אַ שטייגער,
ווי אַ גרויסער אַקטיאָר, וואָס שפילט זיך דאָס זייניקע, עפעס אַזוינס וואָס
געפעלט גאַרנישט דעם עולם, נישט מער: ער לאַדט אים אָן, דעם עולם,
מיט פרעמדער פּסיכישער עלעקטריציטעט אַזוי, אַז יענער מוז זי אויסלאָדן
צוריק אין געשטאַלט פון אַ דונער — אין אַפּלאַדיסמענטן.

אַבער ניין, עס געראַט אים נישט די מאַסע צו באַצווינגען. אויף צו
באַצווינגען זי דאַרף מען גאַנץ זיין מיט זיך אליין. דער באַצווינגענדיקער
ווילן טאָר נישט זיין געשפּאַלטן. און מיט אים, גבריאַלן, איז געשען אַזוי,
אַז יענע גלייביקע האַפּערדיקייט, וואָס דאָס ניי-אַנטדעקטע אַמעריקע האָט

אים געשאנקען נאך טעג פון צווייפל און אומרו, האט גראד איצט, אין אַנבליק פון דער מאַסע, אים פאַרלאָזט.

עס איז דאָס געזעץ פון זעלבסטפאַרראַט: אויב ערגעץ אין דעם אונט־טערווילן איז עפעס קאַליע — וועט עס קאַפּויער שווימען גראַד אין דער אומגעוונטשענער רגע און פון אונטן אַטאַקירן דעם ווילן.

ער גייט אַרונטער פון קאַפּיטאַן־בריקל. דער עקזאַמען איז נישט אויס־געהאַלטן: דער באַפעלער אין קליינעם עתלית האַט נישט געקאַנט באַ־צווינגען אַ מיטינג־מאַסע אין גיו־יאַרק.

אין זאַל האָבן זיך באַוווּזן העברעיִשע בלעטער, אַקערשט אַנגעקומענע פונעם לאַנד, וועגן וועלכן אַלע האָבן דאָ גערעדט. זיי האָבן פּריש און אומ־רויק געשאַרכט, די פּאַפּירענע פּייגל, ווי זייערע פּליגל וואָלטן געקלאַפט מיט אַ לעצט גערויש, און גבריאַל האַט אומקלאַר געפילט, אַז דאָס זענען זיי, פאַרסאַפעטע, אַנגעפּלויגן אַהער צוליב אים, אַז זיי זוכן אים מיט דער אומרויקייט פון זאַכן, וואָס דאַרפן עפעס אַנזאָגן.

ער האַט זיך געוואַרפן אויף זיי און אַ כאַפּ געטון, ווי ער וואָלט מורא געהאַט זיי זאָלן זיך אים נישט אַרויסבאַקומען פון די הענט אַרויס און זיך לאָזן אויפן וועג צוריק. אויף דער פּלאַטפאָרמע האַט געשטאַרצט עפעס אַ באַרימטהייט, וואָס האַט געדיכט און מיט אַ סך לונגנקראַפט גערעדט וועגן זייאַן און דער בייבל, וועגן דער דעקלאַריישאַן, וועגן די דריי טויזנט יאָר און אַנדערע זאַכן. אים האַט שוין די מאַסע געהערט לייכט און מיט הנאה, כאַטש זיינע ווערטער זענען געווען נישט קיין איינפאַכע און נישט קיין קורצע, נאָר שטאַרק געשמיקטע און שוויסיקע, ווי ביליקע טענצערינס, וואָס ווייזן זייער קונסט אין אַ דושנעם נאַכטבאַר.

גבריאַל האַט שוין סײַ ווי גאַרנישט מער געהערט און גאַרנישט געזען. די ערשט אַנגעפּלויגענע בלעטער האָבן געטריפט מיט בלוט אויף זיינע הענט אַראָפּ. זיי האָבן געטריפט מיט לאַהס, עמרמס, אפּרימס בלוט. דאָרט זענען געווען באַשריבן די לעצטע טעג פון זיין שוועסטער, פון זאַלקינדן, פון דאַרדאַנסקין. ער האַט געוואָלט אַ לויף טון צו דער פּלאַטפאָרמע, זיך אַרויפכאַפּן און אַרונטערשרייַען: עפעס איז געווען אין אים פון אַ באַשע־פעניש, וואָס ווערט געשלעפט צו דער שחיטה. ער האַט געוואָלט אַ רעווע

טון אזוי, עס זאל אפהילכן איבער ניו-יאָרק, פון דאָרט זיך אַוועקטראָגן און אַ קלאַפּ טון איבער לאַנדאָן, אונטערצינדן פאַריו, אויפרייסן ווי דינאַמיט די טירן פון מיניסטאַרן-קאַבינעט. זעט, זעט איר אַלע! דאָרט, אין די זאַמד-אַפּגרונטן פון מיטבר-סיני — שלום. און אַט — לאהס בלוט, אפרימס בלוט, עמרמס... בלוט. בלוט.

ער איז אַנטלאָפּן, ווייל דאָס בלוט האָט אים אַרויסגעיאָגט. פאַר זיינע אויגן האָט זיך געבויגן לאה, געבויגן אַ נאַקעטע, אַ צעקאַטעוועטע, בריון און בלוי פון די ווונדן. דאָרדאַנסקיס קאַפּ און זאַלקינדס האָבן זיך געוואָל-גערט צופוסנס, ווי צעקנייטשטע געפלאַצטע קינדער-באַלאַנען. ער האָט געקוקט אויף לאהס צעקאַטעוועטן לייב, אויף די געפלאַצטע קעפּ, האָט פאַרריסן די אויגן צו די וואַלקן-שפאַלטערס און געזוכט אין דער הייך אַ בליץ, וואָס זאל באַלייכטן ערד און הימל און זייערע יסורים.

נישט געווען אַזאַ בליץ. ס'איז געקומען גרויסע פינצטערניש. ער איז קוים דערפאַרן צום האָטעל. ער האָט זיך אין אַנטון געוואָרפן אויפן בעט, פאַרגראָבן דאָס פנים אין די הענט, פון ערגעץ נישט געקאַנט אַרויסבאַקומען קיין טרער. בלויז דער קאַפּ האָט געברענט.

ער איז געלעגן קראַנק און איטלעכעס מאַל, ווען דרויסן האָט פאַר-בייגעדונערט אַן „על“, האָט ער זיך מיטגעטרייסלט און גערעדט פון היץ אַפּגעריסענע, צעקלאַפטע ווערטער:

— אַמעריקע... מעשה-בראשית... ערדישע מעשה-בראשית... אורייד...
Judaeus primigenus... אורווייץ... טעאַריעס...

אין אַ ווינקל צימער זענען געלעגן די געפלאַצטע קינדער-באַלאַנען. לאה האָט זיך אַ נאַקעטע געבויגן איבער זיי און געזונגען צו זיי אַ משוגען לידל, אַ שטילס, אַ ווייטס. עתלית איז שוין מער נישט געווען.

*

די טעג און נעכט וואָס זענען געקומען נאָך דער קראַנקהייט זענען געווען קליינע, בלינדע און זינדיקע. טעג פון טשאַד און נעכט פון פאַר-לירנקייט, פון פאַרצווייפלטן וואָך זיין בני טומלדיקער טאַנצמוזיק אין

דריטראנגיקע נאכטפלעצער, פון פארברענגען מיט שיפורע הייס-בוזעמ-דיקע נעגערטעס. ווי דעמאלט אין עגיפטן, האָט זיך אויך איצט געוואָלט דורך פרויענליכ צוריקקערן צום גאַרנישט, זיך אַרײַנגעבענען אין אים און ווערן אויס. ס'האָט זיך געוואָלט פאַרלוירנקייט און קיין מאָל נישט קאַפּויער-קומען, אַרונטערטויכן און מער נישט אַרויסשווימען. די נעגערטעס זענען שוואַרץ געווען ווי דער גאַרנישט, ווהיין ס'האָט זיך אַזוי מאַדנע געוואָלט אַנטלויפן, זיי זענען פּול געווען מיט נאַכט און האָבן געדיכט געשמעקט מיט חיה, גראָד ווי זייערע ראַסן-חברטעס דאָרט, אויף דער גרענעץ פון סודאַן, און אַלץ אין זיי איז געווען שוואַרצע פאַראַדיע אויף דער יאָ און נישט פאַראַנענער שולמית, אויף דער חלום-פרוי פון שומרון. זי האָט זיך מער נישט געוויזן, די שולמית, נישט געקומען מער אויף די ציטערדיקע מינוט-גאַסטראָלן, ווי זי וואָלט שוין אין דער אַנגונג אויך נישט געשטעקט, און געבליבן זענען וויסקיגלעזער, שווייס און פלייש, דרשנע, עפעס ווי אַנגע-הייצטע, שוואַרצע בוועמער — און נאַכט, לאַנגע און שמאַלע ווי אַ קאַרידאָר וואָס פירט צום גאַרנישט.

ערשט אין טעג און נעכט אַרום האָט דאָס אַלץ געפלאַצט, דער שוואַר-צער שמאַלער קאַרידאָר איז פאַרשוונדן, דער פיבער איז אַפּגעפאַלן. ס'איז געקומען דער צושטאַנד פון נאָך-שיפרות, ווען די וועלט אַרום ווערט ווידער די זעלביקע און איז נאָך פאַרט נישט די זעלביקע.

ער האָט זיך געזעצט שרייבן צו אַבנרן:

טייערער אַבנר, עס שרייבט דער מענטש פון די טעאָריעס. איך האָב דיך נישט ליב, אַבנר, אַבער גערעכט ביסטו געווען, נישט איך. בלוט ליגט אויף מיר, אַבנר, פון עתלית איז געוואָרן בלוט. ווי יעדער אויסלייזערישער אינטעליגענט, ווי יעדער אידעען-אַרויפצווינגער, ווי יעדער אַבסטראַקציע-מענטש, ווי יעדער טעאָרעטיקער, בין איך אַ נישט-ווילנדיקער מערדער. איך, דער טאַטע פון עתלית, בין מערדער פון מיין קינד. איך טראָג די אַחריות. עקספערימענטאַל-סטאַנציע! אַ טייערער אַבנר, איך האָב דיך נישט גאַר ליב, אַבער ווי שפּאַטיש דו רעדסט עס אַרויס: עקספערימענטאַל-סטאַנציע! מיר זענען דאָך אַלע עקספערימענטאַטאָרס, מיר, די גרויס-קליינע מענטשן, מיר, וואָס שיקן אַנדערע אין פייער אַריין — אין אַזאַ פייער, אין

אן אנדערן. וואָס איז דער אונטערשיד ? דו איינער, טייערער אַבנר, האָסט מיט דיין געזונטן חוש, וועלכן איך האָב פּיינט, יא, וועלכן איך האָב, נאַטירלעך, פּיינט, זיך באַפּרייט באַצייטנס און מיר געזאָגט דעם אמת אין פנים אַרײַן, דעם אידיאַטישן, אַבער אמתדיקן אמת, און איך גראַטוליר דיך מיט דיין אמת, טייערער, הגם גישט זייער ליבער אַבנר. אפשר, ווי זאָגסטו, האָט דיר טאַקע געהאַלפּן אַמעריקע, כּ״מײַן דאָס וואָס מיר האָבן דיך אַרויסגעשיקט פון עתלית — אַזוי צי אַזוי, דו האָסט זיך געראַטעוועט. דו ביסט, וואָס מען רופּט, אַ מענטש מיט געזונטע חושים. קענסט רויק שלאָפּן. איך אַבער, ווי יעדער וואָס עקספּערימענטירט איבערן מענטש, בין אַ מערדער. דאָס האָב איך געשיקט אויף יענער וועלט זאַלקינדן און דאָר-דאַנסקין. אַוודאי איך ווייס: יעדן איינעם פון זיי האָט זיך שפּעטער געמוזט דאַכטן, אַז גישט איך שיק, נאָר ער גייט אַליין. שלום איז „געגאַנגען“ צוליב לאהן, לאה צוליב שלומען. צוליב שלומען איז „געגאַנגען“ זאַלקינד, און דאַרדאַנסקי — בין איך חושד — ווידער צוליב לאהן. אַבער ווער האָט אַנגעדרייט דעם זייגער, אַזוי, אַז דערנאָך איז ער שוין „אַליין“ געגאַנגען ? איך, גבריאַל אַבראַמסאָן, זון פון געצל. צופּעליק בין איך אַ שטיקל, ווי זאָגט מען דאָס, אַריסטאָקראַט, האָב איך מיר פאַרגענומען אַן אַריסטאָ-קראַטישן, אַזוי צו זאָגן, עקספּערימענט: עתלית. איז די צאָל פון מײַנע קרבנות פאַרהעלטענישמעסיק גישט קיין גרויסע. וואָלט איך געווען אַ פּלע-בייער און דערצו אין אַנדערע פאַרהעלטענישן, מײַן ליבער דזשענטלמען, אין אַ גרויס לאַנד, בײַ אַ גרויס פּאַלק — וואָס, מײַנסטו, וואָלט איך געווען ? אַנשטאַט אַ הערשאַפּט-טרוימער — אַ הערשאַפּט-דערגרייכער, אַבער דער זעלביקער גישט-ווילנדיקער מערדער. נאָר אַנשטאַט עתלית וואָלט איך געשיקט אין פּײַער אַרײַן אַ גאַנץ פּאַלק, ווי דאָס האָבן אין 1914 געטון די אַלע גרויס-קליינע מענטשן, וואָס זענען געשטאַנען בײַם רודער און אַרויסגעגעבן די באַפּעלן. און זיי טוען עס נאָך איצט. אַגב, אפשר האָסטו ידיעות, וויפּל נאָך עתליתער עס זענען אומגעקומען פון טערקישע הענט ? אין די ארץ-ישראלדיקע בלעטער, וואָס איך האָב דאָ דערהאַלטן, ווערט דאָס נאָר אַנגעוויזען — מען ווייסט אַפּילו גישט, ווער און ווי. און ווי איז דער טאַטע ערגעץ ? מען ווייסט גישט. דער צפּון איז דאָך נאָך אַלץ בײַ

די טערקן. און איך, תכשיט, האָב מיך דאָ אַרומגעוואָלגערט מיט בעגערטעס. איצט וואָלט איך זייער געוואָלט באַגיין זעלבסטמאָרד, טייערער אַבנר, נאָר איך האָב מיך באַטראַכט. איך לייג עס אָפּ דערווייל, וואָרעם איך מוז נאָך, טייערער אַבנר, קאַנטראַלירן אַ געוויסע היפּאָטעזע. איך בין נאָך גישט זיכער, צי עס וועט מיר גישט געלינגען צו ווערן — פּאַרן פּרייז פּון די קעפּ, וואָס איך האָב אומגעבראַכט — אַ גרויסער מענטש, אַזוי צו זאָגן, אַ גרויסער מענטש אַ בייעקטיוו, אַ הערשער, זאָגן מיר: גאַווערנער פּאַר פּאַלעסטינע. ענגלאַנד וועט דאָך דאַרפן אַ גאַווערנער, ווי מיינסטו? אַדער ווי ער וועט דאָרט הייסן. אויב יא, טייערער אַבנר, וואָלט איך מיר אַזוי געזאָגט: אַ מנווול ביסטו טאַקע, אַזוי ווי אַלע גרויס-קליינע מענטשן, נאָר פּון דעסטוועגן האָט דאָס בלוט פּון עתלית פּאַרט געהאַט אַ וועלכן עס איז זיין — זאָל זיין אַ מנווולדיקן, אַבער אַ זיין. ס'איז כאַטש אַרויסגעשפּרונגען דערפּון אַ גרויסע קאַריערע פּאַר זיין עקסעלענץ דעם אידעען-מאַן, דעם מערדער. נאָר אויב אַפילו דאָס, דו פאַרשטייסט, אויב אַפילו די דאָזיקע היפּאָטעזע, די לעצטע, וועט אַפּפּאַלן, — נו, דעמאָלט, טייערער אַבנר, ביסטו דאָך אַוודאי און אַוודאי גערעכט! און דעמאָלט, איך שווער דיר, וועל איך מיט פּבּוד צאָלן דעם חוב פּון זעלבסטמאָרד. בין איך שוין גישט-ווילנדיק געוואָרן אַ מערדער פּון אַנדערע, לאַמיר שוין פאַר איין וועגס ווערן דער מערדער פּון דיין לייבלעכן ברודער, טייערער אַבנר, פּון דיין חשובן ברודער, וואָס מען רופּט אים

גבריאַל אַבראַמסאָן.

דעם בריוו האָט גבריאַל אָנגעשריבן אין איין אַטעם, און אַז ער האָט אים איבערגעלייענט — האָט ער אים טיף פאַרשטעקט אין קעשענע. וואָס וואָלט אַבנר פאַרשטאַנען אין אַזאַ בריוו? ער וואָלט ווידער געזאָגט: טעאָריעס!

און אַזוי איז דער בריוו געבליבן אַ גישט-אַרויסגעשיקטער — גב-ריאלס אַ בריוו צו גבריאַלן.

דאס אכט און צוואנציקסטע קאפיטל

דער בייזער מזל-טוב

גבריאאל האט איצט מער ווי אלע מאָל געזוכט וועגן צו אויסערלעכער גרויסקייט. ער האָט זיך געשטעלט אָן אַ זייט פון דעם אייגענעם גורל און איז געווען טשיקאווע צו וויסן, וואָס פון אים וועט ווערן. אים האָט באַהערשט די מאָדנע נייגעריקייט צו דערגיין, צי וועט זיך לַכְּלֵי־הַפְּחוּת לֵאזֹן זאָגן, אַז דער טויט פון די באַענטע איז געוואָרן אַ פּוּסֶבֶנְקֶלֶע פֶּאַר זײַן רוּם. ער האָט אָפּילו געטראַכט, אַז פּאַוסט וואָלט אַפּשֶׁר נישט געוואָרן דער אַמתער פּאַוסט, ווען ער וואָלט פּרִיעַר נישט אומגליקלעך געמאַכט אָן אַרעמע גרעטכן.

אַט אַזוי האָט ער דעם ווייטיק ערגעץ פּאַררוקט. נאָר יענער האָט פון הינטער אַ פּאַרהענגל בגנבה אַפּערגעקוקט און פּסֶדֶר נאָכגעפּאַלגט גבריאַלס טוונגען און רייד. רוקט זיך פּונאַנדער דאָס פּאַרהענגל, קוקט ער אַרויס, דער ווייטיק, דערזעט עפּעס, פּאַרציט דאָס פּאַרהענגל צוריק און מאַכט זיך געשטאַרבן.

דער לעצטער חשבון איז נישט געמאַכט, מ'קאָן נאָך גאַרנישט וויסן, און אפּשֶׁר קאָן מען שוין יאָ וויסן, אָפּילו איצט, אָפּילו שוין, — נאָר עס שרעקט זיך דאָס האַרץ פּאַר לעצטער זיכערקייט, ווי פּאַר אַ תּלִין. דערווייל ווערט גבריאַל געטריבן פון באַן צו באַן, פון שטאַט צו שטאַט. ניו־יאָרק, וואַשינגטאָן, באַלטימאָר. אוידיענצן, מיטינגען, יידן, נישט־יידן. אַלץ מישט זיך אויס. אַלץ לויפט, לויפט, לויפט. אַט ווי די יאָרן וואָלטן זיך צונויפ־געשרומפּן, ווי די צייט וואָלט קפיצת־הדרך געהאַט און געשפרונגען זיך אַליין איבערן קאַפּ. ווידער לאַנדאָן. לויפענישן איבער אַמטן, באַגעגענישן, געהיימע באַראַטונגען — צו אַפּענע ווערט ער קיין מאָל נישט צוגעלאָזט. סאַקאַלאָו פּאַרט נאָך דער הסכּמה פון וואַטיקאַן. פּראַנקרייך איז מספּים אויף ענגלאַנדס פּאַלעסטינע־מאַנדאַט. איטאַליע אויך. אַט איז אַן אָפּיציעלע ייִדישע פּאַרשטייערשאַפט פּאַר פּאַלעסטינע, די דעלעגאַטן־קאָמיסיע, העב־רענש: ועד־הצירים. די ערשטע זיצונג אירע האַלט אָפּ די קאָמיסיע אין

רוים. און די אויסטייטשערס טייטשן אויס: ירושלים בני רוים צו גאסט, ירושלים זאגט צו רוים: איך בין דא. האסט נישט פארטיליקט! היעראזא- לימא נאָן עסט פערדיטאָ... וויצמאָן, אַרמסבי-גאַר, דער יידיש-איטא- ליענישער קאפיטאָן ביאָנקיני. מען דינגט זיך. הויך-דיפלאָמאטיע. קאַלאָ- סעום. טיטוסעס אַרקע. זון, שטויב, שאָטן פון דורות. פון רוים פאָרט די קאמיסיע קיין קאַר. גבריאַל פאַרמיטלט, פירט צונויף, פאַרלאָטעט. ווי תמיד — אַ זייטיקער. דער וואָס טוט די הינטן-אַרומיקע אַרבעט. די האַפּע- נונג רוימט אײַן: וועסט גרויס ווערן — וואַרט. זיי אַלע זענען נאָר דע- קאַראַציעס.

פון קאַר לאָזט מען זיך מיטן צוג דורך קאַנטאַראַ פאַרביי דעם מידבר. דורך די וואַגאַן-פענצטער ווייסן זיך די זאַמדן ווי סובות פון אַ מת. גבריאַל וויל נישט קוקן. ער האָט מורא: אָט וועט דער מידבר זיך אַ הייב טון, באַקומען שלומס געשטאַלט און זיך לאָזן צום פענצטער צו. ער פאַרטשעפעט וויצמאַנען:

— ווי געפעלט אײַך דער מידבר, פראַפעסאָר? ליגט צווישן ייִדן- לאַנד און דעם לאַנד מצרים. פאַר וואָס מוז אין מיטן ליגן אַ מידבר? אונטן איז דאָ וואַסער. מען קאָן דעם מידבר פאַרוואַנדלען אין אַ וויצנפעלד. פון דעסטוועגן וועט דאָ קיין וויצנפעלד נישט ווערן. פאַר וואָס? איך ווייס נישט.

ער האַקט אָפּ, און דער קאַפּ דרייט זיך נישט-ווילנדיק אויס צום פענצטער, כאַטש דער באַשלוס איז געווען נישט צו קוקן. ער מוז קוקן, צי ער וויל, צי ער וויל נישט. ס׳הייבט זיך אויף פון קעגן איבער שלום שוואַרצבערג, וואָס איז אַלט געווען צוויי און צוואַנציק יאָר, ווען דער מידבר האָט אים פאַרשלונגען. ער הייבט זיך אויף און לאָזט זיך לויפן צום צוג. ער מאַכט מיט די הענט, ווי ער זאָל, אַ שטייגער, געבן סימנים, דער צוג זאָל זיך אָפּשטעלן.

אַבער דער צוג לויפט און שלום בלייבט שטיין אַ פאַרצווייפלטער. די קני בייגן זיך אים איבער. דער קאַפּ טוט אַ פאַר אין דער קרום, די הענט לאָזן זיך אַראָפּ און ער פאַרזינקט צוריק אין די זאַמדן.

פארטריבן דורך דושעמאל-פאשאן, האבן די יידן פון יפו און תל-אביב נישט אויפגעהערט צו בענקען נאך די שבתדיקע שפאצירן ביים ים. ווען מען האט די ערשטע משפחות צוריקגעבראכט אין ענגלישע מילי-טערישע אויטאמאבילן, האט דער ים פריילעך א ביל געטון, ווי א גע-טרייער הונט ביים אַנבליק פון באַלעבאַס. די אויסטראַליער און ניי-זע-לאַנדער, לאַנג אַפגעריסן פון ווייב און קינד, האָבן זיך געפרייט מיטן קליינוואַרג, זיך געניאַנטשעט דערמיט, און יידן האָבן געמאַכט "שהחיינו", באַווונדערט דאָס געווער און די גרויסע אויסגעפאַשעטע קריגספערד, צו אַכט אין אַ געשפאַן, רויקע און מעכטיקע, גאַרנישט ענלעכע צו די קראַנקע אַראַביש-טערקישע קעמלען מיט די מעלאַנכאָלישע מיטברדיקע קעפּ.

מ'האַט דאָ אַ לאַנגע צייט נישט געוואוסט, צי האָבן שוין די ענגלענדער יאָ איינגענומען ירושלים, אָדער נישט. געוואַגט האָט מען, אַז יאָ. מ'האַט געהאַט געזען ענגלישע ריטערס אויף ווייסע אייזלען און פונקט אויפן וועג קיין ירושלים. משיח — ווייסן אַלע — דאַרף דאָך טאַקע קומען אויף אַ ווייס אייזל.

דערנאָך האָט מען איינגעזען, אַז ס'איז נאָך, אַ פנים, נישט משיח אַליין, נאָר בלוין אַן אַנזאָג אויף משיחן. וואָרעם די זעלביקע ווילע, שלאַנקווק-סיקע, שמייכלענדיקע, קינדער-ליבנדיקע און פוטבאַל-שפּילנדיקע זעלנערס האָבן אויפגעריסן די טירן און לאַדנס פון אַ סך פאַרהאַקטע תל-אביבער דירות, וואָס זייערע באַלעבאַטים האָבן נאָך אַפגעריכט גלות אין שומרון און אין גליל, צעשלעפט אַלץ, וואָס זיי האָבן געפונען, צעקלאַפט פּיאַנינאַס, צעהאַקט שטיקער מעבל און איינגעהייצט די אויוונס דערמיט. זיי האָבן אויך גענישטערט אין די קעלערס, און אַז זיי האָבן אין אַ קעלער געפונען אַ ספּר-תורה — איז זיי די ספּר-תורה פאַרגעקומען אויסטערליש און זיי האָבן באַשלאָסן, אַז מען דאַרף זי צערייסן.

דאָ האָבן שוין יידן נישט געקאַנט מער שווייגן. זיי זענען אוועק צום מיליטערישן קאַמענדאַנט זיך קלאָגן.

— די רויבערס זאָלן שטרענג באַשטראַפט ווערן, — האָט זיי אַנגעקוקט דער קאַמענדאַנט און עס האָט אים אומאַנגענעם איבערראַשט, וואָס די יידן זעען נישט אויס אַזוי ביבליש ווי די בעדווינער. — באַזונדערס איז

נישט דערלאָזלעך, מע זאָל פאַרשוועכן די הייליקע בייבל... ס'איז גוואָלדיק שאַקינג, מיינע הערן. איך וועל נישט דערלאָזן, אַז די בייבל, מיינע הערן, זאָל פאַרשוועכט ווערן.

די דעלעגאַציע האָט אויפגעשטראַלט.

— גוואָלדיק שאַקינג און נישט דערלאָזלעך. אָבער איך דענק, אַז פונקט אַזוי שאַקינג, מיינע הערן, און פונקט אַזוי נישט דערלאָזלעך, מיינע הערן, איז צו שטעלן פאַר אַ מיליטעריש געריכט גוטע בריטישע זעלנערס, וואָס זענען פון ווייטע לענדער געקומען אויסלייזן איינער הייליק לאַנד. יא, שטעלן זיי פאַר אַ מיליטעריש געריכט בלויז דערפאַר, ווייל זיי האָבן צעהאַקט אַ פאַר מעבלשטיקער און האָבן אויס נייגעריקייט צעריסן אייניקע פאַרמעטן.

האַט מען געזען, אַז אַ גוי האָט זיך זיין גוישן שכל, און מען האָט געענטפערט, אַז אויב אַזוי — איז עפעס אַנדערש. מע האָט דערשטיקט אין זיך אַן אוראַטן קרעכץ און מע איז אַוועק.

נו, אָבער אַן אָנהייב פון גאולה איז עס זיכער. מען זעט דאָך שוין, אַז דער טערק איז קאַפוט, די דייטשן קריגן אומעטום געשלאָגן, אויף דער באַלפור-דעקלאַראַציע גיט די וועלט איר הסכמה. און אַט פאַרט שוין און קומט די קאָמיסיע — די צייטווייליקע יידישע רעגירונג.

אויף דער קאָמיסיע וואַרטן אַלע.

עס וואַרטן בדיל-הדל געשטעלטע קאָלאָניסטן. דאָס שיינדל איז ביי זיי דושעמס ראַטשילד, דער מאַיאָר, דעם אַלטן באַראַנס זון. איז עס נישט אַ הימלזאָך, וואָס ער געהערט צו דער קאָמיסיע ? ראַטשילד... שוין דער נאָמען אַליין קלינגט דאָך אַזוי טרייסלענדיק און גאָלדן-רענדלדיק.

פתח-תקוה קוקט אויס ראַטשילדס יורש און מחברים וואַרטן, די קאָ-מיסיע זאָל ביי זיי אַפּקויפן זייערע מאַנוסקריפּטן. פאַר וואָס נישט ? די קאָמיסיע קאָן אַלץ. אין ראשון-לציון האָט מען פאַרלייגט אַ פרויען-פאַר-איינ, זיצט מען דאָרט און מען אַרבעט אויס מעמאָריאַלן פאַר דער קאָמיסיע. עס מוז אַנערקענט ווערן וואַלרעכט פאַר פרויען. אויב גאולה — דאַרפן פרויען אויך געהאַלפן ווערן, נישט נאָר מאַנסלייט. איינער, וואָס ווייסט אויף זיכער, אַז ער איז אַ גילגול פון אליהו הנביא, איז זיך גרייט צו שטעלן

כרענענדיקע ערד

פאר דער קאמיסיע און איר אויסזאגן, וווּ משיח געפינט זיך. דאָס וועט איין מאָל פאַר אַלע מאָל מאַכן אַ סוף צו אַלע פּאָליטיקער־יידן און דיפּלאָ-מאַטיעס.

די קאמיסיע איז אָנגעקומען. די ענגלענדער האָבן געפונען פאַר נייטיק אַנצוזאָגן דעם עולם, מ'זאָל זי נישט אויפנעמען מיט באַזונדערע פאַראַדן. מ'טאָר נישט פאַרשאַפן קיין עגמת-נפש די אַראַבער. אַ רחמנות אויף די אַראַבער: י'דן באַקומען די גאַנצע גאולה, און זיי ? י'דן האָבן טאַקע רחמנות געהאַט און געפאַלגט. מילא, זאָל זייערס איבערגיין. אויסגעלייזטע מעגן זיך פאַרגינען.

דער עיקר: די קאמיסיע איז שוין דאָ. זעט, ווער ס'איז אַלץ געקומען! דער זון פון אַלטן ראַטשילד, דער שלאַנקער מאַיאָר דושעמס מיטן מאַ-נאַקל; דער זון פון הערבערט סעמיועל, דעם ענגליש-י'דישן מיניסטער — אַ לייטענאַנט; קאַפּיטאַן וואַלי, וואָס מע שמועסט, אַז ער דאַרף הייסן נישט וואַלי, נאָר לעווי. און קאַפּיטאַן ביאַנקיני, דער איטאַליענער, איז דאָך גאָר אויך אַ י'ד! און הייסט ביאַנקיני! דאָס האָט אים רוים דעלעגירט אין דער קאמיסיע אַריין. נו, און חיים ווייצמאַן איז דאָך אַוודאי און אַוודאי אַ י'ד, און לעוואַנטין איז דאָך גלאַט אַ היימישער, און דאַקטאָר אידער איז דען אַ גוי? און גבריאל אַבראַמסאָן... אַט דעם האָט מען דאָך אויך אַריינגעזעצט אין דער קאמיסיע — איר גלייבט נישט? אַט דאָס וואָס איר הערט! קנאַפּ צרות געהאַט פון די שפּיאַנען...

דערפאַר איז קיין י'ד נישט אַרמסבי-גאָר, ענגלאַנדס דעלעגאַט. אַן ענגלענדער פון דור-דורות, טאַקע יענער פון פאַרלאַמענט, דער אוהב-יש-ראל, דער דושענטעלמען, אַ מיטפאַרפאַסער, זאַגט מען, פון דער דעקלאַ-ראַציע. אַ סימן: ענגלאַנד מיינט אויף אַן אמת. וואָס, נישט? ס'איז דאָך עפעס ענגלאַנד!

— ווייסט איר כאַטש, — האָט זיך אַ פּלל-טוער פּונאַנדערגעטענהט מיט ווייצמאַנען, — ווייסט איר כאַטש, ווער דער אַבראַמסאָן איז? ס'איז דאָך יענער פון די חברה-לייט... פּרָקער האָט דאָס שפּיאַנירט פאַרן טערק, געווען דושעמאַלס רעכטע האַנט, מיט אַ מאָל געוואָרן אַן ענגלענדער און אַט זיצט ער שוין אין דער קאמיסיע אויך. אַוודאי: אַדער דושעמאַל-פאַשאַ,

אָדער לאַרד אַלענבי... אַבי געלט... און וויפל בלוט זיי האָבן דאָס אָפגע-
קאַסט דעם יישוב! אַ קלייניקייט, אַזאַ דאַרדאַנסקי... נו, און די שוועסטער
זיינע, דעם אַגראַנאַמס. שוין איין מאָל געווען אַ לאה... און אַלץ — זיין קאַפּ,
אַבראַמסאַנס. און אַ בעל-גאוּוה! אַני ואפסי עוד! איך און איך און ווייטער
קיינער נישט. אויף די עסקנים פון יישוב קוקט דאָס, איך בעט אייך איבער,
ווי אויף וואַנצן — —

דער פּראָפּעסאָר האָט אַ שמייכל געטון.

— איר פאַרשטייט? ווי אויף וואַנצן... פרעג: וואָס איז דער ייחוס?
מה רעש? אַ פעיק יינגל געווען, האָט אים דער אַלטער באַראָן געלאָזט
בילדן אין פאַריו אויף אַגראַנאַם, האָט ער עפעס אויסגעטראַכט אַ ווייץ און
אַנגעבלאַפט די אַמעריקאַנער... דעם אמת געוואָגט, ווייס איך גאַרנישט, צי
איז ער כאַטש געווען עפעס אַ רעכטער שפּיאָן. אַלץ איינגערעדטע זאַכן.
פון ווייצמאַנס ענטפער האָט דער ייד געקאַנט דרינגען, אַז ווען נישט
אַזעלכע חיי אַבראַמסאַן וואַלטן די ענגלענדער אפשר ביז איצט געזעסן
אין עגיפּטן.

— איו, הייסט עס, גאַר אַבראַמסאַן — אַט-אַ-דער-אַ — אונדזער
אויסלייזער, מישטיינס געוואָגט! ? עט! (דעם פּלל-טוערס פנים האָט אויס-
געדריקט טיפּן ביטול). וואָס הייסט? מיר קענען אים נישט, מיר ווייסן
נישט, ווער גבריאל איז? פטור, נו! אַנגעבלאַפט די אַמעריקאַנער מיט
עפעס אַ ווייץ! מיר קענען דאָך אים אַלע — פון זכרון-יעקב איז ער דאָך!
געציל אַבראַמסאַנס זון!

די לעצטע ווערטער זענען אַרויסגעוואָגט געוואָרן מיט צעשמעטערנ-
דיקער וויכטיקייט.

ווייצמאַן האָט, אַ נערוועזער, איבערגעהאַקט דעם שמועס. ס'האָט זיך
אים שטאַרק פאַרוואַלט שווייגן.

אין קאַפּ האָט זיך אים גענומען וועבן אַ מין טענה פון אַ קליינשטעטל-
דיקן ייד, אַ שטייגער בזה הלשון:

— אַט-אַ-דאָס איז ער עס, דער ווייצמאַן איינערער? פטור, נו!
אַנדערע וועט ער איינרעדן, נישט מיר! איך קען דאָך אים, היימקען! ער
איז דאָך פון מאַטעלע! איר ווייסט נישט, וווּ מאַטעלע איז? ביי פּינסק!

א העק, זאג איך אייך! אודאי, אז מאַטעלע איז אַ שטאַט — איז חיימקע וויצמאַן אַ מאַכער!

ער איז געווען מיד און אויפגערעגט. ער האָט מיטגעבראַכט צו דער מיליטערישער מאַכט אין לאַנד ספּעציעלע בריוו פון לאַיד דושאַרדזשן און פון באַלפורן. אָבער די ענגלישע מאַכט אין לאַנד האָט שוין באַוווּן אַ פּנים, גאָך פאַר דעם אַנקום פון וויצמאַנען און פון דער קאַמיסיע, צו וואַרפן אַן אומחן אויף דעם פּאַלק פון דער ביבל. צווישן די הויכע מיליטער-לייט האָבן זיך אייניקע נישט געקאַנט שענקען, הלמאַי די יידן פון פּאַלעסטיין זעען נישט אויס ווי די פּאַטריאַרכן פון דער ביבל, אַט אַ שטייגער, ווי אַברהם אַבינו. וויצמאַן האָט זיי געטרייסט, אַז ווען זיי וועלן איינגעמען ירושלים — וועלן זיי דאַרט אַנטרעפן אויף אַזעלכע יידן אויך. אַלע האָבן זיי גערעדט מיט פּאַרדעכטיקער צערטלעכקייט וועגן די אַראַבער. וויצמאַן איז געווען דערשלאַגן: ער האָט געוויסט, אַז די ענגלענדער זענען סעבטימענטאַל.

דערווייל האָט ענגליש מיליטער איינגענומען ירושלים. אויסגעפאַלן איז דאָס דעם ערשטן טאַג חנוכה און מ'האַט געזען דערין אַ ליכטיקן ווונק, אַז אַט ווערן באַנניט די טעג פון די חשמונאים. די שימחה דויערט נישט לאַנג. דער פּראָנט האָט זיך דערווייל אַ רוק געטון צו צפון און אויף די קאַלאַניעס אין דעם ענגליש-טערקישן פּראָנטפּאַס איז געפאַלן אַ חשד. ווער האָט די ענגלענדער אונטערגערוקט דעם פּאַרדאַכט? קיינער ווייסט נישט, נאָר ס'איז קלאַר, אַז זיי זענען חושד יידן — אַט פּונקט, אַ שטייגער, ווי דאָס וואַלטן טערקן געווען, נישט קיין ענגלענדער. מעג מען חושד זיין מענטשן, וואָס מע איז זיי געקומען אויסלייזן...

אין פּתח-תּקוה האָט מען זיך געגרייט אויפצונעמען די קאַמיסיע און צוגעגרייט אַלע רעדעס. לכּבוד דעם יונגן ראַטשילד האָט מען גאַר אַ באַ-זונדערע רעדע אַנגעגרייט צוליב זכות-אַבות. אָבער אין דער לעצטער מינוט האָט די קאַמיסיע אַפּגעלייגט די נסיעה, די רעדעס זענען געבליבן נישט-געהאַלטענע און אַנשטאַט דעם האָט די קאַלאַניע זוכה געווען צו אַ גירוש. גראַד דאַרף פּתח-תּקוה שטעקן אין מיטן פּראָנט, האָט מען גענו-מען טרייבן — אַט פּונקט, אַ שטייגער, ווי דאָס וואַלטן טערקן געווען, נישט

קיין ענגלענדער. וואָס איז? זיי ווייסן גאַרנישט, די ענגלענדער, אַז זינט דער באַלפור-דעקלאַראַציע זענען אַלע יידן מיט זיי?

פרעג היינט, פרעג מאַרגן — ייִדישע פּורן האָבן זיך אַוועקגעשלעפט אין גלות, און אַראַבער אויפן וועג האָבן כיטרע געשמייכלט, און פּון יפוּ ביז ירושלים האָט זיך געטראָגן אַ קרעכץ פּון שטילער אַנטווישונג, אַן אוראַלער קרעכץ, און וויצמאַן, אַ צעטראַגענער, איז אַרומגעלאָפּן און אַיינגעטענהט מיט די הויכע און נישט גאַר הויכע מיליטער-לייט — גאַר גאַרנישט: ייִדישע פּורן האָבן זיך אַוועקגעשלעפט אין גלות.

— מלחמה, — האָט מען אים העפלעך אינפאַרמירט, ווי ער גופא, אַ שטייגער, וואָלט גאַרנישט געוויסט דערפּון. — מלחמה...

זיי האָבן רויק גערייכערט די פּייקעס און אַט די רויקייט פּון הויכגע-שטעלטן זעלנער־וואַרג, וואָס האָט איצט אַנגעפירט מיטן לאַנד, האָט אַנגע-וואַרפּן אַ פּחד. וויצמאַנען האָט זיך רק געדאַכט, אַז אַט וועט עפעס אַרויס-שווימען אַזוינס, וואָס וועט אים — דעם הויפט-שותף צו באַלפורס דעקלאַ-ראַציע — איין מאַל פאַר אַלע מאַל מאַכן צו נישט. אומזיסט האָט ער זיך פאַררופּן אויף לאַנדאַן. דאָ האָט געהערשט דאָס קריגסגעזעץ. באַלפור? דאַונינגס-סטריט? אומזין.

אים האָט זיך רק געבאַמבלט פאַר די אויגן יענץ יידל, וואָס ווייסט, אַז ער איז פּון מאַטעלע. שאַ, אַט וואַרפט ער דאָך מיטן קליינעם טויטן הענטל, ווי מיט אַ שטיינדל:

— אַז איד האָב דאָך באַלד געזאָגט... אַוודאי, אַז היימקע עוורס ווערט אַ מאַכער! ווער עס קען אים נישט... אַז קיין פּראַפעסאָר איז ער אויך נישט... וואָס זאָגט איר? כעמיע? אייסיך, כעמיע-שמעמיע... פאַרקאַכט אַ קאַשע — און וואָס? אַ קו איבערן דאָך... אַז ער איז דאָך גאַר פּון מאַטעלע איז ער דאָך...

און ער האָט בשום-אופן נישט געוואָלט צוליב טון יענעם יידליק מיט דעם קליינעם טויטן הענטל און צולהכעיסדיקן זלידנעם בערדל — אַט דעם יידליק, וואָס האָט געלעבט נאַר אין זיין פאַרשטעלונג און פּון דעסטוועגן געווען אַ שטיק ממשות.

ער האָט זיך אַוועקגעזעצט שרייבן אַ בריוו צום הויפט-קאָמאַנדיר לאַרד

ברענענדיקע ערד

אלענבי, דעם אייננעמער פון ירושלים. ער האָט צעריסן איין טעקסט, גענומען שרייבן אַ צווייטן, צעריסן דעם צווייטן, זיך גענומען צו אַ דריטן — און דערפילט, אַז ער האָט היץ. ער האָט זיך צוגעלעבט, געקוקט פאַר זיך, געקלערט, אויסגעברומט אַ רעשטל פון עפעס אַ פאַרוואַלגערטן ניגון, ווי אַ למדן ביי אַ האַרבער סוגיא, זיך אויפגעהויבן, צוגעלאָפן צום טיש און ווידער גענומען שרייבן.

דער בריוו איז אַוועק — און וויצמאַן האָט זיך געריכט, אַז אַנשטאַט אַן ענטפער וועט ער באַקומען אַ באַפעל, ער זאָל תיכף צוריקפאַרן קיין לאַנדאַן.

ס'איז נישט געקומען קיין ענטפער, ס'איז אויך נישט געווען קיין באַפעל.

אַז ער האָט אין איינעם פון יענע טעג געטראָפן אַבראַמסאַנען, האָט ער אים געפרעגט, צי ער ווייסט נישט, וואָס מ'האַט געזאָגט אין שטאַב. אַבראַמסאַן האָט גאַרנישט געענטפערט. ער האָט אויפגעהויבן אַ פאַר אויגן, וואָס האָבן אויסגעזען ווי פאַרווונדעט, ווי ס'וואַלט אַקערשט עמעצער אין זיי געשאָסן.

דער פּראָפעסאָר האָט זיך נאָענט צוגעבויגן. אים האָט זיך געדאַכט, אַז די געשאָסענע אויגן פּרעגן עפעס איידער זיי שטאַרבן. ער האָט אַפילו צוגעלייגט אַ האַנט צום אויער. און ס'האַט אים שטאַרק געוונדערט, ווען נאָך אַ קורצן שטילשווייגן האָט ער דערהערט אַבראַמסאַנס קול:

— מע דאַרף גיין אויף אַ זיצונג.

די אויגן זענען געוואָרן, ווי פּרײַער, אויפּמערקזאַמע און באַהאַלטענע. זיי האָבן זיך ווי אויסגעהיילט מיט אַ מאָל. זיך פאַרשטעלט פאַר אויסגע־היילטע — און גאַרנישט געפרעגט.

— יאָ, — האָט דער פּראָפעסאָר אַרויסגענומען דעם זייגער, — איך אויך. מען דאַרף לויפן אויף אַ זיצונג.

נישט געווען קיין זיכערקייט און קיין רו. זיצונגען, לויפענישן און ווידער זיצונגען.

אין לאַנד איז שוין געווען דער ייִדישער לעגיאָן. ס'איז געווען אַ בן־זקונים: דער לעגיאָן איז געבוירן געוואָרן דאָן, ווען די מלחמה האָט

געהאלטן ביים שטארבן. ביי די טערקן איז געבליבן נאָר דער צפון. סײַ ווי — דער מענטש מיט דער פעסטער קינבאָק האָט דאָס זיניקע אויסגעפירט. ער האָט שוין געהאַט אַ רעגמענט פון ענגלאַנד און אַ רע- גימענט פון אַמעריקע. ער האָט געגלייבט, אַז דאָס וויכטיקסטע וואָס יידן דאַרפן זיך אויסלערנען, איז שיסן. ער האָט געטראַכט אַזוי: ווילסט ערד ? גיב בלוט. דאָס לאַנד ישראל איז אַן אומרויקס: ס'איז ערד, וואָס פלאַקערט. אַ בריק צווישן אַזיע און אייראָפּע. פון דער בריק קאָן מען יידן ליכט אַרונטערוואַרפן אין ים, אויב זיי וועלן נישט נאָכטון די גוים און נישט וועלן שיסן. צו ערשט — אַ לעגיאָן. זאָלן יידן אַרײַן אין לאַנד ווי אײַנ- נעמערס. זאָלן די אַראַבער וויסן. דערנאָך וועט מען די לעגיאָנערן איבער- לאַזן אין לאַנד — פון זעלבשוץ וועגן. וואָרעם די אַראַבער וועלן נישט שווייגן. איין פּאַלק דעם צווייטן איז אַ וואָלף. די נביאים האָבן אָנגעזאָגט דעם אייביקן שלום. דאָס וועט זײַן צום סוף פון די טעג. ניין, ס'איז נאָך נישט דער סוף. נישט די לעצטע מלחמה. און דעריבער: לעגיאָן, דערנאָך — פון דער זעלבשוץ אַרויס — אַן אַרמיי.

דאָס לעצטע בלייבט ערגעץ שוועבן צווישן אַלע אַרעמע, קיין מאָל נישט מקויים געוואָרענע חלומות וועגן ייִדישער ערדישקייט. דאָס ערשטע קומט, אָבער צו שפּעט.

מיידלעך, ווען זיי רעדן וועגן די לעגיאָנערן, באַקומען פּיכט פאַר- שוומענע אויגן און רויטע פלעקן אויף די באַקן, און געוועזענע תלמידים פון דער גימנאַזיע אין יפו, שומרים און אַרבעטערס שטייען צו צום לעגיאָן, גייען פאַרענדיקן ענגלאַנדס נצחון.

מען זינגט פּאַטעטיש „תחזקנה“, און שקאַזיש-זעלבערשיש — דאָס מאַרשלידל מכוח אַביגיל דער בריהטע. אַז מען זעצט זיך אין די מילי- טערישע צוגן אַרײַן, ווערט מען באַגלייט פון היידס, פון צוואַגנדיקע מיידלשע בליקן און — אויב מ'איז אַ היגער — פון אַ מאַמעס אַ טרער. נאָר אין מיטן דעם הידד-טומל שטייט ערגעץ אַ רויטאוויגיקער משניות-ייד, מיט אַ באַרד גרין פון טאַביק און קרעכצט:

— איי יידן, יידן! דער פעטער יענקל אייערער וועט אייך אויך אָנפּיפּן.

פעטער יענקל — דאָס מיינט ער דעם ענגלענדער. אזוי רופט אים דער עלטערער דור: פעטער יענקל.

יונגע הערן נישט אין אזעלכע טעג, וואָס אַלטע פרעפלען. נאָר אַ מיטל-יעריקער ייד אין אַ קאָפעליוש באַשליסט, אַז מען טאָר דעם אַלטן נישט פאַרשווייגן.

— רב ייד, — מאַכט ער, — איר ווייסט נישט, אַז יענקל האָט געשלאָגן יעקען און גיט אָפּ דאָס לאַנד יאַנקעוון?

— איך ווייס, — מאַכט דער אַלטער, — אַוודאי ווייס איך. יאַנקעוון איז יאַנקעוון און עשו איז עשו.

— ענגלאַנד איז נישט עשו, — בייזערט זיך דער ייד אין קאָפעליוש. — איר זענט אַן אַלטער עובר-בטל.

דער אַלטער קרעכצט.

— אַוודאי, אַז יאַנקעוון אַליין גייט ווערן עשו — איז שוין ענגלאַנד נישט עשו. אַוודאי.

— איר מיינט, — לאַזט יענער נישט אָפּ, — אַז אַלע וועלן קרעכצן און שמעקן טאַביק. נישקשה, רב ייד, שמעקן פּולווער איז אויך עפעס.

— זאָג איך אייך, — ווערט דער אַלטער נישט נתפעל, — אַז שמעקן טאַביק איז טאַקע גלייכער.

אויף דעם זקנס פנים ווייזט זיך אפילו, ווי אַ דין שלענגל אין טרוקן גראַז, עפעס, וואָס האָט די ענלעכקייט צו אַ שמייכל. איז עס אַ שמייכל איבער יעקבן, וואָס רעדט זיך איין, אַז ער וועט אויך ווערן עשו?

פון צוג אַרויס טראַגט זיך געזאַנג:

אַביגיל בת-החיל, —

מזל-טוב, — ילדה.

— האַסטו דיר אַ מזל-טוב, — קרעכצט דער אַלטער.

פון מיליטערישן צוג אַרויס טראַגט זיך:

היאורה השליכתו,

לא רצתה גדלו — —

— אַ ממזר גאָר? — ערגערט זיך דער אַלטער. — אזוי גאָר? טאַקע

דער אמתער מזל-טוב! אַ ממזר!

— רב י"ד, — ווערט שוין דער מיטן קאָפּעליוש ביז אויף אַן אמת, — טאַמער איז אַ יושר איר זאָלט אַהיימגיין? זיך צערעדט — ווי מע זאָגט אַ מאָל בני אונדז אין ירושלים — פאַר פּייער און פאַר וואַסער, פאַר טבריהר און פאַר צפתער!

— ווער זאָגט דען? נאָר גלאַט — יידישע יונגע-לייט זאָלן זינגען אַזעלכע לידלעך! מוזל-טוב, אַ ממזר!

אַבער אים, דעם לעגיאַנער דאָרט אין צוג, אַזאַ איינעם, וואָס האָט געטרעמפּעוועט ערגעץ אין קאַליפּאָרניע, חלומט זיך, אַז נאָכן אָפּדינען באַקומט ער זיין שטיקל ערד, געמט זיך אַ מיידל פּון אַ קאַלאַניע און שטעלט אויף אַ דור. אָט די נאַענטקייט פּונעם ווייב און פּון דער ערד, — ווייב און ערד, ווי טיילן פּון איין און דער זעלביקער זאָך, — וועט זיין אַזוינס, וואָס איז נישט געווען פּון זינט די תּנך-צייטן אָן. זאָל מען צוליב דעם נישט איינשטעלן דעם קאַפּ? איז עס נישט ווערט די, וואָס וועט צום יידישן מאַנסביל דאָס נייע קינד געבוירן, — דאָס קינד, וואָס אַ פּאַלק וואָרט דורות דערויף, קוקט זיך די אַלטע אויגן אויס וואָרטנדיק? איי, זינגט זשע, קינדער, זינגט זשע. אמת. די אַביגיל פּונעם לידל האָט ס'קינד אין וואַסער געוואָרפּן — נישט געוואָלט האָדעווען. אַ ממזרל, געבער, געווען, — אַ מלחמה-ממזרל...

האַיע-אַראַ הישלי-כאַטן,

לאַ ראַצ-טאַ גאַד-לאַ — — —

דערפאַר אַבער, אַז די מלחמה מיטן טערק וועט געמען אַן עק... יאָ, אַז די מלחמה וועט זיך אויסלאָזן — וועט שוין רעכט זיין. וואָסער וועט מען אויף עפעס בילכערס דאַרפּן, ווי אויף אַרײַנוואָרפּן ממזרימלעך. אַביגיל וועט זיך פּרייען מיט איר קינדעלע — הימל און ערד וועלן זיך מיטפּרייען. אַ שיינער נאַמען, ווי? אַ-ווי-גאַ-איל...

וואָרטן זיי נישט, די קעניגלעכע שיסערס, גייען העלפּן דעם ענגלענ-דער פּאַריאַגן דעם אָפּטרעטנדיקן טערק ביז העט אַרויף צו, ביז אויסער די גרענעצן... קעניגלעכע שיסערס — אַזוי הייסן זיי. דער מענטש מיט דער עקשנותדיקער קינבאַק און דער אַ ביסל אַרויסגערוקטער אונטערשטער ליפּ, זשאַבאַטינסקי, האָט אַן אַנדערן נאַמען געוואָלט: מפּכי! נאָר מאַלע וואָס

ער האָט אַלץ געוואָלט... אַבי שוין נישט ציון-מולאיזל-קאַרפּוס... ברוך
שהחיינו וקיימנו... מזל-טוב!

וואָס וואָלט אַ פּרעמדער געקאָנט פאַרשטיין אין אַט דעם ווונדערלעכן
פּלאַנטער פון חלום און הילפּלאַזיקייט? אַ לעגיאָנער וויל קויפּן פאַר זיין
בלוט אָן אייגן שטיקל ערד, קאַלאָניסטן גייען מיט מעמאַריאַלן צום יונגן
ראַטשילד, ער אַליין, מאַיאָר דזשעמס, לערנט זיך העברעיִש, יידן, פּראַ-
יעקטן-מאַכערס, פּאַרפּאַסן פּעק מיט פּראַיעקטן פאַר דער קאַמיסיע, און
דער וואָס שרייבט זיך אונטער: בכבוד רב— אליהו הנביא, וויל איר דווקא
אויסזאָגן, דער קאַמיסיע, וווּ משיח געפינט זיך. נאָר צי ווייסט ער, אַז
משיח איז גאָר ביי די טערקן אין די הענט? ער איז נאָך אַלץ אין דמשק,
אין געפּענגעניש, און קיין געלט אויף אַנציינדן די דרייצן ליכט האָט ער
נאָך אַלץ נישט.

— ציון שממה תּשאה, — טענהט ער מיט הפּטורה-ניגון — וויסט וועט
זיין דאָס לאַנד, מיין לאַנד. די ניין וואָלפּישן, וואָס ליגן אין די ניין יאָרות,
וועל איר אַינשולעפּערן. און איר וועל שטיל מאַכן דעם הונט, וואָס הייסט
בלאָדן. תּא חזי — קום און זע: בלויז איר וועל הערשן ביום ההוא —
אין טאָג, ווען עס וועט קומען „הוא“. און וואָס איז הערשן? תּפילה איז
די הערשאַפט, זאָגט גאָט. אין יענעם טאָג וועל איר אויסטון מיין צילינדער
און וועל אַנטון מיין קרוין. און וואָס איז מיין קרוין? שטילקייט איז מיין
קרוין. די טויטע וועל איר נישט אויפלעבן און די לעבעדיקע וועל איר
אַרויסטרייבן. צו אַ שרץ איז געוואָרן דער מענטש. איר דאַרף נישט דעם
טערק און איר דאַרף נישט דעם ישמעאל און איר דאַרף נישט דעם ענג-
לענדער און די יידן, וואָס באַגערן מיך נישט, דאַרף איר נישט. איר
דאַרף נאָר דיר, זאָגט גאָט, און אַ קליין געזינד רעכטפאַרטיקע, און תּפילות
צו מיר, און דרייצן ליכט פּמנין אַחד. שענקט מיין קנעכט אַ נדבה, זאָגט
גאָט. שענקט אַ נדבה אויף דרייצן ליכט!

נאָר קיינער שענקט נישט. די פּאות באַמבלען זיך יתומדיק, די קאָ-
פּאַטע רייסט זיך אַלץ מער, בלויז דער שבתדיקער צילינדער זיצט אויפּן
קאַפּ אויבן אָן — אַ גלאַנציקער רייטער.

דאָס גיין און צוואַנציקסטע קאָפיטל

אינטערמעצאָ, אַדער מאַלאַריע אין לעגיאָן

אויף אַבויעין, אַ חרוב־געוואָרן אַראַביש דאָרף, וואָס דינט ווי אַן אַבסערוואַציע-פּונקט פאַרן לעגיאָן, איז אַראַפּ די נאַכט. אין דעם באַרגדאָרף געפינט זיך איצט אַ פּלוטאַן זעלנערס, וואָס איז פאַרבונדן דורך אַ פעלד-טעלעפּאָן מיטן לאַגער פון באַטאַליאַן.

די נאַכט איז שטיקנדיק הייס, שוועבלדיק, פול מיט שטערן, שאַטנס און מאַלאַריע-מאַסקיטאַס. די וואַכפיקעטן זענען שוין צעשטעלט, זעלנערס פון לאַגער האָבן געבראַכט צו פירן אויף אייזלען געווער, כינין פאַר מאַלאַ-ריע-קראַנקע, באַנדאַזשן.

אויבן, אויפן צווייטן שטאַק פון גרויסן פּוסטן עפענדישן הויז, וווּ דער פּלוטאַן שטייט איין, ליגט אין מאַלאַריע-פיבער אַ סערושאַנט. ער רעדט פון היץ, רעדט נאָך אַנאַנד, טענהט אייליק און געדיכט. ער רעדט מיט צוגעמאַכטע אויגן, מאַכט מיט די הענט, לאַכט זיך צייטנווייז פּונאַדער און רעדט ווייטער. אַט רופט ער שטיל און מיט די לעצטע כוחות: דאַן! אויף דר'ערד זיך לייגן! אויף דר'ערד! און אַט זעצט ער זיך אויף אויפן געלעגער, די אויגן אַלץ נאָך צוגעמאַכט, און לאַזט אַרויס האַפּערדיק אַ באַפעל: פאַרויס!

דער קאַפּ זינקט מאַכטלאָז צוריק און ברענט צוזאַמען מיטן קישן. עפעס אַ משוגענער שטערן האַט זיך איינגעעקשנט, האַט זיך אַוועקגעשטעלט פאַר דעם אַפענעם פענצטער און לאַזט קיין אויג נישט אַראַפּ פון דעם קראַנקן. אַ מינוט ליגט דער חולה שווינגנדיק. ער גיט זיך קיין ריר נישט, ווי ער וואַלט מער נישט געלעבט. נאָר אַט גיט ער זיך אַ וואָרף ווי אַ האַלב אַפּגעשאַבענער פיש, עפנט די אויגן און דערזעט דעם שטערן, וואָס שטייט פאַרן פענצטער.

ער פאַכעט מיט דער האַנט, וויל דעם שטערן אַפּטרייבן, נאָר יענער לאַזט זיך נישט.

— ווער דאָרף דיך? — שרייט דער קראַנקער. — וואָס ווילסטו?

ברענענדיקע ערד

— דאָ, — ווערט דער שטערן רעדעוודיק, — איז אַ מאָל געווען
אַ האַרעם.
— מען האָט מיר געזאָגט. איך ווייס.
— מיין נאָמען איז סולייקאַ. די שענסטע געווען פון דעם האַרעם.
איצט בין איך אַ שטערן.
— אַ בהמה ביסטו, נישט קיין שטערן! זיך אוועקגעשטעלט קוקן!
— איך קוק, וויל איך בין פאַרליבט אין דיר. קום צו מיר, טייערער,
קום צו מיר!
— אַהאָ! אשת פּוטיפרע כהן און! איך וועל מיך נישט לאָזן! איך בין
יוסף הצדיק. מיט קיין גויעס שלאָף איך נישט. אַ פּלה וואָרט אויף מיר,
אַ פּשרע פּלה, אַ יידישע טאַכטער.
— קום און ליג מיט מיר, — טענהט ביבליש דער שטערן מיט סולייקאַס
גאַלדענע ברעמען.
— איך וויל נישט, — וואָרפט זיך פון היץ דער קראַנקער. — איך
וויל נישט. גענוג זיך אַרומגעשלעפט מיט אַזעלכע ווי דו. גענוג געווען
הפּקר. טראָג דיך אָפּ! פאַלשער שטערן, פינצטערער שטערן, איך וויל נישט.
מיין פּלה — —
— וווּ האַסטו זי ?
— זי מוז דאָ ערגעץ זיין. אפשר אין אייבערשטן גליל, אפשר אין
אונטערשטן גליל, אפשר אין יהודה. איך ווייס נישט. צוליב וועמען שלאָגט
זיך דער לעגיאָן? צוליב איר. אַלץ צוליב דער פּלה... בואי בשלום עטרת
בעלה... מען זוכט די פּלה, זאָג איך דיר! צוליב איר איז מען אַהערגע-
קומען! צוליב איר ברענען מיר! צוליב איר איז דאָ די ערד אַזאַ הייסע!
פּני שבת נקבלה... גם ברנה ובצהלה... אפשר אין אייבערשטן גליל, אפשר
אין אונטערשטן גליל, אפשר אין יהודה. מען זוכט די פּלה. און דו טראָג
זיך אָפּ! גיי צו שעטנז, שומר הנשים! נו, שנעלער! איינס-צוויי!
דער קראַנקער טרייסלט זיך אין גאַנצן.
— דו טרעטסט אָפּ, צי ניין? אַט וואָרף איך דיר דאָס קישן אין קאַפּ.
דאָס קישן פליט אַרויס אויפן הויף, און דער שטערן — עס זאָל דאָס
אים אַנהייבן צו אַרן! אַ נעכטיקער טאַג!

דער קראַנקער וויינט פון פאַרדראָס.

פון אונטן קומט אַרויף אַ זעלנער. ער טראַגט צוריק דאָס קישן.

דער סערושאַנט קוקט אים אָן.

— אָן דער ביקס? שוין ברענג די ביקס! זעסט דעם שטערן? שיס מיר דעם שטערן. ער איז טרייף. ס'איז סולייקאָ, די האַרעם-פּרוי. ס'איז טומאה. פאַר וואָס שיסטו נישט דעם טרייפענעם שטערן, זרחי? האָ, זרחי?

דער קראַנקער קאָן נישט כאַפּן דעם אַטעם. די אויגן יאַמערן אַרויס פון דער שרפה, ווי קינדער, וואָס זענען געבליבן איבעווייניק, אין ברע-נענדיקן הויז, און שרייען, מען זאָל זיי ראַטעווען.

זרחי, — מאַכט ער צום זעלנער, — איך פרעג דאָך דיך צום וויפּלטן מאָל: וואָס וועט זײַן, אַז די פּלה וועט קומען? די אמתע מיין איך, די אמתע — דו ווייסט נישט? און ווי רופט מען זי? דו ווייסט נישט? שלאַק איינער, פאַר וואָס זאָלסטו נישט וויסן?

העט דרויסן, אין דער דושנער נאַכט, הילכט אָפּ אַ פאַטרולן-שיסעריי. ס'איז אַ דראַבנע האַווקעריי, ווי הינט וואַלטן זיך דורכגעשמועסט אויף ביל-לשון.

— צוליב איר שיסט מען! פון איר כבוד וועגן! פאַרשטייסט נישט, וואָס מען רעדט צו דיר, זרחי! נעם צו דעם שטערן, פּראַ-אַדם!

אונטן אין הויף זיצן לעגיאַנערן בײַ אַ פּײַער. איינעם האָט זיך דער-מאָנט אוקראַינע און ער צעגיסט זיך: „ניע כאַדי, הריצו“, אַ צווייטער ציט אַ לאַנדאַנער גאַסנלידל און אַ דריטער פאַלט אַרײַן מיט אַ ימים-נוראיים-דיקן „אדם יסודו מעפר וסופו לעפר“.

דער קראַנקער האַרכט אויף.

— צוליב וועמען זינגט מען? צוליב איר. צוליב וועמען בין איך קראַנק? צוליב איר. מע שיסט צוליב איר, מע זינגט צוליב איר, מען קרענקט צוליב איר. אָבער וווּ איז זי, זרחי? אין גליל? אין דרום? וואָס וועט זײַן, אַז זי איז נישטאָ אין ערגעץ? טאָ צוליב וואָס איז מען אַהער-געקומען? צוליב וואָס שיסט מען? צוליב וואָס קרענקט מען? צוליב וואָס לעבט מען? צוליב וואָס פּגרט מען?

דער קראנקער גראַבט איין דאָס פנים אין קישן און העשעט זיך פונאַנדער.

דאָס דרייסיקסטע קאַפּיטל

דער וונדער אין די בערג

דער מישפט איבער בוועזן איז קיין מאָל נישט פאַרגעקומען. פון מילי-טערישן געריכט האָט אים געראַטעוועט דער דאָגמעה-אַפיציר, זיין פראַצעס האָט מען איבערגעשיקט צום קרוינגעריכט אין סטאַמבול און דערווייל איז ער געזעסן אין דמשקער תפיסה. מ'האָט פאַרגעסן אָן אים. די טערקן האָבן געהאַט גרעסערע דאגות.

דערנאָך האָט מען זיך יאָ אָן אים דערמאָנט און מען האָט אים, צוזאַמען מיט דעם משיח אין צילינדער, געלאָזט פירן קיין סטאַמבול. אויך אים, דעם משיח, האָט געזאָלט מישפטן דאָס קרוינגעריכט. דאָס שטאַנדגעריכט האָט אים באַפרייט, ווייל עס זענען נישט געווען קיין באַווייזן. אַ חשד איז פון דעסטוועגן געבליבן — און אַ גרויסער: דער מענטש האָט דאָך עפעס גערעדט פון הערשאַפט און פון אַ קרוין.

דער משיח איז קנאַפּ וואָס נתפעל געוואָרן. סטאַמבול? מהיכי-תיתני. ער האָט דערין געזען אַ גרויסן רמז. ער האָט געמאַכט אַ קונציקע גימטריא אויף איסטאַמבול און האָט נאָך אַ מאָל געלאָזט וויסן, אַז ער וועט קיינעם סיני ווי נישט אַרײַנלאָזן אין לאַנד פון זײַן הערשאַפט. ער דאַרף נאָר צוריקקומען קיין ירושלים און זיך צוריק אַרײַנציען אין זײַן הייל צווישן די קברים פון די סנהדרין. אַז די צײַט וועט צײַטיקן, וועט ער די הייל פאַרלאָזן און וועט שטייגן אויפן הר-הויזתים. אויפן זעלביקן אָרט, וווּ דער פאַלשער מלך ווילהעלם, אָן אַפּשפּראַץ פון די מלכי-אדום, די מלכי-תוהו, האָט געלאָזט אויפריכטן זײַן געביי, וועט ער, דער וואַרהאַפטיקער מלך, אויפ-שטעלן אַ הויז צו הערשן זײַן הערשונג דורך תפילה. און די טײַטע, וואָס ליגן אויפן הר-הויזתים, זיי זאָלן אים נאַכגיין טאַג און נאַכט און בעטן

רחמים: „באקלייד אונדז“ — וועט ער קיין גוף נישט געבן בשום־אופן. מע דארף נישט. אין בן־דוד בא אלא פשיכלו נשמות מן הגוף. גאט וויל זיך אפרוען פון דעם מענטש, ווי עס שטייט: חדלו לכם מן האדם.

די זעלנערס האָבן זיך איבער אים לוסטיק געמאַכט, געריסן אים ביים בערדל און געזידלט מיט ניבול־פה־רייד. אויך זיין צילינדער איז געווען אין גרויס געפאָר. ווען בועז האָט זיך געפרוּווט פאַר אים איינגעשטעלן, האָבן זיי זיך אַ נעם געטון צו בועזן אויך. נאָר בועז האָט זיך פונקט אַזוי לוסטיק געמאַכט איבער די זעלנערס, ווי זיי איבער אים. ער האָט געלאָכט און זיי צוריקגעשטופט אַזוי היימיש און אַן בייזקייט, אַז זיי האָבן באַלד דערשפּירט, די זעלנערס, עפעס קלעפט זיך צו דעם מענטש קיין ביין נישט, עפעס שפּרינגט עס פון אים אַפּ צוריק. אין זיין זכות האָבן זיי צו רו געלאָזט אויך דעם מענטש אין צילינדער.

מיט אַ מאָל האָט דער מענטש אין צילינדער אַ וואָרף געטון צו בועזן:

— זאָג די ערלים, אַז זיי זאָלן אונדז פּרייַ לאָזן. ווי עס שטייט: מוציא אסירים חפשי.

אַ המצאה פון אַ ייד אַ משיח! וואָס הייסט, ער וועט זאָגן? ס'איז עפעס געווענדט אין זיין זאָגן? נאָר באַלד איז אים איינגעפאַלן, בועזן, אַז אין תוך איז עס גאַרנישט אַזוי קרום. אַדרבא, פאַר וואָס טאַקע נישט? און ער האָט זיך אַוועקגעשטעלט, בועזן, און אַוועקגעלייגט פאַר די זעלנערס אַ דרשה. צו ערשט האָבן די זעלנערס נישט געוואָלט הערן, געשריגן, געלאָכט, געשפּיגן, געדראָט מיט די ביקסן, נאָר אַז זיי האָבן געזען, ווי ווייניק דאָס גייט אים אַן, האָט זיך נייגער באַוויזן אויף די האַרטע זעלנערישע געזיכטער. אונטער די שאַרבנס האָט זיך, קענטיק, אַ ריר געטון עפעס. בועז האָט די מענטשן מיט די ביקסן געגעבן צו פאַר־שטיין, אַז עס לוינט נישט דאָס עסק. ס'איז אַ יושר צו לאָזן אים פּרייַ, אים און דעם אין צילינדער. ווער וועט קאַנטראַלירן? ס'איז אומעטום אַ מהומה. נאָך אַ ביסל — און די מלחמה איז פאַרשפּילט, און אויב עס וועט זיין אַ טערקני — וועט עס זיכער נישט זיין די זעלביקע, וואָס ביז אַצינד. צייט צו וואַרפן דאָס זעלנעריי. צו וואָס שלעפּן זיך קיין סטאַמבול, אַז בסך־הכל

איז גלייכער, זיי אליין זאלן אויך מאכן פליטה? מ'וועט זיי דען טון עפעס?
איידער וואס וועט שוין זיין נאך אלעמען. זיי וועלן זיך נישט דארפן אויס-
באהאלטן אפילו.

די זעלנערס האבן איינגעזען, אז דער מענטש איז בפירוש גערעכט.
זיי האבן פריי געלאזט די ארעסטאנטן און זיך אליין האבן זיי אויך
באפרייט. מיט די ביקסן אין די הענט זענען זיי אוועק אויסזוכן דאס
אייגענע דארף, ווייב און קינד, אלטע טאטע-מאמע. קיינער האט נישט
אפגעשטעלט, קיינער האט נישט געפרעגט. ס'האבן זיך דערנענטערט די
לעצטע טעג פון דער אימפעריע.

דער ייד איז צייליגער האט זיך אויסגעגלייכט, אויפגעהויבן די האנט
ווי צו א באפעל און קורץ געזאגט:

— איך גיי קיין ירושלים.

און ער איז נעלם געווארן.

בווען האט אוועקגעוואנדערט, זיך געלאזט צו פוס ארץ-ישראל צו,
ווי געטאגט נישט גענעכטיקט. און גארנישט: זאל דאס איינעם איינפאלן
אים אפצושטעלן אויפן וועג. די לופט אליין האט אים אויסבאהאלטן פאר
א שלעכט אויג. מען האט אים יא באמערקט און נישט באמערקט. איבע-
ריקנס, ער האט די ארעסטאנטן-קליידער געטראגן אזוי, אז זיי האבן גאר-
נישט אויסגעזען ווי ארעסטאנטן-קליידער. זיין יונגע שלאגקע פיגור האט
ארויסגעבליט פון די קליידער ארויס. אט די בלענדיקייט האט זיי געמאכט
לייכט און לופטיק, עפעס ווי ס'וואלט זיי וויל געווען איינצודעקן אזא
פיגור. א פאר ליר צידה-לדרך האבן אים מיטגעגעבן די זעלנערס צום
צייכן פון זייער צופרידנקייט מיט זיין דרשה. איז ער געגאנגען אויף גאטס
באראט, אונטערגעפייפט און געזשמורעט אויגן אויף דער זון, ווי א קאץ,
וואס האט געווינטערט אין א קעלער און איז לפבוד פריילינג ארויס אויף
דער ליכטיקער שיין.

אזוי האט ער געוואנדערט, זיך אויסגעמישט מיט גאטס באשעפענישן,
געווען איינס מיט דער וועלט און די וועלט האט אים דורכגעלאזט.

א בלינדער בעטלער איז געווען אויפן וועג מיט א טעלער אין האנט.
זיין פנים, אויך א טעלערדיקס, איז געווען געדיכט באזעצט מיט פליגן.

זיין פנים איז געווען הפקר — הפקר צו פליגן, צו זון, צו ווינט, צו וואס עס זאל נישט זיין. אויך בועז האט זיך געפילט בלינד, הפקרדיק און צו גלייך באשיצט דורך אומגעזעענע פוחות.

ס'איז געווען א מעטאל-געלער שטילער פארגאכט, ווען ער האט זיך דערזען צווישן די בערג פון גולן. דער ווינט האט קוים געשאַרכט צווישן הייכע דערבערדיקע קרייטעכצער, ווי אַ חיה אויף דער לויער, וואָס שפירט אויס דעם קרבן, גרייט צום שפרונג פון פארציקונג. דערנאָך האָט דאָס אריער פאָרנומען אַ געזאָנג פון דער טיף. דאָס האָבן געזונגען נישט מענטשן, נישט פייגל: ס'האָבן געזונגען קוואַלן אין אַ טאַל. דאָס געזאָנג האָט איינ-געוויגט די בערג. ס'איז געווען אַ ליד, וואָס די ערד האָט געזונגען אירע ריזן צום שלאָף. די מעטאלענע געלקייט איז מיט אַ מאָל געוואָרן טונקל-בלוי, ווי אַן אָפּגרונט. די לבנה איז אויפגעגאַנגען מיט אומגעריכטיקייט, ווי אַן אומגעזעענע האַנט וואָלט אַרויסגעכאַפט פון שייד אַ שווערד פון פּייער. אַ רויטע ליכטיקייט האָט אָפּגעגאַסן די בערג, יאָטששערקעס האָבן זיך דורכגעוואָרפן און נעלם געוואָרן, ס'האָט געלעכטערדיק געוויינט אַ היענע, די הייכע דערנער האָבן שטיל געקלעטערט אַרויף צו — און בועז זאָלקינד נאָך זיי.

זיין פוס האט ווידער געטראָטן אויף ארץ-ישראל-ערד. ער איז געווען מיד און הונגעריק, נאָר די שווערד פון פּייער האָט גערופן אַלץ העכער און ער איז נאָכגעגאַנגען די טונקעלע דערנער-שטרויכן, געזוכט דעם וועג צו אַ מענטשלעכן יישוב.

אונטער דער פּייערדיקער שווערד האָט זיך באַוויזן אַ באַוועגלעכער שאַטן. ווען בועז האָט גענומען אַרויפרופן צו אים, האָט דער שאַטן אַ ציטער געטון און געוואָלט אַנטלויפן. אָבער אין בועזס קול איז, משמעות, געווען אַזוינס, וואָס האָט דעם שאַטן פאַרהאַלטן. אין בועזס „מין-האַדאָ" איז געווען אַזוי פיל הייטערע היימישקייט, אַז דער שאַטן האָט, ווי אַ פאַר-פישופטער, זיך געלאָזט גיין באַרג-אַראָפּ.

אַ יונגע בעדווינערין האָט אים אַנגעקוקט האַלב-לאַכנדיק, האַלב-דערשראָקן. זי האָט ווייך געקייט עפעס אַ נאַסן באַרגוואַרצל. איר קאַפּ איז געווען אַרומגענומען מיט אַ שנור מטבעות, די לאַנגע אויעררינגלעך האָבן

אָפגעשלאָגן מיט לבנה, די ציין האָבן ווייס אַקעגנגעלויכטן און נאָר אונטער די ווייסע האָבן זיך אויפגעהאַלטן ציטערדיקע שאַטנס.

ביין איצט האָט זי פאָר דעם פרעמדן מער נישט מורא געהאַט. זי איז אַראָפּ צו אים, ווייל זיין קול האָט אַ קלונג געטון אין אירע אויערן ווי גוט גאַלד, און איצט האָט זי דערפילט אַ מילדע לייכטקייט, ווי בעתן באַדן זיך, אַ לייכטקייט, וואָס האָט אויף איר געשלאָגן פון דעם פרעמדנס גע-שטאַלט ווי פרישע, שפילנדיקע כוואַליעס. זי האָט געטראָגן אויף זיך ווינטיקע שמאַטעס, און אַ האַלבער רעכטער אַרעם, ווייך און קיילעכיק ווי ביי אַ קינד, איז געווען אַנטבלויזט אין לבנה-שיין און האָט מאַט אַרויס-געלויכטן פון די צעריסענע פלאַכטעס.

— בחאיאת אַלאַ, — האָט בועז אויסגערופן. — דו ביסט שיין.

ער האָט געזאָגט, אַז ער קומט פון סיריע, אַז ער גייט צו פוס אַהיים, בלאַנדזשעט דאָ אין די בערג און זוכט אַ נאַכטלעגער.

זי האָט געטייטלט מיטן פינגער אַרויף צו. פון יענער זייט באַרג שטייען בעדויןער-געצעלטן און זי איז פון איינעם אַזאַ געצעלט.

ער האָט זיך געלאָזט גיין מיט איר אויף יענער זייט באַרג. ס'האָט אַ צי געטון מיט רויך און מיט ריח פון געפרעגלטס. הינט האָבן געבילט. געצעלטן זענען געשטאַנען קעגן איבער, ווי ווייסע שאַטנס, די פלאַכטעס אַרונטערגעצויגן.

— ווי רופט מען דיך ? — האָט ער געפרעגט.

— עזיזה.

— און איך ווער גערופן בועז. איך בין פון די יאַהוד.

— יאַהוד ? — האָט זי איבערגעפרעגט. — אַנט יאַהוד ?

אין אירע אויגן האָבן זיך איבערגעגאַסן מאַטע גלאַנצן, שנעל זיך איבערגעגאַסן און פאַרשווינדן אונטער די לאַנגע ווייסע.

— אַנט יאַהוד ? האָט זי אַלץ איבערגעחזרט.

— אַנא יאַהוד, — האָט ער באַשטעטיקט, נישט וויסנדיק אין וואָס

איר גייט.

— עסמאַ, — האָט זי אים אַנגעכאַפט ביי אַ האַנט. — הער אויס,

יאַ-בועז, מיר וועלן צוריקגיין אויף יענער זייט.

זיין נאמען אויף אירע ליפן איז געווען זיסער ווי א קוש. ער האט מער נישט געפילט קיין מידקייט, קיין הונגעריקייט, איז נאכגעגאנגען מיט איר און נאכן ריח פון איר לייב, צוריקגעגאנגען און גארנישט געפרעגט. זי האט אים געוויזן אויף א שטיין, ער זאל זיך זעצן, און אליין האט זי זיך אראפגעלאזט, זיך געלייגט צופוסנס ווי א שטילע לאם און גארנישט געזאגט. דער אנטבלויזטער האלבער ארעם האט געלויכטן מיט א בלינדן גלאנץ.

— בין איך קיין גאסט נישט? — האט זיך בועז אָנגערופן. — פאר וואס ברענגסטו מיך נישט אריין אין א געצעלט? זי האט א הייב געטון דעם קאפ צו אים, גליקלעך געשוויגן און צום סוף ארויסגעלאזט א ווארט, וואס בועז האט זיך געקאנט אַנשטויסן, אַז דאס דארף, א פנים, מאכן אזוי גוט ווי ישראָל. זי האט עס ארויסגערעדט מיט פרומער ציטערדיקער געהיימעניש-פולקייט, ווי זי וואלט עס לאנג געהאלטן אין געפאנגענשאפט, דאס ווארט, און ערשט איצט פרוהוט זי עס ארויסלאזן אויף דער פריי. בועז האט זי גענומען אויספרעגן, פון וואנען דאס ווארט נעמט זיך צו איר. דורך אירע אויגן איז, ווי א שאקאל, דורכגעלאפן א שאטן. דערנאך איז איר א טרער אראפגעפאלן אויף דער האנט. בועז האט זיך צוגעבויגן און האט איר די טרער פון האנט אראפגעטרונקען. דאס וואס זי האט אים דערציילט איז געווען נאך ווונדערלעכער, ווי אַט די גאַנצע באַגעגעניש אין די בערג. אָבער בועז האט זיך נישט געווונדערט. נישט געווען די אומגעריכטיקייט, וואס זאל אים פאַרקומען אומגעריכט. די שיינע און טיפזיניקע קונצן, וואס דאס לעבן האט אים געוויזן, האט ער אויפגענומען ווי פשוטע זאכן. ער איז נישט געווען קיין פרעגער און איז נישט געווען קיין טראכטער. דאס וואס עזיזה האט דערציילט איז געווען אַן אמת, נאָר דער אמת האט אויסגעזען ווי א קינדער-מעשה. פאַראַן אַזעלכע אמתן. זיי ווייזן זיך אָבער נאָר צו מענטשן, וואס נעמען זיי אויף ווי פשוטע זאכן. זיי האָבן פיינט צו ווערן באַווונדערט. עזיזהס פאַטער איז געווען אַ מידבר-ייד. אין מידבר פון ערב האט ער

געלעבט און איז פרי געשטאָרבן. פאָרן טויט האָט ער זי צוגערופן און דער-
 ציילט, אָז ער איז דער לעצטער פון אַ קליינעם ייִדנשטאַם, וואָס האָט
 דורות אויף דורות געלעבט אין מידבר. ער האָט איר אָנגעזאָגט, אָז ווען
 זי וועט טרעפן אַ יאהוד — זאָל זי אים זאָגן דאָס וואָרט ישראל. דערנאָך
 האָט ער צוגערופן צום טויטנבעט זיין פּרײַנד, דעם שייך, און אים באַשווירן,
 ער זאָל אים היטן די טאַכטער נאָך זיין טויט און נישט צולאָזן צו איר
 קיינעם, דען זי איז אַ ייִדן-קינד און איז געהייליקט צו איינעם פון די
 וולאָד-איל-יאהוד, וואָס מען זאָגט, אָז זיי קומען פון מערב. און אָז דער
 שייך האָט צוגעזאָגט צו טון זיין פּאַרלאַנג — האָט ער צוגעמאַכט די אויגן
 און איז געשטאָרבן. און דער אַלטער שייך האָט זי געהאַלטן ווי אַן אייגן
 קינד און זי געהיטן און געשיצט און נישט צוגעלאָזט צו איר קיינעם און
 זי האָט געוווינט מיט אים אין איין געצעלט און האָט אים געוואָשן די
 פיס. אָבער די מענטשן האָבן געמאַכט אַ גרויסע מלחמה אויפן הימל און
 אויף דער ערד. דער אַלטער מאַן האָט פּאַרלאָזט דעם מידבר פון ערב און
 האָט געוואָגלט מיט איר צוזאַמען און האָט זי געהיט פאַר אַלעם ביז און
 איז איר בייגעשטאַנען. איצט זענען זיי אָנגעקומען אַהער אין די בערג
 און דאָ האָט איר דער אַלטער געזאָגט: אין דעם לאַנד זענען דאָ די יאהוד,
 וואָס קומען פון מערב. און ער האָט איר צוגעזאָגט, אָז איידער ער וועט
 שטאַרבן — וועט ער גיין מיט איר אַראָפּ צו, נידערן פון די בערג, און
 איר אויפזוכן אַ מאַן. און זי האָט געוואָרט אויף דעם ערשטן יאהוד און
 האָט אים געזען אין הלום — און אָט איז ער דאָ.

זי איז אויפגעשפרונגען פון דער ערד און האָט אויסגעשטרעקט דעם
 קאַפּ צו דער לבנה און ער איז געשטאַנען לעבן איר און דער ריח פון איר
 ליב האָט אים דערפרישט ווי קוואַלוואַסער און ער איז צוגעלאָפן מיט די
 ליפן צו איר אַנטבליזטן האַלבן אַרעם.

און פון דער טיף איז געגאַנגען אַ רײַסיק געזאַנג. דאָרט האָט אַ קוואַל
 געזונגען — און ביידע האָבן זיך איינגעהערט: בווען זאָלקינד און עזיזה,
 די טאַכטער פון לעצטן מידבר-ייד.

דאָס איין און דרייסיקסטע קאָפיטל

דער וועג צום סוף

מיט די ענגלענדער איז אַ מאַדנע זאַך: זיי האָבן זיך ווידער אַוועק־געזעצט וואַרטן. דאַכט זיך, וואָס פאַר אַ קונץ איז צו פאַרטרייבן פון צפון דאָס ביסל געפּגרטע טערקן? איז אַבער אַזוי געשטעלט די וועלט, אַז אַן ענגלענדער אַיילט זיך נישט. אַלץ וואָס אַ מענטש, דאָס הייסט אַן ענגלענדער, דאַרף טון, איז — וואַרטן. עס איז נאַריש, ווען אַ מענטש וויל קלוג זײַן: די צײַט איז שוין קלוג פאַר אים. מען דאַרף זי נאַר נישט דאַפּינגירן, די צײַט, ווי מען דאַפּינגירט אַ פּערד אויף וועטגעיעגן.

די לעגיאָנערן רײסן זיך צו אַ שלאַכט. ערשט — עס הייבט זיך גאַרנישט אָן. דער גענעראַל־שטאַב וואַרט. און דאָ מוז מען ייִדן אין צפון ראַטעווען פון טערקישער נקמה, טערקישע תּפּיסות און בײַטשן. נאַר גיי שטעק אַן מיט ייִדישער אומגעדולד די ספּאַרטמענישע, קאַרעקטע און רוּקע אַפּיצירן און די גוט־געכאַליעטע שאַטלענדישע טאַמיס, וואָס פּוצן די ביקסן זינגענ־דיק, שפּילן פּוטבאַל און רײטן אַרום אויף די גרויסע פּולבלוטיקע ראַסנ־פּערד, ווי עלעגאַנטע דושאַקײען.

אַבער אַט האָט זיך אַ וויג געטון דאָס קליינע לאַנד ווי אַ שיפל אין מיטן ים: עס גייט אַן אַטאַק — אויף שומרון און דעם גליל. אַלטע בערג, פאַרשלאַפּענע גליתן, כאַפּן זיך אויף. צעבונטעוועטע טאַלן שיסן. דערשראַ־קענע הימלען אַנטלויפן.

קײנער ווייסט נישט, אַז די נייע אַפּענסיווע האָט צוגעאַיילט מאַיאָר גבריאַל אַבראַמסאָן, דער שפּיאָן. קײנער ווייסט נישט, ווי לאַנג ער האָט געדאַרפּט אײַנטענהן אין גענעראַל־שטאַב, ביז ס'איז אַנגעשטאַנען דער טאַג, ווען ער האָט געקאַנט מיטנעמען זײַן אַלטן וועגווייזער יאַזעפּוס פּלאַוויוס און זיך אַוועקלאָזן מיטן בריטישן מיליטער אַרויף צו, צפון צו. עס וואַלגערן זיך אויף אַלע וועגן צעבראַכענע מיליטערישע וועגענער, אַוועקגעוואַרפּענע ביקסן, נבלות פון דערשטאַכענע פּערד. עס אַנטלויפן די טערקן און אַנטלויפנדיק צינדן זיי אונטער דאָס גראָז. שוואַרצע רויכ־

וואלקנס שלינגען זיי איין מיט זייערע הונגעריקע שקאפעס און לעכער-דיקע הארמאטן, וואס האבן א פנים פון פורים-קוילעטשן. דייטשע זעלבערס לאזן זיך נעמען אין געפאנגענשאפט, שעלטן ווילהעלמען מיט טויטע קללות. שטויב און פייער. עס רייטן אריין אין אראבישע דערפלעך פארשטויבטע שאטלענדישע רייטערס, זוכן טערקן און דייטשן, בעטן וואסער. די בראנד-זענע געשניצטע פנימער פון די אינדיער לאכן צו קינדער און צו פרויען. די אינדיער רייסן זיך אן דום-בלימלעך און קוועלן, טרינקען זיך אן מיט ברונעם-וואסער און קוועלן, עסן ציגנפלייש — און קוועלן. נאך אז זיי טרעפן ערגעץ אן אויף א טערק, וואס וואלגערט זיך ביים וועג אין א קאלוזשע בלוט און קאן אלץ נישט אויסהויכן די נשמה, גיבן זיי אים מיט די ביקסן א לעצטן טראסק איבערן שארבן.

אויך אבנר פעלט נישט אין דעם גרויסן קאך. דער קעפטן רייט אויף זיין פערד, רייט האפערדיק, די זון לויפט אים נאך, האלט צו דאס פערד ביים ציימל. ער רייט צפון צו, אבנר, אין די שפורן פון אנטלויפנדיקן מיליטער. גבריאל רייט דערבעבן.

— קעפטן, — שפאסט ער פארדראסיק, — ווי פילסטו זיך, קעפטן, אין געזונט? און דיינ געוויסן? אויך געזונט?
— מאפסוד. ווערי וועל. אדרבא.

— און מ'זיין געוויסן האט היץ. מ'זיין געוויסן הערט נישט אויף צו פליידערן: שלום, לאה, עמרם, אפרים... עמרם, לאה, אפרים. שלום... דער-נאך פרעגט עס: ווו האסטו אהינגעטון די איבעריקע עתליתער, די גרויע זעלבערס? ווייסט כאטש ווו זייער געביין איז אהינגעקומען?

— איך אויף דיינ ארט וואלט אים געענטפערט: רעכט, געערטער דזשענטלמען, דאס נעמט זיך אלץ דערפון, וואס איך האב געהאט טע-אריעס.

— איז עס זיכער אזוי?

— זיכער.

— פון וואנען ווייסט מען דאס?

— מען ווייסט.

- די מענטשן אָן די טעאָריעס ווייסן אַלץ, אַ ? די מענטשן אָן די טעאָריעס מוז זייער גוט זײַן.
- פאַר וואָס נישט ? אַ מענטש איז דערויף געבוירן, עס זאָל אים גוט זײַן.
- אויך דאָס איז זיכער ? טאָ נאָך וואָס איז געבוירן געוואָרן לאה ? אַז מען זאָל זי פאַרפּײַניקן ? און פון וואָנען נעמען זיך יסורים ?
- אַ שעדלעכע פּראָגע, מעידזשער.
- אַ שעדלעכע ?
- ווייל אַז מען פרעגט זי — פאַרקלענערט מען נישט די יסורים, נאָר מען מערט זיי.
- דאָכט זיך, דו האָסט אַרויסגעזאָגט עפעס, וואָס זעט אויס ווי אַ געדאַנק. אָבער אין אַלגעמיין ביסטו אַ בראָווער קעפטן און דו דענקסט נישט. אמת, דו דענקסט נישט ?
- דאָס לאָז איך איבער פאַר די גרויסע לײַט, — האָט אַבנר צוריק־געשטאַכן. — פאַר די גבריאַלס און די ענלעכע.
- און דאָך ווייסטו זאַכן, וואָס די גבריאַלס ווייסן נישט. זאָג מיר : יידן וועלן אַ מאָל זײַן אַ פּאַלק אָדער נישט ?
- זיי זענען שוין איצט אַ פּאַלק.
- פעסטגעשטעלט ?
- פעסטגעשטעלט.
- און ווי איז אין אַלגעמיין ? איך מײַן : אין סך־הכל ?
- אויסגעצײכנט.
- אַבנר האָקט אָפּ, קוקט נישט מער אין זײַן ברודערס זײַט, רײַט האַפּערדיק און האָט הנאה, וואָס הויך איבער אים פּלײַען, ווי גרויסע שטאַ־לענע קראַען, ענגלישע עראַפּלאַנען.
- סופּות־צײַט פאַרנעמען די ענגלענדער עפּולה, וואָס הינטער חיפה. באַלד דערנאָך פּאַלט חיפה אַליין. טערקײַ האָט אַפּגערוימט דעם גאַנצן צפּון. ירושלים שטורעמט. אַלץ איז אַרויס אויף דער גאַס. פענער פּלאַטערן, ווער עס קען זינגען — זינגט, ווער עס קען פּידל שפּילן — פּידלט, אַ צווייטער טרומײַטערט, אַ דריטער פּויקט און אַלע טאַנצן. עס טאַנצן קאַפּע־

ליושן מיט שטריימלעך, חלוקה-לייט מיט לעגיאנערן, און עס שטרעמט פון הויף און טויער, עס פלייצט איבער גאס און געסל, און רעדנערס האלטן רעדעס, און חסידים פון פולל אונגארן, מיט לולבים אין די הענט און פלעשלעך בראָנפן, זינגען פורימדיק. אָן אַלטער ייד רייט אויף אַ פּערד, ווי מרדכי הצדיק, טרינקט פון פולן פלעשל און זינגט צום גראַם ווי אַ מאַר-שעליק. ביז העט ביי נאַכט קאַכט אַזוי ירושלים.

דערנאָך קערן זיך ביסלעכווייז אום די פאַרטריבענע און פאַרוואַגלטע. וועלן אויך עמרם און אפרים זיך אומקערן ? סײַדן נאָר די ביינער זייערע. אַט איז באַפּרייט דמשק — און גבריאַל איילט אַהין, לאַזט ברענגען די ביינער קיין ראַשוו-לציון. עמרם און אפרים וועלן האָבן איין לוויה.

צו דער לוויה קומט נישט קיינער פון דער קאַלאַניע. רויק און שטייף גלאַנצן אין זייערע אַוניפּאַרמען בריטישע מיליטערי-לייט. אַבנר וויינט אין אַ טיכל אַריין. גבריאַל קוקט זיך פּסדר אום. אַט וועט אים עמעצער אַנכאַפּן ביי דער האַנט און אַנרופּן: מערדער.

ער ווייסט שוין, גבריאַל, פון לאַנג, אַז אויך דער טאַטע איז צווישן די צוריקגעקומענע. נאָר עפעס קאָן ער אַלץ נישט פּוועלן ביי זיך צו קומען קיין זכרון און זיך זען מיט אים. ער קאָן נישט פּוועלן ביי זיך, מיט די אייגענע אויגן אַנצוקוקן די חורבות פון דעם הויז אין עתלית. ער קאָן נישט פּוועלן ביי זיך צו גיין אויף לאהס קבר.

אַבנר האַט שוין דאָרט באַוויון צו זיין אַ פאַר מאַל. ער האַט באַקומען אַן אַרדער פון לאַרד אַלענבי. ער איז אַרומגעריטן איבערן לאַנד און האַט געזוכט דעם געוועזענעם קאַמענדאַנט פון נאַזאַרעט, דעם פּייניקער, דעם סאַדיסט, ווייל ער האַט געהערט, אַז ער האַט נישט באַוויון צו אַנטלויפן און באַהאַלט זיך ערגעץ אויס. ער האַט אים געכאַפּט און צוגעשטעלט די ענגלענדער צום דערשיסן. אויף לאהס קבר אין זכרון האַט ער יאַמערדיק געוויינט. שטורמיש-יונג זענען געווען זיינע טרערן און פונקט אַזוי יונג איז געווען די פרייד איבערן אַרדער.

גבריאַל אַבער האַט מורא געהאַט פאַר עתלית ווי פאַר אַ לעצטן אורטייל. לאַנג האַט ער נישט אויסגעהאַלטן. עס איז געקומען דער טאַג, ווען ער איז איבער גוואַלד געטריבן געוואָרן קיין עתלית און קיין זכרון.

דאָס הויז. פון דער פרווֹוֹסטאַנציע שטייט פינצטער און חרוב, די לאַדנס פאַרהאַקט, דער דאָך אַרונטערגעשאָסן. די טערקן האָבן זיך גוקט געווען אָן דעם הויז, וואָס האָט פאַרצויגן אַ בעץ אַרום זיי, עס געמאַכט פאַר אַ בלינדער קאַליקע, און עס שטייט די קאַליקע אין מיטן אַ נאַקעטן זונליכט, וואָס לייגט זיך אויף די אַרומיקע פעלדער. און שטיל איז, און הויך גראָז שאַקלט זיך בית-עלמינדיק.

אים קומט פאַר, אָן דאָס הויז איז ביז, האָט זיך אַרײַנגעשלאָסן אין זיך און וויל אים לעבן זיך נישט האָבן.

— נו, זײ מוחל, — מורמלט ער. — אָט גיי איך אַוועק.

און ער שלענדערט אַוועק קיין זכרון, צום אַלטן טאַטן, וואָס איז מיט נסים אַרויס פון טערקישע הענט.

דער אַלטער קוקט נישט אויפן זון, שווייגט לאַנג און האַרטנעקיק. דערבאַך מאַכט ער פון דער זײט:

— ערשט איצט זיך מישב געווען... פיבוד-אַב!

גבריאַל ענטפערט נישט. ער קוקט אויף די ווענט, וויל דערהערן לאהס פײַנגעשריי, וואָס האָט זיי דורכגעלעכערט.

— הפקר, וואָס? — וואַרטשעט דער אַלטער. — און ווילסט גאַרנישט אַנקוקן לאהס קבר?

ער הייבט אָן דערציילן, ווי די טערקן זענען געקומען פײַניקן לאהן. רײטערס האָבן אַרומגערינגלט די קאַלאַניע, מען האָט אים געשמיסן, דער-נאָך אַוועקגעשלעפט און לאה איז געבליבן בײַ אַסמאַן-בעי אין די הענט. אוי, לאה, לאה!

טרערן, אַזעלכע יונגע און רירעוודיקע, ווי ערשטע טראַפנס, אַקערשט אַרויסגעפלאַצטע פון אַ פּרילינגדיקן רעגן-וואַלקן, צעשפּריצן זיך אים איבער די האַרטע באַקן, וואָס דערמאַנען אָן אַלטע שטיינער.

ווען ער, גבריאַל, קאָן נאָך אַזוי וויינען! דער אַלטער וויינט דאָך פונקט ווי אַבנר, מיט דעם זעלביקן אימפעט און מיט דער זעלביקער שטורמישער פולקייט. די טרערן פלאַצן אים אַרויס פון די אויגן און עס רעגנט פון זיך אַליין.

ער איז אים מקנא. עס יאָגט אים אַרויס דרויסן.

— כוועל גיין, — זאגט ער. — זיי געזונט, טאטע.
דער אלטער ענטפערט נישט אויפן זייגעזונט. ער איז ביזו. נאָר אַז
דער זון גייט אַוועק — שטעלט ער זיך אויפן גאַנעק און קוקט נאָך.
גבריאַל לאָזט זיך גיין צו לאהס קבר. ס'איז פאַר נאַכט. אַ פאַסטעך
טרייבט אַהיים די סטאַדע. טונקל בלויט פון קעגן איבער די ים-ליניע.
צום ים איז פון דאַנען אפשר אַ צוויי שעה גאַנג, נאָר עס זעט אויס, ווי
ער וואַלט געלעגן קעגן איבער, שיער נישט מיט דער האַנט צו דערלאַנגען.
האַט ער גענאַרט, דער ים? פון אַ ייִדנלאַנד האַט ער גערעדט, און אין
די פינצטערע נעכט, ווען שוואַרץ און אומרויך האַט ער געטראָגן אויף
זיך ענגלישע קריגסשיפן, האַט די האַפּענונג בלוי געמאַכט זיינע וואַסערן.
איצט לעשט זיך די ליניע אין אַוונטאַש.
שטיל איז דאָ, אויסער דער קאַלאַניע, אויפן קליינעם גרינעם בית-
עולם, שטיל און האַרבעריש. אַ פאַרנאַכטיקער ווינט, אַן עובר-בטל, דרייט
זיך מעלאַנכאָליש צווישן די גראַזן. די ים-ליניע אין דער ווייט טונקלט
אַלץ מער.
וואָס פאַר אַ געשריי אין מיטן דערינען? ווער האַט געשריגן? קיינער
נישט. די ווייטע ים-ליניע שווינגט ווי אַ פאַרביסענע ליפּ.
ווידער אַ געשריי. עס טראָגט זיך פון צווישן בית-עולם-ביימער צום
ים צו. עס וואַרפט אום מצבות.
לאה שרייט עס! לאה!
ווידער שטיל. ס'ווערט נאַכט. דער בית-עולם בלויט און טונקלט
אונטער אַ נעץ פון שטערן.
גבריאַל ליגט אין גראַז. שטום, מיט צעמישטע אויגן וואַרט ער אויף
לאהן. זי האַט דאָך אַקערשט דאָ געשריגן.
געוויס וועט זי אַרויס צו אים. אַט-אַט וועט זי אַרויס.
דעם אַטעם איינגעהאַלטן, לויערט ער אויף איר פון גראַז אַרויס, וואָס
אַ רגע ווערן די שטערן גרעסער, רייסן דורך זייער נעץ, רוקן זיך צו דער
ערד אַלץ נידעריקער, אַ מינוט — און זיי וועלן צו אים אונטערשפּרינגען
ווי די טיגערס.
ער נעכטיקט אויפן בית-עולם.

ווער ווייסט, וואָס ער האָט געזען יענע נאַכט.

צו מאַרגנס האָט ער זיך אַוועקגעלאָזט וואַנדערן. אַ גאַנצן טאָג האָט ער אַרומגעשלענדערט צווישן די בערג. דער ווינט האָט געפורעמט און פונאַנדערגעוואָרפן וואַלקנס, געפורעמט און פונאַנדערגעוואָרפן. גבריאל האָט געוואָרט. שוין אַזוי לאַנג נישט געזען דיך, שולמית פון שומרון! דאָ, צווישן אַט די בערג, איז דאָך דיין געבורטאָרט געווען. פון ליכט־און שאַטן־שפּיל האַסטו דיך דאָ צום ערשטן מאל אַנטפלעקט — גיי אַרויס. זי ווייזט זיך נישט מער. ליכט יאָגט שאַטן, שאַטן כאַפט ליכט, עס קומט פאַר, ווי תמיד, די גוואַלדיקע שפּיל, נאָר זי — זי וויל מער נישט קומען. אומזיסט וואָרט ער. זי האָט זיך אַפּגעטון פון אים.

ס'איז שוין געווען פאַר נאַכט, ווען ער איז אַ מידער שטיין געבליבן און אַראַפּגעקוקט, ווי ער וואַלט צום ערשטן מאל דערזען פאַר זיך דאָס לאַנד. אַט דאָרט אונטן הייבט זיך אַן דער טאָל פון שרון, ציט זיך פון דאַנען אַלץ נידעריקער און נידעריקער, ביז העט אַראַפּ צו, ביז יפו. אַנטקעגן — דער ים. עס גלאַנצט לענג־אויס דעם ברעג אַ שניי־ווייסער פּאַס: דאָס זענען זאַמדן.

ער זעט פון דער הייך די גלייכע, נזיריש־טונקעלע סילוועטן פון אייקאַליפטן, אַ גרין־באַטליחטן איילבערט, וואָס דאַוונט ערגעץ ביחידות אויף אַ פעלדז, מידע פאַלמעס, וואָס דער ווינט שאַקלט מיט זייערע לולבים ווי מיט פעכערס. אַ פנים, נאָך דעם הייסן טאָג וויל ער זיך אַפּפרישן אַ ביסל. און האָרט, ווו עס ווייסן זיך הייזלעך, ווי נידעריקע מצבות פון פאַרגעסענע בית־עולמס, רוט אַן עלנט אַראַביש דערפל. פאַרגעסן און פאַרוואָרפן ליגט עס צווישן פעלדזן, אַ קינד אין אַ וויגל פון שטיין.

גבריאל הייבט אויף דעם קאַפּ און דערזעט ווי מיטן באַרגוועג, אין גאַנצן אַ פאַרשטויבטער, קומט אַן אַ הויכער פאַרשוין און פאַכעט מיט לאַנגע בלייכע הענט, ווי מיט ריטער. דער מענטש קומט צו נענטער. ער סראַגט אַ צעריסענע ירושלימער קאַפּאַטע און אַ גלאַנציקן ציילינדער־הוט אויפן קאַפּ. ער ציט אויס אַ האַנט:

— שענק אַ נדבה, יהודי! איך גיי קיין ירושלים. מיין הייל זוך איך. און דערנאָך וועל איך שטייגן צום הר־הוייתים. גיב אַ נדבה!

גבריאאל זוכט אַ מטבע. דער ייד אינעם צילינדער שטייט דערווייל און זינגט איבער אים:

— דרייצן ליכט פמנין אחד. דעם טערק האָב איך פאַרטריבן, דעם אַראַבער וועל איך פאַרטריבן, דעם ענגלענדער וועל איך אויך פאַרטריבן. דען איך וויל אַ לאַנד פאַר מיר אַליין, זאַגט גאַט. דער מענטש האָט פאַר-כאַפט אַלע לענדער און איך האָב קיין לאַנד נישט. דערום איז אַזוי מיין זאַג: דאָ וועל איך הויזן אַ לעצטע הויזונג און דאָ וועל איך רוען אַ לעצטע רוונג, און די אייבערשטע רויז וועל איך באַהעפטן מיט דער אונטערשטער, און קיינער וועט מיר נישט שטערן צו זיין גאַט, זאַגט גאַט. גבריאאל לייגט אים אַרויף אַ מטבע אויף דער האַנט און וויל וויסן, וואָס מיט יידן וועט זיין. מילא, טערקן, אַראַבער, ענגלענדער — אַבער יידן?

— און די יידן, וואָס ווילן דאָ פלאַנצן אַ מענטשן-וויינגאַרטן, וועל איך אויך פאַרטריבן. אַלע וועל איך פאַרטריבן אין יענעם טאַג. — אַ ליגנט! — כאַפט אים גבריאאל אַזש אָן ביים אַרעם. — דאָ מוז זיין אַ לאַנד, דו הערסט? דאָ וועט זיין אַ לאַנד פאַר יידן! — איך הער, — ענטפערט רויק דער מענטש אין צילינדער. — און איך זע אויך. אַלץ זע איך. דו אַבער זעסט נישט. דעם ים זעסטו כאַטש? איך גיב דיר אים אַ רעשט! האַסט מיר געגעבן אַ מטבע — גיב איך דיר אַ רעשט דעם ים! ער איז מיינער! די בערג דאָ געהערן אויך צו מיר! און דער טאַל אונטן! דאָס גאַנצע לאַנד! דורך תפילה הערש איך. ער קוקט זיך שטאַלץ אַרום און מיט געזאַנג לאַזט ער זיך ווייטער גיין זיין וועג.

פֿיערדיקע פליגלען פון פאַרנאַכטיקע וואַלקנס גליווערן איבערן ים. בלויז איין וואַלקן, אַן אַפגעריסענער, שווימט אין אַ זייט, זעט אויס ווי אַ צעשוּיבערטע באַרד פון אַ פאַרצייטישן נביא. אויף די בערג ווערן די שאַטנס אַלץ לענגער. ווי שוואַרצע שפּיזן ציען זיי זיך אויבן און אונטן. די זון, וואָס פאַרגייט, שטייט שוין האַלב אין וואַסער און טאַפל העל איז זי, ווי אַקערשט אויסגעשנייערט. אַ פאַר מינוט שטייט זי אַזוי, קלערט וואָס צו טון און דערנאָך, אַז די שטראַלן, וואָס גייען פון די וואַלקנס, הייבן אָן

גלייך צו ווערן, טוט זי מיט אַ מאָל, ווי נאָך אַ פּלוצלינגדיקן באַשלוס, אַ שפּרונג אין ים אַרײַן. די פּאַרשטאַרטע פּייערדיקע וואַלקנס ווערן צעטומלט, לאַזן זיך לויפּן נאָך איר, דער ים פּאַרשטעלט זיי דעם וועג, זיי ווערן פּינצטער און פּליען זיך פּונאַנדער ווי צעשאַטענע פּעדערן. די בערג פּון אפּרים ווערן בלוי ווי דער פּלאַם פּון אַ ליכט, וואָס טוקט זיך, און די נאַכט פּאַלט אַראָפּ. ווי אַ שמאַלהאַלדזיקער שוואַרצער קרוג, פּול אַנגעגאַסן מיט שאַטנס, פּינצטערט זיך אונטן דאָס איילבערטוועלדל, שטערן גייען איבער די הימלען אין אַ גאַלדענעם קאַראַוואַן, און פּון דעם ווייטן ווייסן מעטשעט פּליט אַרויס, ווי אַ פּויגל, דער דינער אַונטרוף פּון דעם מוסול-מענישן חזן, דעם מועדזין. דער רוף ציטערט אויף ווי דער קלאַנג פּון גאַלד, ווערט שוואַך און שוואַכער, און גייט פּאַרלוירן צווישן שטערן. שטערן, הם... „ס'האַבן מיך גענאַרט די שטערן“ — דערמאַנט זיך אים ביאַליקס שיר.

ער לאַזט זיך באַרג-אַראָפּ און דער קאַפּ איז אים שווער, ווי ער וואַלט געטראָגן דעם גאַנצן באַרג אויף דער פּלייצע.

דאָס צוויי און דרייסיקסטע קאַפּיטל

דער פּלי אין אַפּגרונט

אַרום גבריאָלן האָבן זיך גענומען ווייזן פּרויען. צו פּיל פּרויען. ער האָט געוויסט: פּון גענעראַל-שטאַב רוקט מען אים אונטער נאַריש ווייבערוואַרג. שפּלע מאַכניאַציעס!

איינע פּון אַט דעם ווייבערוואַרג האָט אים — נישט צו וויסן פאַר וואָס — אומרויק געמאַכט. ס'איז געווען מיס עלינאַר, די מיט דעם טרייפּענעם פּאַפּיראַסל צווישן די מאַנסביליש ברייטע צייין. די לעצטע צייטן איז זי אים אומעטום נאַכגעאַנגען. זי פּלעגט זיך אָנשיפורן אין די נעכט — עפעס אַזאַ ניקטערע שיכרות איז דאָס געווען, אַ שיכרות אָן באַרוישונג, אַ טרוקענע, אַ שפּיאַניש וואַכע. אין איר זנות איז געווען מרה-שחורה און פּאַרשול-

דיקטקייט. ער האט געוואסט, אז זי שפיאנירט אים, נאך אזא הינטישער ווייטיק איז געווען אין איר, אז עס האט ביים הארץ פארקלעמט. ווען ער האט זי דערזען צום ערשטן מאל, האט אים דערשראקן איר קאפ: ס'איז א קאפ ווי א ביליקע סטאטועטקע. ער איז ווי צוגעשטוקעוועט צום קער-פער. מען קאן צו אזא קאפ צוגיין, אראפנעמען אים מיט דער האנט פון די אקסלען און ארויפשטעלן אויף א שרייבטיש.

זי האט צו פיל געלט. שפיאנאזש-קאסטן, אזוי צו זאגן. ווי עס זאל נישט זיין: נישט ער גיט אויס געלט אויף איר, נאך זי אויף אים. נישט איין מאל באמערקט ער, ווי זי באמיט זיך אים אנצושיפורן. ארעמע עלינאר. דער סוף, פארשטייט זיך, איז אלע מאל אזא, אז שיפור ווערט זי, נישט ער. עס נעמט אים דענסטמאל אן אזא רחמנות אויף איר ניקטערער, טרוקענער שיכורקייט און אזא שטארקע זארג פאר איר. עס דאכט זיך: זי וועט נישט דערלעבן ביו צום מארגנדיקן טאג. ער פירט זי אפ צו איר אהיים. ער האט מורא זי זאל אויפן וועג נישט שטארבן. און ס'איז א וונדער: דער מארגן קומט — און זי לעבט נאך.

ווען ער פירט זי אפ, טוליעט זי זיך צו אים ווי א הינטל. זי פילט, אז ער האט רחמנות אויף איר. און צו מארגנס זעט ער: צו דעם הינטישן ווייטיק קומט צו הינטישע איבערגעגעבנקייט. זי וויל אים אפדאנקען מיט עפעס. און מיט וואס קאן אפדאנקען אזא ווי זי? מיטן לעצטן ביסל קערפער. זי פרוווט ארויפלייגן איר פארצעלייענעם קאפ אויף זיין אקסל. עס שוידערט אים. א מינוט — און דער קאפ וועט אראפפאלן. ער וועט זיך מוזן אנבייגן, צונויפקלויבן די שערבלעך און צונויפשטוקעווען. מען קאן דאך נישט לאזן א מענטשן אן א קאפ.

אנומלט באשליסט ער צו פירן א מין קאנטערשפיאנאזש. ס'איז דאך סוף-כל-סוף טשיקאווע צו וויסן, אויף וואס זי לויערט. ער ברענגט זי ארויף צו זיך. זי דערציילט גראבע וויצן, קלאפט אים איבער דער פלייצע, שפייט אויס דאס נישט-דערברענטע פאפיראסל, לאכט טרוקן און הויך — און עס ווילט זיך בשום-אופן נישט מיטלאכן.

— מ'עט א הוליע טון, — מאכט ער.

— אבער איך וויל נישט, די אפיצירן זאלן קומען. בלויז איך מיט

דיר, דו מיט מיר. גוט, גאבריעלע? (זי רופט אים — א חנדל אזא — איטא-ליענעריש: גאבריעלע).

— יא, קיינער נישט חוץ אונדז.

זי איז אזוי גליקלעך דערפון, אז זי כאפט ארום זיין קאפ מיט ביידע הענט און דריקט אים צו צו זיך מיט אימפעט.

— ביסט אזא גוטער באַי, גאבריעלע. עי ווערי גוד באַי.

די ליפן לייגן זיך איר צונויף ווי א ביליקער גראם און זי גיט סענר-טימענטאל-סקארבאווע א דעקלאמיר אָפּ א פּאַר שורות פון עפעס א דריטראַנגיקן פּאַעט, וואָס באַזינגט די געטלעכע ווילקייט פון אַן אויג-אויף-אויג-ראַנדעווו.

זי מאַכט זיך באַקוועם און ער דרייט זיך אויס דערווייל, מאַכט זיך פּאַרען ערגעץ אין אַ ווינקל און שלעפט אַרויס אומבאַמערקטערהייט אַ פּעקל דאַקומענטן. אַט ליגט עס אומשולדיק אויפן טיש — אַ דיקער קאַנווערט, איבערגעצויגן מיט אַ גריין שנירל.

ער לאַזט איר וויסן, אַז ער גייט אַראָפּ נאָך קאַניאַק. ער קומט באַלד צוריק. דערווייל — שפּאַסט ער — קאַן זי אים באַגנבענען ווי גרויס ער איז אַדער גאַר זיך אויסציען אויפן דיל און אַרויפשפּיען צום אויוון, אויב עס געפעלט איר.

זי באַמערקט דעם קאַנווערט, מיס עלינאַר, און זי כאַפט אים אייליק אַריין אין האַנט, טראַגט צו צו די לענגלעכע אויגן.

זי באַקוקט אַ וויילע, טוט אַ וואָרף צוריק און לאַכט טרוקן און קורץ.

— גאבריעלע, — זאָגט זי — וואָס פאַר אַ יינגלשע פּראַוואַקאַציע, גאבריעלע.

ער דרייט זיך אויס צו איר אַ צעמישטער.

— האַסט מיר צו ווינציק צייט געגעבן, דאַרלינג. וואַלסט באַדאַרפט

פאַרשווינדן מינדעסטנס אויף אַ טאַג, איך זאַל קאַנען מאַכן קאַפּיעס. אַדער האַלטסטו מיך פאַר אַזאַ נאַר, אַז איך וועל צוגעמען די פּאַפּירן? איך וועל זיי אַראַפּרוימען פון טיש און אַנטלויפן, דו זאַלסט באַלד וויסן וועמענס אַרבעט דאָס איז? אַזאַ שלעכטע שפּיאַנין בין איך? מיינסטו?

— איך מײן גאַרנישט. איך האָב עס אָנגעגרייט, ווײל איך האָב דיר געוואָלט עפעס ווײזן.
— מיר פאַרשטייען זיך דאָך, מײנסטו נישט ?
זי שטעלט זיך אויף.
— אײם גאַינג.
— מײהאַט דאָך געוואָלט אויסטרינקען צוואַמען.
— אַן אַנדערש מאָל. דערווײל נעם זיך נישט צום האַרצן. נישט אַלע מאָל פירט מען אויס די באַפעלן פון די ברויטגעבערס, גאַבריעלע.
— איך פאַרשטיי.
— איך האָב גאַרנישט געזאָגט.
— און אַלץ אויסגעזאָגט.
זי פאַרוואַרפט אים די הענט אַרום האַלדן, דריקט אים צו צו איר ברוסט און גבריאַלן קומט פאַר מאַדנע, וואָס איר ברוסט איז גאַר אַזאַ לעבעדיקע, בעת דער קאַפּ איז אַ צוגעשטוקעוועטער.
— איך וויל פון דיר גאַרנישט, גאַבריעלע. זיי רויק.
ער וויל איר העלפן אַנטון דעם מאַנטל. זי לאַזט נישט. זי לויפט אַרויס פון צימער.
דערנאָך זעט ער זי נישט מער. זי פאַרשווינדט פון זײנע אויגן. ער טרעפט זי ערשט אין אַ צײט אַרום, אין פאַריו.
דאָרט, אין פאַריו, האָט זיך אָנגעהויבן דאָס גרויסע דינגעניש. פעלקער קומען פון די שלאַכטפעלדער, בלוט רינט זיי פון די פינגער — און מיטן בלוט אויף די פינגער שרײַבט מען אונטער פאַפירן. מען גייט טוישן בלוט אויף דאָקומענטן.
אין מיטן דעם יאָרד פון בלוט און פאַפיר, הויכפּיסיק און זיכער שפּאַנט — ווי אַ בושל איבער בלאַטעס — דער ענגלענדער.
אומרויק איז ווילסאָן, דער פּראַפעסאָר מיטן פאַסטאַר־פנים, וואָס האָט אין פּערצן פונקטן איינגעשנורעוועט די אומגליקן פון דער וועלט, און נאָך אומרויקער איז איינער, אַ געוויסער אַבראַמסאָן, וואָס זיצט צוואַמען מיט די ײִדישע דעלעגאַטן אין דעם גרויסן דעלעגאַטן־האַטעל „עקסצעלסיאַר“.
דאָ איז די פּאָליטישע בערזע, דאָ ווערן קאָטירט די פּרײזן, דאָ פירט מען

דורך טראַנזאַקציעס. אַהער כאַפּן זיך אַראָפּ די גרויסע און דאָ דינגט מען זיך מיט די קליינע. בײַ נאַכט בלענדט מיט אומצײליקע פּײַערן דער טאַנצ־זאַל. דאַמען, טענץ, מוזיק און גורלות פון פעלקער. קלעמאַנסאַ, דער טיגער אין פּראַק, איז אויפגעלייגט. זײַנע וואַנסעס האָבן אויפגעלעבט. ווייסע, פּלינקע, גרייטע צום שפּרונג. עס טרעפט, אַז ער דרימלט אײַן (צו פּיל ליכט און צו פּיל מוזיק), נאָר אידער וואָס ווען — די וואַנסעס צײַטערן אויף, גיבן אַ שפּרונג, און די אויגן, אויפגעכאַפטע, שפּרינגען מיט. לאַיד דושאַרוש שמייכלט, זשמרעט די אויגן, דריקט אַלעמענס הענט — און כאַפּן קאָן מען אים סײַדן נאָר אויף די טרעפּ, צווישן אײַן פאַרשוונדן ווערן און דעם צווייטן. אַז ער צעלאַכט זיך אַ מאָל — צײַען זיך אים צונויף אַרום די שלײפּן קליינע לאַכעדיקע קנייטשעלעך, ווערט בולט די אַקטיאַרישקייט פון זײַן קאַפּ מיט האָר און עס ווערט מאַדנע, וואָס ענגלאַנדס פרעמיער איז אַ קליינװוקסיקער. די לאַגע ראַטעווען די איבעריקע ענגלענדער, הויכע און יוסטע, אַחוץ דעם נישט־הויכן גליטשיקן לאַרענס, וואָס געפּינט זיך דאָ אינקאַגניטאַ, זעט איטלעכס מאָל אַנדערש אויס, זאָגט אויף אַלץ: ווער י נאַיט, שמייכלט שולדיק־תּמעוואַטע, ווי ער וואַלט קיין צוויי נישט געקענט צײַלן, אַנטשולדיקט זיך און פאַרשווינדט.

גרויסע און קליינע, באַפעלערס און באַפעלערלעך, מענטשן וואָס האָבן אַנדערע געשיקט אין שלאַכט און איצט זענען זיי געקומען דיסקאַנ־טירן דאָס בלוט, — דאָ, אין האַטעל „עקסצעלסיאַר“, טאַנצן זיי מיט דאַמען נאָך דעם ווי זיי האָבן זיך אַפּגעדונגען. דער אַרקעסטער צעהוליעט זיך ווי אַ שיכור, וואָס האַט אַלץ געוואָרפן אין מיסט אַרײַן: זײַן גאַט און זײַנע טרערן, זײַן ווילן און זײַן גורל. עס איז דער אָנהייב פון דעם טאַנצ־מבול, וואָס וועט פאַרפּלייצן אייראָפּע נאָך דעם מבול פון בלוט. דער פאַרברעכער וויל פאַרטאַנצן זײַן פאַרברעכן, דער טאַטע וויל פאַרגעסן, אַז ער האַט דעם זון אין פּײַער געוואָרפן, דער זון — אַז ער האַט זײַן אייגענע מאַמע אויף אַ בוים געהאַנגען. אייראָפּע שרײַבט אונטער אַפּמאַכן און לאַזט זיך אַוועק אין אַ טאַנץ.

בלויז איינעם וועסטו דאָ נישט זען: דעם פרעזידענט פון די פאַר־אייניקטע שטאַטן. ער רוט אַ מינוט נישט, פאַרגעסט צו עסן און צו טרינקען,

זיצט איבער שטויסן אַקטן, איבער לאַנדקאַרטעס, לאַזט נישט אַרויס די רויטע בלייפּעדער פון דער דורכזיכטיקער האַנט און זיין לענגלעך פאַס-טאַר-פנים ווערט אַלץ אַסקעטישער, אויסגעצויגענער, שטרענגער, קאַנצענטרירטער, פייערלעכער. ער זיצט אין פאַלאַץ פון פראַנסואַ דע-קראַסע און קלעמאַנסאַ מיט לאַיד דזשאַרזשן מוזן קומען צו אים, ווייל ער אַליין גייט כמעט אין ערגעץ נישט: ער זיצט און שטודירט. ער האַט מורא, טאַמער וועט ערגעץ אַ פעלקל געשען אַן עוולה. ער נעמט זיך צום האַרצן, וואָס די איטאַליענער האַבן פאַרכאַפט פיומע, בעת על-פי יושר דאַרף דער פאַרט געהערן צו די דרומדיקע סלאַוון, און עס פאַרדריסט אים, הלמאי די יאַפּאַ-נער ווילן צורויבן פאַר זיך דעם האַפן קיאַ-טשאַאַ, וואָס דאַרף געהערן נישט צו זיי, נאָר צו די כינעזער.

ווען ער איז אַנגעקומען קיין פאַרזי האַט אים דאָס פאַלק אויף די גאַסן אויפגענומען ווי אַ משיח. געווען אַזעלכע, וואָס האַבן געקניט און געוונגען פסוקים פון תהילים. דער יובל פון פאַריזער פאַלק הילכט אים נאָך אַלץ אין די אויערן, באַגלייט זיינע שטודיר-שעהען ווי פייערלעכער ים-גערויש, ווי מעכטיקע מוזיק פון אַן אַראַטאַריע. די וועלט וואַרט, אַמעריקע זאָל זי פון דאָס ניין באַשאַפן. ער, ווידראַ ווילסאָן, איז דערצו באַפולמעכטיקט. נייע ערד-פאַרטיילונג, קיין שום אַנעקסיעס, יעדן פאַלק זיין היים — אַלץ איז אַפּהענגיק פון גערעכטע גרענעצן.

אַבער קלעמאַנסאַס ווייסע וואַנסעס זענען יונג, ביז און פאַרציקעריש. אַן אומגליק, — קלערט ער, — מיט די פראַפעסאָרן. און לאַיד דזשאַרזש שמייכלט, האַלט אין איין קאַרעגירן דעם פראַפעסאָרס היסטאָריש-געאָגראַ-פישע אַרגומענטן. ווילסאָן ווערט רויט. ער וויל זאָגן דעם פרעמיער פון ענגלאַנד, אַז ער איז נישט פעסט אין געאָגראַפיע און איז אַ דילעטאַנט אין געשיכטע. אַבער קלעמאַנסאַ וואַרטשעט איבער די לאַנדקאַרטעס מיט אַזוי פיל טעמפּעראַמענט, אַז די בלייפּעדער בלייבט אים, ווילסאָנען, שטעקן צווישן די פינגער ווי אַן איבעריקע און ער דערפילט אַ טעמפּן קאַפּווייטיק, ווי פון טשאַד. דער קליינער לאַיד דזשאַרזש זיצט אויפן פאַטעל, שפאַרט זיך אַן אַן דעם אַנלען און זיינע קורצע פיס גרייכן נישט צום גלאַנציקן דיל.

דער הויכער ווילסאן קוקט אַ צעשטרייטער אויף די צו קורצע פיס פון ענגלאַנדס פרעמיער-מיניסטער.

אונטערן טיש שטייט אַ ריזיקער קויש און קלעמאַנסאָ וואַרפט אַרײַן אַהין פּוּדן ליטעראַטור. דאָס זענען אַדער ווענדונגען פון קליינע פעלקער אַדער מעמאָריאַלן פון אומבאַקאַנטע אַדער האַלב-באַקאַנטע פּאָליטיקערס, וואָס קומען מיט אייגענע פאַרשלאָגן. ווילסאָן קאַן נישט פאַרשטיין, פאַר וואָס דער טיגער שליידערט דאָס אַלץ מיט אַזאַ לוסטיקער בייזקייט אין קויש אַרײַן — אומגעלייענטערהייט. ער פרוּווט אַרײַנשטעקן די ביינערדיקע דורכזיכטיקע האַנט אין קויש אַרײַן, וויל אַרויסציען, אַרויסראַטעווען, נאָר קלעמאַנסאָ מאַכט אַ פלינקע באַוועגונג, שאַרט אים אַוועק דעם קויש פון אונטער דער האַנט אַרויס און לאַכט זיך פּונאַנדער:

— לאַזט צו רו: ס'איז גראַפאַמאַניע.

דער היציקער אַרלאַנדאָ שפּרינגט אויף פון אַרט יעדעס מאָל ווען ווילסאָן פרוּווט דערמאַנען פיומע. ער דראַקט, אַז ער וועט אַנטלויפן אָן אַ זײַגעוונט. מיט באַלפורן איז היימלעכער. ער איז אַ פּילאָסאָפּיש געביל-דעטער מאַן, האָט ווייכע הענט, רעדט שטיל און פּריינדלעך, זאָגט פּסדר: „מײַנע פּריינד“ און קען אויסהערן. יאַפּאַנס אויסלאַנד-מיניסטער רעדט זייער זעלטן, דאָס אייגענע — דער איטאַליענישער אויסלאַנד-מיניסטער סאַניאַ. פּישאַן, אויסלאַנד-מיניסטער פון פּראַנקרייך, וואָלט גערן גערעדט מער, ווען קלעמאַנסאָ וואָלט געלאָזט. קלעמאַנסאָ לאָזט אַבער נישט, און ווען צו דער געמיינזאַמער זיצונג פון ביידע ראַטן — דעם אַזוי גערופענעם העכסטן ראַט און דעם ראַט פון די אויסלאַנד-מיניסטאַרן — ווערט אַרײַנ-גערופן עפעס אַ פאַרשטייער פון די קליינע פעלקער, ברוגזט ער אָן די ברעמען און ציילט יעדע מינוט, וואָס יענער רעדט. טאַמער פרוּווט זיך אַזאַ אַרעם מיניסטערל אַרײַנלאָזן אין אַן אויספירלעכן באַריכט וועגן זײַן לאַנד, מאַכט קלעמאַנסאָ אַזאַ אומגעדולדיקע באַוועגונג, אַז יענער ווערט בלאַס און דערפילט זיך איבעריק. דער אַלטער האָט פּײַנט לאַנגע רייד. ער האַלט מענטשן פאַר פּלוידערדיקע קינדער. וואָס ווייניקער דאָס קינד פּלוידערט, אַלץ געזינטער.

ווילסאָן פאַרלירט זיך. ער פילט זיך אומגליקלעך. עס ווונדערט אים.

פאר וואָס אַלץ איז אַזוי פֿייערלעך און גרויס בעת ער זיצט איינער אליין ביים שטודירטיש מיט דער רויטער בלייפּעדער אין האַנט, באַגלייט דורך דעם וואַסערפּאַלייבּל פּון זײַן אַרײַנפּאַר קײן פּאַרײז, און פּאַר וואַס דאָס אַלץ קומט פּאַר אַזוי אומגלייבּלעך פּרעמד און קאַמיש אַפּילו, ווי גאַר עס הייבן זיך אָן די זיצונגען, די באַראַטונגען און די פּאַרהערן.

אויף איינער אַזאָ זיצונג האָט מען אַרויסגערוּפּן דעם מאַיאָר גבריאַל אַבראַמסאָן. ער האָט זיך געהאַט אָנגעצײכנט, אַבראַמסאָן, אַ לאַנדקאַרטע: פּון לבנון ביז אַראַפּ, פּון מיטלענדישן ים ביז מידבר סיני... אַט די לאַנד-קאַרטע האָט ער באַווײזן דעם לאַרד באַלפור. באַלפור, אַ זילבערנער און אַ וויכבאַקיקער, האָט אויסגעהערט, געקוקט מיט סקעפטיש-פּריינדלעכע אויגן, נישט פּאַרשטאַנען, איינגעזען אַז דער מענטש איז אַן עקספּערט אין ענינים פּון טערקײ און אַפּגעשיקט צום העכסטן ראַט.

אין פּאַדערצימער פּון ווילסאָנס רעזידענץ האָט געווײמלט און גע-שוויבלט מיט גענערעלער, באַטשאַפּערס, הויכשטאַפּלערס, סעקרעטאַרן, דירעקטאָרן, גרויס-אינדוסטריעלער. יעדער איינער האָט געהאַט עפעס צו זאָגן דעם העכסטן ראַט, קײנער האָט נישט גערעדט, אַלע האָבן זיך געשושקעט. פּון צײַט צו צײַט פּלעגט זיך עפענען אַ טיר און אַ סעקרעטאַר האָט מיט פּאַרנעמער שטילקײט אויסגערוּפּן נעמען. דער אַרויסגערוּפּענער פּלעגט גערוישלאָז פּאַרשווינדן און ווידער איז אין וואַרטזאַל געשטאַנען די געהײמענישפּולע שושקעריי.

ווען הינטער אַבראַמסאָנען האָט זיך פּאַרמאַכט די טיר האָט ער דערזען אַ רײזיקן זאַל. ער איז געגאַנגען צום טיש צו, צוגעקומען נענטער און דערזען: אין אַ הויכן פּאַטעל זיצט דער שמײכלענדיקער לאַידי דזשאַרוש און מאַכט אומזיסטע באַמײונגען, אַז זײַנע פּײס זאַלן גרייכן צום דײל. קלע-מאַנסאַ שטייט אויף אַלע פּיר איבער אַ רײזיקער קאַרטע, וואָס איז אויס-געשפּרייט איבער דער ערד, און דערנעבן זיצט אויף דער ערד פּראַפּעסאָר ווילסאָן מיט דער בלייפּעדער אין האַנט. אַזוי, אַ פּנים, איז געווען באַקווע-מער צו שטודירן די רײזיקע קאַרטע.

גבריאַלן האָט זיך געדאַכט, אַז דער אַלטער קלעמאַנסאַ איז טאַקע מגולגול געוואָרן אין אַן אמתן טיגער. אַט באַלד שפּרינגט ער צו צו זײַן

רויב און טראַגט עס אַוועק צווישן די ציין. דער הויכער ווילסאַן, ווידער, זיצנדיק אויף דער ערד מיט דער בלייפּעדער אין האַנט, האָט נישט־ווילנדיק אַרויסגערוּפּן דעם פאַרגלייך מיט אַ שוללערער, וואָס זיצט צווישן חברה קינדער בעת אַן אויספּלוג און גיט זיי עפעס צו פאַרשטיין. אָבער דער אויסדרוק פון מידקייט און אַנטווישונג, וואָס איז געלעגן אויף זיין פנים, האָט געשטערט דעם פאַרגלייך.

אין אַנבליק פון דער ריזיקער קאַרטע, וואָס איז געלעגן אויף דער ערד, האָט זיך אַבראַמסאָן מיט זיין קליין לאַנדקאַרטעלע געפילט אומהיימלעך. אַט דאָ, אין דעם זאַל, האָט מען די וועלט אויסגעשפּרייט אויף דער ערד און מען גייט נעמען פון איר אַ מאָס. ווי גרויס איז דאָס לענדל אין פאַדעראַזיע ?

ווילסאַן האָט זיך לאַנגזאַם אויפגעזעצט, קלעמאַנסאַ איז אויפגע־שפרונגען און איז פון אַ טיגער צוריק געוואָרן אַ מענטש, לאַיד דזשאַרזש האָט געשמייכלט. גבריאַל האָט אַנגעהויבן.

קלעמאַנסאַ האָט באַלד איבערגעריסן. וואָס וועט ער גיין אויסהערן רעדעס ? ער האָט גענומען שטעלן פּראַגעס. אַבראַמסאָן האָט געמוזט ענטפּערן ווי אין אַ געריכט. ער האָט נישט געקאַנט איבערצייגן, נישט געקאַנט אויפווייזן, נישט געקאַנט ווירקן — ער איז געווען נישט דער, וואָס ווערט אויסגעהערט, נאָר איינער, וואָס ווערט פאַרהערט. קלעמאַנסאַ טיגערנישע אַקטיווקייט האָט אים מיט איין קלאַפּ פון דער לאַפע געמאַכט פאַסיוו און אומזיסט האָט ער מיט די אויגן געזוכט הילף ביי ווילסאַנען און לאַיד דזשאַרזש. ווילסאַן, אַן אויסגעמאַטערטער, מיט אַ פנים פון אַ מיג־רענע־קראַנקן, האָט געמאַכט נאַטיצן, און לאַיד דזשאַרזש איז צום סוף אַראַפּ פון פאַטעל, גענומען שפּאַצירן צווישן טיש און פענצטער און גע־שטעלט אַ פאַר פּראַגעס, האַלטנדיק די הענט אונטער די פאַכוועס. קלע־מאַנסאַן האָט, אייגנטלעך, אינטערעסירט, וואָס דער עקספּערט קאַן אים זאָגן וועגן דער טערקיי, ווייל פון באַלפורן האָט ער געהערט, אַז מסיע אַבראַמסאָן איז פּרײַער געווען טעכנישער ראַטגעבער פון דזשעמאַל־פּאַשאַ. און אַזוי איז נישט געהאַלטן געוואָרן די גרויסע רעדע, וואָס גבריאַל האָט אַנגעגרייט, די רעדע, וואָס ער האָט שעהען לאַנג איינגעחזרט פאַרן

שפיגל פון זיין צימער אין האַטעל „עקסצעלסיאָר“, גענוי באַקלערנדיק איטלעכע באַוועגונג, די רעדע, וואָס האָט אים ענדלעך געזאָלט עפענען דעם וועג צו אויסערלעכער גרויסקייט, די רעדע, וואָס ער האָט געחלומט זיך צו ראַטעווען דורך איר פון דעם טויטאורטייל איבער זיך אַליין, די רעדע, געהאַלטן פאַר דריי מאַכטפולע וועלט-באַפעלערס דורך גבריאל אַבראַמסאָן, דעם עקס-באַפעלער פון קליינעם עתלית.

ווען אַבראַמסאָן איז אַרויס — האָט ער געוואוסט: דער גרויסער באַפע- לער קלעמאַנסאָ האָט, אַליין נישט וויסנדיק, אַקערשט געהרגעט אַ קליינעם באַפעלער, וועלכער האָט פון זיין זייט אויך געהרגעט און אויך נישט וויסנדיק.

*

פון צייט צו צייט, ווען ער דאַרף עס צוליב דינסטצוועקן, באַקומט גבריאל אַ פלימאַשין. צו דעם צוועק האַלט ער אויס אַן אייגענעם פילאַט, ווייל נאָר צו אים האָט ער צוטרוי. ער האָט אים געהאַט אין קאַז, ער האָט אים אויך דאָ אין פאַריז — טאַמער דאַרף מען זיך אַריבערכאַפן קיין לאַנדאָן. נאָר די לעצטע טעג האָט ער אים מאַדנע פּינט באַקומען. דער פילאַט, אַ יונגער ענגלענדער מיט פרעכע ספּאַרטסמענישע אויגן, האָט אים אַנומלט גענומען דערציילן זיין ביאָגראַפיע. דרך-אַגב האָט ער לאַכנדיק דערציילט, ווי ער האָט געפליקט די באַרד ביי אַן אַלטן שיילאַק, אַ צעקנייטשט שניי- דערל פון ווייטשעפל, ווען ער האָט אים געמוסרט, הילמאי ער קריכט צו זיין טאַכטער.

— איך וואָלט אים צערעטן, — האָט ער געלאַכט. — די אַלטע וואַנץ! אים שטייט נישט אָן, גאַד'עם! מיר צו פאַרווערן די טאַכטער! גאַד'עם! ער האָט נאָכגעמאַכט דעם אַלטנס קול, זיינע הילפלאַזע העוויות, זיין פּאָדאָגרישקייט, זיין צעבראַכנקייט — און האָט געלאַכט. נישט געווען אין זיין געלעכטער קיין בייזוויליקייט. בלויז פאַראַכטונג, זעלבסטפאַרשטענד- לעכע און זעלבסטזיכערע פאַראַכטונג פון אַ ספּאַרטסמען פאַר עפעס, וואָס לינדט, איז צעבראַכן און איז פאַראורטיילט.

פון יענעם טאָג אָן האָט ער אים פּינט באַקומען, דעם ספּאַרטסמען. אַט

איז עס. אָט איז די לאַכנדיקע, די אומשולדיקע, די זעלבסטפאַרשטענדלעכע און זעלבסטזיכערע רישעות פון דער וועלט. קוקנדיק אויף זיינע ברוינע פילאָטישע הענט האָט ער געמוזט זען ווי זיי פליקן פון ספּאַרט וועגן אַ הילפלאַז-שאַטנדיקע שניידערישע באַרד, אַ טרויעריקע תשעה-באַביקע באַרד פון אַ ייד.

ספּאַרטלייט, וואָס איר זענט! ספּאַרטלייט!

די ענגלענדער דערקענען נישט מער דעם מאַיאָר אַבראַמסאָן, דעם פאַר-דינסטפּולן שפּיאָן. אָט איז ער ווידער אַ מענטש, וואָס צעברעכט די אייגענע קאַריערע. די שוועסטער איז דאָך אַזוי געווען. גענוג אים אַנצוקוקן: דער מענטש האָט פאַרלוירן דאָס גלייכגעוויכט. שוין לאַנג ווי מען האָט געוואָלט אַרויסבאַקומען פון אים וויכטיקע דאַקומענטן, וואָס אין די הענט פון אַזאַ איינעם, — פון אַ מענטש וואָס פאַרלירט זיך אַלץ מער, — טאָרן זיי זיך נישט געפּינען. ס'איז אַבער נישט געלונגען. אפשר וועט עס געלינגען איצט, אין האַטעל פון די דיפּלאַמאַטן, אין „עקסצעלסיאָר“.

ווידער האָט זיך — דער גוט-יאָר ווייסט פון וואַנען — געוויזן מיס עלינאָר. זי כאַפט אים כּסדר אונטערן אַרעם און באַמיט זיך צו בלייבן מיט אים אויג אויף אויג. נו, יאָ, די דאַקומענטן... אַנומלט האָט זי אים אונטער-געטראָגן אַ גרויסע סאַמעטענע אַרכידעע. ער האָט די אַרכידעע אַ צעטראָ-גענער גענומען אין האַנט און זי אַנגעקוקט ווי אַ לעבעדיק וועזן. איר זיג-לעכער ריח, וואָס איז געווען ווי דער ריח פון אַן אַקערשט אויסגעבליטן גוף, האָט אי אױפּגערעגט, אי אױנגעוויגט. ס'איז געווען אַ גאַר געהויבענער סאַרט אַרכידעע, ענלעך צו אַן עקזאָטישן פּויגל, און מיס עלינאָר האָט דער-ציילט, אַז זי האָט עס באַקומען אַ מתנה פון אַן אינטימען (פון אַ זייער אינטימען, — האָט זי צוגעגעבן) באַקאַנטן, אַ בריטישן פּלאַט-אַפיציר, וואָס איז דאָ נישט לאַנג צוריקגעקומען פון אַ ווייטער נסיעה. אַ קאַלעקציאָנער וואָלט דערפאַר געגעבן מי-יודע וויפל. נאַטירלעך, וואָלט דער קאַלעקציאָנער געווען אַן ענגלענדער — און דורכויס פון די הויכע פענצטער. אויף אַ נייעם סאַרט אַרכידעע האָט זיך נישט איין לאַרד געלאָזט קאַסטן מער ווי אויף אַלע זיינע געליבטע צוזאַמענגענומען. ענגלענדער זענען אַרכידעע-מאַניאַ-

קעס. די פלאנץ האָט שיער נישט אַ סעקסועלן רייץ פאַר זיי. יעס, סער. ווען אַזאַ ענגלענדער קאָן — נעמט ער און האָט חתונה מיט אַן אַרכידעע.

— איך ווייס, האָט גבריאל איראַנזירט, נישט קוקנדיק אויף מיס עלינאַר. — נישט איין קאַלטער ענגלענדער ווערט הייס, ווען עס רירט אים אַן אַן אַרכידעע... גיי טרעף פאַר וואָס... ס'איז אַ געוויקס, וואָס רירט ענגלענדער. יא, איך ווייס... עס זענען דאָ ביז אַ טויזנט סאַרטן פון אַט דער עקזאַטישער פלאַנץ, און יעדער סאַרט ווערט טייער באַצאַלט, אַ, זייער טייער באַצאַלט, אַ סך טייערער ווי דאָס בלוט פון מענטשן... ניין, איך האָב געוואָלט זאָגן: ווי דאָס בלוט פון שפּיאַנען...

מיס עלינאַרס בלאַנדע ברעמען האָבן ליכט אַ ציטער געטון. זי האָט אים מיטפילנדיק אַנגענומען פאַר אַ האַנט.

— אַזוי איז דער גורל, — האָט זי גערעדט צו אים שטיל און איר פאַרצעליענער סטאַטועטקע-קאַפּ האָט זיך אומהיימלעך אַ וויג געטון גרייט אַרונטערצופאַלן. — אונדזער ברודער, דער שפּיאַן, ווערט אַלע מאָל צום ערגסטן באַלוינט... אַלע מאָל!

זי איז געווען בלייך און אויפגערעגט.

— וואָס האָבן זיי געמאַכט פון מיר? אַ פּראָסטיטוטקע. און דו... און

דיך...

זי האָט אַפּגעהאַקט:

— איך טאָר נישט רעדן, גאַבריעלע.

— ווער ביסטו? — האָט ער פּלוצלינג אַ פּרעג געטון. — זאָג, ווער דו

ביסטו... איך מיין, פון וואָנען... ווי אַזוי...

— מײַן ביאַגראַפיע? עס לוינט זיך נישט צו הערן, גלייב מיר. ע,

אַבסאַלוט נישט. אויב דו ביסט גייגערק — קאָן איך דיר נאָר זאָגן, אַז מײַן פאַטער איז געווען אַן אירלענדישער שיפור, די מוטער — אַ לערערין פון מוזיק און אַ יידישקע.

— אַ יידישקע?

ער האָט שווינגנדיק געהאַלטן די אַרכידעע, פאַרוויכטיק אַנגערירט אירע בלעטער און געהאַט דאָס געפיל, אַז דאָס זענען ליפּן, נישט קיין בלעטער, — ביזע ליפּן, וואָס בייסן קושנדיק.

א טאָנץ אַזאַ: אורוואַלד, ליבע, בלוט, אַרכידעע, קלעמאַנסאַס וואָג-
דעם זקן, דעם אורוואַלד, וואָס האָט אויסגעהאַדעוועט ביי זיך אַן אייניקל
אַט די שטאַלצע פּלאַנץ, אַ וואַלד-בתולה מיט בייסנדיק-קושנדיקע ליפּן, מיט
אַ גערוד, וואָס קאָן טויטן און לעבעדיק מאַכן. ער האָט געזען די ערד, די
שוואַרצע מאַמע. זי טרינקט דאָס בלוט פון מענטשן, פּדי דער ריח פון
פּלאַנצן זאָל זיין דער ריח פון ליבע און בלוט.

בלוט, בלוט, בלוט. ליבע און בלוט, גרויסקייט און בלוט, אידעען און
בלוט — אַן בלוט גייט עס נישט. בלוטיק איז אַן אַרכידעע, בלוטיק —
אַן אידעע. בלוט.

דער קאַפּ ווערט אים שווער. ער ציט אויס די הענט. טאַפט אַרום זיך
ווי אַ בלינדער, וויל זיך אַנכאַפּן אַן עפעס. מיס עלינאַר האַלט אים צו.
— וואָס איז דיר ? — שעפטשעט זי אים ציטערנדיק-פּייכט אויפן
אויער. — וואָס איז דיר ?
ער קומט צו זיך.

— זיי נישט אומעטיק, גאַבריעלע. דינע דאַקומענטן דאַרף איך נישט.
דו ווייסט נאָך אַלץ נישט, אַז איך האָב דיר ליב ?

נו, יא, דאָס איז עס דאָך... שולמית... דער באַשייד פון דעם חלום איז:
מיס עלינאַר. שולמית מיט דעם פאַרצעליינענעם קאַפּ. קאַריקאַטור.
— האָט דיר דיין מוטער, די יידישקע, נישט גערופן אַ מאַל שולמית ?
— פאַלט אים איין צו פרעגן.

— איך ווייס נישט. איך דערמאַן מיך נישט. פאַר וואָס מיינסטו ?
— גאַרנישט. נאַרישקייטן.
— דיר איז שלעכט, גאַבריעלע. איך זע. מיר אויך — שעפטשעט זי.
— דאָס ווייס איך פון לאַנג, עלינאַר.
— דאָס ווייסטו ?

זי קוקט אויף אים מיט דאַנקבאַרקייט פון איינעם, וואָס באַקומט אומ-
געריכט אַ זעלטענע מתנה.
— טאָנצן מיר ? — פרעגט זי מיט יענער הינטישער אונטערטעניקייט,
וואָס דערוועקט זיין רחמנות.
מ'קאָן טאָנצן אויך. פאַר וואָס נישט ? איצט קאָן מען אַלץ. מוזיק זעצט,

ס'איז א שלאכט פון טענער, דער זאל שווימט אין ליכט ווי אין בלוט. עלינאר, היט זיך, אט פליט דיר אראפ דאס פארצעליינע קעפל. דאס איז גוט, וואס דו האלטסט די ארכידעע אין האנט און לאזט זי מיטטאנצן: די דאזיקע וואלד-בתולה געהערט צום טאנץ.

א טאנץ אזא: ארוואלד, ליבע, בלוט, ארכידעע, קלעמאנסאס וואגן-סעס, דזשארוזשע שמייכל, לאהס געשריי איבער זכרון, נאציאנאלע היים, שלומס מידבר-טויט, טראקטאטן, טעאריעס, עלינאר, שולמית פון שומרון. שפיל, מוזיק! אדרבא, שפיל! די ענגלענדער האבן ליב ארכידעעס... זיי האבן ליב ארכידעעס, די ענגלענדער. מענטשן האבן זיי ווייניקער ליב. נאר צו וואס ליב האבן מענטשן? און גאט האט יא ליב מענטשן? לאהן האט ער געראטעוועט? שלומען האט ער געראטעוועט? זיין פאלק ראטע-וועט ער? גארנישט! ארוואלד! קלעמאנסאס וואנסעס! דעם פילאטס הענט! דעם פילאטס ברוינע הענט!

שפיל, מוזיק, אדרבא! איצט טאנצט מען, מארגן פליט מען. פאראן אן עראפלאן צו דינסטצוועקן? וועט מען אים מארגן באנוצן צו טויטצוועקן. און מיטשלעפן דעם פילאט, דעם פילאט... דעם ספארטסמען! תמות נפשי... תמות נפשי עם ענגלענדער...

זי פאלט אים, עלינאר, א מידע, אן אויסגעטאנצטע, אין די ארעמס ארניו, בייגט איין דאס קעפל (ס'איז איר גישט צעבראכן געווארן, וואס זאגסטו דערצו!) און ציט אויס די ליפן נאך א קוש. ער קערט אפ דאס פנים, וויל זיך ארויסגליטשן, נאר זי שלעפט אים ערגעץ, ציט אים — און דער זאל פארשווינדט.

ער ווייסט אליין גישט ווי אזוי, נאר ער דערזעט זיך באלד אויבן, ביי זיך אין האטעל-צימער. זי ליגט פאר אים א האלב-פארחלשטע און א האלב-נאקעטע. ער דערמאנט זיך גישט, ער זאל האבן צוגערירט א האנט צו אירע קליידער — דאס האט זי אליין זיך אויפגעדעקט. זי האט פארלייגט די ארעמס אונטערן קאפ, ווי מזעט עס אויף ביליקע בילדלעך, האט געלאזט אויף הפקר די לענגלעכע ברוסטן, וואס זעען אויס ווי שמאלע ווייסע ברויטן, און די פליגלען פון אירע נאזלעכער ציטערן. עס גייט פון איר א ריח ווי פון א ווילדער בייכיקער כוואליע, וואס קומט פון מיטן ים

און שלאָגט מיט אימפעט צום ברעג. בלויז דער קאַפּ שרעקט מער ווי אַלע מאָל מיט פּאַרצעלייענער טויטקייט.

— גאַבריעלע, — שעפטשעט זי, — האָב מיך ליב, גאַבריעלע.

נאָר גבריאַל לאָזט זיך גאָר אַראָפּ אויף אַ שטול ביים פענצטער, דריקט צו אַן אויג און זעט פאַר זיך אַן אַנדערע נאַכט — די נאַכט, ווען ער, שלום זיין תלמיד און לאה זיין שוועסטער האָבן זיך געלאָזט אויף אַ שפּאַציר צווישן די טונקלענדיקע פעלדזיקע וועגן פון עתלית, באַגלייט פון ים-גערויש. אין יענער נאַכט האָט זיך עס אָנגעהויבן, דאָ לאָזט עס זיך אויס. צווישן צוויי נעכט איז פאַרלוירן געגאַנגען אַ וועלט.

ער דערפילט אַרום זיין האַלדז עלינאַרס נאַקעטע הענט. זי האָט נישט אויסגעהאַלטן, איז אַראָפּגעשפרונגען צו אים, שטופט אים צו זיך, וויקלט זיך אַרום אים אַזוי גליטשיק, פּייכט, ווייך, איינזאַפּעריש, רעדט ווייבעריש-נאַכטיק און הייזעריק, און אים ווילט זיך זאַגן: וואָס שלעפּסטו מיך? ביסט דאָך סיפּיליטיש. ביסט דאָך אין גאַנצן דורכגעפּוילט.

נאָר ווידער נעמט אים אַן אַ רחמנות. אים, גבריאַלן, איז דאָך אַלץ איינס: ער שטאַרבט סײַ ווי סײַ. און אַט שטייט פאַר אים אַ גוף, הילפּלאָז, ווי עפעס אונטערגעוואָרפּנס, שטייט און וואַרט אויף זיין מענערישן חסד. עלינאַר האָט פאַרדרייט די עלעקטריע און געטון האָט זי עס מיט אַ מין זעלבסטפאַרשטענדלעכקייט, וואָס איבערראַשט. זי האָט איבערגעדרייט דעם שליסל אין דער טיר און אַרום איז פינצטער, פינצטער.

פון אונטן טראָגט זיך נאָך מוזיק — דאָרט אונטן איז ליכטיק. נאָר דאָ, אין דער פינצטער, זעט מען די וועלט אין לעצטער פאַראיינפאַכונג: דאָ ליגט די ליבע און וואַרט, ליגט און ציטערט אַ נאַקעטע, ווי אַ פּויגל אויף דעם פּראָסט, און דערנעבן וואַרט דער שותף אירער, דער טויט.

עס איז זיין, גבריאַלס, לעצטע נאַכט. מאַרגן פליט ער אין די וואַלקנס, פאַלט אין תהום — און אויס. אויס מיט דער שולד, אויס מיט דער אַחריות, אויס מיט די טעאָריעס, וואָס אַבנר האָט פּיינט, אויס מיט דעם ווילן, וואָס האָט באַפוילן: זײַ גרויס! אויס מיט דעם אַלעם, וואָס האָט זיך דורכגע-טראָגן צווישן צוויי נעכט.

— האב מיך ליב! גאבריעלע, האב מיך ליב! בעט זיך אין דער
פינצטער עלינארס קול.
דאס קול איז אור-קול. חוה בעט זיך בני אדםען. עס ווילט זיך פאר-
קריכן צום אנהייב.
שטיל. פרייכעניש. כאאס.

אים שלאפט זיך נישט, אבער עלינאר שלאפט טיף און דער קאפ איז
איר פארווארפן אויפן קישן, ווי אפגעטיילט. כאטש נעם אים ארונטער
פון קישן און לייג אים אריין אין א גלאז וואסער, ווי קינסטלעכע ציין.
חוה שלאפט, אדמען שלאפט זיך נישט. טרויעריקער גן-עדן.
צו מארגנס זאגט ער די ענגלענדער אין „עקסצעלסיאר“, אז ער מוז
זיך מיטן עראפלאן אריבערכאפן קיין לאנדאן, ווייל ער האט עפעס א
דרינגלעך-וויכטיקע ידיעה פארן אינטעליזשענס-סוירוויס. נו, דאס איז
עפעס אנדערש. דאס איז גוט. דער מאן געדענקט זיין פליכט, יעס. דער
מאן וועט נאך אפשר צו זיך קומען, יעס.

ער לאזט רופן דעם פילאט, קוקט אים אויף די הענט, רעדט מיט אים
וועגן וועטער — א הערלעך וועטער! ער פירט ארויף דעם שמועס אויף
דעם אלטן שניידער, יא, אויף דעם קאמישן עפיזאד מיט דעם אלטן שניידער.
גראד איז מען נעכטן געזעסן אין א פריילעכער געזעלשאפט, האט מען
דערציילט — ס'הייסט ער, גבריאל, האט דערציילט — וועגן דעם קאמישן
עפיזאד, און מ'האט פיל געלאכט. ס'איז דאך ווירקלעך צום לאכן, ווי אזוי
אזא פאדאגרישער שניידער מיט אן אזיאטישער בארד —

— יא, און איך האב די טאכטער דאך געהאט! — לאכט דזשאן און
פאכעט מיט די פויסטן. — הענט — דאס איז אלץ. צו א מאשין — הענט!
צו א שניידערס בארד — הענט! צו א שניידערס טאכטער — אויך הענט!
מיינט איר נישט?

מיס עלינאר וויל דורכויס מיטפליען. זי בעט זיך אזש.
— גאבריעלע! נעם מיך מיט, גאבריעלע. אז נישט — גיב אפ די
ארכידעע.

— ניין, איך קאן נישט. באמת. איך גאראַנטיר נישט פאַר דיר.
 — מאַכסט וויצן, גאַבריעלע. שיער נישט וויינענדיק קוקט זי אים אָן.
 איר פנים ווערט טונקל און אַלט. איז עס פאַרגעפיל ?
 — איך וועל דיר, — טרייסט ער זי, — אָן אַנדערש מאַל מיטגעמען.
 איצט קאָן איך ווירקלעך נישט. דאַרלינג.
 דער „דאַרלינג“ פאַלט איר אין אויער ווי אַ קוש. זי פרוּווט אַפילו
 שמייכלען.

ער קוקט מיט רחמנות אויף איר, האַלט אין דער האַנט איר אַרכידעע
 און וויל עפעס זאָגן. נאָר די ווערטער קומען נישט.
 אויף איר האַט ער רחמנות, אויפן פילאַט זיינעם — נישט. ער
 זעט די געפליקטע באַרד. וואַנזיניק לאַכט ער אַרײַן אין זיך:
 — דיך, דאַרלינג, וועל איך שוין איין מאַל מיטגעמען! תמות בפשי...
 וועסט שוין, דאַרלינג, פאַרנעצט ווערן. אַם-יִרְצָה-הֵשֶׁם... אַ ביסעלע...
 אין אַ פאַר שעה אַרום איז ער איבער דער ערד. זוניק גלאַנצט דער
 לאַמאַש.

ער קוקט אַרונטער. צווישן וואַלקנס און וואַסער זעט ער לאהט הענט
 — די הענט ציען זיך צו אים ווי פאַרבלאַנדזשעטע פייגל.
 דער קאַפּ נעמט זיך אים נייגן. עס איז ווי פון אויבן, פון פוסטער
 הויך אַראָפּ, וואַלט זיך אים גענומען אַרונטערלאָזן גלייך איבערן קאַפּ —
 שטום און זיכער ווי די האַק פון אַ גיליאַטינע — עפעס אָן אומגעהייערע
 משאַ.

ער טוט זיך אַ בייג אָן אַ זייט, ווי אויסצומיידן די פאַלנדיקע לאַסט,
 כאַפט אָן פון הינטן-אַרום דעם פילאַט און גיט אים מיט גוואַלד אַ ריס
 בײַ די הענט:

— פאַר שײלאַקס באַרד!

אַ קורצער געראַנגל צווישן אים און דזשאָנען — אַזוי קורץ ווי דער
 איבערגאַנג פון לעבן צו טויט.
 ער גיט זיך אַ וויג צווישן הימל און וואַסער, נאָך אים טוען אַ טאַנץ
 ביידע — פילאַט און עראַפלאַן, און דער ים, ווי אַ חיה, עפנט פונאַנדער
 דאָס מויל.

ע פ י ל א ג

געיאגט פון זיין שרעק, געפייניקט פון זעונגען, איז דושעמאל-פאשא
געלאפן פון דער איבערגעקערטער טערקיי — געלאפן ווו די אויגן האבן
געטראגן.

איין מאָל — ער איז דאָן געווען אין טיפּליס — איז אים באַפּאַלן אַ
שוואַרצער מענטש, אַן אַרמענער, און האָט אים דערשטאַכן צום טויט.

אויפן הרהויתים, אין פּאַלאַץ פון מלך ווילהעלם, איז געזעסן ענג-
לאַנדס הויך-קאָמיסאַר, סער הערבערט סעמיועל פון לאַנדאָן.

דער מענטש אינעם צילינדער האָט זיך ווידער באַזעצט אין ירושלים,
אין דער הייל צווישן די קברים פון סנהדרין, און גאַט האָט אים צוגעשיקט
אַ וויל-פאַרמעגלעכע און גריילעך פרומע בוכאַרער יידענע.

און די יידענע איז געגאַנגען צו אים נאָך אַ ברכה, אים געטראָגן
שפיז אין הייל אַריין און צוגעשטעלט דרייצן ליכט פון ערב שבת ביז
ערב שבת.

גבריאָלן אָבער האָט צוגעדעקט דער ים, פונקט ווי שלומען האָט צו-
געדעקט דער מיַדבר.

איז געשען עפעס אין דעם אויגנבליק, ווען ער איז געפלויגן צום
תהום צו ?

איז שולמית פון שומרון, די שאַטנפרוי, נישט אַרויס איבערן ים נאָך
דעם ווי זי האָט זיך אַזוי לאַנג נישט געוויזן ? האָט אפשר איר שאַטן אויפ-
געלויכטן ?

האָט זיך דער הימל אויף אַ רגע דערנענטערט צו דער ערד ?
קאָן זיין, אַז יאָ.

ווער קאָן וויסן, וואָס פאַר אַ זאַכן עס פאַסירן אין דעם אויגנבליק
פון אַזאַ פלי-אַרונטער — אַ פלי פון הימל גלייך אין תהום ?

קאן זיין, און פערצן אותיות — נצח ישראל לא ישקר — זענען בשעת-
מעשה ארויסגעפלוין פון א נעסט צווישן ים און הימל, פיר אלטע לשון-
קודשדיקע ווערטער, און אט די אלטע ווערטער האבן זיך א דריי געטאן
איבערן וואסער ווי די מעוועס און באלד זענען זיי ארונטערגעפלוין אין
ים צוזאמען מיט דעם פאלגדיקן מענטש, וואס האט זיי דערזען, און דער
ים האט זיין טויער פארשלאסן הינטער דעם מענטש און הינטער זיי.
קאן זיין, און ווייט אונטער זאמדן פון מידבריות און טיף אונטער ימען
ווארט די יידישע אייביקייט.

קאן זיין, און זי האט א סך מער געדולד נישט נאר איידער די ליינד-
דיקע קינדער אירע, די יידן, נאר מער געדולד ווי די ענגלענדער אפילו...
ווער און וואס קאן זיך דען גלייכן צו אן אייביקייט, וואס ווארט אונ-
טער פניערדיקע זאמדן פון מידבר-סיניס און אונטער שווערע וואסערן פון
ימען ?

די אייביקייט ווארט אין איר טיפער באהעלטעניש און אויבן אויף
דער ערד לויפן דערווייל די יארן. אבנר איז געווען באהאנגען מיט ארדנס.
אין איין קבר זענען עמרם און אפרים, די צעקריגטע, געלעגן אין דער ערד
פון ראשון-לציון, גבריאל איז אין די טיפעניש פון ים געשלאפן נעבן פילאט,
דעם ענגלענדער, פארבונדן מיט אים לויט די באפעלן פון גורל, און בלויז
לאה און שלום זענען געבליבן אפגעזונדערט, איינער ווייט פון צווייטן:
זי — אויפן בית-עולם אין זכרון, ער — אין דער מידבר.

ארום לאהס קבר איז געווען גרין און שטיל. א שארפער ווינט פלעגט
נאר צייטנווייז דורכשומען דורך די גראזן און זיך צוהערן צום אייגענעם
גערויש. דער אלטיטשקער געצל, א געבויענער און א ווייסער, פלעגט
קומען אויפן קבר און פרעגן ביי לאהן, צי האט זיך שוין אלץ אויסגעהיילט,
צי טוט איר שוין נישט וויי. פון קעגן איבער האט רויק געקוקט צום בית-
עולם דאס פרישע בלויע אויג פון מיטלענדישן ים, דאס זעלבע אויג, וואס
האט זיך צוגעקוקט צו דער געשיכטע פון עתלית.

און בועז זאלקינד, וואס אים האבן מיר צוזאמען מיט זיין וונדער
איבערגעלאזט אין א לבנה-נאכט אויף די בערג פון גולן — בועז האט

ברענענדיקע ערד

גענומען עזיזהן, די טאכטער פון לעצטן מידבר-ייד, און איז מיט איר אַוועק קיין ירושלים. און ער האָט זי מקדש געווען און האָט זי געמאַכט צו זיין ווייב און האָט זיך באַזעצט אויף יערד.

און זי האָט אים געבוירן אַ זון, און בועז האָט געדענקט אין דעם מענטש, וואָס איז געפּלויגן און געפּאַלן, און ער האָט גערופן זיין נאָמען גבריאַל.

נאַכוואַרט פונעם אויטאָר

ווער עס קען די געשיכטע פון אַהרנסאַנס שפּיאַנאָזש-גרופּע, ווי זי ווערט געשילדערט אין די אַרבעטן פון דעם פּלייסיקן „נילי“ מאַנאַגראַף א. יערי-פּאַליעסקין — דער וועט לייכט איינזען, אַז זאָס וואָס ווערט אין דעם דאָזיקן בוך דערציילט, האָט אַ גאַר נאַענטע שייכות מיט אַט דער געשיכטע. צו גלייך וועט ער זען, אַז בויענדיק אויף די דאָזיקע — און אויך אויף אַנדערע — אויטענטישע מאַטעריאַלן, האַלט דער אויטאָר אין איין אַפּווייכן פון זיי, אַזוי, אַז אויף שריט און שריט ווערט דאָס פּאַקטישע נישט גאַר סוביעקטיוו באַלויכטן, גאַר אויך באַוווסטזיניק געענדערט, איבערגעפורעמט, געדיכט אַדורכגעמישט מיט פּיקציע און פּסדר צוגע-פּאַסט צו די גרונטמאַטיוון און אַלגעמיינעם גאַנג פון דעם ראַמאַן. אַזויער נאָך ווערט דאָ די געשיכטע פון „נילי“ נישט מער ווי אַן אויסגאַנגפּונקט, אַ קאַנווע פאַר אייגענע מאַטיוון, אַ הינטערגרונט פאַר דער פּורעמונג פון אייגענע געשטאַלטן, וואָס זענען בלויז קרובים פון זייערע מאַדעלן — און ווייטע קרובים דערצו. צו מאַל איבער הויפט קיין קרובים נישט: אַבנר אַבראַמסאָן, למשל, האָט קיין שום שייכות נישט מיט אַהרן אַהרנ-סאַנס ברודער אַלעקס, און בועז זאַלקינד האָט גאַרנישט צו טאָן מיט איתן בעלקינד.

דער אויטאָר האַלט פאַר וויכטיק דאָס צו באַטאַנען שוין בלויז דער-פאַר, ווייל, אויף וויפל ער ווייסט, לעבן נאָך מענטשן, וואָס אַדער זיי אַליין, אַדער זייערע נאַענטע האַבן געהאַט אַ שייכות מיט „נילי“ און זיי וואַלטן — ווען נישט אַט די דערקלערונג — געקאַנט פאַראיבל האַבן צו-ליב דעם אַדער יענעם פּרט.

ס'זעט אויך נישט איבעריק זיין צו באַמערקן, אַז אַ קורצע צייט נאָך יענער תקופה, וואָס ווערט געשילדערט אין דאָזיקן בוך, האָט דער אויטאָר געווינט אין דער קאַלאַניע זכרון-יעקב, וווּ עס זענען נאָך פּריש געווען

ברענענדיקע ערד

די שפורן פון טראגישע פאסירונגען. דער אויטאָר געדענקט אויך ביז איצט אַן איינוואַמען פאַרנאַכט אויפן קבר פון שרה אַהרנסאָן, — די זעלבע, וואָס האָט געדינט ווי אַ פּראָטאַטיפּ פאַר דער פיגור פון לאהן אין דעם דאָזיקן בוך.

די עפאָכע גופא איז אויפגעשטעלט געוואָרן אויפן סמך פון מינד־לעכע מאַטעריאַלן, געזאַמלט אויפן אָרט, ווי אויך אויפן גרונט פון שריפט־לעכע דאָקומענטן, וואָס זענען געבליבן פון יענער צײַט.

א י נ ה א ל ט

5	אליעזר וויזעל — אהרן צייטלין דער אוניווערסאלסטער יידישער שרייבער
9	דאָס ערשטע קאָפּיטל — די פּרוי ביים פענצטער . . . . .
16	דאָס צווייטע קאָפּיטל — די נסיעה פון דעם יונגן שייך . . . . .
19	דאָס דריטע קאָפּיטל — יאָרן פון וואַרטן . . . . .
25	דאָס פּערטע קאָפּיטל — אַ נאַכט אין עתלית . . . . .
32	דאָס פינפטע קאָפּיטל — דער היישעריק . . . . .
39	דאָס זעקסטע קאָפּיטל — ערשטע קאַנטשאַפט . . . . .
43	דאָס זיבעטע קאָפּיטל — אללאַ אַכבאַר . . . . .
49	דאָס אַכטע קאָפּיטל — דער ריטער און זײַן שאַטן . . . . .
56	דאָס נײַנטע קאָפּיטל — ווײַטע דונערן . . . . .
65	דאָס צענטע קאָפּיטל — דער זוכער פון זײַן שבט . . . . .
72	דאָס עלפטע קאָפּיטל — דער בריוו . . . . .
85	דאָס צוועלפטע קאָפּיטל — יאַזעפּוס פּלאַוויוס אין לאַנדאָן . . . . .
94	דאָס דרייצנטע קאָפּיטל — פּיראַמידן . . . . .
102	דאָס פּערצנטע קאָפּיטל — דרײַ בעדוּנער . . . . .
112	דאָס פּומפּצנטע קאָפּיטל — פאַר טאַג אין מיַדבר . . . . .
120	דאָס זעכצנטע קאָפּיטל — זײַן אַדער נישט־זײַן . . . . .
130	דאָס זיבעצנטע קאָפּיטל — דאָס לעבן, וואָס וואַרט אויף אַ דונער . . . . .
140	דאָס אַכצנטע קאָפּיטל — דער גאַנג נאָך דער אבדה . . . . .
153	דאָס נײַנצנטע קאָפּיטל — טויבן ווערן געקוילעט . . . . .
160	דאָס צוואַנציקסטע קאָפּיטל — רעגן שמײַסט דאָס לאַנד . . . . .

170	. . . . .	די פייניקונג	—	דאס איין און צוואנציקסטע קאפיטל
187	. . . . .	דאס לויפן פארן טויט	—	דאס צוויי און צוואנציקסטע קאפיטל
207	. . . . .	די תפיסה	—	דאס דריי און צוואנציקסטע קאפיטל
216	. . . . .	מיט א נס און אן א נס	—	דאס פיר און צוואנציקסטע קאפיטל
225	. . . . .	די תליה	—	דאס פינף און צוואנציקסטע קאפיטל
241	. . . . .	ברענענדיקע ערד, אדער מאיאר און קאפיטאן	—	דאס זעקס און צוואנציקסטע קאפיטל
253	. . . . .	אמעריקע	—	דאס זיבן און צוואנציקסטע קאפיטל
263	. . . . .	דער בייזער מזל-טוב	—	דאס אכט און צוואנציקסטע קאפיטל
276	. . . . .	אינטערמעצא, אדער מאלאריע אין לעגיאן	—	דאס ניין און צוואנציקסטע קאפיטל
279	. . . . .	דער ווונדער אין די בערג	—	דאס דרייסיקסטע קאפיטל
286	. . . . .	דער וועג צום סוף	—	דאס איין און דרייסיקסטע קאפיטל
294	. . . . .	דעה פלי אין אפגרונט	—	דאס צוויי און דרייסיקסטע קאפיטל
311	. . . . .			עפילאג
314	. . . . .			נאכווארט פונעם אויטאר